

T.C.

ORDU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

M. PAVET DE COURTEILLE'NİN "DICTIONNAIRE TURK-ORIENTAL" ADLI
SÖZLÜĞÜNÜN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ VE LEKSİKOLOJİK İNCELEMESİ

Selçuk YILMAZ

YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ORDU-2016

T.C.

ORDU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

M. PAVET DE COURTEILLE'NİN "DICTIONNAIRE TURK-ORIENTAL" ADLI
SÖZLÜĞÜNÜN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ VE LEKSİKOLOJİK İNCELEMESİ

SELÇUK YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

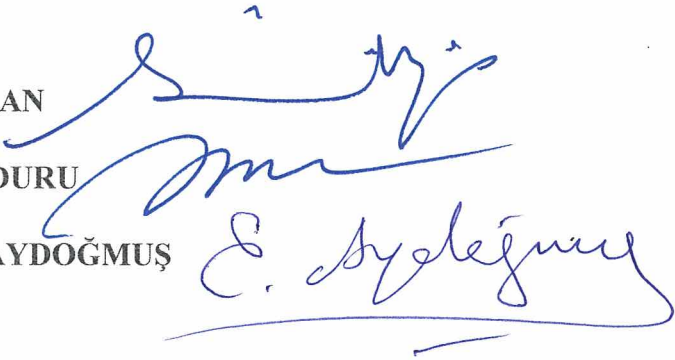
Prof. Dr. İsmail DOĞAN

ORDU – 2016

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bu çalışma jürimiz tarafından 28.06.2016 tarihinde yapılan sınav ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İsmail DOĞAN
Üye : Doç. Dr. Necip Fazıl DURU
Üye : Yrd. Doç. Dr. Erdal AYDOĞMUŞ

ONAY : Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

28.06.2016

Doç. Dr. Gökhan ÖZSOY

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

28/07/2016

.....
Selçuk YILMAZ

Selçuk YILMAZ

ÖZET

[YILMAZ, Selçuk], [Par M. Pavet de Courteille'nin Dictionere Türk-Oriental, 1870, Paris adlı sözlüğün Türkiye Türkçesine Çevirisi ve Leksikolojik İncelemesi], [Yüksek Lisans Tezi], Ordu [2016]

Çağatay Türkçesi, sözlükçülük geleneği ile diğer Tarihî Türk Lehçeleri arasında farklı bir yere sahiptir. Nevâyî sonrasında vücuda gelmeye başlayan bu sözlükler, çok farklı coğrafyalarda , çok farklı dillerde kaleme alınmıştır. Çağatay sözlükçülüğüne hizmet eden Borovkov, Vambéry Armin, V. V. Veliaminof-Zernof, Radlof gibi yabancı Türkologlar Türk diline önemli eserler kazandırmışlardır.

Çağataycaya ait bir diğer eser ise Pavet de Courteille'ye ait "Dictionaire Türk Oriental"adlı sözlüktür. Eserde 13 sayfalık bir önsözden sonra yer alan asıl sözlük bölümü, 560 sayfadır. Madde başları Arap harfleriyledir. Kimi maddelerde yer alan örnek beyit ve ve mensur parçaların ceviri de verilmiştir.

1870 yıllarının bilgileri dahilinde M. Pavet De Courteille tarafından çoğunluğu Çağatay Türkçesi eserleri esas alınarak hazırlanıp Paris'te yayınlanmış olan sözlük, Türkolojinin önemli danışma kaynaklarından biridir. Bu çalışmada, kütüphanelerde dahi az bulunan ve şimdiye kadar Türkçeye kazandırılmamış olan bu eserin aktarımı ve leksikolojik dil incelemesi yapılmıştır. Arap harfli madde başları ve onlara verilen örnek metinler Latin yazısına transliterasyon edilerek kelimelerin anlamları karşılarında verilmiştir. Sözlükte kelime karşılıkları Fransızca olarak verilmiştir. Bu Fransızca karşılıklar sözlük desteği ile örneklendirilmeleriyle birlikte Latin alfabesi sıralamasıyla verilmiştir.

Anahtar Sözcükler (5)

"M. Pavet De Courteille, Dictionaire Türk-Oriental , leksikolojik, Türkoloji, Türkolog"

ABSTRACT

[YILMAZ, Selçuk], [Traslation into Turkey Türkish and Lexiocological Analysing of the Dictionary called ‘Dictionere Türk- Oriental’ of M. Pavet de Courteille], [Master Thesi], Ordu [2016]

Chagatai Turkish has a different place among other Historical Turkish Dialects with its lexicography tradition. These dictionaries which started to appear after Nevai are penned in very different languages in very different geographies. Foreign Turcologists like Borovkov, Vambery Armin, V. V. Veliaminof- Zernof, Radlof who serve Chagatai lexicography have contributed important works into Turkish language.

Another work belonging to Chagatai is a dictionary called “Dictionaire Türk Oriental” by Pavet de Courteille. In that work, main dictionary which appears after 13 pages preface is 560 pages. Lexical entries are in Arabic alphabet. Translation of sample verses and parts which appear in some entries have also provided.

Within the knowledge of 1870s, mostly on the basis of Chagatai Turkish works prepared by M. Pavet de Courteille, the dictionary is one of the important reference book of Turcology published in Paris. In this study, rare found in libraries and having not been translated into Turkish so far, the transfer and lexicological anyalysing of this work have been made. Lexical entries with Arabic alphabet and their given sample texts are transliterated into Latin language and their lexical meanings are given across them. In the dictionary words meanings are given in French. These French meanings are given in Latin alphabet order with the sampling by dictionary support.

Key Words (5)

‘ M. Pavet de Courteille, Dictionaire Türk Oriental, Lexiocological, Turcology, Turcologist’

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Selçuk YILMAZ
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi:	Ordu Üniversitesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi:	Ordu Üniversitesi / Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller:	İngilizce
Bilimsel Etkinlikleri:	
İş Deneyimi:	
Uygulamalar:	
Projeler:	
Çalıştığı Kurumlar:	
İletişim:	
E-Posta Adresi:	S.Ylmz@outlook.com.tr
Telefon:	
İş:	
Cep:	05432126680

SÖZ BAŞI

“Çağatay dili” tabiriyle Orta Asya İslâmî-Türk yazı dilinin gelişmesindeki üçüncü safhayı kasdetmekteyiz. Çağatayca; Hakaniye (Karahanlı) ve Harezmi-Altın Ordu yazı dilinin devamı olarak Timurlular devrinde (1405-1502) teşekkül etmiştir.

Çağatay dili ile yazılmış eserler, edebiyat tarihimizde çok önemli bir yere sahiptir. Eski kültürümüzün, ilim ve edebiyat eserlerimizin tanıtılması bakımından bu tarz eserlerin incelenmesi ve Türkiye Türkçesine aktarılması son derece önemlidir.

“M. Pavet de Courtille'nin Dictionnaire Turk-Oriental” adlı sözlüğünü Türkiye Türkçesine çevirmekteki maksadım, bu eseri dilimize kazandırmak ve eserin daha geniş okuyucu kitlesine ulaşmasını sağlamaktır.

Eseri Türkiye Türkçesine transliterasyon ederken başta Ahmet Çetin ERTÜRK'ün Fransızca-Türkçe Bilge Büyük Sözlük olmak üzere G. CANDAN'ın Fransızca-Türkçe Türkçe Fransızca Sözlüğü ve Tahsin SARAÇ'ın Büyük Fransızca-Türkçe Sözlüğü'nden yararlandım. Eserin çevirisinde yararlandığım kaynaklar bunlarla da sınırlı değildir.

Fransızcadan Türkiye Türkçesine ilk kez benim tarafımdan transliterasyon edilmiş olan bu çalışmada, bazı eksiklikler ve hatalar olması muhtemeldir. Karşılaşacağınız eksikler ve hatalar için özrü bir borç bilirim.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, bilimlik çalışmamı yönlendiren ve yöneten Prof. Dr. İsmail DOĞAN'a, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen babam Hami YILMAZ'a, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan annem Sevim YILMAZ'a ve kardeşim Aykut YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eserin Türklük Bilimi ve Türk alemine faydalı olması dileğiyle.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖZGEÇMİŞ	iii
SÖZ BAŞI	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM	5
1. M. PAVET DE COURTEILLE’NİN HAYATI VE ESERLERİ	5
II.BÖLÜM	8
2. M. PAVET DE COURTEILLE’NİN ‘‘DICTIONNAIRE TURK-ORIENTAL’’ ADLI SÖZLÜĞÜNÜN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ VE LEKSİKOLOJİK İNCELEMESİ	8
2.1. ESERİN ÖNSÖZÜ	8
2.2. -A-/-Ā-	22
2.3. -B-	53
2.4. -C-	89
2.5. -Ç-	96
2.6. -D-	124
2.7. -E-	137
2.8. -F-	142
2.9. -G- / -Ġ-	144

2.10.	-H- / - Ħ- / - Ĥ-	154
2.11.	-I-	159
2.12.	-İ-	166
2.13.	-K- / -Ķ-	196
2.14.	-L-	273
2.15.	-M-	276
2.16.	-N-	287
2.17.	-O-	292
2.18.	-Ö-	302
2.19.	-P-	316
2.20.	-R-	320
2.21.	-S-	322
2.22.	-Ş-	356
2.23.	-T-	362
2.24.	-U-	424
2.25.	-Ü-	437
2.26.	-V-	440
2.27.	-Y-	441
2.28.	-Z- / -Ẓ- / -Ž- / -Ż-	477

III. BÖLÜM	479
SONUÇ	479
KAYNAKÇA	480

KISALTMALAR

A.	: Arapça
A.ç	: Arapça çokluk
a.g.e.	: adı geçen eser
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
drl.	: Derleyen
ET	: Eski Türkçe
F.	: Farsça
F.+A.	: Farsça – Arapça
F.+A.+T.	: Farsça - Arapça – Türkçe
F.ç.	: Farsça çokluk
Fr.	: Fransızca
Hızl.	: Hazırlayan
<k.a.	: kişi adı
Mo	: Moğolca
Mo.+ T.	: Moğolca-Türkçe
<ö.a.	: özel ad
s	: sayfa
S	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
y.a.	: yer adı
yy.	: yüzyıl

GİRİŞ

Orta Türkçenin son dönemini temsil eden, Türkoloji literatüründeki adı Çağatay Türkçesi olarak bilinen yazı dili, Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır. 15. yüzyılın başlarında başlar 20. yüzyıl başlarına kadar devam eder. Karadeniz, Kafkaslar, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzey ve doğusunda kalan ve Müslüman olan bütün kuzey ve doğu Türklüğü bu dili kullanmıştır.

Çağatay Edebiyatı sözlükçülük geleneği ve "Dictionnaire Turk-Oriental" [Doğu Türkçesi Sözlüğü] adlı sözlük hakkında bilgi vermeden önce çağatay terimini, çağatay terimiyle kastedilen dönemin sınırlarının ne olduğunu ve bu konuda yazılanları kısaca değerlendirmek gerekir.

Adını Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'ın adından alan Çağatayca'nın başlangıcı ve dönemleri hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir dönemin dili ve edebiyatı için kullanılan bu terim ile belirtmek istenen kavramın sınırları kesin olarak çizilememiştir. Fuad Köprülü'ye göre "Çağatayca, kelimenin en geniş manası ile, Moğol istilasından sonra Cengiz'in çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altınordu imparatorluklarının medeni merkezlerinde XIII.-XIV. asırlarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa XV. asırda klasik bir mahiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebi Orta Asya lehçesidir".¹

..."Çağatay ili" ve "Çağatay halkı" ibareleri Timurlular devletindeki Türk halkını ifade etmekteydi. Şunu da belirtmek gerekir ki Çağatay adı, başlangıçta Çağatay Hanlığı'nı ve bu hanlığın kurduğu devleti ifade etmekteyken daha sonra Maverâünnehir başta olmak üzere Çağatay Hanlığı'nın hakim olduğu topraklardaki Türk ve Türkleşmiş göçebe unsurlara, Timurlular döneminde gelişen edebi Türk lehçesine ve bu lehçe ile meydana getirilen Orta Asya Türk edebiyatına verilmiştir.²

Bu edebi Orta Asya lehçesini ifade etmek için kullanılan Çağatay tili ve Çağatay türkisi terimleri, Timurlular zamanında, Timurlular devletinde ortaya çıkan Türk yazı

¹ Fuad Köprülü, "Çağatay Edebiyatı", İslâm Ansiklopedisi, 1945,C. III, s. 270,

² W.Barthold, "Çağatay", İslam Ansiklopedisi, 1945,C. III, s. 265

dili anlamını kazanmıştır. Buna rağmen XV. ve XVI. yüzyıla kadar yazar ve şairler, Çağatay sözcüğünü bu anlamda hemen hemen hiç kullanmayıp bunun yerine Türkî, Türk(i) tili, Türkî lafzı, Türk elfâzı, Türkçe, Türkçe til gibi genel terimleri tercih etmişlerdir. Daha sonra ‘‘Çağatay’’ sözcüğünü kullanacak olan Ali Şir Nevayî de Muhakemetü'l- Lugateyn'de Türkî, Türkçe ve Türk Tili terimlerini tercih etmiştir.³ Doğu Türkçesi olarak da bilinen Çağatay Türkçesi için Nevaî döneminden itibaren Türkler , ‘‘Türkçe’’, ‘‘Türkî til’’ ve ‘‘Türk tili’’ terimlerini kullanmışlardır.

XVII. yüzyıl yazarlarından Ebu'l-gazi Bahadır Han da Şecere-i Terakime ve Şecere-i Türk adlı eserlerinde bu dönemin dili için Türkâne, Türkî ve Türk tili terimlerini kullanmıştır.⁴ Çeşitli yerli ağızları da içine alan bu dil, Türkistan'da ve Avrupa Rusyası'nda 19. asrın sonuna kadar Oğuzlar'ın dışındaki İslâm-Türklerinin edebiyat dili olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Doğu'da Nevayî ve çağdaşlarının dilini kastetmek için kullanılan Çağatay sözcüğü, Avrupa'da özellikle de Varnbery'nin 1867'de yayımladığı Cagataische Sprachstudien adlı eserden sonra rağbet kazandı ve birçok bilim adamı tarafından kullanılmaya başlandı. Fransız doğu bilimcilerinden E.Marc Quatremere, Çağatayca sözlük hazırlamış olan Pavet de Courteille ve yine hazırlamış olduğu Doğu Türkçesi sözlüğüyle tanıdığımız Alman bilim adamı Zenker Çağatayca için "Doğu Türkçesi" terimini tercih etmişlerdir.

Çağatay dili, Türk dilinin önemli bir dönemini oluşturmaktadır. Çağatay dili ile yazılmış eserler, edebiyat tarihimizde çok önemli bir yere sahiptir. Günümüze kadar Çağatay Türkçesi ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır ve hâlâ yapılmaktadır. Çağatay Türkçesi üzerine hem doğulu hem de batılı Türkologlar tarafından çok uzun yıllardan beri önemli çalışmalar yapılmaktadır. Başta Macaristan olmak üzere Rusya, Fransa, Almanya, İngiltere vb. diğer ülkelerde bu saha üzerinde çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmaların önemli bir kısmını sözlük çalışmaları oluşturmaktadır. Türk dilinin çeşitli dönemlerinde kaleme alınan iki dilli veya açıklamalı sözlükler, Türk ve yabancı Türkologların ilgisini çeken önemli bir araştırma alanı olarak güncelliğini

³ Kemal Eraslan, (1993), Ali Şir Nevâyî, Mizânü'l-Evzan, Ankara, TDK Yayınları, s. 11 ve 67.

⁴ Zuhâl Ölmez, "Ebulgazi Bahadır Han, Şecere-i Türk (Türklerin Soykütüğü)" Yayınlanmamış Çalışma.

sürekli korumaktadır. Çağatay Türkçesi, sözlükçülük geleneği ile diğer Tarihî Türk Lehçeleri arasında farklı bir yere sahiptir. Klasik dönemde Ali Şîr Nevâyî ile birlikte Çağatay Türkçesi büyük itibar kazanmış; daha sonra Nevâyî'yi anlamak için Çağatayca sözlükler vücuda getirilmeye başlanmıştır. İşte bu sözlükçülük geleneği içerisinde pek çok sözlük yazılmış ve Çağatay Türkçesine armağan edilmiştir. Bu sözlükler, çok farklı coğrafyalarda, çok farklı dillerde kaleme alınmıştır. Çağatay sözlükçülüğüne hizmet eden Borovkov, Vambéry Armin, V. V. Veliaminof-Zernof, Radlof gibi yabancı Türkologlar Türk diline önemli eserler kazandırmışlardır. Kendilerinden önce yazılan Çağatayca sözlüklerden yararlandıkları kadar kendi dönemlerinde yapılan bilimsel çalışmalardan da istifade eden bu bilim adamları, Çağatay Türkçesine ve Çağatay Türkçesi sözlükçülük geleneğine büyük katkı sağlamışlardır. Ancak yapılan bu sözlük çalışmalarının Almanca, Fransızca, Rusça, Macarca, Farsça gibi çok farklı dillerde ortaya konulmuştur.

Hazırlamış olduğum sözlük çalışması Fransız Türkolog Pavet de Courteille'ye aittir. 1870 yıllarının bilgileri dahilinde M. Pavet De Courteille tarafından çoğunluğu Çağatay Türkçesi eserleri esas alınarak hazırlanıp Fransızca olarak Paris'te yayınlanmış olan "Dictionaire Türk Oriental" adlı sözlük, Türkolojinin önemli danışma kaynaklarından biridir. Kaçarlı Şah Abbas'ın isteği üzerine Mirza Muhammed b. Abdüssâbir-i Hüyî'nin kaleme aldığı Hulâsa-i Abbâsî, Mirza Kulu Hidâyet'in Türkçe-Farsça Ferheng-i Encümenârâ-yı Nâsirî ve Ali Şîr Nevâî'nin eserlerinin okunmasını kolaylaştırmak için yazılan Abuşka adlı Doğu Türkçesi sözlüğünden yararlanılarak hazırlanmıştır. Pavet de Courteille, Ali Şîr Nevâî'nin eserlerinden, Ebûlgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Türkî'sinden, Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn'undan örnekler vererek sözlüğünü zenginleştirmiştir.⁵ Eserde 13 sayfalık bir önsözden sonra yer alan asıl sözlük bölümü, 560 sayfadır. Madde başları Arap harfleriyledir. Kimi maddelerde yer alan örnek beyit ve mensur parçaların ceviri de verilmiştir. Bu çalışmada, kütüphanelerde dahi az bulunan ve şimdiye kadar Türkçeye kazandırılmamış olan bu eserin aktarımı ve leksikolojik dil incelemesi yapılmıştır. Arap harfli madde başları ve onlara verilen örnek metinler Latin yazısına transliterasyon edilerek kelimelerin anlamları karşılığında verilmiştir. Sözlükte kelime karşılıkları Fransızca olarak verilmiştir. Bu Fransızca

⁵ Yahya ERDEM, a.g.e, s. 192-193

karşılıklar sözlük desteği ile örneklendirilmeleriyle birlikte Latin alfabesi sıralamasıyla verilmiştir.

Yapmış olduğum bu sözlük çalışması, Türk dilinin önemli bir döneminin söz varlığına ışık tutması açısından oldukça önemlidir. Türkiyede Çağatay Türkçesi ile ilgili yılda onlarca çalışmanın yapıldığını dikkate alırsak böyle sözlük çalışmalarına ihtiyaç vardır.

I.BÖLÜM

1. M. PAVET DE COURTEILLE'NİN HAYATI VE ESERLERİ

PAVET DE COURTEILLE Abel-Jean-Baptiste, 23 Haziran 1821'de Paris'te doğdu. Şark Dilleri Okulu (Ecole des langues orientales) 'nda okudu. 1850'de Dil Oğlanları Mektebi'nde ders müzakerecisi oldu. 1854'te Collège de France'ın Türkçe kürsüsüne tayin edildi ve 1861'de aynı yerde Türk Dili ve Edebiyatı profesörlüğüne yükseldi.⁶

Pavet de Courteille, Türkçeden Fransızcaya birtakım çeviriler yapmıştır. Örnek olarak, Kemalpaşazade'nin tarihinden bir parçayı Fransızca'ya çevirmiştir. (Histoire de la Campagne de Mohacz). Ancak, Pavet de Courteille yalnız Osmanlı Türkçesi alanında kalmakla yetinmeyerek Çağatayca eserlerle de uğraşmıştır. Babur'un anılarını Fransızca'ya çevirdiği gibi (Les Memoires du Sultan Baber 1871). Büyük bir Çağatayca sözlük de yazmıştır. (Dictionnaire Turk-Oriental, destinê á faciliter la lecture des ouvrages de Bâber, d'Aboul-Gâzi et de Mir-Ali-Chir-Nevâi. Paris 1870, yeni bas.1972) Babur, Ebulgazi Bahadır Han ve Mîr Ali Şîr Nevaî gibi yazar ve şairlerin eserlerine dayanan bu sözlük değerini bu güne değin yitirmemiştir.⁷

Fransa'da Türklük bilimi çalışmalarının gelişmesinde Pavet de Courteille özel bir yer tutmuştur. Onun yazmış olduğu Çağatayca sözlükten W. Radloff da sık sık yararlanmışır.⁸

1857'de Nâbî'nin Hayriyye'sini yayımladıktan sonraki mesaisini tamamen Uygurca'ya ayırdı. Antoine Galland'ın İstanbul'da bir kitapçıdan satın alıp ülkesine götürdüğü Uygurca yazmanın hangi dilde ve hangi harflerle kaleme alınmış olduğu XVIII. yüzyılın ilk yarısına kadar Fransız şarkiyatçıları tarafından hâlâ anlaşılammıştı. Pavet de Courteille bu konuda çalışarak kendisinden önce eser üzerinde incelemeler

⁶ Yahya ERDEM,(2007) PAVET de COURTEILLE, Abel-Jean Baptiste-Marie-Michel, TDVİA, , c.34, s. 192-193

⁷ Hasan EREN (1998). Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

⁸ Hasan EREN, a.g.e.

yapan Abel Rémusat, Pierre-Amedée Jaubert, Arthur Lumley Davis gibi şarkiyatçıların yanlışlarını düzeltti. Yazmada yer alan Mi'râcnâme ve Tezkire-i Evliyâ'yı neşretti... İbrânîce ve Süryânîce'yi öğrendikten sonra kendini Türkçe, Arapça ve Farsça'ya veren, Çağatay ve Uygur lehçelerinin Fransa'daki ilk araştırmacılarından olan Pavet de Courteille, Société Asiatique'in başkan yardımcılığını yapmış, 1873'te Académie des Inscriptions üyesi olmuştu. Ayrıca Rus Bilimler Akademisi'nin yabancı üyeleri arasındaydı. Kitaplarından başka dergilerde ve özellikle Journal asiatique'teki yazılarının büyük kısmı kendi sahasıyla ilgili yeni yayınların tanıtımı ve eleştirisine dairdir.⁹

Societe Asiatique'in üyesi olan Pavet de Courteille, 1873'te Yazıtlar Akademisi üyeliğine seçilmiştir. Fransa dışında da büyük bir ün alan bilgin, 1889'da Rus Bilimler Akademisi'nin haberleşme üyeliğine de getirilmiştir.¹⁰ M. Pavet de Courteille 12 Aralık 1889'da Paris'te öldü.¹¹

Eserleri¹²

1. Conseils de Nabi Efendi à son fils Aboul Khair (Paris 1857)

Nâbî'nin Hayriyye'sinin yayımı olup, eserin Fransızca tercümesine de yer verilmiştir. Müellif, giriş bölümünde Hayriyye'nin neşrini arkadaşı ve hocası olan Şinâsi'den aldığı bir yazmaya dayanarak yaptığını belirtmiş, ancak Denis Dominique Cardonne tarafından daha önce gerçekleştirilen Hayriyye çevirisinden söz etmemiştir.

2. Histoire de la campagne de Mohacz (Paris 1859)

Kemalpaşazâde'nin Tevârîh-i Âl-i Osmân'ının içindeki "Mohaçnâme" bölümünün neşri ve notlarla Fransızca'ya çevirisidir.

3. Les prairies d'or (I-IX, Paris 1861-1877)

Mes'ûdî'nin Mürûcû'z-zeheb'inin tercümesi ve indeksli neşridir. İlk üç cildini Barbier de Meynard ile birlikte hazırlamış, diğer ciltleri Barbier de Meynard tamamlamıştır.

⁹ Yahya ERDEM, a.g.e, s. 192-193

¹⁰ Hasan EREN, a.g.e.

¹¹ Yahya ERDEM, a.g.e, s. 192-193

¹² Yahya ERDEM, a.g.e, s. 192-193

4. El lugat un Nevâiyye ve'l-istişhādātü'l-Çagatâiyye. Dictionnaire Turc-Oriental(Paris 1870)

Kaçarlı Şah Abbas'ın isteği üzerine Mirza Muhammed b. Abdüssâbir-i Hûyî'nin kaleme aldığı Hulâsa-i Abbâsî, Mirza Kulu Hidâyet'in Türkçe-Farsça Ferheng-i Encümenârâ-yı Nâsirî ve Ali Şîr Nevât'nin eserlerinin okunmasını kolaylaştırmak için yazılan Abuşka adlı Doğu Türkçesi sözlüğünden yararlanılarak hazırlanmıştır. Pavet de Courteille, Ali Şîr Nevât'nin eserlerinden, Ebûlgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Türkî'sinden, Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn'undan örnekler vererek sözlüğünü zenginleştirmiştir.

5. Mémoires du Sultan Babér (Paris 1871)

Ilminski'nin 1857'deki neşrinden sonra Bâbü'r'ün hâtıralarının Çagatayca'dan Fransızca'ya yapılan ilk çevirisidir.

6. Etat présent de l'Empire ottoman (Paris 1876)

Müellifin Ubcini ile birlikte hazırladığı bu kitapta 1293 (1876) salnâmesine göre istatistik, hükümet, idare, maliye, ordu, gayri müslim tebaa açısından Osmanlı Devleti'nin son dönemdeki konumu incelenmiştir.

7. Mi'radj-nâ-meh, récit de l'ascension de Mahomet au ciel (Paris 1882)

Antoine Galland'ın İstanbul'dan satın aldığı Uygurca yazmanın içindeki iki metinden biridir. Arapça'dan çevrilen 840 (1436) tarihli yazmada elli sekiz minyatür bulunmaktadır. Courteille, Herat'ta Sultan Şâhruh zamanında Melik Bahşî adlı bir hattat tarafından istinsah edilen eseri Fransızca çevirisi ve notlarla yayımlamış, Arap harfli Türkçe metni de buna eklemiştir. Kitabın adı Resûl Aleyhisselâmining Mi'râc Kabarganı olarak da geçer.

8. Tezkereh-i Evliyâ-Le Mémorial des saints (Paris 1889-1890)

Antoine Galland'ın satın aldığı Uygurca yazmanın içindeki ikinci metin olup Ferîdüddin Attâr'ın evliya menâkıbnâmesinin Farsça'dan Uygurca'ya çevrilmiş şeklidir. Eserin I. cildinde Fransızca çeviri, II. cildinde tezhipli Uygurca metnin tıpkıbasımı yer alır. Pavet de Courteille'in bu son çalışması şarkiyata dair çeviri ve metin neşirlerinin en güzellerinden biridir ve 1889 Paris Milletlerarası Sergisi için özenle basılmıştır.

II.BÖLÜM

2. M. PAVET DE COURTEILLE'NİN ‘‘DICTIONNAIRE TURK-ORIENTAL’’ ADLI SÖZLÜĞÜNÜN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ VE LEKSİKOLOJİK İNCELEMESİ

2.1. ESERİN ÖNSÖZÜ

Orta Asya haritasına bir göz attığımızda dağ, nehir, göl, çöl vb. yer adlarından yola çıkarak, Türk dilinin ve onun birden fazla şivesinin o bölgede etkisini sürdürdüğüne kolaylıkla farkına varabiliriz. Halen erken olsa da, bilimin Türk dilleri ailesine yaptığı düzenli ve katı sınıflandırma girişiminin en güncel haline bakıldığında, bu dillerin birçoğunda daha çok Rus ve Alman bilim adamlarının etkinlikleri ve istekleri doğrultusunda güvenilir çalışmalar elde edildiği aşikârdır. Doğrusunu söylemek gerekirse, Sibiryâ'nın tüm şivelerini göz önünde bulundurduğumuzda, Türk diline en yakın olanı, içinde büyük miktarda Moğolca kelimeler barındıran Yakut dilidir. Buna rağmen, Lena şehri kıyısında dünyaya gelmiş olan bir Yakut'un bir İstanbullu ile kolaylıkla anlaşabileceğini Erman'ın yaptığı gibi (Einleitung, p.43) onaylamak kimsenin aklına gelmezdi. Buna benzer bir başka ilginç iddia ortaya atılmış olsaydı, kesinlikle reddedilirdi. Şimdi sırada Alexander Castren'in Tunguzca üzerine yaptığı çalışması (Grundzüge einer tungusschen Sprachlehre, Saint-Petersburg, 1856) yer alıyor. Bu şive, Türk diline yalnızca cümle yapısı bakımından benzerlik gösteriyor. Etimolojik bakımdan neredeyse tamamı Mançuca ve Moğolcadan geliyor.

Bu görüş, Krasnoyarsk civarında, Yukarı Yenisey boyunca konuşulan Karagas ve Koybal dilleri için de geçerlidir. Bu diller Yakut diline çok yakındır, ancak telaffuz konusunda ve birtakım ayrıntılarda farklılıklar gösterir. Krasnoyarsk'da, Moğolca kelimeler en temel fikirlerin ifade edilmesinde bile bolca kullanılır, fakat bazen bu kelimeler anavatanlarındakinden daha farklı anlamlarda kullanılabilir. (Castren, Versuch einer koibalischen undkaragassischen Sprachlehre, Saint-Petersburg, 1857) Yine de, Moğolistan'a ortalama olarak çok yakın olan Baykal yakınlarındaki Buryatyalıların (Bouriats)

şiveleri üzerindeki çalışmalarını (Versuch einer burjätischen Sprachlehre, Saint-Petersburg, 1857) Castren'e borçluyuz. Bununla birlikte sadece Buryatyalıların (Bouriats) değil aynı zamanda Khantilerin ve Mansilerin şiveleri üzerine de araştırmalar yapmıştır. (Versuch einer ostjakuchen Sprachlehre, Saint-Petersburg, 1858). Macarcaya çok yakın olan şiveler, İrtiş boyunca ve Obi'de konuşulur. Yukarı Obi'de Sourgdät ve Aşağı Obi'de ise Obdor hâkimdir.

Sadece dilbilgisi ve sözlük bilgisi içeren bu çalışmalara, Doktor Radloff'un Sibirya'nın güneyindeki Türk kavimlerinin şarkıları konusundaki büyük çalışması da eklenmelidir. (Proben der Volkslitteratur der türkischen Stämme Süd-Sibiriens, Saint-Petersburg, 1866). Bu şarkılar Moğolcanın etkisiyle alınan budist hatıralarla dolu olsa da, bu şarkılardan kaynak metin elde etmek bizim için daha kıymetli olurdu. Günümüze dek bu şarkıların sadece Rus ve Alman çevirilerini vermiş olan bilge tercüman, bizim yararımıza en çok dokunacak bir sözlük ve bir dilbilgisi kitabı hazırlıyor.

Kalmukça (Kalmouk) neredeyse tamamı Moğolca kelimelerden meydana geliyor olsa da, sözdizimi bakımından Tatar şiveleri grubuna yakın olduğundan dolayı, bu dilin bir kaynak metnini paylaşan ve bunu yaparken Almanca çevirisinden ve bir sözlükten (Die Märchen des Siddi-Kûr, kalmükischer Text mit deutscher Uebersetzung, Leipzig, 1866) yararlanan Bilge M. Julg'un o şaheser çalışmasını burada es geçiyorum. Bu kitap, Bergmann'ın kitabı gibi (Nomadische Streifereien unter den Kalmüken in den Jahren 1802 und 1803), dilbilgisi ya da Orta Asya milletleri ile alakalı çalışmalar yapan herkesin ilgisini çekecek bir kitap.

Barbar milletler tarafından konuşulan bu yarı barbar lehçeler, neredeyse bilinen hiçbir edebi esere sahip olmamalarına rağmen, bazı fikir adamlarının ilgisini cezbetmeyi başarmıştır. Osmanlıların giderek artan Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin istilası altında ezilmeye bıraktığı saf ve basit haliyle gerçek Türk dili ise, Batı Avrupa'da unutulmaya ve hor görülmeye devam etmiştir. Arapça üzerine çalışma yapmanın büyük çekiciliğinin atalarının dilini unutmuş benzeyen Osmanlı yazarlarında görülmesi, iyi bir Türk kitabının diğer dillerden alıntılarla dolu olması, hatta birkaç elzem kelime ve yapı dışında tamamıyla

Arapça ya da Farsça olması gerektiğine dair çok vahim bir önyargı, bu kitapların özgünlükten uzak çeviriler ya da taklitler olması, Doğu Türkçesi'ne ait metinlerin yokluğu, ve sözlüklerin çok az sayıda olması gibi etkenler de bu sonuca katkı yapmıştır. Basılı metinlerin azlığından bahsederken, bunların edinilmesinin ne kadar zor olduğunu da belirtmek isterim. Matbaaların boş durmadığını görmek için ise, Chronologisches Verzeichniss der seit den Jahren 1801 bis 1866 im Kasan gedruckten arabischen, türkischen, tatarischen und persischen, Werke, etc. başlığı altında, M.B.Dorn tarafından Kazan'da basılan kitap kataloğuna bakmak yeterli olacaktır. Her halükarda, bu kötü durum mevcuttu ve Fransa Koleji'nde bana verilen eğitim ile bu konuda çalışmayı ve bunu düzeltmeyi kendime görev edindim. Açıkçası ilk yapılması gereken şey, her kelimenin taşıdığı anlamı desteklemek için en yakın anlamdaki açıklamaları içeren bir sözlük yayınlamaktır. Bu çalışmanın amacı ise Türk diline dair genel bir dağarcık sunmak değil, zira böyle bir şey hem çok büyük çaplı hem de vakitsiz olacaktır. Aslında kökü Hazar Denizi çevresinde konuşlanmış ülkelere dayanan gerçek Türk Edebiyatını öğrenmek isteyenlere eksik de olsa kullanışlı bir kaynak sunmaktır. İşin zorluğunun beni tereddüte düşürdüğünü itiraf etmeliyim. Bu kadar kaygan bir zemine girmekten çekiniyor, umduğum kişilerden de yardım alamıyordum. M. Zenker'in saygıdeğer çalışması ve M.Vambéry'in yayınlanmamış çalışması yeni yeni ortaya çıkmaya başlamıştı. Ancak, değerli materyallere sahip olup onları düzenlemeye ve yayınlamaya, çalışkan insanların yararlanabileceği bilgiler olarak sunmaya karar verdim. Bahsedilecek genel anlamda özet, okuyucuyu bu çalışmada yer alan nesnelere değerleri üzerine yeterince aydınlatacak.

İlk olarak Châh-Abbâs-Kadjar'ın düzenlemesiyle, Mohammed Khouveï tarafından Mirza-Mehdi-Kban'ın ünlü Sengülâkh'ı üzerine, sadece bir özetten oluşan Khoulach-i-Abbaü diye adlandırılan değerli Türkçe-İbranice sözlüğü aktaracağım. Mohammed-Khouvei tüm kelimelerin orijinallerine bağlı kalmaya, türev yapıları kısaltmaya, köküne tamamen bağlı kalmaya ve sıkıcı örneklerden kaçınmaya özen göstermiştir. Türkçe bir kelimenin çok sade açıklaması, İbranice birçok karşılığının olması, o anda tek bir örneğin bende şüpheler bırakmasına neden oluyor. Kitap, Türk dilinin temellerini hızlıca sunan bir önsözle başlıyor. Yazar, telaffuzun oldukça zor olduğu (ك) kelimelerde, Mâ-Veran-Nahâr

kabileleri ve Özbeklerin (ك) şeklinde telaffuz ettiğini, Khârizm ve Türklerin (گ) şeklinde okuduklarını sebep olarak gösteriyor. Bir (غ) ya da bir (ق) koymanın umursamazlığından sık sık bahsederken, çok iyi kurgulanmış bir araştırma yapmıyor. “bir araya getirmek” anlamına gelen (بيغمق) ve “yıkma” anlamına gelen (بيقمق) gibi kelimelerle karşılaşılması durumunda, birbirine karıştırmaktan sakınılmalıdır. (خ) için (ق) kullanımına ya da (أبخو) için (أيقو) kullanımına gelecek olursak, Tatarlar için K’yı temsil eden iki Arap harfinin, Türklerin ağızlarında kolayca telaffuz edebileceğini söylüyor. Khoulâceh-i-Abbâci’ nin ancak 10.kısımında yer alan ve sadece bir ses veren (شده در طَرْفِ تُمام كه تمام آن بحسب حجم) (وكتابت عشرى از اعثار سنكلاخ نيست) Senguilâkh, göze çok çarpmayan ve benim için örnek olarak alınması imkânsız olan bir kitaptır.

Birleştiği zamanı umursamıyorum ama Mir Ali Chir Nevâî’nin ölümünden sonra (bizim devrimiz olan 1500) onun eserlerindeki metin kolaylaşmıştı. İşimin tamamına yerleştirdiğim özetle, iki eserin düzenlemesini yapmış oldum. İmparatorluk kütüphanesine ait olan eser, yeterince hatalı ve eksikti; diğeri ise bütün kanılardan daha iyi olup, Fransa’nın Tebriz konsolosu olan arkadaşım M. Amédée Querry tarafından bana gönderildi.

Nâciri, Pers’i anlatan ve bu türdeki en iyi eserlerin varlığını kapsayan bir Türk sözlüğüdür. Hidayet olarak adlandırılan Mirza-Kouli tarafından oluşturulup, Pers Hükümdarı Nasred-din Şah’a ithaf edilmiştir. İçinde Türkçe dilbilgisi kurallarını detaylı bir biçimde anlatan 58 sayfalık bir önsöz vardır. Her kökün fiil çekimini yapan gereksiz ek kısmı ve Khoulâceh-i-Abbâci’nin kararlı olup örnekleri reddetmesi, bu eserin beni Senguilâkh’ın yayımı olduğu fikrinden uzaklaştırmıştı. Benimle iletişim hâlinde olan iş arkadaşım ve arkadaşım M. Barbier de Meynard, imparatorluk kütüphanesine ait olan Pers eserinin birkaç bölümünü çıkarmamda bana yardımcı oldular. Üzerinde düzeltme yaptığım kâğıtlarda maalesef sadece “اوشاتمق” kısmı anlaşılıyor. Eğer yanılmıyorsam, 500 yıl önce taşbaskıları Tebriz’de yapıldı. İşin takip edilip edilmediğini önemsemedim. Bu işin, Doğulu Türklerin sözlük bilimi çalışmaları açısından büyük bir değeri var. Bu sözlük, özellikle Nevâî’nin eserlerindeki beceriyi kolaylaştırmak amacıyla yazılmış olup, Abouchka (Abuşka) adıyla bilinmektedir.

Yazar, tanınmamakla birlikte Türkçe-Osmanlıca kelimeleri açıklamakta yetersiz kalmıştır. Nesirde örnekleri dayanak olarak göstermiştir. Daha çok Nevâî'nin eserlerini basıp, bizim için paha biçilemez değerde olan Lutfi, Bâber-Mirza, Obeid-Han, Sultan Hüseyin, Mir-Haydar, gibi ünlü yazarları da konu etmiştir. M.Vambery'nin 1862 yılında Pesth'e verdiği Abuchka(Abuşka)'nın basımında, Macarca çeviri örneklerinin yanına Türkçe kelimelerin eşlik etmesini gerekli gördü. Diğer yandan, M. De Véliaminof- Zernof, kendisi tarafından Saint – Petersburg 'da 1869 yılında basılan, ‘ ‘ Çığatay Türkçesi Sözlüğü ‘ ‘ adı altında derli toplu bir baskı yayımladı. Denemeleri gözden geçirmeme yardımcı olan bu çalışma ortaya çıkmadan önce, birçok dizinin anlamını bulmakta zorlandıysam da hepsinin Fransızca tercümelerini bularak Abouchka sözlüğümü oluşturdum. Fakat benden sonra bu aktarımları hiç bozmayan okuyucu için büyük bir ilgi vardı, bir çeşit Doğulu Türk seçkisi gözleri altında. Aşğıdaki metni ve kitabın başında bulunan bir parça çeviriyi araya eklemeye karar vermemin sebebi aynı. Véliaminof-Zernof'un yayınında yer alıyor ve M. Vambery tarafından nezaketle belirtilen birkaç değişiklik içeren el yazmalarımın içinde bulunmakta.

یوز حمد آنکا کیم و صفیدا دور ایل تیلی لال

کرچه تیل آرا آندین ایرور سوزکا مجال

کر السنهء مختلفه جمع اولسا

حمدینی ادا قیلماق ایرور امر محال

اول شاه رسل که ذاتی دور نور هدا

محتاج شفاعتی غه دور شاه وکدا

بولسا بیر او اسم و نعتیدین نکته سرا

دی صلّ علیه وسلّموا تسلیم

سبب نظم کتاب و موجب تسطیر ختاب

چونکه اوضاع کنبد دایر
 روحیم ایّی بدن ساری سایر
 توشدوم اوشبو جهان آرا کریان
 کوردوم ایشیدا هر کیشی حیران
 خورد حالی چه کوشش ایلاب فاش
 اوتکارور بیر طریق بیرلا معاش
 کوشهء اختیار ایّیب مین هم
 نی انیس ایردی آندا نی محرم
 یاپیب ایلدین کوز و قولاغیم نی
 ایّاکیم کا چیکیب آیاغیم نی
 رقمیم خامه نی فکار ایلاب
 قلمیم صفحه نی نکار ایلاب
 کنج عزلت ارا یوق ایردی کیشیم
 سرنوشتیم نی یازماق ایردی ایشیم
 مونسیم بارچا اهل فضل سوزی
 نی تغاوت سوزی دورور یا اوزی
 نیچه بوستان و باغی کشت ایّیم
 نیچه کلزار سیریغه یّیم

نیچه ریحان ایسلادیم کل هم
 نیچه کل بیلادیم و سنبل هم
 تاکه بیر روضه غه کذر قیلدیم
 کل و ریحانیغه نظر قیلدیم
 زنک و بو اوزکا کلی دا آنینک
 نغمه بیر نوع بلبلیدا آنینک
 سرو آزاده سی کیلیب سرکش
 نخل جان پروری بولوب دلکش
 سبزه سی آبدار و خوش سلوت
 لاله سی داغ دالر پر حالت
 مرغ جان بلبل اولدی هر کلی کا
 چیرمادی دل اوزینی سنبل کا
 سرو آزادی غه بولوب بنده
 هم بنفشه سی غه سرافکده
 لاله سی اوردی جانیم اوستی کا داغ
 بیرکالی اوزکا روضه لارغه فراغ
 خاک خوشبویی مشک تاتاری
 میر علی شیر باغ و کلزاری
 تالمادیم هر نیچه که سیر ایتم
 سیر ایله نیچه کوشه غه یتیم

آنداق ایلاندی کونکلوما بو هوس
 که لغاتینی جمع ایتای مین بس
 اهلی نینگ پایی غه یوزوم سوردوم
 شرط خدمت ییری کا بیتکوردوم
 هر نی کیم قیلدی لار آلا ارشاد
 اوشبو دفتر آرا او تاپتی سواد
 بار امیدیم که اهل فضل وکمال
 بیریب اصلاح بیرلا زیب وجمال
 تا بو سهو وزلل خطا کوشی
 میر علی شیرنینک سیه کوشی
 که اولوس ایچرا خیر ایلا اولایاد
 هر نیچوک جسم خاکی بولغای باد

Değerleri betimleyemeyecek kadar güçsüz bir anadili olan o kişiyi, yüzlerce kez kutluyorum. Ne de güzel ifade edebilmiş! İnsanların konuştuğu dillerin hepsini bir çatı altında mı toplamalıydık? Bunu bilinçli bir şekilde yapmak hiçbir zaman mümkün olmazdı. Ve her kim insan ırkına rehberlik eden bir ışık olan o peygamberlerin kralına (Hz.İsa), ismine veya kişiliğine atıfta bulunmak istiyorsa, de ki: Tanrıdan Peygambere hayır duası dile ve onun yoluna doğru yönel.

Bu kitap neden oluşturuldu ve nereden geldi de bu söylev yazıldı.

Şu dönen kubbe (gökyüzü), bedenimin kat edeceği yolu (kaderimi) ruhuma bahşeylediğinde, kendimi bu dünyanın tam ortasında kaybolmuş buluverdim. Herkes, adeta baş dönmesine tutulmuş gibi hayatın anlamını ararken, olanca

kuvvetiyle uğraşiyor ve çalışıyor. Böylece, ben de kalemim kâğıtları süslemekten yorulmuşken, hiçbir arkadaş veya sırdaş yanımda olmaksızın, kulaklarımı ve gözlerimi dünyaya kapatarak, bacaklarımı altına alarak bir köşeye çekildim. Emekli olduktan sonra tek meşgalem, hayatımdaki olayları kaleme almaktı. Mütemadiyen seçkin insanlar ve içtenlikle bu insanların ruhlarının güzelliklerinden bahseden kitaplardı tek sırdaşım. Çiçek tarlalarının ve bahçelerin içinde yürüdüm, güzel kokular yayan çiçek tarlalarının arasında dolandım sıklıkla. Mis kokulu çiçeklerin arasında dolanır, tarhın güllerini ve sümbüllerini izlerken, kendimi daha önce bilmediğim ve kendimi mucizelerini izlemekten alıkoyamadığım bir bahçede buldum. Bahçedeki güllerin başka bir görkemi ve rayihası vardı; bülbüller daha önce bilinmedik melodilerde şakıyorlardı, servi ağaçları göğe yükseliyordu. Lezzetli meyveler sunan palmiye ağaçları ise güzellikleriyle büyülüyordu insanı; nebatatı taze ve hayat doluydu. Ateş kırmızısı laleler ise, mest olmuş gibi gözüküyorlardı. Bu manzara karşısında ruhum, adeta bir bülbül gibi güle âşık oldu. Kalbim, sümbüllerin arasına karıştı; görkemli servilerin gönüllü kölesi haline geldim, ürkek menekşelerin önünde eğildim. Laleler, ruhumda öyle bir yangına sebep oldu ki diğer bahçelerdeki güzellikleri göremez oldum. Toprak, Tataristan'a has bir koku yayıyordu. Bu Mir-Ali-Chir'in bahçesiydi. Yorulmak nedir bilmeksizin yürüyordum, tüm bahçeyi dolaştım. Daha sonra kalbim, bu büyük üstadın eserlerinde rastladığımız tüm ifadeleri bu bahçede bulmak adına yanıp tutuşmaya başladı. Üstadın ayaklarına kapandım ve ona hürmetlerimi sundum. Akla uygun olduğunu kabul eden herkesin burada gezmeye hakkı vardı. Umarım erdemli ve hünerli insanlar tashihleriyle bu eserleri daha güzelleştirecek, noksan sanatkâr ve yanlış adım atmaya müsait olan ben ise, Mir-Ali-Chir için neyim ki? Sieh-gouchgeride kalanları toplayan bir aslanken, rüzgâr bedenimin tozlarını sürüklemiş olsa da, ben ilelebet tanınan bir insan olarak kalacağım.

Dostum ve üstadım Chinaci-Efendi'nin bana gönderdiği numuneye göre, Abouchka (Abuşka)'nın, ilk nüshasının özetlenmiş hali Konstantinopolis'te mevcuttur. Yukarıda belirtilmiş olan satırlar, aşağıda gösterildiği şekilde değiştirilmiştir:

عشق و محبت میخانه سنک رند قدح پیمایی و شعر و بلاغت کاشانه سنک طوطی شکر
 خایی میر علی شیر نوایی قدس انوار اسراره نک ظرفای دیار و بلغای سخن کذار
 مابینلرنده متداول اولان نظم و انشالری نسخه لرنک املالرنده هر مفتو حدن صکره الف
 وهر مضمومدن صکره واو وهر مکسوردن صکره یا کتابت اولنمق قاعدهء مطرده در
 اگرچه اول حرفلر کاهی ت لفظ اولنور اما اکثریا مجرد ماقبلنک حرکاتنه دلالتچون املا
 اولنوب تلفظده ادا اولنمز

Aşk ve tutku salonunun neşeli içicisi, belagat ve şiir sarayında şekerle oynamayı seven papağan Mir-Ali-chir-Nevai muhteşem ışıkların sönüşünü takdis edebilirdi! Tüm şehirlerin güzel ruhlarının ve kelimelerin, imla sisteminin büyük hataları arasında dağılan şairane bestelerinin ve diğerlerinin nüshalarında daima şunları takip ediyordu: bütün kelimeler “fatah” hecesiyle başlayıp “elif” ile bitiyordu. Bütün kelimeler “damma” hecesiyle başlayıp “vav” ile bitiyordu. Bütün kelimeler “ kesra” hecesiyle başlayıp “ia” ile bitiyordu. Bu kelimeler bazen telaffuz ediliyordu. Sesli harflerden önemi olmayanlar ve birbirini takip edenler çoğu yerde tane tane okunmalıdır.

Sözlük şöyle başlıyor:

آبوشقه عورت اریدر شوی معناسنه لیلی ومجنونده مجنونک پدری وفات اتدکده
 مادرنوک

احوالی ذکرنده ایدر بیت

بیر یاندير او غول غم وشکنجی

بیر یاندين ابوشقه درد ورنجی

آبرش جنس آته اطلاق اولنور آت آد دمکدر

Bu kısa alıntı Abouchka (Abuşka)'nın denemesini incelerken ilk baştaki, mesela **ابرش** kelimesindeki ihtiyacımız olan kelimeleri özetliyor. Belki bu eser M. de Veliaminof-Zernof'un sayfa 25'te belirttiği önsöz olan **اللغت على لسان نوابي**? belirtiyordur.

Bahsettiğim son doğu kaynağı, 1825'de Calcutta'da yayınlandı. Bu, eleştirisiz bir sade kelimeler kataloğu. Bu katalog, çok kullanışlı ama özenle incelenmesi gerekiyor. Eğer kesin anlamlı ve ayrı anlamlı örnek vermezsek devamında yeterli açıklamalar veriyor.

Avrupa'da yayımlanan bütün yapıtlar içinde bana en faydalı gelen, bu yapıtların düzeltilmesi boyunca düzenlenmeyen her ne varsa, 1867 yılında Leipzig'de yayımlanan M. Vambéry tarafından yazılan Cagataische Sprachstudien kitabındadır. Bu kitap yayınlanmamış ve ilginç metinleri içerir ki yazar kendi pratik deneyimleri ya da seçme yazılarının bulunduğu kitabı iyi bir üslupla adeta bir sözlük gibi anlatmıştır. Hemen itiraf etmeliyim ki, bu sözlükten yararlanarak kendi çalışmamı ben de elimden geldiği kadar eksik olan kelimeler ekledim. Ve tabi ki, yanlış çeviriler oldukları ya da Farsça argo deyimler oldukları, dolayısıyla M. Vambéry'nin kullanmamı tasvip etmediği, az sayıda da olsa bazı kelimeler hariç. Her ne olursa olsun, Cagataische Sprachstudien çok bilgi barındıran ve yazarının onur duyduğu bir kitaptır.

M.zenker'in Türkçe, Arapça ve Farsça El Yazıları isimli yapıtı, başarılı bir çalışmanın göstergesi olduğu kadar, nasıl çalışılacağını bilen bir bilge tarafından ortaya konulduğunu söyleyebiliriz. Ne yazık ki, bunun etkisi uzun sürmüyor; çünkü 1862'de Leipzig'de başlatıldı ve tamamını yazdığım vakit sayfa 518'de **سمن** kelimesinde bitiyor. M. Zenker, Asya Türkçesi kitabında bunu açıkça belirtmiştir. Büyük bir çerçeveyi kapsayan kendi kendime yaptığım gibi örnekleri çoğaltmaya izin vermeyen planına rağmen, birçok kez Fazl-ullah sözlüğünün esrarengiz açıklamalarını anlamamda bana yardımcı oldu.

1802'de St. Petersburg'da basılan Joseph Guiganoff'ün Arapça ve Tatarca ifade derlemesinden çok gizli alıntılar yaptım. Bu kitap öncelikle argo için tasarlanmıştır.

Berlin Kraliyet Kütüphanesi'nde Mançu ve Çince basılmış kitaplar ve el yazmaları kataloğunun ardından, Paris İmparatorluk Kütüphanesinden bir el yazmasından alınmış ve Klaproth tarafından "Uigurisches Wörterver-zeichniss mit anderen turkisch-tatarischen Dialecten verglichen" başlığıyla basılmış bir kelime bulundu. Ona danışmam bana bir sonuç gösterdi.

Eğer az önce bahsettiğim kitaplardan yararlanmakla yetinseydim, benim amacımı yerine getirmeyen, az çok faydalı bir derleme yapmış olurum. Bu eseri meydana getirmemde bana ilham veren şey, her şeyden önce Bâber-nâme'yi derinlemesine okumaya kalkıştığımda, ilk kez karşılaştığım zorluklardan kaçınma arzusuymdu. Benim için yeterli olmayan Khoulâceh-i abbâci düzenlemesini yapmadım. Nevâî eserlerinin kalın kitaplarını ve Aboul Gâzi'nin değerli Chedjereh-i-turki adlı çalışmasını tamamladığım ve ilerlediğim ölçüde azar azar genişlettiğim bir kelime hazinesi oluşturmak zorundaydım. Derlediğim bu sözcükler ve örnekler, bu sözlüğün temel taşı gibiydi. Ben, genç ve çalışkan şeriyatçıların dikkatini Bâber'in anılarına çekip onları meşgul etmek istedim. Gerçek bir dil kullanarak eşsiz bir örnek sunan bu kitap, artık Konstantinopolis'te duyulmayan, pek çok Arap yazarların sıkıcı ve kuru kompozisyonlarından çok farklı, çok tuhaf ve böylelikle oldukça orijinaldir. Şuan yazmakta olduğum Fransızca çevirinin öğretici bir eser olarak tanınmasını umuyorum. M. Berlin'in o muhteşem gözleminden yararlanabildiğimiz Nevâî'ye gelince, Bâber ve çok geniş bir topluluktan yararlanmıştı diyelim. 3. sayfasına kadar Herat'da toplanıp basımı yapılmış olsa da kitapları, Endidjân'daki herkesin anlayabileceği bir dilde yazılmıştır.

شهر و بازارى سيدا تركى بيلماس كيشى يوقتور ايلى نينك لفظى قلم بيرله راست تور آنى
اوچون كيم مير عيشير نوايى نينك مصنفاى باوجودكيم هریدا نشو و نما تايبب تور بو
تيل بيله دور

Bugün her şey oldukça değişti. M. Vambéry'nin Cagataische Sprachstudien kitabının 31. sayfasına göre Nevâî'yi anlayanlar bilgin, eğitim görmüş sınıflara aittir. (zurfeingebildeten Classe gerechnet). Aboul-Gâzi'nin kitabını, tarihi bağ şöyle dursun değerli kılan, yazılı olduğu dilin oldukça sert bir anlatıma sahip

olması. Bu da Müslüman medeniyetinin hâlâ az da olsa yumuşamadığını gösteriyor.

Bu kitapta her zaman kaynak belirtilmeksizin düzyazı veya şiir halinde alıntılar bulmak mümkün. Çünkü bu alıntılar Abouchka'ya aittir ve ya Nevâr'de altıda beş kere, ya da yukarılarda saydığım diğer şairlerde kullanılmıştır. Bu arada Nevâr'den sonra benim bizzat eklediğim şairler dahil değil. B. indique le Bâber-nameh'i; A. G. Aboul-Gâzi'yi, M. ve L. Leyla ile Mecnun şiirini temsil eder, Azeri Türkçesiyle, Fuzuli'nin yazımı ile 1247'de Tebriz'de taşbasması yapılmıştır (1831-1832). Beklediğim kadar sık görülmeyen V. ise 1864 yılında Saint-Petersburg'da Véliaminof-Zernof tarafından yayımlanan büyük esere gönderi yapar. Başlık olarak şu yazılıdır: Kırım Hanlığı tarihine yardımcı olacak kaynaklar açısından oldukça ilgi çekici olan bu eser, elime çok geç ulaştı ve bu yüzden oradan alıntı yapılacak örnekleri hazırladığım sözlüğüme ekleyemedim. Fakat şunu da es geçmemek gerekir ki bu örneklerden çok fazla yok. Halbuki iyi bilinen kökenlere ya da edebi ve kültürlü bir dil yerine daha çok kaba bir dilden kaynaklanan bölgesel deyimlere okuyucunun kolaylıkla bağdaştıracağı kelimelerle ilgiliydi bu örnekler. Genel anlamda dikkat çekmek istediğim bir nokta var. Kırım şivesinde çoğu zaman kelime başlarında ج yerine ی kullanılıyor. Örneğin جات yerine يات "yabancı", جارلقاش yerine يارلغاش "hediyeye", جاىى yerine يىى "yeni", جاو yerine ياو "düşman", جاوانمق veya يارمق yerine ييارمق "yollamak, göndermek", جر yerine ير "yer, mekan", يل yerine ييل "yıl, sene", جمائق yerine يمائق "düşük kalite". Yine ل yerine ر , م yerine ب kullanımları mevcuttur: ميلان yerine بيلان, موينىن yerine بوينىن vb.

Umarım pek çok araştırma doğrultusunda yaptığım bu iş, kabul görür ve benden sonrakilere yardımcı olur. Çok büyük felsefi öneme sahip olmasına rağmen az bilinen bu dil üzerine yapılan çalışmalarda kullanılırsa mutlu olacağım. Bu durum, Rus oryantalist bilginlerin ise gözünden kaçmadı ve Orta Asya'ya dair bildiğimiz pek çok şeyi bize aktaran eserler ürettiler. Umarım onları

örnek alabilir ve Paris'teki Asyalı topluluklarının ve onlara yön veren önderlerinin şevkini kırmayız.

2.2. -A-/-Ā

aba: baba, amca, dayı.

bkz. شیخ ابو الواحد فارغی کیم شیخ زین خوافی نی آبه سی بولور ایردی

aba-: engel olmak, önlemek, geri çevirmek, reddetmek.

ābādān: iyi, güzel, cesur, yiğit, kahraman.

bkz. آبادان ییگیتلار (cesur savaşçılar)

bkz. نقا هت ایامی نی آبدان رعیت فی لالمای

bkz. آبادان کورونمادی

abağa/abağa: büyük kardeş, ağabey, ikinci doğan çocuk, ata, ecdat.

abakü: böğür, yan, taraf.

abaşlıq: birinci ay.

abdıra-: korkmak, ödü patlamak, çalkalanmak.

bkz. قورغان ایلی بسیار ابدردی لار

bkz. ابدراغاندین توکوب کیلکو نچه ایکی قاتله بیقیددی

able: kan çıbanı.

bkz. آبله مرضی غه کرفتار بولوب ایلیک ایاغی دین قالیب نیچه ییل تورلوك تورلوك عذاب
ومشقت لار تارتیب اوشبو بلیه بیله اوق عالمدين نقل قیلدی

bkz. قیزیل آبله نینک غوزه سی غه شبیه دور

bkz. وجودیما آبله جراحی پيدا بولوب ایدی

abuken: dede.

bkz. ایکنجی اتاسی آبوکن

abuşka: erkek eş, koca, zevç, bir kadının kocası.

bkz. بیر یانددین اوغول غم وشکنجی

بیر یانددین ابوشقه درد ورنجی

ac: aç.

acı: erkek kardeş, ağabey.

acı-: acı, acımak; tatsızlaşmak.

acığ: öfke, hiddetlenmek, iç çekiş, üzüntü, keder, ceza.

bkz. بو سوزدین سلطان محمد عجب آجیقی کلیب سلطان محمد

bkz. آجیغین باسیب

bkz. آجیغینه چیدای بیلمای

bkz. آجیغمدین بیر مئت یوزیکا اوردوم

acığlan-: hiddetlenmek, öfkelenmek, sinirlenmek, sinir olmak.

bkz. اتاسی اجیغلا نیب

bkz. سوزینی قبول قیلماغان اوچون اجیغلا نیب

acığlığ: kızgınlık hali, öfke.

acırga: bayırturpu, yaban turpu.

acırgan-: merhametle yaklaşmak, insafılı hareket etmek.

bkz. اول دم آجیرغیندی بیر اهل قبول

کیم بو کیشی لار ایرور ایرکین فضول

açış-: kaşıntının verdiği huzursuzluk hali.

acı-: acı vermek, can yakmak.

aç: ac.

aç-: açmak.

bkz. مصولیق ایشی بسیار نازک قیلدی ولی سقال سیز ایل نینک چهره سینی یمان اچه دور
غبغبی نی کوب اولوق تارتادور سقال لیق کیشی نی یخشی چهره کشای قیلا دور

aça/açe: anne, yaşlı kadın.

açamlı: salatalıktan yapılan çeşni türü, salatalık turşusu.

açar: anahtar.

açıraş-: ayırmak, ayrılmak.

bkz. سودين شمال ساريغه كيم اوتولدى ياغى دين اچراشتوك

bkz. لىكلىكان وتولاك ارباغى نواحى سىدا روبرو بولدىلار اوروش توروش بولماي اچراشتى لار

açmalık: sabun.

açrıg: çimenlik alan.

açuq: açık.

açun: bu âlem. aşğıdaki dünya.

bkz. سىن دىك آچون دا بىر كوزى عىن بلا قانى

مىن دىك آنىنك جفاسى بىله مبتلا قانى

bkz. بولسون آچوناچره اريغ كونكلى شاد

بارچه اولوس اوستى كا سورسون مراد

ad: tepe, yükseklik.

adaq: bir çeşit ağaç makine. nişan, nişanlı. ada, sahil, kenar, mevsim. ayak.

Türkistan'da bir şehir adı.

bkz. اول سرو اياغى باغلو اولدى

آزاده ايكن اداغلو اولدى

bkz. اى محب لار يتسانكىز كر ياره سىز

كل اداقى دا خمارى يازه سىز

كر مىن اولسام ترتيبىم نىنك تاشيغه

کشته بیر شوخ ایروردیب یازه سیز

یوز ایکی یوزجا کیشی بیرلا قزاق .bkz.

که بییری خوارزوم ایدی کاهی اداق

adaş-: yolunu kaybetmek.

هر قایسی سی بیر طرف کا کیتدی باراتوروب اوغلی قاسم سلطان اتاسیندین اداشدی .bkz.

ader: tepe, yığın, höyük.

adım: değil (ne ile birlikte olumsuzluk yapmaya yarar.).

adın: çizme veya bot.

adırğan: tepe, yükselti.

adra: tohum ekili olmayan toprak.

adun: at sürüsü. bkz. **Aduncı** (Sürüyü otlatan kişi)

afağ: hak. bkz. **أفقی** (vahşi)

āfed: ant içmek, yemin etmek.

aflic: felç, yarım felç hali.

ağ: file, ağ.

ağ-: yükselmek, üste çıkmak.

ağa: erkek kardeş, ağabey.

شاهی که اتانک انکا اغا دور .bkz.

اول سکا اتا دور واغا دور

اما ایرج بغایت عاقل وخلق ایردی ایکی اغاسیدین فریدون آنی کوپراک سیوار .bkz.
ایردی

bkz. اغالیغ (kardeşlik)

ağac: ağaç. bkz. اغاج دکن / اغاج قازان (ağaç kakan) bkz. اغاج قاوونی (Turuncu acı)

ağaçe: bey karısı, bey hatunu.

ağar-: ağarmak, beyazlamak.

bkz. آريماس اشكيم بيله كوزنينك قيزارغان ركلرى

بحر موجى دين اغارغوديك ايماس مرجان قيزيل

ağavurğa: ağaçtan yapılmış olan muhafaza, engel.

ağce/ağçe: akçe, akça. beyazımsı.

ağcıl: beyaza çeken, beyaza yakın olan.

ağıl: ayın etrafındaki çember. mandıra.

bkz. بولارنى اغيل والاقوقلارى نينك اراسيغه كيلا توشتوك ايكى اوچ بولاك اغيل تاراج
وتالانغه باردى

ağılan-: bazen ay ve güneşin etrafında oluşan parlak daire.

bkz. آى اغيلانسە آيدا ياغار كون قولاغلانسە كوندا ياغار

ağımtul: beyaza çeken.

ağır: ağır. değerli. bkz. اغير سنقوجى (değerli satıcı)

ağıraku: kurşunlu balık ağı.

ağırla-: ağırlamak.

ağırlamış: ağırlamış, ikramda bulunmuş, ziyafet vermiş.

ağıрман: yavaş, ağır.

ağırşak: el kantarı, çıkırık.

ağız: ağız.

bkz. شنبه اخشامى آى نينك سيكيزيدا قاسم بك نينك اوييكا باريب اغيز اچتوك

bkz. اغيزى اچوق (ağızı açık)

ağla-: ağlamak.

ağlıg/ağlık: akılık, beyazlık.

ağna-: yuvarlanmak, büzülüp yatmak.

ağ öy/ağ öy: çadır.

bkz. کرچه تون بولدی خلق ارا پرده

تیکتی لار اق او ی و سرا پرده

bkz. تا فلک بختی لاری توزکای قطار

تا تولون آی اق او ی ایتکای آشکار

سایبا نینکغه اول اولسون بارکش

بو سری فرآشینکغه خرکاه وش

bkz. بو اولوق اق اویدا تورت توشک سالیب ایدی لار

bkz. (kral) اغ بی bkz. اغ بوغا bkz. اغ باشلیق bkz. اغ بازارکان bkz. (akbaba) اغ بابا

ağrı-: ağrımak. acı çekmek. öfkelenmek. gücenmek.

ağrıġu: dertli, kederli.

ağrıġ: ağrı, ızdırıp; ceza.

bkz. بیر نیچه کون خیلی اغریق یوق ایدی (çoktandır ağrısı yok idi.)

ağrıken: ağrı, ızdırıp; keder.

ağruġ: yük, ağırlık.

ağ sünek: çocuk oyunu.

aġu: ağı, zehir. zararlı şey. bkz. اغولوق (zehirlik, zehrin bol olduġu yer)

aġunan-: zehirlemek, zehirli bir şeyler yedirmek.

aġuz: doğum yapan hayvandan gelen ilk süt ve beraberinde gelen akıntı.

aġ: sevinç ve üzüntü bildiren ünlem.

aġsadurġa: sadak baġı; askı, ok kılıfı.

aġsum: sarhoş.

bkz. اخسوم اوسروک لار دین خارج ترانه تیلبه ایت لار اولوشقان دین نشانه

aġsumla-: sarhoş olmak, kendinden geçmek.

aġta: iğdiş edilmiş hayvan.

aġtacı: at binicisi, seyis.

bkz. اخته چىلىق قىلدى

bkz. افتابه چى

bkz. بابا جان اخته چى ياراماس راق ات تارتتى

bkz. باغ ارا چونكه كىردى اول محزون

اختجى ايلكى دا ايدى كلكون

ahtar: aramak, araştırma yapmak; dikkatle incelemek.

bkz. دیدى اوشبو زمان اوزوم باراین

اول بیاباننى بیر بیر اختاراین

ahtat-: içdiş etmek.

ahtıq: erkek torun veya kız torun.

اقتورمق bkz. رشك دین هر دم یقین دور باغریم ایرب اقالی bkz. akmak. (akıtmak)

ağa/ağa: büyük kardeş, ağabey.

سلطان احمد میرزا قاشیدا ایشیک اقا ایدى bkz. مونى ایشیک اقا قیلیب ایدى bkz.

‘**ağar:** balıkçıl.

ینه بیر قوش عقار بیله لك كا مشاهبتى بار bkz.

ağın: akın, baskın. bkz. اقینجى (yağmacı).

ağış: akma, akış. ağızdan akan türkürük.

ağız: akıtmak.

دال اولدى دماغى ضعفیغه بو bkz.

کیم شبنم بیرلا آقیزور سو

ağ raht: pamuklu bez.

قالین آق رخت و عقاقیر bkz. آق رخت تین چریک ایلیکا خیلی توشتی bkz.

aḵsa-: topallamak, topallayarak yürüme.

aḵsağ: aksak, topal.

aḵsın: dik kafalı, inatçı at; düzenbaz, kurnaz, kalleş.

aḵsır-: aksırmak.

aḵsum: pişman. sarhoş. bkz. **اڤسوم** (sarhoş, mest)

bkz. **می ایچسانک اولماغیل اقسوم که پیر دیر ددی**

که بو ایش اولدی بیزنینک دیر ارا کمینه یازوق

aḵsunḡar/aḵsanḡar: beyaz şahin. Sultan Muhammed Selçuki'nin emirlerinden birinin adı.

aḡtur-: akıtmak.

aḡuḡ-: kahkaha atmak. kahkaha atarken kendini kaybetmek.

aḡuşaḡ: yüreğın, kalbin tam ortası.

al: var olma, hazır bulunma. alın, aldatma. kurnaz, kurnazlık. koyu kırmızı. damga. Türklerde padişahların kullandıkları damga.

al-: almak.

bkz. **جانینک الغوم دییایدینک مهك المیش درد فراق**

قالماسون كونكلونك سنینك اول خبردار ایلام

bkz. **المایین کوزومی جمالیدین**

توتمایین بیر دمی وصالیم دین

bkz. **یعنی که اویاتدین اوزدا قالماى**

انداق که یوقاری باقا المای

bkz. **دیسانک که اولتوره بین ای فراق جسمیم نی**

بو ضعف ارا تاپالماتک اولوک تصوّر قیل

ala: yumuşak gri-mor. gölgesi, benekli renk.

bkz. **اله پکه , اله بوغه , اله باش**

ala at-: bırakmak, baştan çıkarmak.

alabula: değişik, farklı renkler. bkz. **الا بولاك** (bir tür böcek, domuzlan böceği).

alaça/alaca: alacalı, iki rengin karışımı. bkz. **الچه سرچه** (bir tür alacalı serçe)

ala çapğun: kuvvetli esen rüzgar. bor, kar, yağmur fırtınası.

alaçı: cinayet işleyen kişi.

bkz. **قالماق ومغول تیلی بيله اولتورکوچی نی الاچی دیرلار**

alaçuk: keçeden yapılmış çadır veya baraka.

bkz. **مینینک چادریم واده مقه تیکیلور ایدی منکا هر یورت ته الاچوق یسارلار ایدی**

alafahta: büyük bir kuş türü.

alağ-/alağış-: ayaklanmak, heyecana gelmek, coşmak.

bkz. **رعیتلار الاقیشیب دروازه نی اچارلار**

ala karağ: berrak olmayan. kepçe.

ala karga: ala karga.

alağ bulağ: bulanık, belirsiz, karışık.

ala kelenç: büyük yırtıcı bir böcek türü.

alamak: evsiz, barksız; yersiz, yurtsuz.

alaman/alamancı: gezi yapan kişi. yağma yapan kişi. evsiz barksız olan kişi.

bkz. **الامان نینک بارچه سی اولجاسی برلان یغلیب تورور**

alaman/ alahān: evsiz, barksız; yersiz, yurtsuz.

bkz. **خاتماندین آبییب قیلغاندا توفراغ ایچرهحبس**

قیلما لطفونک مین الامان الاخانددین جدا

bkz. **مونداغ ایتیب تاغددین تاغدا الامان الاخان اوی سیز وییرسیز یوروکان**

alağ: nehirlerin kenarındaki kıvrımlar, yükseklikler.

alanc: yakalama. tutukluluk. yakalanan kişi veya şey.

alanğirat: büyük fare veya sıçan.

‘**alanır**’: hamal, taşıyıcı.

alar: onlar.

alart-: öfke etkisi ile bulanık görme, göz kararması.

alaşa: sırt. bkz. **الاشمق** (seçmek, tercih etmek; gayret etmek.)

ala toğan: bir tür doğan, şahin.

alav: alev. flama. parıltı.

alay: askeri topluluk, birlik. bkz. **الای بوزن** (bir çeşit kısa namlulu tüfek)

ala yuntlı: at sahiplerinin giymiş oldukları iki renkli elbise.

alburğa: küpe.

albutu: süs, bezek. kemer, kuşak.

alçak: alt, kısım. alçak. alçaktan alçağa. bkz. **الچاقلیغ** (alçaklık, bayağılık).

alçı: alçı. alt, aşağı, alt kısım.

alçık: gözetleme aynası, casus.

alçın/alçu: bir dağın eğimli olan yüzeyi. alçı.

alçı taşı/alçu taşı: talk pudrası. alçı taşı. bkz. **كوكب الارض**

aldağ: aldatma.

bkz. **حیللهسی چوق آلی والداغی کوب**

مکر ودغا تونی بیله بوی چوب

aldağug: okşayıcı, aldaticı, yanıltıcı.

alda-: aldatmak, boşa çıkarmak, oyalamak. bkz. **الدامجی** (aldaticı, yanıltıcı)

aldara-: ayaklanmak, heyecana gelmek. çabuk olmak, acele etmek.

bkz. **بیر قدح می بیرسالار وه غایت افلاسیدین**

نیچه لعل قیمتی تاپقان کدا دین الداری

bkz. **لبینک جوابی دا کیم وعده قیلدی تنکری غامان**

یوق ایرسه عمر ابد مزدهسی دا الدارامان

aldġin: aldatma.

aldı: ön. bkz. ايل نينك الدى ياتغاندا چاقدا bkz. الدى ارالاشدى

algın: toplantı, birleştirme.

algıt: allık, fondöten.

algü birgü: değişim, mübadele, takas.

alguluğ: alınması gereken, lüzumlu şeyler.

bkz. صبر وقرار وهوشنى الماغليغينك نيدور

ای جانلار سنكا جانيم دور الغولوك

algun: küçük tepe.

alguncuk: kerpeten, maşa.

algur: sakin, yavaş.

algut: yedek, stok. halktan toplanan zahire ve harç.

alıda/alında: ön, ön kısım. önünde.

bkz. ساقى ادب شرطنى اماده توت

النيمما توقوز يوكونوب باده توت

bkz. ای كونكل كر كيمسه احوالينك ديماس يار اليبدا

خاطريم كيمدين ملول اولسون كيميم بار اليبدا

alıķ: satın almak. ürün, kazanç.

bkz. الغالى دنيا عروسين ای كه ساتتينك نقد جسم

عمر ساتيب مرك الماق انكلا بو ساتيغ آليق

alıķo-: bırakmak, terk etmek.

alıķon-: durdurmak, geciktirmek. geride kalmak.

alın: alın, ön. süt dolu meme. bkz. الينجا (aşağı)

alıncaķ: büyükbaba, ced, baba, ata. bkz. اوچونجى اتاسنى النجك دير

alış-: değişim yapmak. yakınlaşmak, alışmak.

alka-: birisi için dua etmek, iyi dilekte bulunmak.

bkz. سین داناز اولدی نواسی دا نیاز ایرماس عجب

کیم سین آنی قارغاغان سانی سینى اول القامیش

alkab: vahşi bir koç türü.

alkış: hayır, dua.

alkışla-: dua etmek, iyi dilekte bulunmak.

alla: başın arka kısmı.

alma: elma.

almaşkur-: uyandırmak, ayaklarıyla çiğnemek.

alma baş: ördek türleri.

alp: kahraman, cesur, yiğit kişi.

alpāk: bir giysinin yakasındaki süs, dikiş.

altan: tatarlar arasında kraliyet unvanı.

bkz. هر کیم خان بالیقدا پادشاه بولوب تختدا اولتورسه التان دیرلار

altav/altavla: altısı birlikte. altışar.

altay: kırmızı tilkinin tüylerinden yapılan kürk. bkz. چلقوه (kızıl. kızıl saçlı kişi)

bkz. روشن ایلار شعله اوستی دین کورونکای دودنی

دلبریم ایکنی دا الطایی بیله باشی دا کیش

altı: altı. bkz. التی یتی برقع

altılık: akciğer.

altmış: altmış. altmışıncı. bir ordunun başındaki askerlerin unvanı.

altun: altın.

bkz. التون تمغا / التمغا (Türklerde hükümdarların kullandıkları mühür ya da tuğra).

altun muğ: altın işlemeli kumaş.

altut: karışıklık. kargaşa.

aluc: kızamık.

aluḡ: üzgün, kederli. karışıklık, kargaşa. beyni bulanık olan.

bkz. **بنفشه نينك نيجه بولميش دماغى مونجا الوق**

كه خاطينكا سنيك اول هندويي ايورور مايروق

ālūs: durum, hal. koşul, şart.

alya: kırmızı karga.

aman ɣara: bir tür ağaç.

amidun: diri oluş.

an: eklem, boğumlama.

ana: anne. burası, buraya, burada. şuanda, şimdi.

anaɣtar: anahtar.

añaça/añaca: o kadar, o ana kadar.

ancaḡ: yalnız, sadece.

anča: onun gibi, o kadar. bkz. **انچا قالا قالا** bkz. **انچيلاين**

anda: orada, orda.

andaḡı: hangi, hangisi. bkz. **انداغين**

andaḡ/andaḡ: böyle, böylece, bu şekilde, bundan dolayı.

andıḡ: kurt veya vaşak türünden bir hayvan.

anduz: ardıç.

anḡış: yüz boyası, allık, fondöten.

añıt: allık, fondöten.

anıḡ-: büyümek, büyötmek, artmak.

bkz. **كيچيك ايكاج ايتى مفسينك انيقمادين اولتور**

كه اولتورور سینی چونکیم اولالا اول بد خو

anqara: ok ucu, okun ucu.

anqur/anqut: kazdan büyük olan bir su kuşu.

‘**anqut:** ördekten daha büyük olan bir tür su kuşu.

anla-: anlamak. sözünü etme, zikretme.

aqlak: zeka bilgi, beceri.

anlıdevr: ikindi namazı.

anmaçı: simsar. sokak satıcısı.

ant: ahd, yemin.

bkz. **تینگری نینک کلامی بیله آنت ایچماک کیراک** bkz. **آنت لار ایچتی لار کیم**

ap: pekiştirme görevinde kullanılan bir kelime.

bkz. **اپ آق** (çok beyaz)

apa: kız kardeş, yaşça büyük olan kardeş; abla.

ar-: hasta olmak, yorgun düşmek. bkz. **ارغان وقالغانیغه باقمادی**

ara-: Aramak, detaylıca incelemek.

arā: orta.

bkz. **ara ağa/ ara aç**(alçak gönüllü, mütevazı)

bkz. **ara ay**(Orta ay)

bkz. **araçık** (Orta, çevre, ortam)

aral: ada.

arala-: taramak, dikkatle inceleyip anlamaya çalışmak, ayırmak.

aralığ: ortaklaşalık. ortak mülkiyet.

aran: vahşi hayvanların geçiş güzergahlarına çakılan ahşap kazıklar. hayvanlar için çevrilmiş alan, hayvan parkı.

arandağ: ezgi. beste. şarkı sanatı. modülasyon, perdeleme.

aras / arras: eşek anırması.

aravul: bir ordunun ya da topluluğun önünde giden, topluluğu aydınlatan, yol gösteren, rehber kişi.

arayıcı: araştırmacı, arayıcı.

arba-: büyüler yaparak tavsiye vermek, efsun okuyarak yol göstermek.

arbāb: öğütlemek, nasihat vermek.

bkz. ارباب نينك اتى سليمان ايردى

arbağ: masal, sihir, büyü.

bkz. زلفى سوداسى دا بيلماس لار نوایی نکتہ سین

کیم جنون گفتاری دور یاخود یی لان نینک ارباغی

arbağ: orak, orak makinası.

arbap-: tavsiyede bulunmak.

arca: dağlarda yetişen güzel kokulu çam ağacı.

bkz. تاغلاری تمام ارجه لیق

قالین یغاچی وارجه سی هم یوقتور تاغلاری دا یغاچ هم کم دور ارجه یغاچی یوقتور
خود

arcın: yurdun bir kısmı, vilayet.

ard: sonraki bölüm, arka kısım, art, arka.

ardene: deve.

ardlaş-: yürümek. ard arda ata binmek.

arğa/argav: akarsu, dere, küçük çay.

arğac: dokuma kumaş.

arğada-: aldatmak, boşa çıkarmak.

bkz. مین بی دل سنکاجان اوینامق بیرلا یارای دیرمین

بلی سین طفل نی بو تحفه بیرلا ارغداى دیرمین

arğadallık: geçilmesi zor olan yer, tuzaklı bölge.

زلفى نينك هرچىنى دا يوز فتنه دور دين اهليغه bkz.

ارغدال ايچره قراقچى ايلكان يانكليغ كمين

argamcı: develerin üzerine yük yüklemek için kullanılan halat.

فرمان بولدى كيم روم دستورى بيله ارايه لار نينك اراسيدا زنجيراور نيغه اول نينك bkz. خامى دين ارغمچى لار اسيب بيربيرىكا باغلاغايلار

بیر ارغمچى بلند قيادين بير تىكرمان سوي شاريلداب توشادور bkz.

argı-: tırnak makası.

قلماق الغان قارايماس ارغماق منكان يار ايماس bkz.

argış: tahıl ticareti yapmak.

arguçak: değirmen.

arguştek: bir tür oyun.

arı: arı, saf, temiz.

arı-: saf olmak, özellik; ayrılmak.

يار عكسى نينك اولوب جلوه كهى bkz.

كشى كيم خاطرى مرآتى آريب

ايتى تيرى زهمتى دين آريب bkz.

اعضاسى خراشي دين قيزاريب

arığ: zayıf, cılız, çelimsiz, yoksul, fakir. temiz, saf, arı. su yolu, su kanalı.

انسان جايى الخطادور وليكن ندامت اشكى كيم عبارت توبه سويدين bkz.

بولغاي كناه چركين اريتور اوزونك بو نوغ اريق كيلسانك

تا انى آخر بو اريغ نيتى bkz.

بيلا حيا شيوه سى خاصيتى

bkz. همول خاراكڻ پولاد بازو

اريق غه مين يتيشماي سالماسون سو

bkz. درد ياشورماق يوزين ايلاب ساريق

اشك اقرماق كوزين ايلاب اريق

bkz. بل اريغي دور كه اقرار جان سويي

يوق ديماكيم جان سوي حيوان سويي

arıǵlıǵ: saflık, arılık; zayıflık, cılızlık, önemsizlik, azlık, seyreklik.

bkz. اريغليق سو (temiz su.)

arıǵsız: pis, kirli.

arılmay: bir kimsede hastalıkların biri gitmeden diğerrinin başlaması hali.

bkz. نركس آريلماي مرضي دين اريق

كوزلاری عين يارقاندين ساريق

arış: dokuma zanaatı, dokumacı.

arıt: temizlemek, arıtmak.

arqa: sırt. üreme. nesil. kuşak.

bkz. بيزنينك اولوغ ابا هلاكو خان مغولستان دين كيلكاندين بری ايکی اوچ ارقا اوتدی

arqalan-: arkaya döndürmek, himaye etmek.

arqaluc: hamalların kullanmış oldukları araç-gereçlerin tümü.

arqan: sırt.

bkz. شاه حسين شاه بيك ارقانغه اوق باردی

arqarǵılca: bir tür alageyik, sığın.

bkz. قيزيل كييك (kızıl geyik)

arqış: kervan.

arqudaq: ikizler burcu.

arlat: Özbek boylarından birinin ismi.

bkz. كيم كونكل صيد ايتسا لولى بولساكم توت مغتم

ايمان ارلات يا برلاس دين ميرزاده تاب

ārmān: üzüntü, keder, arzu, istek.

bkz. قارى ليق دردى بى درمان دور آخر

بیر ایش کونکلومدا کوب ارمان دور آخر

ārmānluġ: arzulu, istekli.

arn: su. bkz. ارنا (kanal)

arpa: arpa.

arparġan: arpaya benzeyen, aynı büyüklükte bir bitki.

arslan: aslan.

arsun: hamur kesmek için kazanın dibini kazımaya yarayan alet.

arş: araba koşum oku, şaft.

bkz. ارابه نينك ايكى ارشى بوتون بولسه توزوك كوچار

arşun: eski bir uzunluk ölçüsü. arşın, üç karış.

arşunla-: ölçmek.

art: dağ geçiti, boğaz, dar yol. bkz. ارد

art-: büyümek, artmak, artırmak. bkz. ارتومق (artırmak, çoğaltmak.)

arta-/artan-: geçmek, aşmak, geride bırakmak.

bkz. تينکيز ايلابان قطع وتاغ ارتانيب

يورور ايردى يول روم عزمى قيليب

artil-: artırmak.

bkz. يوكورور هر کيرپيکيم کا ارتليب بير قطره ياش

شوخ ياش لار ديك که اوينارلار چبوق مرکب قيليب

artmaq: eski elbise, giysi.

bkz. هر اويدا صندوق صندوق خزانة بند بند تنك تنك ارتماق ارتماق وقاب قاب تنكه لار.

artuc: ince uzun mızrak.

artuq: dahası, fazlası. çok fazla. bkz. ارتوقسى (daha fazla.)

bkz. اوچونجی قیزی سید میرزا دیکان اندخود سیدلاری کا بیریب ایدی لار ارتوقسى سید
میرزاغه مشهور ایدی

artuqmac: değerli şey, nesne.

arun: iyi, saf, temiz, pak.

arzi-: değer vermek.

ārzū adı: Irak'ta ve Türkmenler arasında söylenen bir çeşit beste, şarkı.

āş/as: kakım, as. kakım denilen hayvanın kürkü. bkz. اق اص وقرا کیش بچیب

as-: asmak.

bkz. کر قویاش زنکین فلک رفتارلیغ رخشینگه آس

کم توزار اول زنگ نوحینک نغمه سین افغان ارا

bkz. قوس انکا بیریا که چو تارتیب کوچون

استی فلک طاقی غه منشور اوچون

asabqur: pişmiş koyun eti.

bkz. پیا پی اسابقورنی ایلاب روان

بیماکدین بولوب عاجز اول اتوان

asaqoy-: asmak için izin almak.

asğız: faydasız, yararsız.

asğuruq: aksırık, aksırma.

asıc: tencere, düdüklü tencere.

asığ: yararlılık; kazanç, yarar, fayda.

bkz. بودعوی دستکاهین بیر زمان بیغ

چو دعوى ايچره معنى يوق نى آسيغ

bkz. بو كيم ييغدينك اول تاب اندين آسيغ.

قچان تاپسانك اندين آسيغ اونكا ييغ

bkz. هر نيجه ادب بولسا قاتيق ييتكوركيل خيلتينكغه ادب قىليب آسيق ييكوركيل.

bkz. آسيغ ليغ (yarar, fayda, yararlı, faydalı.)

bkz. ايرور بير لوح سيم اوزرا يازيغ ليق

تاپارسين ديو بوينى دا اسىغ ليق

asır: eklem, oynak; boğumlama

asırğa: küpe.

aslan: aslan. bkz. اسلانليغ (yüreklilik, cesaret; cesurluk, yiğitlik.)

asma: asılı olan şey, avize, sarkık küpe.

asra-: uymak, bakmak; korumak, saklamak, muhafaza etmek.

bkz. رسولانه ايلاب منكا التقات

بو كون اسرابان شام بولغاج اوزات

bkz. كونكلوما خالينك خيالى كيلسا مردم ليق قىليب

كوزاويدا آنى مردم لار ايچى دا اسراتاي

asramış: yönetim, gözetme.

asrap-: korumak, saklamak. bkz. اسراغوجى (bekçi) bkz. اسراغولق

asrār: iyi, güzel.

asru: çok, fazla. büsbütün, tamamen.

bkz. مونی بیل کیم جهان فانی دور اسرو.

حقيقت اهلى زندانى دور اسرو

كر تيرى بېرلا سونكاي مين طعمه هم قيلماس اتينك. bkz.

كىم تيرى اسرو قاتيغ بولميش سونكاي اسرو چورك

ast: alt, aşağı; altta, altında. bkz. استيم (altım, altımda.)

انالارنېنك اياغى استى دا دور. bkz.

روضه جنت و جنان باغ

روضه باغى وصالين ايستار ايسانك

بول انانېنك اياغى توفراغى

تاغ عاشيق ليق يوكيدين خم بولورغه يوق خلاف. bkz.

كوركه نى نوع اولدى خم چون قالدی عشق استى دا قاف

astıg: kadınların başlarının arkasında saçlarını asılı tutmak için kullandıkları ziynet, küpe.

astılāgı: bir tür türban çeşidi.

astın: alt, aşağı; aşağıda olan yer.

aş: yemek; besin, gıda.

aş-: aşmak, ötesine geçmek. bkz. اشورمق (aşırmaq)

aşa-: yemek yemek. bkz. اشلارنى آشاپ bkz. اشاتمق (yemek yapmak)

aşam/aşama: rütbe. sınıf. yeme içme.

aşar: deve sürüsü. bkz. اشراق (daha, daha fazla)

aşat-: oğmak.

aşı: aşı.

aşın-: eskimiş, yıpranmış.

aşkış: hayır, dua.

aşkü: topraktan yapılmış kap, tencere.

aşla-: aşılama.

aşlar: hayvanlara su ve yem vermek için kuyu başlarına konulan ağaçtan yapılmış yalak, yem teknesi.

aşlıg: hububat, tahıl. yenilebilir şeyler. bkz. **اشليغى** (araç-gereç temin eden kişi, tedarikçi)

aşluğ-: şüphe etmek, kuşkulandırmak.

aşuğ: ayak bileği, bilek kemiği.

bkz. **يوماق ايكى اياغين فرض ايرور هم**

اكى اشوقنى هم قيلماق انكاضم

bkz. **اشوقتىن ياغدى**

aşuğ-: çabuk olmak, acele etmek, telaş etmek.

bkz. **كام اورغالى بو طرف اشوقتوم**

تا كيم سنكا بو زمان يولوقتوم

bkz. **كىلسا ايتوردا اشوقمانك كيم فرح دين اولماين**

نكته دانليغ بيرلا اول سوزى قاشيم اوتكارينك

bkz. **صبريله كوب باغليغ ايش آچيلور**

ايش دا اشققان كوب تاپيلور

bkz. **هر كيمسه كه ايلاماس اشوقماغنى خيال**

يافراغنى ايپك قيلور چيچك بركىنى بال

bkz. **حلوام اوچون دوداغى فراقيدا اى رقيب**

اشوقماغيل كه صبر كيراك كيشى اشى غه

aşuğluk silgü: diz kemiğindeki çıkık, çıkıntı.

at: at, ad, isim; görüş, kanı, fikir.

bkz. **چون پرى وعود اتينك بيكيم**

سرعت ايچرا ديو ايرور اتينك بيكيم

هى خدنكى كيم اولوس اندين قاچار

ناتوان جانيم سارى آتيناك بيكيم

bkz. ميني آت انكلا ماقدين عشق ايتيب يات

ميني آتدين يات وميندين يات بولوب آت

at-: atmak, fırlatmak; görünmek.

ata: baba, yaşlı adam; unvan.

ترك خلقى عزيز كشى لارنى آتا ديو مثل حكيم آتا و سيد آتا

bkz. اتا ليغ (babalık ya da babalık duygusu.)

ata-: ad vermek, nişanlamak; okumak, ezbere okumak.

آتاب آتيناكى حبيب وكرمى بيرلا سنكا

ايلادى عزت ايله كنج قناعت نى عطا

كيم اول كيم خسرو آتیب دير كه فرهاد

ايماس سيرت دا مثل آدمى زاد

بو اوغلان لارغه هر بيرنى كه بيردى اول بيرنى اول اوغلى آتى بيله آتادى لار

bkz. نور بحرى دين آريق ذاتيناك دورور دريتيم

مين نييتيب آتاي آتيناك ديك كوهر آتيناك ماوطن

bkz. آتالدى بيرى مصر وبغدادغه

يازلى بيرى ملك نوشادغه

atabek/atabig: büyük baba, eğitmen, lala, dadı.

atağ: nişan, nişanlı.

bkz. اتاغليغ (nişan, nişanlanma, nişanlılık dönemi.)

bkz. مهر زلفيغه كونكلى باغليغ ايدى

كوييا بو انكا اتاغ ليغ ايدى

atağla-: nişanlamak.

ataka/atika/eteke: öğretmen, ilkokul öğretmeni; süt baba.

bkz. شيخيم بيك نينك خواهر زاده سى كيم عبد الرزاق اتكه نينك اوغلى بولغاى.

bkz. ايمدى ظاهر بولوب دور شيخ بايزيد اتكه نينك نبيره سى دور.

bkz. اتكه ليك (hükümet, yönetme, yönetim.)

bkz. مير خرد هندال نينك اتكه ليكيكا يوكوندورولدى.

atala/atalama: bir tür yulaf lapası. bulamaç, lapa.

atalınlıq: nişanlı,

atar dutar: değişim, mübadele, takas; çarpışma, muharebe.

ataş: ‘’adaş krş. adaş’’ aynı adı taşıyan.

at boğzı: atlara verilen yem.

atfa-: dua etmek.

bkz. اتفمق (mübarek olmak, kutsamak)

atğu: dokuma mekiği, kolan.

atğuci/atğuçı: savaşçı, nişancı, muharip.

bkz. محمد قلى سلطان ياوغه بهادور اتغوجى توغوشلى يخشى بيكيت ايردى.

atğula-: ok atmak, fırlatmak; atmak, vurmak.

bkz. اتقولاب كيلا يورور ايردى بيريسى اوق برلان اغزيم غه اوردى.

bkz. بيزكا چاپقان ياونى اتغولادى.

bkz. توقتاميش خان نينك اوصتيكا اتغلاندى.

atıg: tereyağı yapımında kullanılan ahşaptan yapılmış araç-gereç.

atıq-: itibar kazanmak; san, şöret sahibi olmak.

atım: bir ok atımı yer, menzil.

atış tutuş/ atar dutar: atar tutar, tutucu.

atışlıg: ok atımında usta olan kişi, okçu.

atka-: okumak, ezbere okumak.

atkulaş-: çarpışma, muharebe.

atla-: hızla ayağa kalkmak, yerinden sıçramak.

atlan-: ata binmek.

atlanur ayağı: at üzerinde giderken içilen şarap vb. şeyler.

atlığ: ünlü, tanınmış, meşhur kişi. atlı süvari.

bkz. اندا اتلیغ غه حدیوق ایردی پدید

صیدغه هم عدد یوق ایردی پدید

atmaca: atmaca, serpme ağ.

atsız: isimsiz, şanı şöhreti olmayan kişi.

atuğlu: ünlü, tanınmış, meşhur kişi.

atun: şefaaf.

av: av, avlanma. av alanı. avcı grubu. avlanmış hayvan. av mevsimi. birey, kişi.

bkz. بیر او (bir adam)

bkz. خدایا مسلم خدالیق سنکا

بیر او شه که دابی کدالیق سنکا

bkz. بیر او کیم چقتی ایلدین آکه اول دور

کدالیق دین کیم آکه دور شه اول دور

bkz. سکندر صفی دین بیر او سوردی رخش

انینک دیک که توشکای چاقین دین درخش

āvā: köy, yuva.

avabuga: dede.

avalat-: yuvarlanmak. döndürmek. ekşimek. bkz. وشيخ ابراهيم آجرى که خشت اولاتیب

دور

āvçı: avcı.

avġan ŧal: Afganlara ait bir söz. bkz. افغان شعار

bkz. اوغان شال ایل دور کابلدا بو لفظ شایغ دور غالباً افغان شعار دور کیم اوغان شال دیرلار

avla-: avlamak. bkz. اولایمق (avcılık. av yapmak.)

avlaq: av yeri.

bkz. سرو دریاسی نینک یقاسینی اولاق بیر دیب تعریف قیلدیلار

bkz. محمود یلاج نی اولاق دا چاقریب

āvpa: kadınlar tarafından kullanılan beyaz fondöten.

avuc: avuç. bkz. اووج اویونی bkz. تکمی جفت

avucla-: avuçlamak.

avuq: çadırın çerçevesini oluşturan ağaçlar.

avul: konaklama, konaklama yeri. göçebe köyü.

avultaq: komşu. aynı yerde yaşayan.

avun-: avunmak, teselli etmek. bkz. اووتمق

bkz. بو فرماندین سینوق کونکلوم سیویندی

بو معنی لیق اوزنجاق دین اووندی

ay: ay. aylık. bkz. آیلغ (ayda bir olan, aylık)

āy-/ıy-: kabile, kalabalık aile, soy, ırk.

aya: elin içi, avuç. amca, dayı.

aya-: geri çevirmek, reddetmek. engel olmak, önlemek. biriktirmek, korumak, esirgemek. özenle kullanmak, düzenlemek, hazırlamak. merhametli davranmak.

bkz. ایامای اندین ایزد متعال

هیچ ایش دا کمال خاصه که مال

bkz. نفیس اجناس نی ایاب چبان کیماسه ولذیذ اغدیه نی ایسیرکاب قوروغ نان بیماسه

bkz. بیر نظر کوردوم قول اولدوم آیه مین

اول سبب دين جان و دل نى ايه مين

bkz. كرمينى شاهم غه بيتكورسا خدا

حضرتى دا سرکز شتم ايه مين

bkz. قتليما چيقتى ايتاك بيلكا اورب تيغ چيكيب

قان تيكازدين ايار ايركين ايتا كين اول جلاَد

bkz. ساچينك كونكل كوشى نينك هر پرى كا باغلادى تارى

نوايى ايمدى سين اونكىل كه مين بو نوع ايتانديم

bkz. جورليق اينيسنى ايدى

ayağ/ ayak: ayak. (şirde) hece, eski bir uzunluk ölçüsü. son. ayaklı bardak.

bkz. اياغچى bkz. اوشول ييل نى اياغى دا

bkz. اياقچى كيتور جامنى لب بلب

كه طوي اولدى هنكام عيش و طرب

ayağlıg: ayaklık.

ayaq-: ölmek, yok olmak. batmak. güneş ve ayın batması. grup etmek.

bkz. آى اياققاج يانا كونكلومنى بوزوب يالغوزلوغوم

تيره شاميم اندهى دين ييغلاريم كوب درد ايله

ayaka: sütanne.

ayaku: kaburga.

ayalgu: ses, ahenk, hoş melodi.

bkz. ايالغونك نيجه يار يار اولغوسى

مينيك ييغلاريم زار زار الغوسى

bkz. ترك سرودينى توزوك بيرلا توز

يخشى ايالغو بيله كوكلا قوپوز

bkz. يانى دا بير طبل هندى چالغوجى

هندوى رقاص ايانغو الغوجى

ايانغو بارچه غه فرهاد حالى. bkz.

سرود اول خستهء ناشاد حالى

ayaz/ayas: bulutsuz gece. açık hava. soğuk. don, donmuş, don olayı.

aybaltu: bir tür balta. eyere takılı vaziyette taşınan bir balta türü.

ayçılık: ayda bir olan, aylık.

aydın: aydınlık, mehtap, ışık, berraklık. bilgi, öğüt, değerli kişi.

ayığ/ayık: ayı, zeki, zekice. bkz. ايبك

كوهى تاغ ايچره بير آيبغ توتوب. bkz.

اوركاتيب ايردى آنى كوب قان يوتوب

ايبغ لعبى دين چت قه كيم نان ايرور. bkz.

آنى ايت كا سالماق نى امكان ايرور

ayığ otı: bir tür bitki.

بیر کياه ايشتيلدى کيم يتى کنت نينک تاغلاريدا بولور اول ايل آيبق ديرلار مهر کياه. bkz. خاصيت

ليق غالباً که مهر کياه دور

ayıl-: akıllı, zeki olmak.

ayılın-: dönmek, döndürmek, çevirmek, geri çevirmek.

آتيم تويلا ب آييلينيب مينى ياغى نينک ايچى غا ايلتيب بيقتى. bkz.

ayım: işaret. bkz. ايبورمق (ayırmaq)

ayır-: ayırmaq, ayrılmak. bkz. آيريشمق

فلك منضوبه لاريدىن بير بيرى دين آيريشقان لارى. bkz.

ayır-: yırtmak, parçalamak, kırmak, kesmek.

ayl: kolan. bkz. آتیم نینک آیلی اوزولوب ایگری اورکولدی

ayla-: un ya da başka bir şey elemek, çevrelemek, kuşatmak, duymak, hissetmek. kokusunu almak, koklamak.

aylaq: körfez. bkz. ایلاک (elek, kalbur)

aylan-: hafife almak.

aylan-: çevrelemek, yanında bulunmak, dönmek, etrafında dönmek, benzemek.

bkz. تا اول جمع غه فقیر نینک سوزی نینک صدقی تمام ظاهر بولوب اول عقیده لاری دین ایلائیب

فقیر نینک عقیده سی غه کیلدی لار

bkz. كوك تیکر من تاشین ایلان دورماق ایستار باشینکا

دیما آی وکون باشیم اوزرا بو کیم سیاره دور

bkz. کور غمیم افزون لغین هر دم که اشکیم خیلی نینک

قطره سی بحر اولدی ایملدی ایلائیب دور قانغه هم

bkz. پرده لار بیر بیر کا ایلانغان

در انجم دین انجو تورلانغان

bkz. ایگری اوجوش بیرلا چو کوب ایلائیب

قایدا که پروانه باریب اورتاب

aylanma: kasırğa, girdap.

ayran: peynir suyu, kesilmiş sütün suyu. ahırlarda atları ayıran tahta parçası.

ayrı: ayrılmış, ayrı. suçlulara giydirilen gömlek, develerin sırtında bulunan iki hörgüç.

bkz. چاه یاقاسیدا بیر یغاچ نی بیر کیتیپ ایری نینک اراسیدا غلطک ترتیب قیلیب تورلار

ayric: iki hörgüçlü deve.

āyırılmış: iki kola ayrılma, iki kola ayrılmış, çatallanmış su yolu. bir yol,

ayruk: ayrı, tek, yalnız. yabancı, yabancı ülke, yurt dışı. başka, diğer. hayvanlarda şişkinliğe sebep olan ayruk otu olarak bilinen bir tür ot.

ayruktı: ayrı ayrı, tek tek.

ayrum: kök eğrisi, girdap, girdap içindeki su.

ayt-/aytı-: söylemek, demek, söylenen şey, söz.

aytka: pazar yeri.

aytkuci/itküci: geveze. söz taşıyıcı, ispiyoncu.

aytla-: ısrarla aramak.

ay toğdı: ayın büyümesi, gelişmesi, artması.

āyva: ayva.

az: az. bkz. ازغینه (azıcık). bkz. ازلیغ (az, az olma).

az-: yolunu kaybetmek, delalete düşmek. sapıtmak.

bkz. ازغان تورغان ایل نی یغدی

azağlak: az, azıcık; biraz, birazcık.

bkz. ازاعلاق اوروشقاندين قیلور

bkz. ازاعلاق چیقغان کیشی اوروشقه تورمای

bkz. ازاعلاق خویدزار تابیلور ایدی

azal-: azaltmak, eksiltmek, kısmak.

azat-: para kesesi. burs. borsa.

azğaş-: azmak, yolunu saptırmak; delalete düşmek. bkz. اول کشی ازغاشب

azğun: yolunu şaşırılmış olan kişi. şaşkınlıktan dona kalmış kişi. bulanık. ölçüsüz, aşırı. kötü.

azğur-: azdırmak, birini yolundan çevirmek.

azık-: başıboş dolaşmak, yolunu kaybetmek.

bkz. زلفی داسرکشته صبریم خیلی ساری اچتی یور

برق اوروب افشام ازیققان کاروانیم اورتادی

azın: bu nedenle. –dan başka, başka.

azın: dudak; kenar, kıyı.

azınmaş: Yolunu kaybetmek, kendi bildiği yoldan özgürce gitmek.

azırğan-: fazlaca küçük bulmak, küçük görmek.

bkz. اكر كامران بلخنى آزيرغنسه عرضه داشت قيلينك ان شا ُ الله انينك قصورينى
اوشال ولايتلاردين اوق راست قيلغوميز دورسه

azıt-: donatmak, süslemek, bezemek; düzeltmek, düzenlemek, yoluna koymak.

azıt-: azıtmak, yoldan çıkmak.

bkz. اور كوراب يولدين آتى چيقتان ايميش

بیر ایکی قول ایله ازیتقان ايميش

azbuy: heyecan.

azu: akıl dışı.

azuğ: erzak, yiyecek.

bkz. ذخيره و آزوق هيچ طرف دين كيلمادی

آط و آزوق و مال بيريپ

azva: sabretmek, sebat etmek.

2.3. -B-

babartun: kürk.

babatır/babatir: papatya.

babay: kıvrım, kıvrık, kıvrık saç. bkz. بابير

bacanağ: iki kız kardeşin evlendikleri kocaları.

bace: pencere, baca, ocak, şömine.

bacı: kız kardeş, en büyük kardeş.

bada balğa: turist rehberi, klavuz, sürücü.

badқан: ahşap çanak, kase.

badnus: horoz, erkek kuş.

baduқ/badaқ: tüylü köpek, bir hayvanın iğrenç kokusu veya aslan korkusu, kokusu.

bağ: bağ, ilgi, yara. bkz. باغليغ (organ)

bkz. ايرنينك قولى درونى شكر اى جان بىلى باغليغ

كل داغى يوزونك بنده سى دور تونى ياماغليغ

bağam: ahşap duvarları ve harabeleri desteklemek için kullanılan payanda, destek , (gemide) direk destek halatı. bkz. باغان (kuzu, kuzu eti, kuzu derisi) bkz. باغانه (koyun derisi)

bağ bıraқ /bağa bıraқ: kayış, kolan, turist rehberi.

bağday: iniş, yokuş, yamaç, bayır, eğimlilik.

bkz. اوچ تورت تاش اتتى چون یری باغداى سیز وفصیلی اسرو مستحکومتام تاشدين ایدی
کارکر کیلمادی

bağıltaқ: vücuda zırh altına giyilen pamuklu bir tür kaftan.

bağın-: barışmak, barıştırmak, telafi etmek, bir düzenleme yapmak.

bağıncaқ: atın bacağıının alt kısmı, aşağısı.

bağındaş: diz üstü, bağdaş.

bağır: karaciğer. bkz. باغیری قرا (tüyleri çizgili olan kuş türü, daha büyük güvercin)

bağır-: bağırarak söylemek.

bağırarak: beşikteki çocukların göbek kısmına bağlanan kemer.

bağırşak: barsak, böğür.

bağırtlak: bkz. باغیری قرا

bağış: bir tür çadır ipi, diz eklemi, oturma eylemi, bir tür geniş getiren hayvan. yelpaze boynuzlu geyik.

bkz. قیلدی باغیش ده اولتوربنیاد

شه دعاسین که چرخ کهنه نهاد

bağışla-: ermek, bağışlamak. uzlaştırmak, uyumlu kılmak, kabul etmek, razı olmak, affetmek.

bağla-: bağlamak, tutturmak, yapıştırmak, ilştirmek.

bağlağuluk: bağlamış, bağlanılmış, tortu.

ینه خرد کابل نینک بندی کیم تنکی نینک خرد کابل ساری چیقاریدا بتخاک سوی غه
باغلاغولق

تور

bağlama: bağlama, bir tür saz.

bağlan kaz: kırmızımsı bir tür kaz.

bağlıg: organ.

ایرنینک قولی درونی شکر ای جان بیلی باغلیق

کل داغی یوزونک بنده سی دور تونی یاماغلیق

bağnaç: bir tür örgü, şekilli bukleler, Moğol kadınlarının külahların kenarına işledikleri bir tür dantel, örgü.

bağrın: tarak.

bağşı: Farsça bilmeyen yazar, sekreter, şarkıcı, müfettiş, cerrah, yara, katip, yazıcı.

سارتغه كرچه بو بارور بخشى لار. bkz.

ترك ايله هم بخشى بارور بخشى لار

بیر صباح دین توش وقتى غه جا وپیشین دین اخشام غه جا اولتوروب انجا ایش bkz.
قیلورلارکیم نیچه دیوان نیچه نویسنده بخشى و نیچه پروانه جی قیلا الماغای لار

جراح نی هم بخشى دیرلار. bkz.

bahta: pamuk, pamuk ipliği. bkz. آغزیم غه بخته بیلله سو تامیزورلار ایدی.

bağ-: bakmak, bakışmak, ilgili olmak, korumak, saklamak, muhafaza etmek , dikkatli olmak, görünmek, ait olmak.

کیستی باغیریم تامورلارین او پری. bkz.

غمزه بیرلا اییک اییک باقاری

بو سو اول جزوی ساوق محسوس بولادور سونکرا تورغان ساین کیشیکا خوش باقه bkz.
دور

میرزاغه باقیب ایردی. bkz.

انی هم هاتی اوزیکا باقتوروب ایدی (baktırmak, göstermek) باقتورمق. bkz.

بش کیشی لار بیلان کلیب خان نی کوروب باقیندی (bakınmak, bakmak) باقینمق. bkz.

bkz. باقیندورمق (uysal ya da itaatli olmak);

بیر نیچه سنی اوروشوب و بیر نیچه سنی باقیندوروب اوزیکا تعلیق قیلدی

bağa/ bağa çanağ: kaplumbağa, kurbağa.

هندوستان بقه لاری اکر چه اوشال بقه لاردیک تور ولی بو بقه لار سونینک یوزیدا بییتی bkz.
سکیز

قاری یوکرادورر

bağdur-: baktırmak, göstermek.

انی هم هاتی اوزیکا باقتوروب ایدی. bkz.

bağın-: bakınmak, bakmak, görmek.

بش کیشی لار بیلان کلیب خان نی کوروب باقیندی. bkz.

baķındur-: baktırmak, göstermek, itaatli ve uysal olmak.

bkz. بىر نىچە سنى اوروشوب وبىر نىچە سنى باقىندوروب اوزىكا تعلق قىلدى

baķır: bakır.

baķıř: bakmak, bakış, kök. bkz. باقىشلىغ (bakmak, bakış atmak)

baķy: büyük, iri, önemli.

bakurı/bagurı: sarhoş edici ilaç, asalbent.

bal: bal, bal şerbeti.

bala: yavru, ocuk, kkхайcan yavrusu.

bkz. انا اىكاچى سىنكىلى نى وكوچى نى و بالالارنى هم اىب چىقماى

balaban: yırtıcı bir kuş türü, atmaca.

balaĝan: yuvarlak çatılı ardak, tavanlık, sayfan.

balala-: hayvanların yavrulaması, küçük yapmak, yavru doĝurmak.

bkz. چون بولور ايردى بالالاب ذوقناك

مور بالاسين قىلور ايردى هلاك

bkz. اىچاردا موردىن اوكسوك غداسى

تاپيب قوت انجا كيم ارسلان بالاسى

bkz. يانا مينك قلاده پىلى بار ايردى و آنىنك زمانى دا پىل هندوستان دىن اوزكا بىدا بالالاردى

balak: pantolon altı, i donun ařaĝı kısmı

balar: zerine çatı kiremitleri döşenen dilme.

bkz. بالاعان (yuvarlak çatılı ardak, tavanlık, sayfan)

bkz. بالاق (pantolon altı, i donun ařaĝı kısmı)

balçak: koruma kılıcı.

balçıĝ: Çamurlu toprak, balçık, çamur, çökelti, tortu.

baldaķ: kılıç kemerine baĝlı halka, kulp.

baldır: baldır, bacaĝın yaĝlı kısmı. bkz. بالدىرى قرا (kılcal, kılcal damar,)

baldırğan: pembe çiçekli güzel kokulu bir bitki.

baldur: kelepçe.

balduz: baldız, eşinin kız kardeşi.

balğa: bir tür topuz, tokmak. bkz. **بَالْغَمَك** (kazmak, oymak, çukurlaştırmak)

balğıcıl/ balğıcın: yabani güvercin.

balıg/ balıq: balık. Moğolca kent, şehir. bkz. **بالیق نینگ معنی شهر**

balış/balış: para birimi, para toplamı.

bal қабағı: şekerli ve lezzetli bir tür kabak.

baltu: balta.

bkz. **بیر بهانه بیلله شهرده داغی بالتو آلیب کفارنیک بتلارین اوشاتی**

ban-: banmak, çakmak, başına geçirmek, batırmak, tenezzül etmek.

banқақ: bir tür ceviz.

bar: var. bkz. **باری دا** (huzurunda var olmak, bulunmak)

كل ساری قیلمان نظر زیبا جمالینک باری دا

كوزكا ایلمان سرونی نازک نهالینک باری دا

bar-: gitmek, varmak, parmak.

bkz. **ای صبا آواره کونکوم ایستایو هر یان بارو**

وادی وتاغ و بیابان لارنی بیر بیر اختارو

bkz. **تیلبه کونکلونکنی نوایی صبط ایلائی المادینک**

ایمدی چیک آندین ایلیک هر ساری بارسا باردیک

bkz. **بارغانینکدین جان تالاشماق ایردی مین محزونغه ایش**

کیلدینک وجاتیمنی آلدینک اول باریشغه بو کیلش

bkz. **بارا کیله خان نی برین قیلدی لار کیم** بارا کیله (gitmek gerek) bkz. **بارا الغوسی**

bkz. **بارماقلیق**

baraġu: inek, sert, ciddi.

baranġar: ordunun saġ kanadı. bkz. بارانغار وجوانغار

baranta: misilleme yoluyla yaġma etmek, yaġma, yaġmalamak.

bardaġ: testi, camdan yapılmış kulp, bardak.

barça: tüm, hepsi, bütün, her, her şey, tamamen.

bkz. كینی دا نیچه کنیز هم قد

بارچا كل روى وارغوان خد

barı: bütün, hepsi, tüm, çok, her şey, tamamen.

bkz. ایتیب بارى چريك كا راهبرليک

الار كینی جا ایلاب پی سپر لیک

barıça/barınca/barında: var olduġu gibi, kadarıyla, hepsi, cümlesi, bütünü, bütünlük, tüm, birlikte, beraber.

barış: gitme eylemi, gidiş.

barış-: barışmak, uzlaşmak, ziyaret etmek, uğramak.

barġ: ev, ev halkı, soy, sülale, aile ocaġı, yuva, ev mobilyası.

barla-: aramak, araştırmak, denemek, prova etmek, gayret etmek, çaba göstermek.

barlamac: mayasız ekemk.

barlas: ařaġı Hindistan'da bir yer adı, Türk kabilelerinden birinin adı, cesur, cengaver, kahraman, ordu komutanı. bkz. بارلاس معنی سى سپهسالار تیماک بولور

barlıġ: zengin, varlıklı, varlık, var oluş.

bkz. نوایی اشك ودر ولعلی دین نی وصل ابقای کیم

بو دولت بیتمادی قارون مثل لیک بارلیغ لارغه

barnadaġ: eyer kapaġı.

bars: av için standartları düşük panter, kaplan.

bas-: bas, ezmek, çıġnemek, yenmek, malum etmek, sıkmak, sıkıştırmak, bir tür süs eşyası.

bkz. غوغانى باسيب bkz. اوشال باسقان بيله

bkz. بو سياست تين تمام اييل باسيلىدلار

bkz. اوت قه سو اورغانديك باسيلا قالدیلار

basaga: anıt mezar. bkz. پستك (kısa ve geniş, tıknaz)

basgu/basgun: baskın, bozgun, yenilgi, aşağılık durumu.

basirgan-: derin, ağır uyku hali, uyku basması, bkz. باسيق (sıkıştırılmış, bastırılmış)

başkaq: genel vali, lala, banka yöneticisi, polis teğmen.

başkic: yerleşik merdiven, taşınır merdiven, kapı eşiği.

baslayış: altına alma, çiğneme eylemi.

basma: kumaş, kumaş üzerine yapılan çizim.

basruk: sıcaktan, rüzgardan ve yağmurdan korumak için atların üzerine serilen keçe parçası.

bastuq: bir tür meyve suyu.

bastun: yastık, minder, yatak.

bastur-: ayak altına alıp ezmek ezdirmek, çiğnemek, yenmek, yenilgiye uğratmak.

bkz. اوغوز خان ايت براق خان غه باستورغاندين سونك

bkz. شيبانى خان بيل قلعه دبوسيه دا اوروشوب باستوردى

bkz. سلطان سنجر كوز خان بيزلان اوروشتى تمام لشكر قيريلدى اوزى قاچيب مرو كلدى

basturma: güneşte kurutulmuş et, sundurma, hangar. yerine koyma, eski durumuna koyma, teslim etme, indirim, erteleme.

baş: baş, başkan, komutan, yönetici, şef, başak. bkz. باش اياغ (tam elbise, hediyelik)

bkz. بو هندولار غه آتلار باش اياقلار انعام قيليب رخصت بيريلدى

bkz. فى الحال خاصه باش اياق وطويله داغى خاصه آتلاردين بير آت عنایت قيليب

bkz. عيد كونى هندو بيككا خاصه باش اياغ مرصع كمر شيمشير وتپچاق عنایت بولدى

bkz. باش تومان , باش تومان (başşağı)

هر كيجه الار بير چاه دين باش تومان اوزلارين اسار ايرميش لار وتانكغه جا دكر ايتور . bkz. ايرميش لار

ياشوروب انجم درمين ترك مهر . bkz.

بيركا كورما باشى تومان آنى سپهر

اغاسى نينك ايل كونى نى اول باش كوز قيلدى . (binbaşı, komutan) باش كوز . bkz.

باشچه (turist rehberi) . bkz.

بكرام نينك نواحى سینی سير قيلديم باشچه ملك بو سعيد كمر ایدی . bkz.

اول زمان دا سلطان محمد نينك بوفا تركمان تيكان باشچه سى بار ایدی . bkz.

baş-: üstü açık ayakkabı, bir buzağı yılı, bir buzağı yıl, kadınların başlarına taktıkları başmak, bir tür eşarp.

başakçı: ok ucu üreten, hasat işçisi.

başça: turist rehberi.

başar-: başarmak. bkz. باشقارمق – باشاق (ok başı, başak)

انكا بيتاركا باشاق ثقلی منع ايتار كرچه . bkz.

خدنكى كثر تيدين چيقتى بال وپر ميندين

نوايى انجمن شوق جان ارا توزسانك . bkz.

انينك باشاقلیغ اوتين شمع انجمن قيلغل

bkz. باشاقچی (ok ucu imal eden, üreten)

başın: şimşek, parıltı.

başka: başka, ayrı, ayrı olarak,

başkar-: bir sonuç göstermek, yönetmek, bitirmek, tamamlamak, başarmak, rehberlik etmek, yol göstermek, yönlendirmek.

اختاروردا تاپسانك اول كونكوم كه مجنون شيوه دور . bkz.

هر تيچوك بولسا عدم صحراسى سارى باشقارو

عدم يوليغە كىرچە باشقارورسىن bkz.

بىر اولماك بىرلا اندىن قوتقارورسىن

بىلىپ كىم كر دىسا يالغوز بارورمىن bkz.

بو ايش نى اوز قاشىمدىن باشقارورمىن

مونداغ اولوغ ايلكا سردارلىق قىلىپ باشقرا بىلماس باشقار غودىك بولغونچە bkz.

başkıyan: deve üzerine yüklenen top aleti.

baş köz/ baş göz: binbaşı, komutan.

başla-: başlamak, göndermek, çabucak bir yere göndermek, acele etmek, kolaylaştırmak, rehberlik etmek, yol göstermek, yönlendirmek.

ياندى لار شهر سارى يول باشلاب bkz.

بىر ايكى ايسكى كيكولوك تاشلاب

نو القرنين آب حيوان خيالى بيله ظلمات غە كىرگان دا خضر عليه السلام آنى باشلاب bkz.
كىردى

bkz. باشلاتمق (başlatmak, komut vermek)

ايشىكنى بو خدای بىردى تيمور تاش غە باشلاتىب ايدى bkz.

چرىك نى قوچ بىك كا باشلاتىب bkz.

başlat-: başlatmak.

ايشىكنى بو خدای بىردى تيمور تاش غە باشلاتىب ايدى bkz.

چرىك نى قوچ بىك كا باشلاتىب bkz.

başlayış: başlangıç, bir eylemin başlangıcı.

başlıg: başkan, komutan, yönetici, şef, binbaşı. koltuk başlığı, kılıf.

باشلىغ باشىغە بولور bkz.

محمد على جنك جنك غە خاصه قرا محمل لىق باشلىق قىلماق جىبه بىرىب bkz.

başsızlık: disiplinsiz, itaatsiz.

بعضى كىرگان كىنت كىساك كا باشسىز لىق قىلغان مغوللارنى توتوب bkz.

baş tömen: baş aşağı.

baş ülkü: bir tür terazi, gündüz ile gecenin gecenin eşit olduğu gün.

baş vumanlıq/baş vemenlik: kibirli, gururlu, isyancı asî.

bat: hızlı, tez, çabuk.

bkz. اكر فرهاد غه ظلم ايتدی خسرو.

عوض بات ايلادی چرخ سبک رو

bkz. اول بات ته اندیشه قيليب باتراغ.

bat-: inmek, indirmek, düşmek, batmak, kaybolmak.

bkz. سونينک لبيندا باتيب.

batkaq: çamurlu toprak, çamurluk, batataklık alan, bataklık. bkz. باتقاليق (bataklık)

ايکارى باتقاليق بالچيق ليق يمان سو بار. bkz. قبانينک باتقاليق قرا سويى بار. ايميش

batu: güçlü, kuvvetli, sert, katı, zor, acımasız, sağlam, çok, fazla, şiddetle, güçlü kişi.

bkz. باتور (cesur, yiğit, kahraman)

batu: cesur, yiğit, kahraman.

batu-: batırmak, hızlı, çabuk. bkz. باتوق (ağır, yavaş)

baver: ip, çalgı teli.

baverçi: aşçı.

ا براهم نينک باروچى لارينى كيلتوردي لار ايليك التميش باروچى دين تورتي نى. bkz. ساخلاديم

باروچى ليق مرتبه سيدين خاصه بكاول لوق مرتبه سيغه بيتكوروب. bkz.

bavlı: hızlı bir hayvan ırkı, yarış hayvanı.

bay: sevimlilik, çekicilik, zengin zenginlik. Moğollar arasında امرای باى.

bay-: zenginleşmek, zengin olmak.

bayat: Tanrı, Allah.

bay bece: bayan, evli bayan, soylu bayan.

bkz. مغول خاتون دیر تاجیک بانو دیر اوزبک بای بجه دیر

bay hatun: gece kuşu, baykuş, hoş, güzel. bkz. بایداغ (bayrak, sancak)

bayır: ıssız ve boş yer, çöl, ova.

bayraq: küçük bayrak, sancak, flama.

bayrı/bayırı: eski, geçmiş, kıdemli, yaşlı, ilk, esas, eski hizmetçi.

bkz. بو درگاه نینک بایریسی بلکه توغماسی دورور

bkz. دیر علی آتلی بایری نوکری بار ایردی

bkz. ملا محمد ترکستانی آتلیق آبدان اعتمادلیق بایری کیشی سی بار ایردی

bkz. سلطان سعید خان غه بایری نوکرلاریمنی قوشوب

baygazi-baygazi/bad gazi-badgazi: köylü, yabancı, ülke, yöre ,bölge, Horosan yöresinde köylerde bol bulunan çiğde, hünnap.

bkz. اغزیننک بیله تینک لیک تالاشور بسته اویالماس

اول اغزی اچوق بایغزی نینک پوچ لیغین کور

bayka: eğlence, bayram, şenlik, doğum günü.

baykuş: gece kuşu, baykuş.

bayla-: kapanmak, kapatmak, bağlamak, tutturmak, büyülemek, yatıştırmak.

bkz. بیر مسلمان بازاردین بیر قوی اییب کیلتوروب ایشکینی بایلیب بوغورلار

baytedir: refah dolu, huzur dolu.

bebek: gözbebeği.

behlem: bir tür antilop.

bkz. اندین بورون قوشقه خیلی قاترار ایکاندور سونکرالار بهلم اونی قالین اولار ایدی

behli: kuş avcılarının kullandıkları kalın eldiven, avcı eldiveni.

bkz. قوش ساللا اتلانغای وطبل باز باغلاب ایلی کا بهلی سانجقای

behrāvūn: bir ordunun sağ kanadı, sağcı birlikler.

bek-big/bik-big: bey, büyük, şeref ünvanı. bkz. **بيك بوركى**

bekavul/begavul: çeşnicibaşı, subay, memur.

bkz. **بار ايدى خدمت ارا بير قول انكا**

پايه ُ خدمت دا بكاول انكا

bkz. **ملك ريان سوجوسى بيله بكاول انكا زهر بيرور تهمتى دين زيندانغه ييباردى ياز غوروب**

bekle-: beklemek, korumak, saklamak, muhafaza etmek, alıkoymak.

bekmez: şarap, şarap içmek, pekmez, pişmiş üzüm pekmezi, konuk severlik.

bekter: bir tür zırh, korunma amaçlı birleştirilmiş demir plakalar.

belke: küçük deve, deve yavrusu. bkz. **بَلَن** (atmaca)

beltüte: ev kurmak, barınmak, ikamet etmek.

bkz. **يانا شرط اول كيم مدرسه مواليسى مدرسه ده بيلتو ته قيلغاي لار.**

benek: şarap kullanımı veya hastalık sonucu vücutta oluşan nokta, leke.

beniz: deri , kabuk, dış, dış kısım, yüz.

beñze-: benzemek.

beñzeş: benzer, benzerlik, benzeş.

berk: güçlü, kuvvetli, kuvvetli kişi, sağlam, gürbüz. bkz. **بركه**

bertas: derisinden kürk ve mont yapılan kırmızı bir tilki türü.

bertik: kemik. bkz. **اولوميدىن جوازيغ وسينوقدين برتيك بارماس**

beyan: tatlı ve acı iki türü olan bir tür şifalı bitki.

beyla/beyle: böyle, bunun gibi.

beyrem: bayram, bir bayram adı, küçük ip parçası.

beytal: kısırak.

bez/biz: bez, altında bir yara izi oluşturan yeni et, derinin altından çıkan etli büyüme.

bezek: süs, bezek.

bezen/bizen: kanatları beyaz olan sülün, dişi sülün, başı ve gagası beyaz olan başka türden kuşlar.

bıcaq: bıçak.

bıç-: biçmek, kesmek, yontmak, budamak.

bıçğı: bıçkı, testere.

bığ: bıyık, niyet, maksat, arzu, amaç, tasarı, taslak.

bığlamış: tamamlama, bitirme, yetkinleştirme, geliştirme.

bığu: doğana ve şahine benzeyen bir tür yırtıcı kuş.

bıh-: bıkmak, bıkkın, nefret etmek.

bıhtı: kaynayan sıvı kabarcığı, haşlama.

bıkın: böbrek, böğür, kaburga. bkz. **بیقینیغه اوقلادیلار**

bıkırnat: gider, masraf, tüketim.

bkz. **خزانه پایگاه وملك سلاطین نینک جمیع بیقرناتی نینک قدیم دین مقرر و معین تن لاری پرکنه لار**

باردور

bılışıl-da-: gevezelik etmek, boşboğazlık etmek, sohbet etmek. bkz. **پلقدہ پلقتہ**

bıltur: geçen yıl. bkz. **بیلتور غی**

bkz. **بیلتور غی دستور بیله سارننی وجهیغه وکند له نی ترکش بند ساخلا ماغیغه عنایت قیلیدی**

bıraq-: bırakmak, elinden kaçırmak. bkz. **بیراک** (bir tür kaba kumaş)

bırsık: oruç, perhiz.

bışkar-: düşünmek, hatırlamak, geri çağırmaq, anımsatmaq.

bıstuğ: iyi pişmiş, pişkin.

bi: bir tür sürüngen. aynı zamanda eski kullanımları için bkz. **بک.بیک**

bibek: bebek, gözbebeği.

ایماس بو خاک که کوز عارضینکغه بیتکاندا bkz.

قالیب دورور یاپوشوب عین شوقیدین بیباکیم

bibi: kadın, bayan, evli kadın, soylu bayan. meşru kadın, eş.

خواجه کیم بیبی باری دا دداک کا ایلانغای بیبی نینک هم عفتی ایتاکی قولغا بولغانغای bkz.

biçek: iğne, şiş, süs, bezek, şekerli yiyecekler.

یرم نی تیککالی باشینک اوزا بیچک مو ایکن bkz.

بیچک دا رشتہء جانیم یاخود ایپک مو ایکن

biçin: kale, hisar, kapı, bir tür maymun, taklitçi kişi.

بیچین یلی آتلائیپ bkz.

bide: biçilmiş ve kurutulmuş ot veya yonca.

bidev: koşucu at, cins at.

big/biyik: büyük, önemli, ulu.

bigec: kız, kız evlat.

bigen-: uygun bulmak, tasvip etmek, iyi bulmak, beğenmek. bkz. یکتاش (sert taş)

جفانی جان غه تالای الدینکیز الای مو بولور bkz.

سیزینک اوماقدا بیجاج رسمینکیز بولای مو بولور

biget: başkan, komutan, yönetici, bey.

اخصی داغی بیگلار و بیکاتلار بیکیتلار bkz.

bigin: benzer, gibi.

سرو دیک آزاد بول وراست کال bkz.

یا اوروک و المہ بیکن میوه دار

کیم کوروب نرکس بیکن کوز بیرلا کل دیک یوزینی bkz.

ییل کا بیریب عقل و فهمین مست و حیران قالمادی

bigit-: bağlamak, tutturmak, yapıştırmak. bkz. **بيگيز** (göz kamaştırıcı parlaklık, şatafatlı güzellik)

bik/biyik: sağlam, gürbüz, katı, büyük, oneli, ulu, pek, çok. bkz. **بيگ** (Tanrı, Allah)

bkz. **بيك تخت اوزره مقام ايلادی**

وصيت ايشيكا قيام ايلادی

bkz. **بيك اون بيلا** bkz. **توزوكى وضبط وربطى بيك يخشى ايدى**

bike: evli olmayan kadın, çocuğu olmayan kadın.

bkz. **عشق اكر بولسا يامان و يخشى دين پاك اى كونكل**

يوق تفاوت كر بيكه بولسون كر ميرك

bikik: tortu, çökelti, zincir, bend. bkz.

bil: bel, orta, ortam, ortası.

bil-: bilmek. bkz. **بيلديك** (bildik);

bkz. **حق بيردى چو ايل كا علم سرمايه سيني**

خورشيد اوزا سالدی علما سايه سيني

الغانلار آنيك رتبه سيدين وايه سيني

بيلديك بارى دين بييك آنيك پايه سيني

bkz. **بيلگين** (bilgin, bilge, alim)

bilbağ: kemer, kuşak. bkz. **بيلباغيم دين بير تارتى**

bildürge: bir tür kayış, kolan, halka, kılıcın sapına bağlı halka.

bkz. **بو طناب نينك بير اوجي دا كزنى بيركيتورلار ينه اوج دا شاخدين بيلدوركا ياسابتورلار**
بو

بيلدوركانى بيركيتورلار

bile-: bilemek.

bileğ: bileme taşı.

bilek: bilek, kolun ön kısmı.

bilekce: suçlulara giydirilen gömlek.

bileli: onunla, onun yanında, onun yakınında.

bkz. كيم كيلور تاجر خطایی زار

بيلالی بير كنيز خوب نهاد

bilen: ile, birlikte, her, ...den.

bilerrenk/bilerreng: eldiven.

bilig: bilgi, bilim, öğüt, tavsiye, akıl, zeka, anlama, kavrama.

bkz. بيليك شاه ايلاسا حيوان نينك آتين

نى تانك كر كيسا شاه ذاتين

bkz. (bilgin, âlim) بيليم ليك ، بيليك ليك

bilev: bilegü taşı.

bilget/bilket: ahbar, haber.

bkz. خانيم قاشيدين خط وبيلكات كيلتوردى

bilgü: iz, işaret, nişan, belirti, damga.

bkz. جان اوز اداغين كوروب عاشق ليغيمنى انكلادى

اول كيشى ديك كيم تانيغاي اوز قولين بيلكو كوروب

bkz. ترك ادبدين بيرو كولكو دورور

كولكو ادب تركى كا بيلكو دورور

bkz. بيلكو لوك ;

عشق اوتيدين كوللوغونك داغيني قويدوم كوكسوما

اوزنى بو نوع ايلاديم عشق اهلى ايچرا بيلكولوك

bilgürme-: tanınmış, tanınan, bilinen.

bkz. زلفى وصلين ايستاسام رخسار مهر افروزيدين

یوق عجب چون بیل کیلیشی بیلکورو نوروزیدین

bilgürme: eser, iz, kalıntı.

bilgüt: bir Türk kabile ismi.

bili bağı: doğan ve şahine benzer bir kuş.

bilneg/bilnek: dilsiz, az konuşan, mutsuz, üzgün, talihsiz, acınacak, önemsiz.

bkz. بیلّه (bir tür köşe taşı)

bim=bigim: prenses, hatun, büyük hanım, soylu bayan.

bkz. هر پادشاه کیم منغت میرزالار نینک قیزی نی آلسا آنی بيم دیرلار ایردی

bingize-: benzemek, benzer.

binicig: koşucu at.

binik tat: koyun bağırsakları kullanılarak yapılan bir tür yemek.

biñiz: biçim, şekil, görünüş, kalıp, dış, dış kesim, deri.

biñziş: benzerlik, benzer, benzeş.

bir: bir. bkz. بیرار bkz. بیرارته bkz. بیر او bkz. بیردک bkz. بیرکا bkz. خان اتینه بیر کا کیردوک

bkz. بیرین بیرین bkz. بیر یولی bkz. بیر کونجی لیک , بیر کونجی لیک bkz. بیرکینه

bkz. انصاف غه هم کناره توتما

بیز نی دغی بیر یولی اونوتما

bir-: vermek, iletmek.

bkz. بیرکالی bkz. توتا بیرماک

bkz. مشتھی ایل یوز ایسا نان بیرکالی

لقمه تاتورماس تیلابان ممتملی

bkz. بیورکا ;

بیل که سخا قیلغالی کیم دور محق

سیم بیورکا کیم ایرور مستحق

bkz. بېركونك ;

يوزى كلزاريدىن چون ودر تيركونك

نى ايتاي كيم اوزونك انصاف بېركونك

biregü: biri, birisi.

bkz. صبورى كه مقصود كوهرين تأمل درياسى غه سالدى تا هر كيم اول درياغه غوص
قىلدى بېر

كونى آلدى

birgine/birkine: az, azıcık, biraz.

bkz. قىلدى عدم منزلى كا شانہ سين

هر ىرى سين بېركنه قوش دانه سين

bkz. ايل تاياق بيله بارغاندا بېركينه تاش بيله بارغاي بيز

birgisi/birgüsi: biri, birisi.

bkz. ايكى سى دين بېركيسى آلساحسام

مملكتى ايچرا توشار انقلاب

birgüci: veren, verici, bağışlayıcı.

bkz. آلهى بېركوجى سين سين هم فسق وهم فجورنى

birik-: birikmek, birleşmek, taplanmak, toplamak.

bkz. بو خلق قوشقه باريب آتدين توشوب بېريكست يخشى ايردى

birk: sert, değişmez, sıkı, sağlam, gürbüz, katı.

bkz. كچك محكم اولغاج چيكيب قىدى پست

آنينك ديك كه بېرك اولسا ماهى نى شست

biriki: biri, birisi, verilecek şey, nesne.

bkz. بېريكيدىن سوروب چو صورت حال

ظاهر انقلاب كه نى دورور احوال

birikit: toplanmış, birikmiş, bir araya getirilmiş.

bkz. قير طرفينه بارچه سى بيريكييت قاچدى

birki- / birkiş-: güçlü olmak, sağlam ve katı olmak, sert, değişmez ve sarsılmaz olmak.

bkz. عشق ارا تيش باغريما اورسام ايچار مين قان داغى

بل چيكار مين هجر اوقيدين بير كيكان پيكان داغى

birle/birlen: ile, karşı.

birü: eski, geçmiş, kıdemli, yaşlı. bkz. بيري (beri) bkz. باري (Allah, Tanrı)

bkz. بيري كيلديم كونكل بلاسى بيله

شاه نينك قوللو غى هواسى بيله

bişik: çocuk beşiği. bkz. بيشيكيچى (bir tür çekirge)

bişle-: beşlemek, beş gelmek. bkz. بيشلاب اونلاب

bit-: bitmek, sürgün vermek, itmek, dürtmek, büyümek, artmak, yapmak, düzenlemek.

bkz. عدل جويباريدين ملك باغى دا فراغت اشجار كل لارى آچيلدى و آسایش ميوه لارى بيتيلدى

bkz. كيمه نينك بشى سارى تالار بيتيب ايدى

bitçaga: küçük, küçük çocuk.

bkz. حيف بو مرو لولى بيتچاكا

bitgüci/bitiküci: yazar, yazıcı.

biti: mektup, yazılı, yazılmış, edebiyat.

biti-: yazmak, kayda geçmek. bkz. الار ديدى لار كيم سين بو تشويشنى تارتيما بيز بيلى

bkz. بيتار تنكرى دين آنجا قوت منكا

كه بولسا بيتيرى كا فرصت منكا

bkz. طبعیم غه دمی بولور نی وارد

یوز ییل بیٹی الماغای عطارد

bkz. اول نامه ده شفقت انکیز سوزلار بیتیلیب ایردی

bitig: yazı, yazılı belge, yazılı eser, yazmak, mektup, edebiyat, filizlenme, tomurcuklanma.

bkz. درد هجریمنی نی بیلکای چون بوزه اشکیم صفحه نی

اول مسافر ساری کیم کاهی رقم قیلسام بیتیک

bkz. دهر باغی نینک کلی اوت دور بیتیک اشجاری دور

ییل کا بیر اول کنلی هم اوت سالغیل اشجاریغه هم

bitimlik: iyi , düzenli, eksiksiz, muntazam, orantılı, ölçülü.

bitü: soylu bir at ırkı. bkz. بیداو

biye: kısarak.

biz: biz, şimşek, parıltı, pamuklu bez, yuva, delik.

bkz. محنت اوتیدین یاروق دور هر زمان کاشانه میز

اولدی کویا اژدها کاهی بیزینک ویرانه میز

bize-: donatmak, süslemek.

bkz. اوزکا یالانک توتما ایاغینک بیزی

حیف بو دولت نی تاپار بیر یوزی

bkz. اول قد و یوز هجریدین اولسام بیزاب کلبرک ایله

تو فراغیمینک باشی اوزره سرو ایکیب میل ایلاکیل

bizek: süs, bezek. bkz. بیزاکچی (dekoratör) bkz. بیزاکلیک (araste)

bizgek: hasta, ateş, şiddetli arzu, coşku, heyecan.

bkz. کوزلار بیزکاک کوب بولور انداق روایت قیلدیلا کیم چوبچوق بیزکاک بولغان دور

bodur: kısa, kısa ve geniş, tıknaz, eşit olmayan, düzensiz, korkunç.

boğ / buğ : duman, kaynar su buharı, soluk tıkanması, boru, borazan, zarf, kabuk, dış zar.

boğ-: boğmak, sıkmak, soluğunu tıkamak, derlemek, özgürlük kısıtlayıcı şey.

boğa: manda, sığır, öküz.

boğaca: boğaz, gırtlak, yutak, göğüs.

boğcama: geceleme için çadır, büyük sargı bezi, kumaş.

boğcı/ boğcu: iplik, tel, bağ, yürek, kalp, gönül, bağır, barsak.

boğağ-u-buğağ-u/ boğağ-u-buğağ-u/boğav-buğav: bağ kütüğü, demirden bağlar oluşturmak. zincire vurmak.

boğak: nefesi keilmek, daralmak, sıkılmak, boğaz iltihabı.

boğaz / boğuz : boğaz, gırtlak, yutak.

bkz. **ات بوغوزى و كك خويد بسيار ايدى**

boğma: bağaz iltihabı.

boğnağ/ boğnuğ: nefes alıp verirken ağızdan çıkan buğu, kasırğa, girdap.

boğra: hamurdan yapılan bir tür yemek, aş.

boğu: geyik.

bkz. **كوييا صيدلاردين اول چنكل**

واقع ايدى تولا بوغو ومرل

boğun: boğum, eklem yeri, düğüm ağacı.

bkz. **خان بويوردى بوغون بوغون كيسيب اولتورونك**

boğurdağ: boğazda yer alan gırtlak, yutak, kıkırdak.

boğuzla-: boğazlamak.

boğuzlağ-u: gırtlak.

boğağ-u / buğağ-u: atlar için koyulan engeller.

boğak: yaranın üzerine uygulanan bağ, bandaj.

bkz. **مينينك بوتوم نى زخمى غا قتيله قويمى ب خاق نى بويوردى**

boħsa-: hıçkıra hıçkıra boğulurcasına ağlamak.

bkz. هجر اندوهی دا بوخساب مین بيله المان نیتای

می علاجیم دور قویوب دیر فناغه عزم ایتای

bol: bol, çok, kalabalık, birçok, çok sayıda, geniş,

bol-: bolmak, olmak, oluşum, değişim.

bkz. یاز بولا bkz. اندجان غه بولا سمر قند نی ایلک تین بیردوک

bkz. بولغای bkz. بولماغین بولسا

bkz. آج ار توتتی نیکا کیردی یانا توفراغ ارا

بولماغین بولسا سرشکیم بحریدین طوفان خجل

bolal- / bulal-: etmek, edebilmek, olmak, olabilmek.

bolcar-bulcar/mulcar: toplanma yeri, toplantı salonu, karar verilen yer, görev yeri, mevki, bir kısmını yok edip azaltma, istihkâm, siper.

bkz. چو بیٹوک آنینک جار و بولجاریغه

شه روم ایلی بیرلا پیکاریغه

bkz. بیرانغار جوانغار غولغا بلجارلار تعیین قیلیب

bkz. مصللار و بیلدارلار تعیین بولدی کیم قازان قورار اوچون بولجار قوپارغای لار

bkz. کوپروکدین یوقاری مولجار قوپاریلیب ایدی تفک اندازلار مولجار اوستیدین یخشی تفکلار

انتیلار

bolcaş: verilen söz , vaat, randevu, terim, deyim, uç, son, izin, tatil.

boldur-: durmak, durdurmak, dinmek, hal etmek, bir işi yapmak, geri çekilmek.

bkz. بولدورا المای قچتی bkz. اوقی دین کیم سیتیم دا ایدی بولدوروب

boldurma/buldurma: kan parası, kanlı para, kısas, diyet, kısas cezası.

bolğın: ben, kendi, kendisi.

bkz. بېلىنك باغلاب اياق باستينك كوزوم كا

روان بولغين قدم قويغين يوزوم كا

bkz. بولورغه (olmak);

ارسلان ايت ديك اياغيغه توشوب

خوشه تخمى در بولورغه ياشوب

bkz. بولغالى ;

بولغالى ظاهر هر انداق علتى

بو دكان ايچرا مهيا شربتى

bkz. بولديك,

نامه قرا قيلغالى بولديك سريع

نامه سيه لارغه چو سين سين شفيع

حافظ اينكان كيبى حق لطفى آنى قران دا

بولديك آينيك داغى هر هالى دا قرآن حافظ

bolğun: tutuklu, hapis, cariye, köle.

boncuq: süs veya tılsım için sert kabuk, boncuk, deniz yumuşakçası, sancak.

boñuz: boynuz, hayvan boynuzu.

borc/borç: borç, ödünç alma, karabiber, odun yarmaya yarayan bir tür kama.

bkz. قوپوب باغنينك بير بورجى غا باريب

borsuq: siyah veya beyaz çizgili bir tür çakal, kürk ve mont yapımında kullanılan nesne, deri.

bosağa: eşik, kapının alt kısmı.

bkz. وكونكل كا ساريغ يوزنى التون بوساقه غه سورنماك مدعاسى بى نايت ايردى

bkz. بو باده دين انكا هم بير آ ياق توب

بوساعاسين اويوب مندين قولاق توب

بیر متعین نیمه کیم آق اوی دور انکا خرکاه آت قویوب دورورلار اما آنینک اجزاسی
نیک

کوپین ترکی تیل بیله ایتورلار انداق که بوسغه

bosraq: bir tür şekerli yiyecek.

bostağan: ince uzun ayaklı bardak, kadeh.

bkz. حلال انا سوتی دیک دور کر اول قویاش توتسا

تاپوغ قیلیب یوکونوب بوستاغان ایچینده قییمیز

bosun: bit.

boş: boş, boşluk, gevşek, üstün körü, baştan savma, alçakça, iğrenç, keten kuşu.

boş-: kusur etmek, bozulmak, çürümek, ekşimek, şımarmak, kızmak, hiddetlenmek, öfkelenmek, endişelenmek

bkz. نی باک صاف کونکل ساری چرخ سالساکدرت

زالال کوزکوسینی سایه قیلغالی بوشمیش

bkz. تیلین عذد ساری قیلیب نکته سنج

که بوشقونجلا خود بیتمادی یولدا رنج

boşa-: boş olmak, boşamak, güçsüz, zayıf, yetersiz olmak, yorulmak, sıkılmak.

boşan-: boşanmak, ayrılmak, iç çekmek.

boşganc: fıstık ağacında bulunan küçük sarımsı tohumlar.

boşurğat-/buşurğat-: acıtmak, bozmak. karışıklık, kargaşa çıkarmak.

bkz. بوشورغاتمای سالیب بارغان لاریغه

اجازت بیردی هم قالغانلاریغه

boy/buy: boy, renk, boya, bir kabilenin müstakil bölümü, boyun, timsah-timsah derisi.

bkz. سوی نیک بوی بیرلان کوجوب

bkz. ینه خاصه تابین کیم بو تیگنی دور ترکی فظی دا مجردنی هم بوی دیرلار

bkz. بوی اتی (buy otu, çemen otu)

boya-: boyamak.

boyağ/boyağ: boya,, boyama. bkz. بویاغلیغ (boyanan şeyin aldığı renk, yüz rengi)

boy- baş: tepeden tırnağa, giyim,giysi, elbise. bkz. بویچه بویچه (boydan boya)

boydaş: boydaş, aynı boya sahip, arkadaş, yoldaş. bkz. بویداغ (bekar)

boyğal-: boya, boyanmak. bkz. بویگیر (ay başı akıntısı)

boyla-: ölçmek.

boynağ: isyancı, asî.

boynuz: boynuz, hayvan boynuzu. bkz. بویو (sihir, büyü)

boyrunduruk: öküz boynuna takılan boyunduruk.

boyun: boyun. bkz. بویون قاشیمق bkz. بویون بودان

boyuñ: kuş tüyü.

boz-: yıkmak, bozmak, yakıp yıkmak, kırıp geçirmek, parçalamak, çürütmek.

bkz. قوش بوزمق

bozbuğa: zencefil.

bozla-: böğürmek, bağırmaq, çağırmaq, inlemek, hıçkırma hıçkırma inlemek.

bkz. جفا تاشین سینوق کوکسی کا اورسا

بوتام دیب کاه بوزلاب کاه اوکورسا

bozlağ: erkek turaç, dişi sülün.

bozruğ: halka boyunduruk.

bozruğan: topuz, tokmak. bkz. بوزغونچ (ağaç uru)

bozuğ: bozuk, tahrip olmuş, yıpranmış, bir tür gitar.

bkz. ایرزن بوزوغلو غی مغول اولوسیدا بیر تاریخ bkz. بوزوغلوغ (yıkma, yıkım, tahrip)

böcek: böcek, solucan, salyangoz. bkz. بوجور (bücür, ince, uzun, dolu)

bödrü- / büdrü-: baş aşağı, kafa üstü yuvarlanmak, takla atmak.

bögrek: böbrek. bkz. بوکراکچی bkz. سول بوکراک bkz. ساغ بوکراک

bögrey-/bükrey-: eğimli olmak, eğilmek, eğmek.

bkz. چرخ شب کردیغه کویا نقد غمرینک دور غرض

تیکرانک هر تون که ایکی بوکراییب ایلا ایلا نه دور

bögrülce/bögrülcük: fasulye.

bögrün: eğer kayışının altında kalan yer.

bögütle-: akarsuyun önüne engel koymak, sed çekmek, engellemek.

bögür: kabartı, tümsek, hörgüç, koy, kapı veya pencere oyuğu, üzüm türünden yemiş.

bkz. بکورتکن (ahududu fidanı)

bögür-: böğürmek, ulumak, bağırıp çağırmak.

böker: böğür.

bökse: kayışın yukarısında kalan gövde parçası.

böl-: bölmek, paylaşmak, parçalara ayırmak. bkz. بولونمک (bölünmek);

bkz. ایردی تاغیندا بیر پاره بولونوب

bölek: topluluk, güruh, sürü, askeri birlik, ...den başka, hariç.

bkz. بر بولاک بیکیتلارنینک بولجاری بو یر ایدی

bölük: topluluk, güruh, sürü, askeri birlik, bölme, bölünme, bölüm. yurdun idari açıdan ayrılmış her bir bölümü. bkz. بولک

bkz. بو ولایت بیش تومان وایکی بولک تور

bkz. قراق لار دین پولوک جان رسته سیدین جله وار ایتمش

قاشینک یاسین نوایی قصدیغه کر ایستاسانک قورماق

bölüm: sabitlik, yerleşmişlik, dengelilik, sertlik, kesinlik, kararlılık.

bkz. بسیار سست و بی جرات و بولوم سیزدور

bön-: yaşlanmak, yaşlı göstermek, eskimek, köhnemek, ihtiyarlamak.

böri: kurt, bir tür boru, borazan. bkz. **كوك بوری** (Türkmenler arasında yaygın olan bir tür oyun)

bkz. **اكر قوی بوری خیلی پامالی دور**

یقین بیل که چوبانغه ایت حالی دور

bkz. **حراستی دین قوزی بوری خوفیدین ایمن**

börk: takke, başlık, kürkten astarlı, kaplamalı. bkz. **بورکا** (örtü, peçe)

börsu/bürsü: yaz aylarında kış hazırlığı olarak kurutulup saklanan çim. hayvan yemi.

bkz. **آتقه اوت و بورسو بی نهایت**

börte: yük atı, yük taşıyan bir tür at.

böyle: böyle, böylece, bundan dolayı.

bkz. **بیله** (ile, karşı, birlikte, beraber) bkz. **بیله سی** (böylesi) bkz. **بیله** (ipek böceği kozası)

böz: kaba pamuklu kumaş, keten, kumaş, mavi renk, maviye çeken, beyaza çeken, gri at, akıllı adam, buz.

bkz. **بوز و بویاق**

bkz. **آلوردا کتان نی بوز دیب ساتاردا بوز وصفی دا کتاندین ارتوق سوز دیب**

bkz. **بیری یوز بولور دین باشی دا سودا بوزی کتان بولور دین کونکلی دا تمنا**

bkz. **منکا بیر بوز آط کیلتورور**

bkz. **بوزلوک** (pamuklu bez) bkz. **بوزجی** (pamuklu kumaş üreticisi)

bu: bu, bunu.

bubacıq: gözbebeği. bkz. Moğolca **بورجغن**

bkz. **معلوم بولسونکم کیشی نینگ کوزی نینگ بوبه جیکی قرا بولسا آق بولسا بوبه جیک بیرلان**

آق نینگ اراسیداغی قرا قزیل بولسا عرب انی شهلا دیر مغول بورجغن دیر

bübü: karabiber.

bucaq: köşe, bucak, köşebent, buvakit.

bucul: kemikle oynanan bir tür oyun.

bucurğa: bir tür bocurgat. tarım aleti.

buçqaq: köşe, bucak, köşebent, bu vakit.

bkz. **بیر نیچه یاقا بوچقاق داغی کینت لارنی چاپیب**

buçuğ: yarım, yarısı, buçuk, bir yaralanma yahut hastalık sonucu burnunda oluşan yara veya burnunda yara oluşmuş insan.

buda-: budamak, bir ağacın dallarını kesmek.

budağ: ağaç dalı.

budal: yer, alan, mahal, mevki. bir ağacı keserken veyahut budarken yere düşen küçük ağaç parçaları.

bkz. **برانغار جوانغار غول ایراول هر قایسی بودال لئق بودالیدا توشوب**

budalmac: bir tür ince ve uzun ekmek.

budanur: dedenin dedesi veya ninenin ninesi. bkz. **تورتونجی اتا سنی بودانور دیر**

buday: Euzbeglere (Özbeklere) ait bir tür şarkı, kısa boy, boyu kısa olan.

budene: bildırım.

bkz. **اگر چه بودنه هندوستان مخصوصی ایماس دور ولی تورت بیش جنس بودنه دور کیم هندوستان مخصوصی دور بیر بودنه دور کیم یزنینک ولایت لارغه بارور بودنه دین قیسقه راق دور قنات قویرو غی نینک قزیلراق رنکی بر بو جنس بودنه چر دیک خیل خیل اوچادور ینه بیر بودنه دور کیم اول ولایت لارغه بارور بودنه دین کیچیک راک بوغزی بیله کوکی دا قراسی کوپراک بولورینه بیر بودنه دور بو بودنه کابل غه از از بارور کیچیک کینه بودنه دور قارچه دین بیر نیمه اولوغراق بولغای**

کابل دا قراتو دیرلار

buğ/boğ: duman, kaynar su buharı, soluk tıkanması, boru, borazan, zarf, kabuk, dış zar.

buğdaq: ağacın gövdesinde yer alan düğüm, budak yeri.

buğday: buğday, başak.

buğdayniq: huma adı verilen bir tür kuş, huma kuşu.

buğma: bunun gibi, böyle.

buğur: iki hörgüçlü deve. br tür kap, çanak.

buğav / buhav : özgürlük kısıtlayıcı şey, zincir,

buğ-: kesmek, biçmek, parçalara ayırmak, paylaşmak, pusu kurmak.

bkz. يول نينك ايكي طرفيندا بوقوب

bkz. بير چوقر ير دا بوقوب

buğçurma: giriş.

buğtu: pusu, tuzak. bkz. نوقتور مق

buğturma: düşmana karşı pusuya asker yerleştirmek.

bula-: bulamak, bulaştırmak, karıştırmak, sunmak, takdim etmek.

bulağ: fişkiran kaynak, çeşme, pınar, burun deliğinde kesik olan at.

bkz. موجبی كوب بيغلاماق ايرميش نظر پاك اولماغينك

أیلا کیم ایلار سویین افزون اریتماقدين بولاغ

bkz. کوزوم خیالی خیلغه روشن حریم ایرور

آری پری بولاغ باشی دا مقیم ایرور

bkz. چیکیب باش اول جزیره ایچرا تاغی

بو تاغ اوزرا بییتی سیکیز بولاغی

bkz. بولاغ اوتی (su kenarında yetişen bir tür yabancı ot)

bulamac / bulamak: yulaf lapası. bkz. بولامان (avcı düdüğü)

bular-: kendini küçük düşürmek, kişinin kendisine yakışan davranışın aksini yapması.

bulaşık: dargınlık, karışım, karışık, karışmış, karıştırma.

bul-bād: harabe olmuş, çok eski, virane.

bulduruq: bir tür kuş. bağırtlakkuşu.

bulğa: bulandırmak, karıştırmak, ıslatmak, bir sıvıya batırmak.

كونكلاكين قوی قانیغە بولغاب یوسوف بی بوری بییدی دیب قانیغ کونکلاکین یعقوب بکz. علیہ

السلام قشیغە کیلتوردی لار

bkz. بولغانمق (bulanmak, karışmak, ıslanmak);

کوزوم بولغاندی موج اشک دین وای

کوزونک کولاکدین عمان دا آشوب

bulğaq: devirme, alt üst etme, devrilme, devrilmiş, karışıklık, bozgunculuk, utanma, dargınlık, varlık.

bkz. دیما کونکلونک ملکی قای جاغدین بو نوع اولمیش خراب

تا بو کشور اهلی غە توشمیش فراقینک بولغاغی

bkz. چو یونس چیقتی بالیق قورسغی دین

ختن بییدی حبش نینک بولغا غیدین

bkz. زلفونک چو باش کوتوردی بوزولدی کونکل ایلی

قایدین تاپیلسون امن که بولغاغی چاغی دور

bulğancaq: bulanıklık, karışıklık, kargaşa, düzensizlik.

bkz. بولغانجو غلوق (bulanıklık, karışıklık, kargaşa, düzensizlik, bozgunculuk.);

بنی اسائل ارار سیدا ملت حیثیتی دین کوب بولغانجو غلوق واقع بولدی

bulğanuq: bulanıklık, karışıklık, kargaşa, düzensizlik. bkz. بولغاوچ (iğ)

bulğar: deri, kabuk.

توقوز بولغار حوض غە عرق bkz. بولغار دین توقسان توقوز حوض قیلدوردی تولدردی

bulğur: yarısı öğütülmüş buğday, kabuğu arılmış buğday.

bunca: o kadar çok, nice, kadar, ...diği kadar.

buncılayım: böyle, böylece, bundan dolayı, böylelikle.

bundur: kalın ip, tel, halat.

bunuğ: kişi gibi gösterme, kişileştirme, var olan, hazır bulunan, armağan, hediye.

bur: gri at, kır at, tebeşir, kireç, kaya. bkz. **بوران**, **بوراغان** (kar fırtınası, rüzgar)

bur-: burmak, burarak bükme, katlamak, eğmek.

burçaq: burçak.

burçalıq: yabani lale.

burçgın: siyah, siyaha çeken, gözlerinin beyazı siyah olan, siyah elma.

burçin: dişi geyik. dişi ördek.

ترك كييل نينك ايركا كين هونه وتيشى سين بورپين دير. bkz.

burda-: beslemek, besili, yağlı olmak.

كتك دا قالان بورداغان ماكيان. bkz.

نى معلومى اوچماقغه سودوزيان

bkz. **بورداقمق** (besiye koymak, şişmanlamak, dağıtmak, serpiştirmek)

burdağ: besili, beslenen, yağlı.

burğu: vida, burgu, büyük burgu, lastik dolgu, dana, dana eti, rüzgar aracı olarak kullanılan içi boş çubuk, delem aleti.

burqutlıq: putlara tapmak, putlara tapılan yer, ibadethane.

burla: dikdörtgen şeklinde mühür, yüzük. bkz. **بورلغون** (geriye eğik olan)

burma: burmak, burulmuş, bükülmüş, kurutulmuş ot ve bağlı demet, pembe karides.

پست بويلوق بورمه سقال ليق. bkz.

burna: önce, evvel, ilk, başlangıç.

ايش كوني قويغان دا عدو سارى يوز. bkz.

توره بيلا بورنا يسالينكنى توز

ضعفا اراسيدا فالى رسم دور كيم اوغول بولورمو يا قيز بولورمو ايكن ديب ايكي. bkz. كاغدا بيريدا على يا حسن بيتيب ينه بيريدا فاطماه بيتيب ايكي كلوله بالچق ايچيدا قويوب اول بالچق لارنى بير

آياغ سو ايچيكا قويارلار هر قايسى بورنا آچيلسا اندين استدلال قيلورلار

bkz. بورناچاغ (daha önce) bkz. بورناغى (ön, önceki)

burnaş-: önde olmak, öne geçmek, bir adım ilerde olmak. bkz. بورو (ishal, karın ağrısı, delgi, matkap)

burş: kırıksıklık, su yüzeyindeki dalgacık.

burtağ: eşit olmayan, düzgün olmayan, pürtüklü.

bkz. حواليمغه كيلكان ببيك تاغ ايدى

تاشى ايتيك ويولى بورتاغ ايدى

bkz. كوز آچ اشك ندامت ساچ اوز احوالينكغه كيم باردور

تونونك تيره كوزونك خيره يولونك بورتاغ آينيك اقساغ

burun: burun, gaga, ülük. önce, ilk, evvel, ileri.

bkz. كه بورون سال ايكى قوليغه شكال

ايلا كيم تورغاي اوز ييرى دا غزال

bkz. نوافل دا ولى نيت نى قيلماق

سناك جايىز دورور توشدين بورون راق

burunduq: devenin burun deliklerinden gem,dizgin, bağcık, kılıf, örtü, genel.

burut: bıyık. bkz. بوروشق (kasılmış, büzülmüş) bkz. بورولداى (küçük kuş)

bus-: tuzak kurmak, hile yapmak, pusu kurmak, pusuda beklemek, göç etmek, kaçmak.

bkz. بوسقان يردين چيقيب

busu: pusu.

bkz. ييتى سيكيز يوز آبدان بيكيت نى بوسو توره قويوب

bkz. اوروش كونيىدا رستم واسفنديار آينيك آلدیندا طاقت كيلتوروب بوسو تورا بيلماس يردى

buşaq: başak, körüklü çanta üstüne dikkatle işlenen şey.

buşar: güçlük, zorluk, sıkıntı, endişe, kaygı.

buşuk-: bıkmak, sıkılmak, hüzünlü olmak, gamlı olmak, üzgün olmak, endişe duymak.

but: uyluk ve ayak ucu arasında kalan yer, but, kalça.

bkz. ايكي تيزيندين قوی نينك جانی يوق بوتينا يابوشا بتكان ايركاتدور.

bkz. صاوتلی قوياقلى وبوتليك وتيزليك لى.

bute: ağaçların ve bitkilerin kökü, küçük hayvan, çocuk, yavru.

bkz. بيزنينك ولايت نينك چكه سى يوسونلوق بوتە بولادور.

bkz. خارە تاش دين دعا قيليب بير بوتە ليق تيوه چيقار غيل.

bkz. بوتام ديب كاه بوزلاب كاه اوكورسا.

جفا تاشين سينوق كوكسى كا اورسا

butra-/butraş-: dağılmak, savrulmak, yayılmak, perişan olmak.

bkz. فورغاندا قابالغان لار نينك تاغ ودشت قە بوتراشقان لارى.

bkz. بوتراشتورمق (dağıtmak, öğretmek, ezmek) بوتراتمق (dağıtmak).

bkz. زهد وتقوی اهلی پندیم غه اكر جمع السالار.

غم ايماس بير آه برقيدين بارى سين بوتراتاى

bkz. باليغ لارنى بوتراتتى كرداب بيم.

آنينك ديك كه تال يافراغينى نسيم

bkz. جهاندا بوتراتيب سياح لارنى.

تينكيزلار كا ساليب ملاح لارنى

butraq: bulanık, perişan, dağılmış, şaşkın, heyccanlı.

buyraçı/buyraqçı/buyrançı: en öne yerleştirilen askerler, öncü birlik.

bkz. اونك بويراكچى و سول بويراكچى.

bkz. اونك بويراكچى سى بيرلان سول بويراكچى سى تايماتيپ اط سالدی.

buyruğ/buyruk: düzen, tarikat, buyruk, emir.

buyrultu/buyruldu: düzen, tarikat, buyruk, imparatorluk emiri, fermanı.

buyur-: buyurmak, emretmek, düzene koymak.

buzagu/buzak/buzav: buzağı, dana, genç buffalo veya manda, genç gergedan.

bkz. بوزاغولوق كرك توزكا چيقيب قا چا بىردى

buzagu başı: bir tür sürüngen, dana burnu. bkz. سو بوزاغو باشى (tatlı su ıstakozu)

buzav burnı: bir çeşit yara, çivi yarası.

bügi: büyü, büyücülük, sihir. bkz. پوكيلدامك

bük: orman.

bük-: bükmek, eğmek, katlamak.

bükbüldük: (Kırgızlar arasında) bildircin.

büke: mücadele etmek, güreşçi, güreşmek, kahraman, eğrilik, kıvrım.

bkz. اوزبك زور كيشى نى بوكه دىر ايرميش

büket: su bendi, engel. bkz. بوكاتلامك (bir nehirin önüne bend yapmak, suyu toplamak)

bükel-: yok olma, bayılma.

bükü: bugün, bu sefer, bu kez. bkz. بوكون

bükül: koşum takımı.

bükülüm: kıvrım, kırıksıklık, kırıksıklık.

bülte-bölte/bülse-bölse: sırtlan.

bürçek: saç, saç lülesi, pürçek, zülf.

bürçük/börçük: vida, çimen lekesi. bkz. بورچوكلى (eti lezzetli toy kuşu)

bürgüt: bir tür kara kartal. bkz. بوركوت (örtü, yorgan)

bkz. يوقارى دىن ايندى ايكي بوركوت

قىلدى اول ايكي حمامه نى قوت

كىردى بوركوت اورتاغه يعنى عقاب

ديدى اى قوشلار ارا مالك رقاب

bürke/bürkü: keklik. bkz. بوركا (örtü, peçe)

bürke-: başın örtüsü, başına bir şey örtmek, bürümek.

bag اطرافیده اغزینکدین قیزاریب سار غاریب bkz.

غنچه ژنکاری لباسی بیرلا باشین بورکادی

اورتانیب قالغاج اوتومغه مخفی ایستار غیردین bkz.

اولتوروب مین طرفه ایش کور کیم کولومنی بورکانیب

bürünce: kadın baş örtüsü, tülbent, ince keten.

büskür-: püskürtmek, düşmanın üzerine giderek dağıtmak, geri göndermek, bir şeyin üzerine su atmak.

büt-: bitmek, itmek, dürtmek, sürgün vermek, batmak, çıkmak, iyileşmek, bitirmek, tamamlamak, sona ermek, gerçek olduğuna inanmak, güvenmek

bkz. مهر ایستادی چون حمل فراغی

دشت اوزرا بوتار قوزی قولاغی

bkz. اوستی کا یاغیب غبار محنت

بوتکان ایاغیغه خار محنت

bkz. تاشیبیان اندا صندل خوشبو

که بوتوب اول عمارت دلجو

bkz. ظلم ایله کر چاک بولغان تن غه یوز مرهم قویوب

بوتکارور بیز دیسالار اول زحم لارنی بوتمانکیز

bütem: genç deve.

bütev/bütün: bütün, hep, hepsi. dokunulmamış, zarar görmemiş, güçlü, kuvvetli, güçlü kişi, sert, katı zor acımasız.

bkz. تارتیبیان تیغ جفا باغریمنی یوز چاک ایلادی

باردی اول کیم دیرلار ایردی ایل مینی باغری بوتاو

bütün: bütün, çok, fazla, güçlü, kuvvetli, sağlam, gürbüz, dokunulmamış, ellenmemiş.

bütge/bütege: ot, saman, mide, karın.

bkz. بو اوت بوتو بوتو چیقار اوچون بوتو که دیرلار

bütker-: yükseltmek, iyileştirmek, bir yaraya pansuman yapmak, tamamlamak, bitirmek, uygulamak, bastırmak, saklamak, korumak.

bkz. ایستابان کیلسا یانا کوسوم شکافین تاپاغای

وه که بیر مرهم قویوب اول چاک ککسوم بوتکارو

bkz. نیلاب ته تینکری حکمی نی بوتکاریب تور

bkz. حیله ومکر بیرلان ایش بوتکاریب بولماس

bkz. خطاب کیلدی که بیر آج نی مو تویغاریب سین یا بیر یالانغاج نی مو بوتکاریب سین

büyük: büyük.

büzük: esas, temel, anüs, makat, delik, çukur, yuva.

2.4.

-C-

cā / ca / ça: kadar, dek, kantar, ağırlık, nicelik, miktar, ...kadar, ...derecesinde.

bkz. **فاخته دین قمری وبلبل کاجا**

بلکه شجر یافراغیدین کل کاجا

bkz. **کمان قیلمن خطاکاری اوزوم جا**

خطاهم سربسر تاپمان سوزوم جا

bkz. **اوزکاجه** (farklı şekilde) bkz. **سونکجه ، اردیجه** (aşağıdaki...)

caba: bağış, armağan, hediye, kelepir.

caçan : anlayışlı, zeki, becerikli.

bkz. **مغول اوزبک چچن دیرلار عقلی تیماک بولور**

cāhil: delikanlı, yiğit, genç, cahil.

camlan-: nefret ile konuşmak, sinirli bir halde konuşmak, iğrenmek, tiksirmek.

canaq: üzengi, üzengi kemiği.

canqı: iş, görev, olay, danışma, istişare, öğüt, nasihat, tavsiye.

car: gürültü, söylenti, patırtı, ses, seda, çağrı, çağırma, davet, davetiye, celp, ulak, haberci, dik dağ geçiti.

bkz. **چو ایل فکریدین کونکلینی تیندوروب**

یوروش حکمینی ایل کا جر بیتکوروب

bkz. **جارلاردین چیقیب دشت بیرکا چیقتوق**

bkz. **سو قازغان جارلاردا**

bkz. **ایکی لیبی جار بولور بعضی یرلاری یوز قری بولور**

caraq: yankı, akis, yansıma.

caş: bronz, tunç, tuçtan yapılmış sanat eseri.

cavalat-: önceden haber vermek, haberdar etmek, öğüt vermek, yol göstermek.

cavruntı: tahıllara zararlı delice bitkisi. bkz. **جاورونجى** (büyücü)

cebe: yürüyüş, savunma silahı, cephane, cephanelik.

cecek: küçük ağaç, çalı.

cede taşı: yağmur yağması için kutsal sayılan taş.

ceh: damla, çiy, sızma, sızıntı.

cehre: iç güvey.

bkz. شھرى وبازارى بلکہ ترك وسپاھى نينك امرد اوغلانلارنى جھره قیلور قورقونچى دین اويدین

چیکماس ایدیلا

bkz. خراسان جھره جرکاسى دا خدمت قیلور ایدی

cenés: sivrisinek. bkz. **جنسى كم بولور**

cengiz: sert, sağlam, güçlü, kuvvetli, büyük.

bkz. جنکز نينك معنى سى اولوغ تيماک بولور جنکز آنينك جمعى بولور

cer cer: mahsul veren arazi.

cercerek: çeşme musluğu, cırcırböceği.

bkz. ياوه كوب ايتوردا بيرى جرچرك

چرخ كوب اورماقدا بيرى فرقرك

cerev: değerli taş.

bkz. ينه بعضى جواهر وجراونى هم ياشوروب چيقارا دورغان بولسا

ceşn: şölen, toy, ziyafet, düğün.

bkz. چون بو عمارت توکاندى عالم سلاطين و اشراف و اکابرین بيغيب آندا جشن قیلدى

ceşte: bir tür büyük gitar.

cet: alçak, adi, aşağılık, aşağı görülen bir halk, çingene.

bkz. اييغ لعبى دین جت غه کيم نان ايرور

آنى ايت كا سالماق نى امكان ايرور

cevane: küçük güvercin.

bkz. كيم ايكي كبوتر يكانه

بیر اویدا چيقارديلار جوانه

cevanğar / cevanğul: bir ordunun sol kanadı.

cevat-: bir çocuğu sakinleştirmek, susturmak.

ceviz buya: ceviz lekesi.

bkz. ریزه برکی بار جوز بویا برکی غه فی الجملة اوخشار

ciban: kız, kız torun.

cıçığ: koyun kuyruk yağı.

bkz. اکر ایت تاپیلماس جیجیغ لیغ آش پیشوروب

cıda: ince ve uzun mızrak.

cığ / çığı: inilti, sızlanış, yakınma, sitem, şikâyet, çığlık, haykırış.

bkz. کیم دو لوب چرخى دیک سالیب سرکشته لیک

بوغزین ایپ بیرلا بوغار قیلغان سایى فریاد وجیغ

cığa: kuş tüyü, sorguç, tuğ.

cığan: yoksul, fakir, yıkıntı, harabe.

cığıldu: yabanarısı, eşek arısı.

cığır: rüzgar tarafından oluşan şiddetli kar, seslenmek, çağırmak, karda yol açmak.

cıla-: istemek, dilemek, sormak, aramak, araştırmak, itmek, ileri sürmek.

cılav: atlar için dizgin, yular,ön, önde, önce, den önce.

bkz. اولوس الییدا بنده آزادهلار

جیلودا قیلیب پویه شهزادهلار

bkz. یک جیلو چاپیب

bkz. بىكىتلارنى جىلاورىز ايلكار بىبارىب

bkz. بولار نىنك مونداق جىلاوسىز ايلكارى بارغانلارنى بىلىب

bkz. جىلاولوق كىلاورلار يانغاندا پریشان يمان جىلاو سىز ياندورلار

bkz. جىلاولى (kırbaç)

cılay / cılayın: gibi, kadar, nasıl, nasıl da, olarak.

bkz. لطفى دىك هجران تونى دا لاله ايدىم حيران قالىب

كل يوزونك قىلدى يانا بلبل جىلاى كويا مىنى

bkz. سىن كمال وفضل نىنك برهانى سىن

سلطنت غه جم جىلاى ارزانى سىن

حسن مفهوميغه سىن سىن ما صدق

هم ملاحت تختى نىنك سلطانى سىن

bkz. فىلقوس اسكندرنى اوغول جىلاى اسراب ولى عهد قىلدى

cıldam: çabuk giden, hızlı, çabuk.

cılğan: büyük ince ve uzun mızrak.

cılğu: şahin vb. kuşların boyunlarına takılan boyunduruk, gerdan.

cımdığan: kuşların tüyü, kanadı.

cır-: şarkı söylemek, mutluluktan bağırarak. bkz. چىرى (katı, sert)

cıran: ahu, ceylan. bkz. جىرانمك

cırayım: Özbekler arasında bkz. چىرىپى (değnek, çubuk) bkz. چىرىپىچى (deri basan işçi)

cır cır: pamuğu kabuğundan ayırmaya yarayan alet, cırcır böceği.

cib: çukur, mezar, siper, çıkarma, ortadan kaldırma.

bkz. اول تاشدىن قىلغان جىب نىنك اىچىندىن پىادهلاب

cibar: nemli hava.

cibay: kan çıbanı, yara, ülser.

cibe: silah, arma, zırh, sökülmüş ceket.

bkz. بويورلدى كيم چرىك ايله جيبه كىيب يراغلايىب اتلانغايىلار

cibele- / cibelen-: silahlanmak, zırhlanmak.

bkz. مين اوق جيبه لاپ ايديم

ciber: dağ keçisi, aktif kadın.

cibin: sinek.

bkz. قىليپ خاليم غمى كونكلونك كا قىن لار

قونار مو اول يارانك اوزره جيبين لار

اي جيبين اول دم كه ايرنى سارى پرواز ايده سين

بىزنى بيتكورسانك نى بولغاي اليبان بال اوستى كا

cidār: at için bariyer, duvar.

cil: اغچيل kelimesinin anlamına benzer bir kelime.

cilcik: kolun yukarısı, omuza yakın kısmı. üst kol.

cile: ileri itmek, araştırmak, yayın ortasına koyulan ipekten parça, orta şal.

ciligar: dizgin, yular.

bkz. آت اوزه اورغان ايكارى زرنكار

بلكه جىليكار آنكا كوهر نكار

cimce: bataklık, çamurluk, çamur deryası, yer çatlağı, çukur.

cimcik: serçe.

cimdi-: çimdikleme, çimdiklemek.

cimdik: çimdik, çimdikleme.

cirib: arşın, ölçü birimi.

bkz. مساحت بيله بى فسون و فريب

بىليپ حوض ديك كيم ايرور بىر جىريب

bkz. بىر جىرىب بىر قالماغان آفاق ارا

بلکه بو کرياس نیلی طاق ارا

cirig: yiğit, cesur; iyi, namuslu, çevik, atik, becerikli, usta.

ciril-: kasılmak, büzülme, gerilmek.

civir: yaban keçisi.

civük: ekşi yabancı üzüm.

çivür-: çevirmek, döndürmek, ters döndürmek. bkz. چيورولمك (çevirmek, döndürmek)

çivrük: çapraşıklık, hazer, eğrilik, içinde tohum bulunan kamber, kassırğa, girdap.

civrünti: karamuk, delice. bkz. جاورونتي

ciyürtge / ciyürtke: çekirge.

bkz. ديب دورلار که حق تعالی اولادین داغی تیرکوزدی و آلتون جيورتکا ياغدی

bkz. مور سليمان عليه السلام نی جيورتکا اياغی بيله ضيافت قیلدی

copru- cupru- / çopruş- çupruş-: fora etmek, birbiri ardınca yürümek.

bkz. چو دريندينك اغزيغه ياوشوب

نيچه كون چيريك اوتتى لار چوپروشوب

بو اراليق نی تمام چوپروب كیلدوك

bkz. بىر تىر كز اتیمی چوپروب بارماق كىراك

bkz. چوپره (ayrıt, kılçık)

cönk / cöng: küçük gemi, ıvır zıvır, yük taşıyan uzun boylu deve, (Özbek dilinde) büyük, yün, yünlü giysi, kıl, tüy.

bkz. بو قدر چونکه وایه توتمیش ایدی

طرفه چونکه کرایه توتمیش ایدی

bkz. عجب تاغ اولوب جونك يانکلیغ روان

ایکی جانبی دا ایکی بادبان

cörge: bir tür ördek.

cubur: keçi kılı, koyun eti, küme, yığın, birikinti, kalabalık, halk.

cudruq: yumruk.

cum: bütün, tüm, baştan başa, tamamıyla.

bkz. دانه توتوبان جهان يوزين جوم

اول نوع كه كوك يوزيني انجم

bkz. عزا توتماق اوچون ايلاب بهانه

عذارين جوم قرا ايلاب زمانه

cumbaq: bilmece, gizem, sır, şarkı, ezgi, türkü.

cuva: yabancı soğan.

cuvan: ırmak.

cuy-: sıcak olmak, taze olmak.

cuya: uzun kayık küreği.

cüci: ansızın gelen, ani, en sevdiğiniz çocuk, sevimli çocuk, kibar, nazik, güzel, sevimli, uslu.

bkz. مغول تيلندا جوجى تيب يانكى كيلكان مهمان نى ايتورلار

cüdiri: başlıca, büyük, ileri gelen, sahip.

bkz. بهره نينك اولوغلارى نى وجودرى لارينى تيلاب

cümce: gömlek.

cündük: gaga, ağız.

cünü-: gitmek, ilerlemek, yürümek, hareket etmek.

cüre: uşak, hizmetçi.

2.5.

-Ç-

çabaq: çapak.

çabuq: elbise-giysi kenarı, süsü.

çāder: çadır, otağı, örtü, kılıf, bir tür serçe.

çağ / çaq: zaman, vakit, çağ, mevsim, ölçü, ölçüm, sağlık, sıhhat, bütün, bütünlük, tam, zorlu, ısı etkisiyle yay ucuna şekil verme.

bkz. غبرا نی که مینک سپهر چاغلیغ

نور ایچرا تومن بو مهر چاغلیق

bkz. اوزون تیللاری چرب دیر نکته چاغ

قیلیچ دیک که سورتولسا یوزیکا یاغ

bkz. بیر بیرنی چاغ قیلیب اتمایدورلار

bkz. بوچاقلی یوزینی قایتارغاندا

bkz. اوچ کیشی دین نیچاقلیق ضرر بیتکای

bkz. صفاوهوادا اوش چاغلیق قصبه یوقتور

bkz. کوزی اول یوز اوتیدین خلق ایچین داغ ایتادور

یاخود ایکی قاشی نینک یالارینی چاغ ایتادور

çağala / çağla: balıkçıl kuşu.

çağan: pranga, köstek, (Moğolca) bayram günü, ak, beyaz, temiz.

çağaraq: üzerine delikler açılmış tahta parçası, otağ, çadırın iç desteği, çit.

bkz. کند ایچینداکی بولارنینک چاغراقی خراسان دا ساغان قوم ایتاکنیدا اولتورغان چاغراقی
ترکمان

ساغان انی

çağdavul: ordunun arkasından gelen birlik, artçı birlik.

قراول وچاغداول قويماى غافل ياتيپ ايدوك bkz.

هر بولاك كا بير كيچه كوندوز چاغداول لوق نوبتى ايدى bkz.

çağır / çakır: şarap, mavi gözleri olan, çakırdoğan, atmaca.

چاغير كثرتى مى بطى ديك منكا bkz.

خرد بلبين كك ولال ايلادى

وچاغيرنى ام الخبانت ديب دورورلار كيم جميع يامانلىق آندين متولد بولور bkz.

چاغير قانات (bir tür ördek) bkz. چاقير چى (cellat, taş yürekli)

çağır-: yüksek sesle çağırmaq, bağırmaq, seslenmek, haykırmak.

çağırğa: şemsiye, güneş şemsiyesi, güneşlik, gölgelik.

çağla: yansıtmak, aksettirmek, düşünmek, tasarlamak, var saymak, dikkat etmek, zamana ve hedefe dikkat etmek.

آنجانى كيم ايلتا آلور چاغلابان bkz.

بيرك تانكيپ ارقاسيغه باغلابان

çağlama: ses, seda, avaz.

çağlın: belirl, belli, uygun, kararlı, azimli, ünlü, tanınmış.

çağmar: cimri, pinti.

çağ-: ısırmaq, dişlemek, hayvanların konuşması, iftira etmek, iftiracı, çakmak, hafifçe vurmak, parlamak, parıldamak, açığa vurmak, ortaya dökmek, ifşa etmek.

كوز اوستى دا توتوب نيچه ياشى اغيرلاسام bkz.

ايلكا چاقار ميني وهمول خونى ياغيدور

قورقونجدين كيكاس قاشى دا آنى اوزى بيله بد نام قيليب چاقتى bkz.

çağa: çocuk, yavru, küçük.

çağa çağ: ok ile hedefi vurarak çıkartılan gürültü, ses.

çağan: uzun saplı balta.

çağanak / çağanak: körfez, liman, köşe, dirsek, bilek.

çaķar: Şehrin muhafaza amaçlı çevrildiği kale alanı dışında kalan yerler.

bkz. تيمور بك نينك نبيره سى جهانكير ميرزانينك اوغلى محمد سلطان ميرزا سمرقندنينك
تاش

قورغانيدا چاقار دور بير مدرسه ساليب تور

çaķçalađay: devrilme, yıkılma, tersine dönme, değişim, değişme, karışıklık, anlaşılmazlık.

çaķıl: küçük taş, açık mavi, gözleri canlı olan, konuşan.

çaķıldı-: mırıldanmak, uğuldamak, yarılmak, çatlama, ayırık, kırılmak.

çaķıldıķ: dokumacı silindir, gürültüyle suyu döken kasnak, konuşkan bir adam, geveze.

çaķıldı: iki şeyin temas etmesi sonucu çıkan ses.

çaķın: şimşek, yıldırım, parıltı, yıldırım sonucu oluşan ışık, ateş, kıvılcım.

bkz. غريدين توشب باغ ارا زلزله

چاقين شكليدين بويني دا سلسله

bkz. ياغين دين آنينك تامى تام كورماكان

چاقين شعله تامى غه بيتكورماكان

bkz. چاقيم ديك تيغ ايلا باشيغه بيتتى

ايشين بير ضرب ايلا اوق آخر ايتتى

çaķın-: önlem almak, sakınmak, korkmak, kaygılanmak.

çaķış-: uzlaşmak, anlaşmak, uymak, uyuşmak, alışmak.

çaklık: yırtık, yarık, kesik, kıvrık, yara, yaralı.

bkz. چاك ليك جان قالور اوت وسو ارا

چون مى آلود بولور اول ايكي لب

çaķna- / çaķnaş-: altüst olmak, karışmış, karışılmış.

çaķnaşık: devirme, devrilme, altüst etme, karıştırma, karışım, kargaşa.

çaķnuşturmak: karıştırmak, geriye doğru almak, yapmak.

çaķur: büyük parça, tomruk, yığın.

يول نينك چاقر چوقوريني راست قىليب .bkz.

çal: küçük deve, siyah ve beyaz tüylü sakal, kırmızı ve beyaz renkleri olan at, ayran, tereyağı, süt.

çal-: çalmak, elle dokunmak, vurmak, atmak, dövmek, çalkalamak, çarpmak, kaçırmak, kaldırmak, çıkarmak. bkz. چالیشمق (çalışmak, çabalamak, uğraşmak)

çala: ağaç parçalarından yapılmış sal, yarım, yarı, buçuk.

شنبه كه كوني جاله غه كيريب دروته تنكى سيدين اوتوب جهان نمايدين يوققارراق جاله دين .bkz.

چيقتوق

çalad: çamur, balçık, kil.

çalat / çalet: tez, çabuk, hızlı, çabuk, çevik, atik.

çalay: fare avlayan bir tür kuş.

çalğu: çalgı, müzik enstrümanı.

çalıcı: bir enstrüman çalan, çalıcı, çalgıcı.

çalğ: ayak direyen, dik kafalı at, vaktinden önce, ivedilikle, çabucak, hızla, çarçabuk.

çalın: çakmak.

كويوك تنغه بالين اورماق نى ايردى .bkz.

ماموغ اوزرا چالين نرماق نى ايردى

çalış: çaba, gayret, güç, zahmet.

çalğay-: devirmek, geriye doğru atmak.

çalğuyın: sırt üstü yatan, uyuyan.

çalma: önlük, sarık, türban, eyere takılan binicileri su veya şarap içtikleri kadeh, bardak, kase.

çalpa / çalpuğ: su ve çamur dolu alan, bataklık.

çam ağacı: çam ağacı. bkz. چام سقىرى (reçine) bkz. چامغور (bayırturbu)

çamur: çamur, balçık.

çağ: çan, küçük çan, çingirak, toz. bkz. چانگیرتی (çan sesi)

çağa: çene, alt çene.

çanak: çanak, kâse, çukur tabak, yemek tabağı.

çanğ: havanın kararması, karanlık, karanlık zaman, vakit, dönem.

çanğa: pençe.

çap: kılık kıyafet değıştirme, gizleyici kılık kıyafet, hile, dalavere, yalan.

çap-: çabuk olmak, acele etmek, koşmak, yol almak, vurmak, kılıç vurmak, kesmek, yıkmak, yağma yapmak, akın yapmak.

bkz. قتل ایشی کا چون یانیدین چیکتی تیغ

باشین آنینک چاپماق اوچون نی دریغ

bkz. دیدی ایمدی قیلینک نی کیم قیلورسيز

اسارسيز بار چاپارسيز سيز بيلورسيز

bkz. قدم قويدی وکیردی قصر ارا تیز

کفی دا دیوچاپقان تیغ خونریز

bkz. چاپقودیک

bkz. بو تاغلارنینک اوستی تمام ات چاپقودیک هموار دور

bkz. چاپتورمق

bkz. کیشی بانوغه چاپتوردی شتابان

که قیلدی سیر عزمی ماه تابان

bkz. چاپیشمق

bkz. چاپیشتی هر کیشی بیر ساری تورمای

یاریم ساعت توروب بیر دم اوتورمای

çapağan: daima çalışan, hala çalışan.

çapağ: bir tür küçük balık.

çapala- : el ve ayak vurmak, çabalamak, ayaklanmak, heyacana gelmek, coşmak, sallanmak.

çapān: çoban, önder, baş.

bkz. چوپان الدايجى، چوپان الداتان ، چوبان قوشى

çapan: giysi, giysi dolu oda, eski püskü elbise, yırtık elbise, akan, akıcı, akıntı, kesme kafası.

bkz. كفش ايرور اوشبو يارالميش تابان

خلعتيم اوش ايسكى ياماغ ليغ چاپان

bkz. خوب بيړتوق تون بيله هم خوب كل ياماغليغ چاپانى بيله محبوب

çapar: bodur ve ahşap muhafaza, fırça.

çapavul / çapavkı: düşmana karşı atılmak, yağma, düşmana karşı at sürmek, düşman akını, istila, akın, baskın, ulak, haberci, tükürük.

bkz. ترکمانلار نينك محله سيكا چاپوول سالدیلار

çapcı: kılık değiştiren adam, kılıktan kılığa giren, tarakçı.

çapduğ: son, bitiş, amaç.

bkz. چريك نينك چاپدوغى قيلماق قه توردوق

çapğula-: silah yapmak-çekmek, vuruşmak, dövüşmek, cenk etmek.

bkz. چاپغولاشمق (döğüşmek, vuruşmak)

bkz. ياسى كيجيت اوروشى دا هم يخشى چاپقولاشتى

çapğulaş-: savaşıma, kavga, cenk, boğuşma, mücadele, şiddet, zorbalık, kılıç çekmek.

çapğulın: kılıçlı mücadele.

çapğun / çapğun: baskın, saldırı, kuvvetli rüzgar, boran, tufan, kar yağışı, akıncı, bir tür siyah renk hızlı bir at.

bkz. جودك خانى ييل خيلى دين اون ساليب

چمن كشورى سارى چاپغون ساليب

bkz. دى شاهى شبيخونى دين اوت زردشتى نينك خيلى منقل قورغانى داحصارى وبهمن
چريكى

چاپغونى دىن شراره مژده كى نىنك سپاهى تون قاراكوسى اچرا نهان

bkz. بو حالتدا كويا قارا تون ايميش

آنىنك اليبدا ييل و چاپقون ايميش

bkz. چاپغونجى (akıncı)

çapğur: rüzgar ve yağmur.

çapğura-: fırtına, fırtına çıkması, patlak vermesi, rüzgar çıkması, kar, yağmur yağması.

çapğal-: ayaklanmak, coşmak, heyecana gelmek, çırpınmak, çabalamak.

çapğuda-: kasıp kavurmak, öfke, taşkınlık.

bkz. نماز خفتن غه چه قار انچه چاپقوداب ياغدى كيم

bkz. چاپقوراب

çapuğ: vuruş izi, kavga izi, yara, bıçak yarası.

bkz. يوزيكا چاپتى لار موندن سونك ابراهيم چاپوق ديرلار ايدى

çar: düşük kaliteli kumaş.

çarağ: şen, neşeli, çakırkeyf, keyifli, mutlu.

çarge / çerge / çerga : çeşme, fıskiye, çadır, kalenderi adı verilen bir tür küçük çadır, avcı topluluğu, çığırtkan, derli toplu, sıra dizi, topluluk, bölük, şeref, ün, saygınlık, yükseltme, nicelik, miktar, derece, askeri rütbe, iş, görev.

bkz. توزوب چرگه سالسون لار اول نوغ شور

كيم اول دشت ارا قالماسون جنس مور

bkz. انكلاديم قيلميش كوزى الغان كونكل صيديغه قصد

هر طرفدين چرگه توزكان خيل مژكانين كورب

bkz. آلهى يوق ايرديم بار ايتىنك طفل ايرديم اولوغ لار چرگه سى كا قاتىنك

bkz. هر آيينه كيم سلطان كارخانه سى داغى مناصب دىن هر موچه امرغه لايق راست آيين

هوشمندلارنى و هر چرگه كا موافق كياست تزيين خرد پيوندلارنى

bkz. نى توتسا اولوغنى قاشى دا كيچيك

نى قىلسا كىچىك نى اولوغ چرگه لىك

bkz. ايغورى چرگه لىك يىخشى لار.

çār-ķab: üstte giyilen uzun elbisenin (blüz, tünik) yaka ve kenar kısmını süsleyen altın nakış veya elbisenin kendisi.

تا فاك لاجوردى اطلسى قوياش زر رشته سيدين مطلا بولغاي قول لارينكىز ايكنى كا
چارقت

تيكىلسون

bkz. شفق دين چون قوياش زر رشته سيغه چارقت قيلميش

شفق قون قيلغالى مهر اهلى نينك اشكين سبب قيلميش

çarla-: haykırmak, çağırmaq, bağırmaq, seslenmek, davet etmek, toplantıya çağırmaq, bilemek, sivirtmek, keskinleştirmek.

bkz. اچيبان چاه باشینی مهوش

چارلادی مهر بيرلا كای غمکش

bkz. چارلابان اوز اويونكدا صحبت توز

آنينك اويى كا ميل هم كور كوز

çārşenbihī: kral gözdesi hatun, gözde, ikbal.

bkz. غومه لاريدين بير لطيف سلطان اغچه ایدی چارشنبهی لاريدين دور

çaruķ: çarık, ham deriden yapılmış bir tür ayakkabı.

çaş: yığın, küme, çokluk, bolluk, sürü, kalabalık. bkz. چاشار، چاشوپاش

çaş-: çalkalanmak, yolunu kaybetmek, şaşırmaq, azmak, kendini kaybetmek.

çaşla-: yığmak, yığın yapmak, biriktirmek.

çat: çalı, çalılık, ağaçlık, orman, koru.

çat-: iki şeyi birbirine bağlamak, birleştirmek, bağlamak, ağ gözü, karşılaşmak, çatmak, görüşmek.

çatalķ: çadırı destekleyen daire, çatı, destek, iştiraki, ortak, bitişik, ekli, eklenmiş.

çatal: dirgen, çatal.

çatala: çetele, tahta üzerine çizikler atarak hesaplama yapma.

çatğal: bir vadi tabanı, zemin, düz olmayan zirve.

çatı: bir keçi derisi asılı üç ayaklı eşya, sacayak, tulum.

çatıldı: çatlak, delik, yarık.

çatla-: çatlamak, patlamak, yarılmak. bkz. چاتلاو (kerpeten)

çatlağuc: sakız ağacının meyvesi.

çatma: ağ ile avlanma , balık tutma, siyah yuvarlak çadır.

çav: düşman, hasım, ses, seda, haber, davet, çağrı, para birimi, (üzerinde kral, hükümdar, veya padişah ismi olan) bir tür kağıt para. bkz. چاوچی (çağırtmaç, tellal)

çavalat-: öfkeli bir hal alma, öfkelenme.

çavdur: itibarlı, şanlı, onurlu, yetenekli, namlı, kişnemek, damızlık aygır.

çavdur-: kişnemek.

çavlı: küçük kuş, şahin veya doğan.

çavluğ: torun, erkek torun.

çavruk: kasırğa, girdap.

çavu-: ünlü, şanlı veya tanınmış olmak.

bkz. دنیا دا جز حیدر صاحب هنر

کیم چاودی مونجا توکانماس کهر

çavun: ırmak, nehir, taşkınca akan su, yağmur ve kar fırtınası.

بکز. دهر باغی دا نیچوک وصل کلی بو تسونکیم

هجر اوتی دور یاغینی اشک سویی دور چاونی

çavur-: dönmek, döndürmek, çevirmek, ters çevirmek.

çavurtқан: çekirge.

çāvuş / çavuş: çavuş, hizmetli, kapıcı, odacı, mübaşir, bir karavan sürücüsü.

çavut / çavurma: gebe, hamile, yüksek duvar, set, bir çadır veya bir evin kapısının önünde duran muhafaza, korkuluk.

çay: çay, ırmak, nehir, sel yatağı.

çay-: havaya yükselmek, havalanmak.

çayan: akrep, çıyan, kırkayak, geyik otu.

bkz. توتوب محصولی حرزین خوشه خرمن

چایانغه كفه نینك اوستی دا مسكن

çaybar: soğuk ve ince yağmur, çise.

çayılğan: savaş çılgılığı veya toplanma nidası, nida, ses.

çayır: çimen, çayır, dalları çok ve bükülmüş olan çim.

çayka-/çaykat-: harekete geçirmek, sallayıp karıştırmak, çalkalamak, karıştırmak, harmanlamak.

çaykun: suyun ve havanın çalkantısı, karışıklığı.

çayla-: düş görmek, hayal etmek, sayıklamak, saçma sapan konuşmak, saçmalamak.

çaylak: çaylak, çaylak kuşu.

çaylan: kumlu toprak.

çayna-: çiğnemek, ezmek.

bkz. کر اوتماک طفل اوچون چاینار اناسی

روام دور کر یانا یوق دور غداسی

çayur-: vermek, görüşmek, karşılaşmak, şarşılaştırmak, geçirmek, ulaştırmak, devretmek.

bkz. جایین (turna balığı)

çeç: balık yakalamak için ince söğüt dallarından yapılan sepet örgü.

bkz. چچ باغلاماق انداق دور کیم تال خنجه لاریدین بارماق چه بارماق چه خنجه لارنی چیغ
دیک

توقورلار بو چیغ نی سونینک توکولور یریکا کاواک قویوب

çedik: kadınlara mahsus bot, potin.

çek: düğüm, bağ, diploma, yasal hareket, imza, yazgı, kader, büyü, efsun.

bkz. جان بیریپ وصلینکنی بیغ ایتکاننی یازدیم کونکلوما

درد عشق ایکی کواهم چا کلک کونکلوم چکیم

bkz. بعضی مورخلن آنینک ایکنی دین بیلان لار چیقیب غدالری کیشی مغزی ایری دیب دورلار هر تقدیر بیله اول هر کون ایکی کیشی اولتورور ایردی کنه لیق کیشی بولماس ایردی چک سالیب سایر خلق دین قتل قیلور ایردی که سپاهان دا کاوه آهنکر نینک بیر اوغول بر جهتدین قتل بولوب ایردی یانا

بیر اوغلی غه داخی چک توشتی

çekçe: açıkgöz, şaşmış, donakalmış.

çekdik: iyi meyve toplamak, ağaçtan koparmak.

çekdiri: bir tür tekne, kayık.

çeke: kum.

çeki: eşdeğeri 140 hokka olan ağırlık, her hokkanın değeri 400 dirhem, چوکا veya چکا olarak yazılır.

çekide: çiğde, hünnap. bkz. چکیده bkz. چیکه

çekil: Türkistan'da bir yer ismi.

bkz. چکیل بیرله یغمادین ایلاب عبور

نچوک کیم چمندین صبا ودبور

çekildem: soğan, lale. bkz. چکیلدم چیچکی

çekin: yeşillik, çimenlik, çimen, çayır, yünden yapılan bir tür nakış, kulak.

çekirdek: yabancı hünnap, çekirdek.

çekke: kafatasının her iki tarafı, tapınak, çok küçük.

bkz. قیلیج نینک اوچی بیلان قولاق چکه سیغه اوردوم

bkz. چکه جوکا (şaka, şakacılık)

çekme: çizme veya bot.

çekmeçe: küçük kutu, muhafaza.

çekmen: uzun ve paçalı olan, uzun iç çamaşırı türü, bir tür bez, yağmurluk.

bkz. ياز يامغورى ييتكاج ايلادينك بات

بیر چکمنی قیزیل سقرلات

çekürge: çekirge.

çeküş: altın veya bakır işçileri tarafından kullanılan alet, çekiç, balyoz.

ساوق تیمورکا چکوج اورغان تیک بولور

کوکسوما غم تاغی دا عشقینک بلا مسمارینی

بیر کیتوردا ایلادی فرهاد میتینین چکوش

çel: örümcek, ağına sinek alan büyük örümcek.

اورکامجی شیباق قه چل نی تیر ماب

تومشوغینی رشته بیرلا چیرماب

çelbek: yağda pişmiş bir tür ince ekmek.

bkz. وشعبان آیی نینک اوراسی دا کیم برات بولغای چلبک اوتوز باتمان وحلوا بیکرمی باتمان

çeleb: yaratıcının adı.

çelebi: yazar, ozan, şair, bilgin, zarif, şık, efendi. bkz. چلبیش (becerikli, usta)

çelek: ahşap vazo, kova.

çelik: çelik.

çelim: güzelliğin dışında kalan, endam, mükemmellik.

çeliş: anne ve babası ayrı ırktan olan.

çelnek: kuş tüyü.

çemaşır / çemeşir: keten, giyim.

çemçe: büyük kaşık. bkz. چمچه بالیغ (bir tür balık)

çemender: tenbel deve ve kötü yürüyüşçü.

çencek: sakızağacı.

اوتونلاری چنچک و بلوت بولاردین یخشی راغی چنچک دور یاروق کویا توتونی نینک
ایدی

یخشی بولور چوغی هم غلبه تورار اولی هم کویار

çendavul: sucu, arkadan gelen, artçı insanlar.

bkz. چنداؤل جولکاسی

çendek: kuşların safrası.

çenge: bir tür düğün merasimi.

ینه چنکه دور کیم ترک اولوسی زفاف وقیز کوچورور طوی لاری دا آنی ایتورلار واول
سرودی دور بغایت مؤثر ایکی نوع دور بیر نوعی هیچ وزن بیله راست ایماس وپیر نوعی بیر
بیت ایتیلور کیم منسرح مطوی موقوف بحری دورور و یار لفظی نی ردیف اورنیغه مزکور
قیلورلار انداق

کیم

bkz. قایسی چمن دین ایسیب کیلدی صبا یار یار

کیم دمیدین توشتی اوت جانیم ارا یار یار

bkz. معنی چو سرمنز لینگ چینکا دور

سرو دینک داغی بزم ارا چنکه دور

معنی توزوب چنکه وزنی دا چنک

نوا توز که هی های اولنک های اولنک

çengel: çengel, kanca.

çer: çevik, atik, canlı, dinç, genç, taze.

çerçi: işportacı.

çeren: geyik.

çeren-: var kuvvetiyle çalışmak, çabalamak, uğraşmak.

çeri / çerig: asker, çeri.

çeride: yüksüz, hafif, hafifçe, bagajsız, bir topluluğa konuşma, askeri konuşma.

bkz. بیر نیچه کیشی قراسی بیله جریده قورغاندا توردی

جریده اتلیق چریک ایلی. bkz.

çerkes / çerkesi: bir tür koni şeklinde ok ucu.

çerm: deri, kösele, meşin, post, kabuk.

çerre: erkek hayvan organı, akdoğan.

çetan: saman sepeti ya da raf.

çete: yağma, yağmalama, talan, akın, baskın.

çetik otı: bir tür ot. söğüt ağacı.

çevек: kırpık, bir kuş türü, diz çökmek, boru, kanal.

ادب بیرلان چوک توشوب اولتورور ایردی. bkz.

çevük: boya, renk, kadınların saç modeli, kafalarına koydukları bir tür nesne, öfke.

چوک اطلس ایلاب اوزی کا لباس. bkz.

کییب بورک اورنیغه باشی غه طاس

کلکون تون اوزا قراچوک نقش. bkz.

آچیلمادی لاله زار سیندیک

çıban: akrep.

çıbar: benekli gri at. bkz. بیکر میکی چیار.

çıçan / çıçak: bilge, akıllı, uslu.

صلاح غه خرد اهلی مینی یاقوق دیرلار. bkz.

کورونک که اوشبو چیچانلار سراغ یانکیلیمیشلار

çıçlağ: serçe parmak.

çıdala-: üzerinde taşımak, katlanmak, hoş görmek, tahammül etmek, sabretmek.

هجر ظلمی غه چیدارمین اولکالی یوق افکلاسام. bkz.

کیم ایرور قتلیم غه اول جان وجهان قایغور غودیک

کیم که مؤمن دورور قایان چیداغای. bkz.

که اوزی توق و قونکشی بولغای آج

آنکا داغی کیراک بیتورسا نصیب

خوانی دا کر کلاج وکر اوماج

bkz. قضادین نی کیلسا اوزلارین رضاغه یاساب دورلار و عالم اهلی نینک قاتیغ رنجک
واپریک

ملامتی غه چیداب دورلار

çifta: hasır, saç örgüsü.

çığ: çadır duvarlarına sabit dizeleri ve sazlardan yapılmış tür paspas.

bkz. پرده کیتکاج مین ضعیف زارغه آسان ایرور

یوللاریدین چیغی نینک سالماق اوزومنی ایچکاری

çığa-: ayak altında çiğnemek.

çığan: annenin kız kardeşinin oğlu veya kızı.

çığavul : şahin veya doğanın boynuna takılan ipek kordon, kuşlara takılan gerdan.

çığıldan: bir kuşun boynuna takılan kordon.

çığıldek: it üzümü.

çığın: bir tür bez parçası, pamuk tohumu.

çığırgu: gürültü, patırtı, ses, seda. bkz. چیغیرمق (bağırmaq, haykırmak)

çığıt: hamile bir kadının yüzünde çıkan noktalar, çil, leke.

çığnaq / çıynaq: köşe, dirsek, dar açılı.

çık: av köpekleri için kullanılan sözcük, çıkmak, gitmek.

çık-: çıkmak, ansızın gelmek, çıkagelmek, olmak, vuku bulmak, iyileşmek, düzelmek, üstünlüğü ele geçirmek.

bkz. ایلیکیم چیققان هیج نیمه بیتیمایدور ایدیم

bkz. چیقارمق (ortaya çıkarmak);

bkz. لعلینکنی ایستامان که آغزدین چیقار غانی

بیر خسته دیک که جانینی آغزی دا اسرامیش

çıkan: şiş, kabarıklık, kabartı.

çıkar: قر قره olarak adlandırılan, tüyleri okları süslemek için kullanılan bir kuş türü.

çıqçib: kulak ucu.

çıqğuk: oluşmak, çıkmak.

çıqğur: çıkmak, dışarı çıkmak.

çıqıldaq: su değirmeninin ahşap kolları.

çıqır / çıqrıq: iplik sarma çirkiriği, su çarkı.

çıqış: yokuş, bayır, genişçe bir yerden çıkmak, çıkış.

çılamiş: aramak, araştırmak, itmek, ileri sürmek, meydana getirmek.

çılbur: süs olarak atın burnunun üzerine takılan gümüş zincir.

çılğava: kızıl tilki, bu tilkinin derisinden yapılan kürk, manto.

çılgın: deli, çılgın.

çılپık: gözde oluşan çapak.

çılپıldamaq: gevezelik etmek, çene çalmak.

çın: doğru, gerçek, doğruluk, gerçeklik, büyük, ölçü, değer biçme, tahmin, ölçüm, asamak, aşama, derece.

bkz. ایماتی آئینک که کفر غه ساتر ایرور

چین نکته دیما ککا اول کیشی قادر ایرور

çınçanaq: serçe parmağı.

çınrağı / çınkrav: çan, çingirdak.

çıpkalıq: kalabalık, izdiham, basın, basım makinesi.

çıpқан: çıban, apse.

çır: yumru, tümör, ur, kan çıbanı, bi tür kuş.

çıray: yüz, çehre, şekil, biçim, görünüş, yanak.

bkz. بیٹی ایچیدانی کورار بیر قاری

ساچی پریشان چیرایی ساب ساری

bkz. چیرای لیق یخشی چیرای لیغ بیکییت ایردی

bkz. کر چیرایی رشك قمر بولماسا

لعل لبی تنك شكر بولماسا

çırğa-: mutlu bir hayat sürmek, eğlenmek, yemek.

bkz. آو اولاب قوش سالیب چیرغاب همیشه

کیجه کوندوز تنعم قیلدی پیشه

çırğalañ: sevinç, eğlence, şenlik, yeme, neşelenme, Herat'ta bir yer.

bkz. بییتی اقلیم دا هم سانجیش اوروش یوق

کونی جا چیرغالانکدین ایش یوک

çırğalu: güçlü ve yetenekli genç adam.

çırğamış: neşeli hayat, zevk, haz, eğlence.

bkz. اوغوز قیلدی اول تویدا چیرغا میشی

çırğavlan: ihtiyar at, yaşlı at.

çırır-: vurmak, dövmek, çalkalamak.

çırıt: osuruk, yel. bkz. **çیرتْمک** (cıvıldamak, ötmek) bkz. **çیرجایمق** (sırıtmak)

çırıt-: yay atmak, neşter.

çırلا-: kaşımak, kazımak, tırmalamak. bkz. **çیرلیق** (cırcır böceği)

çırma-: sarıp sarmalamak, bağlamak, tutturmak, kaplamak, bürümek.

bkz. چیقارور کون اریغ تون کییب واریغ دستار چیرماب ماتمی لارغه نصیحت قیلیب

bkz. **çیرماشمق** (burulmak);

bkz. قاسم بیک بیله چیرماشیب یورور ایدی

bkz. اناسی اولکاندا بیغلماش عزا توتماس قرا چیرماماس

çırماş: sarmaşık, kıvrım, büküm, eğrilik.

bkz. قويون يىنكليغ ايكارسا ابرشين اول شوخ دم اورمانك

فوایی ديك نيچون كيم بارا اوشبو سرو كوب چيرماش

bkz. چيرماشليغ (pisibalığı) bkz. چيرماك (kayış, kolan)

çısal-: dörtnala gitmek, ilerlemek, ilerletmek.

bkz. يولدا بير بهانه بيله ايلدين آيريليب چيساليب اگره نينك بير كروهغه چه يالغوز كيلديم

çıt-: kötü görünmek.

çıtıqla-: parmaklarının ucu ile bir nesne çıkarmak.

çıtuk: asik suratlı, kızgın.

çıvğa: ince ve uzun.

çıy: kamıştan hasır.

çızlıq: kuyruk yağının parçası.

çızniq: dar yol.

çız u pız: ateşle yüksek hayvansal yağ veya kebab ile temas halinde çıkan gürültü.

çıbrık: kumaş parçası, çaput, paçavra.

çiç-: çözmek, kurtarmak, suçunu bağışlamak.

çiçe: teyze, en büyük kardeş.

çiçek: çiçek, ampul, kabarcık.

çig: çiğ.

çigde: kırmızı hünnap.

bkz. سو يقاسی بيرلان چيكداليك تو غايغه باردی (hünnap dolu alan); چيكداليك

çigdir-: çıldırmak, delirmek.

çiget: çigit, pamuk çekirdeği.

çigin: budak, boğum, düğüm, omuz. bkz. چيکين تاله; چکين

çiglik: meyve tanecikleri, böğürtlen olarak, olgunlaşmak.

çigre-: soğuk algınlığı sonucu vücutta oluşan hastalık belirtisi, geceleri hiç uyuyamayan, uykusuz.

أَيْلَه كَه اَوْلِ يَسْ چَو تَأْتِير اِيْتِيْب . bkz.

چِيْغَر اِيْبِيْبَان كَوَزْدِيْن اَوِيْقُو كِيْتِيْب

çih: vişne.

çik-: çekmek, çıkarmak, germek, bağlamak.

çikürtgey: çekirge.

çil: cüzamlı, keklik.

çilek: çilek.

çili / çilye: demir halka, bir zincir ile süslenmiş, mahkumların boyunlarına takılan, ip veya halat bağlanan yer.

عْذَار اَطْرَافِيْدَا هَر سَارِي كَل لَار . bkz.

جَلِي لِيْكَ نِيْجَه كَرْدَن بَسْتَه قَوْل لَار

طُوق لَار بَوْلْمِيْش چَلِي تَارْتَارْغَه اِيْمَان اَهْلِيْنِي . bkz.

حَلْقَه لَار زَنْجِيْر زَلْفُونَك رَشْتَه زَنَارِيْدَا

çimildürük: perde. bkz. چِيْمَلِيْغ (kapı perdesi, örtü, tül)

çiḡ: köşe, bucak, arkadaş, benzer, eş.

çiḡ: kenar, kıyı, körfez.

çine: erkek ya da dişi kurt.

چِنَه اِيْرَكْكَ بُوْرِي وَاوْر غُوْچِي بُوْرِي تِيْمَاك . bkz.

çine-: doğrulamak, evetlemek, varsaymak, farz etmek, yerine koymak, yerleştirmek, tatmak, tasarlamak, düşünmek.

مَشْهَد غَه كِيْلْكَان دِيْن غَرَض بَوْلِيْرْدِي كِيْم اَوْزَوْم دَا اَنْجَا قُوْت چِيْنَامَاْدِيْم كِيْم اَوْن اَوْن . bkz.
بِيْش

كُونْدَه فُلْلق غَه بِيْتِيْب

غَرَض بُو اِيْرْدِي كِيْم اَوْزَوْم دَا اَنْجَا قُوْت چِيْنَام لَائِي . bkz.

چِيْنَاپ تَاپْتِي كَه سَرْدَارِي زَبُون دُوْر . bkz.

هِيْچ اِيْش بِيْلْمَاس يَارَاقْسِيْز بِي فَنُون دُوْر

çingile: kıvrıkcık, friz.

çiñseñ: vekil, ikinci başkan, imparator vekili.

çirge / çirke: bkz. چارکه

çirici: leke temizleyicisi.

çirig: ordu, birlik, milis.

çirigle-: asker sevk etmek. bkz. چيريك نى چيريكلاب

çirik-: düşünmek, hatırına getirmek, yansıtmak, aksettirmek.

bkz. چير كين (kirli, pis) bkz. چير كينمك (bıktırmak, bıkkınlık vermek)

çirim: kıvılcım, parıltı.

çiskin: ağaçların yüzeyinin donması, çise.

çişek: yavru tavşan.

çit: kenar, sahil, kıyı, (kaşgar dilinde çıkarma, ortadan kaldırma, iç içe ahşap parçalarından yapılmış muhafaza, atın alınındaki kıvrımlar, pamuklu kumaş, bez.)

bkz. مغول تورتي نينك نارينغى چيتيني سليكه ديرلار

bkz. اول نينك چيتندا بير يلانك اياق نينك ايزين ايب

çivit: çivit.

çivli-: tutarsız şeyler söylemek, sayıklamak.

çivürme: bkz. چاووت ve چاوورمه

çiz-: çizgiler çizmek.

çizgin-: evirmek, döndürmek, çevirmek, etrafında dönmek.

çizig: çizgi, hat, yazı.

çizilge: cırcır böceği.

çobul-: çürümek, bozulmak, kırmak, parçalamak, dilmek, sökülme.

bkz. هر چوبولغان تارى دور افلاك قصريغه كمند

اولكه بولميش عشق ايسكى شاليدين كسوت انكا

تنيم داراكلار اوزولدى فراق شدا تيدين bkz.

نيچوك كه رسته چوبولغاي ايپك تون اولسا چوروك

çoçğa: küçük gözenekli.

çoğ: kömür, kor.

جبرانل عليه السلام موسى نينك ايليكن اوت طبقي ساري ماييل قيلدى موسى عليه
اسلام بير

چوغنى آغيزبغه سالدى

çoğa: kürk manto, gölge.

çoğalt-: çoğaltmak, artırmak. bkz. **چوغالمق** (çoğalmak)

çoğan: küçük kayısı veya yabani erik.

çoğul: muhbir, ihbarcı, hafiye. bkz. **چوغوللامق**

çoğurçuq: bir tür serçe.

çoh / çoq: çok, birçok.

çoq: çok, birçok.

çoq-: birleşmek, birlik olmak, toplanmak.

بارور ايرديم چيقارغه كاه كاهى bkz.

شهيم نينك سوزى كونكلومكا ياقاردين

چو يوسف خواجه جاقتى ايمدى بارمين

ايتوردى بيزنى آخر بو وقاردين

حق تعالى هد هدغه امر قيلدى كيم اول تاغ اوستى كا اولتورب چوقوقاج انداق تيشيلدى
كيم

عوج نينك بوينى غه توشوب هلاك قيلدى

çoçal / çuçal: atın üzerindeki zırh, elbise.

çoçal-: çoğalmak, çoğaltmak, üremek, artmak.

çoqluq: çokluk, fazlalık, küçük gri.

çolğman: topuz, tokmak.

çolğmar: topuz, tokmak, sopa.

çolğ-: oymak, kazmak, çukur açmak, kör etmek; göz kamaştırmak, tıkamak.

bkz. كوزومنى چوقونك تتيم نى تيشلانك

آينك كوزين وتتيم باغيشلانك

çolak: tek kollu insan, çolak.

çolan: zincir, köstek, hak, hukuk.

çolpa: gevezelik, çene çalma.

çolpan: şafak vakti doğan beyaz yıldız.

bkz. قوياشنى اولماس اى كردون اول آى غه ايلماك تشبته

آغير كر ذره كوز چولپان يانكى آى آنكا قاش اولسون

bkz. فتنان كوزونك بياض وسوادين كوركالى

چولپانغه سالماديم نظر وچرخ وماهى غه

çolpu: temizlik yapılan esnek çubuk.

çom- / **çum-**: daldırmak, batırmak, sokmak, suya batmak.

bkz. چونكه غسل ايلماككا كوز يومغای

قولاغ وبويننى توتوب چومغای

bkz. چومونمق (dalmak);

bkz. اوشال اريق قه كيريب غسل قیلدیم اون آلتی قتله چوموندوم

çoman: miskin, tenbel.

çomurğay / **çumurğay:** yüzüş, yüzme, dalış.

çonağ: kulakları ve boynnuzları arızalı (kesik) olan.

çonkul / **çunkul:** su birikintisi, küçük göl.

çopuruş-: toplanmak, birikmek.

çoş-: coşmak, köpürmek, ıslık çalmak, vızıldamak.

çotur: delik, boşluk, çukur, yarık, ova.

çotur: bir küçük parça.

çoturğay: kulp, sap, kol, kaldıraç.

çozulğuç: tatlı su ıstakozu.

çöbçü- / çübçü-: toplamak, biriktirmek, yığmak, yığın yapmak.

çögem: bayrak.

çögen: çelik.

çök-: dizlerinin üzerinde durmak, çökmek.

çökçek: sırt küfesi, ocak etekliği.

çöke: devenin göğsü.

çökek: diz çökme, eğilme, eğilmiş.

çökellik: bir tür baharat, çeşni.

çöken / çögen: bakire, kız oğlan kız.

çöker-: çökmek, devirmek, altüst etmek, eğmek, bükmek, katlamak.

çökeri: yüksek boylu bir tür bitki, tohum yatağı.

çöküc: altın ve bakır işçileri tarafından kullanılan alet, çekiç, balyoz.

çöküندی: kavisli kış.

bkz. ينة بېر كېچىك چوكندى لىق زور فقهه كيم هر ايش كوچ انى يىبارولور ايدى بو زور فقهه

فرمايش ات قويولدى

çökür: bir tür yaylı çalgı, diken, dikenli çalı.

bkz. عاشق اياغيغه تيكن كيرماك كا آلى خار خار لفظى بيله تعرض قىليب دولار اما
چوكور كيم

مؤلم راق دور بو لفظلارى يوق دور وبو تركى جه دا مونداق ادا تاييب دور كيم

bkz. چوكورلار كيم سنيك يولونكدا تيورالميش اياغيم غه

چيكيب اول كوى كردين سرمه تارتارمين فراغيم غه

bkz. باشلاريغه كل ساچسانك آلاردين يوزونك كا تيكن سانجيلور اكر اول كل ساچماغنى بس

قىلسانك باغرىنگە چوگور تىكىلور

çökür- / çöker-: çöktürmek, dizlerinin üzerinde durmak.

çölle-: susamış olmak.

çölmek: kil çömlek veya bakır.

çömçe: büyük tahta veya bakır kaşık.

çömele: boyun mendili.

çömük: kalın, koyu, yoğun, durgun.

çömüş: büyük tencere, büyük kaşık.

çöpek: avlanmak için kullanılan bir kuş.

çör: küme, yığın.

çörpe: küçük domuz, genç, delikanlı, yiğit.

bkz. وبير شور وشين ليغ او كه تونكوز آدى دور آينك هم ايركاكين قابان وتيشى سين ميكجين

واوشاغين چورپه ديرلار وسارت بارچه سين خوك وكرار لفظى بيله ايتور

حرم غا ياقق بيتكاندا جهره چورپه وياتيش ايلي ياينديلار. bkz.

çörçek / çörçereçek: hikâye, masal, efsane, uydurma öykü.

çördük: kereviz otu.

çörten / çürten: kanal, oluk, saçak, küçük balık ya da zehirli su yılanı.

çörtge: çekirge.

ايشلارى تالاي الغاننى تالامان وچورتكه ديك سبزه ويافراغنى يالاماق. bkz.

çöşkür: hapşırma.

çöşkür-: aksırmak.

سحاب مشعبدى لحظه لحظه توشكان چاقين چوشكورماكيدين تاغ دماغين قوروتغاندا. bkz.

çöz-: çözmek, serpiştirmek, dağıtmak.

çözük: çözmek, bitirmek, uzak, ırak, uzatılmış.

çub: doğru, gerçek, uygun, yerinde, yakışır, saman, çöp.

bkz. حکما ایلابان علاجین کوب.

کیلمای آنینک مزاجی غه بیرى چوب

bkz. شاه ليق خلعتی قَدینک بیله چب.

شاهلار قَدی خم ایاغینککا کوب

bkz. که میندین بو ماتم ایرور سیزکا کوب.

سکندر غمی باردورور سیزکا چوب

bkz. مرتب قیلیب پیشکش اسرو کوب.

سکندر جنابیغه تارتارغه چوب

bkz. کویا که اولوس کمانی چوب دور.

کیم بو ایشی کا دلیل کوب دور

çubar: demir grisi at, gri at.

çuda: deve tüyü.

çul / çol: at battaniyesi, örümcek ağı, su olmayan çöl, dışında, -den başka, haricinde.

bkz. باشیم آلیب دیمای آید ایله چول.

هم اول مقصود ساری توتقوم دورور یول

bkz. چول ليق بیانی دا جان سپار ليق قیلغان جاندارلار.

çulçul: sütliman.

çuldı: hediye, armağan.

bkz. هجر ارا توزدی نوایی وصل ملکین بیردی یار.

انداق ایش قیلغانغه موندین کم کیراکماس چولدوسی

çulga / çolka / çulka: bir kent ismi.

bkz. چو ایردی لار ایرماس ایدی اول دره.

آچوق چولکه ایردی خوب وسره

çulga-: burmak, bükme, sarmalamak, kaplamak.

çulğav / çulğak: çul, paçavra, parça.

çumadu: küçük karınca.

çumak: topuz, tokmak.

çumrı: yalancı, iftiracı, hep aynı yerde olan, yerleşik.

çunağ / çunağ: eyer kenarı, kemer aparatı.

çunçuğ: kırlangıç.

çunçurğa: örgü, saç örgüsü.

çunğay- / çunğayt-: çömelmek, yığılıp kalmak.

çuntay: küçük cüzdan.

çupçuğ: bir tür kuş, serçe, lakabı جادو büyücü.

bkz. نیجه بولسا چوپچوقغه جادو لقب

کوی دین قیلور صید کر کوب طرب

bkz. یانا بیر تاج کیم وزنی آلتمش باتمان ایردی آلتوندین کیم مینک کوهر بیله مکئل قیلیب

ایردی لار که هر بیرسی چوپچوق یومورتغه سی جا

çupçurğa: kırbaçın koluna dikili deriden süs.

çupuğ: küçük yeşil dal, odun , esnek parça, hortum.

çurğa: duvarları açılır olan büyük bir gemi, kayık, Farça ماست

çusur-: bilemek, sivriltmek, keskinleştirmek.

çupuş-: çapaklı olmak.

çuy-: kenara koymak, yok etmek, ortadan kaldırmak, silmek.

çüçek: toprak kap, sacayak, Amouderriâh yakınlarında bulunan üç höyük ismi, civciv, cüce, bodur.

çüçüg: tatlı, şeker, ılıman.

یار آغیز اچماسقه دردیم سورغالی تاپتیم سبب bkz.

کوب چوچوک لوك دین یاپوشمیش در مکر اول ایکی لب

bkz. چوچوك اوزوملار.

çüçülük: tatlılık, yumuşaklık.

bkz. چوچولوكيدا ميخوش لوق دين اندك چاشنى سى بار.

çüçümen: tatlı, hoş, leziz.

bkz. اكر فى الحال ايپيلسه چوچومانراك سو دور.

çüçürgen-: bir şeyin tadına bakmak, çok sevinmek, baştan çıkarmak.

bkz. خوبلار لعلی خياليغه چوچور گانما كه بار.

او زنى هر ذیجه چوچوك هجر ارا محنتى كوب

çüçüt-: yumuşatmak, hoş, latif, yatıştırmak, teskin etmek.

çüde-: yaşlanmak ve kırılmak.

çümel-: çömelmek.

çüre: aynı fikirde olan, tutumlu olan, uygun.

çürge: bir sel yatağı.

çürge-: yakmak, tutuşturmak, kavurmak, kendini yakmak.

bkz. اوت چيكيبان شعلة بى باك نى.

چورگابان انجم بيله افلاك نى

bkz. وتاكه بى وفاليق ابتدا سى دور بو يالينغه هيچ كيم مين ديك چورگاغاى دور.

çürgük: alev etkisi ile kararmış olan, kendi kendine bükülmüş.

bkz. سوزومنى يار ايشيتماس يوزومنى چورگادى آه.

بو وجه دين دور اول آى اليدا يوزوم چوركوك

çüri: hizmetçi kız, cariye.

çürük / çürük: çürümüş, çürük, bozulmuş.

bkz. چريك اغاج نينك اچيندا اوغلان توغوردى.

bkz. چورك اوتى

çürü-: çürümek. bkz. چورولمك

çüt: marangoz baltası, ateş karıştırıcısı, iğ, iplik .

2.6. -D-

dā / da: içinde, içine, -de, da, de, dahi, fakat, ama, anlamlarına gelen bir bağlaç.

daban: dağ, tepe.

bkz. اوستیکا چيقتوق

bkz. بىر كروه قه ياق دابان چيقتاق كىراك

dabğulı: çivi, kan çıbanı.

bkz. اونك يوزومكا دابغولى چيقتى نشتىر سالدیلار

dabğu: kınama, ayıplama, azar, yüze vurma, sitem.

dabğur: çizme, bot, demet, buket, kalabalık, topluluk, askeri topluluk, eyerin ortasından geçen kayış.

bkz. يسالى كه بو طول ايله كور كوزوب

بو در طرفه كيم بيتى داپقور توزب

dabulğa: zırhlı başlık, miğfer. bkz. داولغه

bkz. تىبل باشيمغه چاپتى عجب دور كيم باشيمدا دبولغه بوركى ايدى بىر تارى كيسيلمادى

dabusun: tuz.

dada: anne tarafından dayı, amca.

dadak / dedek: genç köle kız, cariye hizmetçi.

bkz. زمانه اهلى كه دولت چاغى قولونك دورلار

ملايمت يانا كوب قيلما اول دداكلار ايله

bkz. بىزنىك ايل خندق يقاسيغه چه بارىب قول و دداك كىلتورورلار

daduñlu: bu tür, bu miktar, bu kadar.

dāğ: işaret, belirti, şarap, yanık, iz, yara.

dağan: üç ayaklı eşya, saç ayak.

dağar: çarpışma, savaşıma, kavga, savaşı, harp.

dağı: ayrıca, bundan başka, ilaveten, daha, henüz, şimdiye kadar, hala, dahi, bunun için.

dağıl: aldatıcı, yanıltıcı, kalleş, düzenbaz, haylaz.

dāğla-: yaralanmak, dağlamak, iz bırakmak.

dağı: daha, hâlâ, yine, henüz, de, da, dahi, kadar, bunun için, bundan dolayı, kırmızı serçe.

dağı: tüyleri olmayan ok, kürklü üstlük.

dal: omuz, arka, sırt, söğüt ağacı.

dal-: dalmak, batmak.

dala: ova, düzlük, step, bozkır.

dalav: ölümcül zehir.

dalay: deniz, büyük bir göl, kayıp, zaiyat, ziyan, askeri rütbe.

dalbay: kuş çekmek için kullanılan tüy.

dalda: başın arkası, her şeyin arka kısmı, sırtı.

daldala-: her şeyin arkasına gizlenmek, saklanmak, yok olmak.

daldağay: kanadı kırık bir kuş.

daldırma: kesilmiş dal, çelik.

dalğa: ağ, file, zırh, su veya havanın kesintiye uğraması, dalga, zırhlı başlık, miğfer.

bkz. **تاڤا دالغادا چين يالاوز پڭير**

ياتا جوشن اوستيكا چيني حرير

dalgıcı: dalgıç.

dalı: tarak, kürekkemiğı.

damarlık: aşılangıç, kaynak, kök, bir şeyin temeli, başlangıcı.

damnala-: kenarında izlemek, böğür.

bkz. **تاغ نی دامنالاب**

dane burnı: tırnak kökünde oluşan bir tür hastalık.

danış-: konuşmak, danışmak, hitap etmek, görüşmek, bir tedavi. bkz. **تانیق**

dara: hep, daima, her zaman, aralıksız, sürekli olarak, durmadan.

darāgu: polis, yargıç, komiser, başkan, şef, amir.

bkz. **بیری تاپتی داروغه لیق عشرتین**

بیری اوردی سرحد نوبتین

bkz. **بو اوچرودا شاکردلری بیله تاغ گیشتی کا باریب تاش یومالاتیب بیر فقیر غه تیکیب اولوب**

ایرمیش یانا داروغه دین قاجیب قایان ایرکانین کیشی بیلماس

darhan: bkz. **ترخان**

bkz. **درخان مغنی سی بر تورور کیم اول کیشی دین هیچ نمرسه المای لارقچان خان ایشیکنه کلسه هیچ کیشی منع قیلماغای اوزی کیرکای اوزی چیقغای اکر کناه ایش قیلسه توقوز غه چه سورمغای لار آندین سونک سورغای لار توقوز ارقا بولغونچه شونداق بولغای**

darı-: armak, gelmek, yetişmek, karşılaşılmaq, rastlanılmak, çarpşmak, ansızın gelmek.

bkz. **حاصل اوشول اوی کا بلا داریبان**

قیسه بلا بلکه وبا داریبان

bkz. **وحضرت رسول معجزه سیدین ملکی کا زوال داریب**

bkz. **هر سالک کا کیم بو مقام داریغای**

bkz. **داریغان کییک دیک آتقولادوق**

darıl-: darılmak, kalbinin kırılması.

darıt-: meydana gelmek, çıkmak, varmak, yetişmek.

bkz. **دارتیب کوکه دود شعله آه**

اوز سایه سین ایستمز دی همراه

daş: taş, dış, dışarı, uzak, irak, uzakta, arkadaşlık. bkz. **تاش**

daşırğan-: yürürken ayağını taşa çarpmak, vurmak.

davul: kuvvetli rüzgar, boran, fırtına.

davulğa / davulğan: zırhlı başlık, miğfer, annenin en büyük kardeşi (ablası).

bkz. كومىش دىك ياروق بارچانىك كونه سى

باش اوزره داولغالارى چركسى

dayın: düşman, hasım.

debele-: öldürmek, kırıp geçirmek, telef etmek, vurmak, çiğnemek.

dede: babanın ya da annenin atası, dayı, yaşlı adam, dede, genç köle kız, cariye.

de der de: on üzerinden on, on köşeli şekil, ongen.

bkz. چشمه نى كچ وساروجه بيله ده در ده قىلدوردوم

bkz. بىر اولوق واين بويوردوم ده در ده

bkz. بويوردوم كيم تاشلارنى تراش قىليب ده در ده قىلغاي لار

degel / degül: değil.

degla-degle / tekla-tekla: üstlük, dış giyim, kısa kollu elbise. bkz. دىكىلاى

bkz. تكمه كلكون دگلایى دا نعل امانى ايماس

كل كا باغلاب دور كونكل بلبل لار اما بارچه قات

değme / dekme: yararlık, yarar, fayda.

degri: yuvarlak, değirmi.

değşür-: değişmek, değiş etmek.

dek: gibi, kadar, dek.

bkz. علاقه بارىغه سراسر ايپك

دُر و نعل و فيروزه مينجاغى دك

delüce: delice, karamuk, bkz. دلوجه طوغان

demir / demür: demir. bkz. دمير اوخشكى - تيمور

demmel: saç tömbeki.

demregü: bkz. دمير اتكى

demri: büyük dümbelek, tef, tambur.

dengel: birleştirme, birleşme, meclis, toplantı.

deñlü: tür, cins, çeşit, nicelik, miktar, sayı.

depingü: üzengi, emniyet kemeri.

der-: derlemek, dermek, toplamak, yığmak. bkz. دريلمك

derğaş: düşman.

dernek: topluluk, cemiyet, meclis, toplantı, birleşme.

derya kulağı: bir tür balık.

des: yoğunluğu bildirmek için kullanılan bir kelime, دس دگر مى gibi.

destarançı: teşrifatçı, mabeyinci.

devvâc / duvac / duvağ: örtü, peçe, duvak, yorgan, döşek, eşya örtüsü, kılıf, manto, palto.

bkz. بادواج وتاج وشمشير وکمر

که شود در معرفت صاحب نظر

bkz. تنى غه شرقدين دواج ايلادينك

باشين هم سزاوار تاج ايلادينك

bkz. ايلينككا ياپلدى دواج شرف

قىلدى مكان باشينككا تاج شرف

bkz. شول چاغ كيم خراسان تختى كوركاتليغ دواجى بيله زينت افزاى

bkz. هم ايتى نافه صنعونك قمر نى مشك دواج

هم ايتى كلشن لطفونك شفق نى كلكون پوش

dınkı: bir süre kalmak, istirahat etmek, dinlenmek.

dırtuğ: kırıntı, parça, lokma, tırtık.

di-: demek, söylemek.

bkz. بو سوزنى اهل حكمت ديب دورور خوب

يامان دين آز به كيم يخشى دين كوب

bkz. راز عشقنك ديركا پيكانيك ايرور كونكلومكا تيل

لاله تيل بيرلا قيلور ايرميش تكلم اهلى راز

bkz. ديكاج ابجد باشيغه ايورولورلار

قمر بيرلا قوياش يعنى جد واب

bkz. ايل هر نى سورسا فهم قيلماي

فهم ايتسا جواب ديرنى بيلماي

bkz. نى منكا غمحواره كيم آنكا حاليم نى ديگاي

نى غميم بار نى سوزم دا يتور كيشيم باز آليدا

bkz. ديگانجا، ديگونجا bkz. دى الغايمو

bkz. عاقبت هي ديگونجا چرخ دنى

تيره كور ايلادى آنينك وطنى

bkz. ديگوك bkz. اوزكا ديگوديك حيثيتى يوق ايدى bkz. ديگو

bkz. نوايى نيجه ديگوك سوزنى هديان

بو هديان لارنى قوى تنكرى غه بير يان

bkz. ديلي، ديبالى

bkz. شاه اكر اول بولسا كه محتاج ايرور

حرف ايله محتاج دا هم تاج ايرور

شاه ديسانك كيم دا كوروب تاجنى

شه ديلي بو وجه ايله محتاج نى

bkz. بير او كه عشق بيله قيلدى متهم بيز نى

نى نوع يوق ديلي كيم ايتى محترم بيزنى

دیین، دیی. bkz.

آغزینک اسراری دا کوب دور سوزوم ودی المان. bkz.

کیم قولاق توتسا دیین بیر نیچه پنهان الفاظ

کل لاری نوعین نی دیین آنجه کل. bkz.

انجه نی کل سایغه الغانجه کل

مین قبول ایلابان دیدیم دیی سوز. bkz.

کیم آغزیدین بورون آچیلدی کوز

مد حینکنی ایتای نی نوع ظاهر. bkz.

شکریدین نی تیل بیله دیی آخر

دیشمک. bkz.

اوزی کا گیلکاج اول ایکی دلخواه. bkz.

نی دیشکاندین اولمادیم آگاه

دییلمک. bkz.

کوشه دا معتکف دییلکان پیر. bkz.

خلق دین غار ایچیده عزلت کیر

dib: ağırbaşlılık, haysiyet, onur, varlık, servet, zenginlik. bkz. **دیب باقوی**

dibek: beşikteki çocukların koltuk altlarına yerleştirilen destek.

dibni: dondurucu yağmur.

digin: kadar, dek, değın, tigin, ... inceye kadar, göründüğü gibi.

فلك دیگین ایلله رخشنده تاش. bkz.

که پرداخت قیلغای لار ایلاب تراش

چو چاپاک جمالیدین آلدی نقاب. bkz.

دیگین چیقتی میغ آستی دین آفتاب

مین ومغ دیری کیم بیر سائل آنداشه ساری باقماس. bkz.

دیگین ای شیخ همتدین ویا شوکتدین ایرکین مو

bkz. شنعتی هر نیجه دیگین دین افزون

لیک بولوب حشمتی آندین فزون

digir: kova, kavanoz.

dik: gibi, kadar, e benzer, sessiz, suskun.

bkz. کامینکنی آنینک دیک ایت تخیل

کیم تاپماسانک ایتکاسین تحمّل

bkz. کن کیبی کورکان شه آزاده نی

کوردیک آنینک کوهری شهزاده نی

bkz. موندا توردیک بیر مقدار ملا حظه قیلالی

bkz. قیلدی چون تنکری ملایم آنی

اسرا دیک حفظی دا دایم آنی

bkz. نوایی اولسه یی دیک کوئی ایت لاری سونکا کین

رقیب قیلما کمان کیم دیسانک که بار بارور

bkz. کر بو دور کافر کوز وزنار زلفی ای فقیه

بولغوسی دیک دیر ارا مست وپریشان عاقبت

dikile / dikiley: üstlük, dış giyim, elbise, kısa kollu dikili elbise.

bkz. ایکی یوزکاجا دیکیلای تون بیریب

یالانک تون آرجا یانا اون بیریب

dikleş-: dikleşme, dik dik bakma, hızlı bakışlar atma, dik oturmak, doğru durmak.

dilçek: sığınak.

dilim: kalabalık, birçok, çok sayıda.

dilimle-: artmak, çoğalmak, üremek.

bkz. فرع ایدی کیم دیلملدی بونجه فصل

علم فقر وفنا بولوب آنکا اصل

din: (ablatif) ismin ayrılma hali, -den hali.

bkz. چشمه سینی چونکه مسیحا تاپیب

پاک دمی دین اولوک احیا تاپیب

diñ-: susmak, sessiz kalmak, ağzını açmamak.

dine-: sınamak, denemek, prova etmek, imtihan etmek.

diñil: düşünmek, görüldüğü gibi, uyum. bkz. دیمک

diñle-: işitmek, duymak, dinlemek, dikkat etmek, gözden geçirmek.

dinleñ-: sessiz, sakin, dingin olmak, dinlenmek.

diplik: son, bitiş, dip, uç.

dipsa: bir tür yeşil aygıt.

dipsa-: ayakk kavgası, ayaklanmak, heyacana gelmek, çırpınmak, çırpınıp durmak.

bkz. دیپساب وصیحه چیکیت انداق که ییل جنگاک نفس الییدا خوار وذلک

bkz. سیگریب اول عزیز نینک بوینی غه مینیب ایاغین دیپسار ایردی

dirim: çadır veya kulübeyi destekleyen ahşap parçaları. bkz. دیریم ایوی

dirsün: çok, birçok, fazla, çok fazla, ziyade.

dīvān: bakan, bakanlık, daha büyük rütbeli subay.

bkz. شاه رخ میرزانینک تک قلمه دیوانی

bkz. صاحب منصب دیوان

قراول خلقی نینک دیوان لار تیکان جماعت دین بیزلار کچیک ایرکاندا عوض قزیل اوکوز
تیکان

بیر کیشی بار ایردی

bkz. دیوانی

bkz. میرزاغه ازراق یارماق مہم بولوب دیوانی زردین تیلکاندا

bkz. خواجه حسن دیوان دیوانیلار بیلان گومک کا کیتدیلا

dive: bkz. تیوه

diz: diz. bkz. دیز قاپانی

dize: üvey kız, gelin.

dizgin: dizgin.

dizi: köy, köy halkı.

dizi: satır, sıra, dize. bkz. دیزین دیزین (satır satır)

dizlik: don, iç donu.

dol : kemer şeklinde türban.

dola- / dolaştır- : bir şeyi başka bir şeye sarmak, dolamak, dolaştırmak. bkz. دولاشمق

dolağ: ayakkabısını bağlamak için kemer, kayış.

dolamac: girdap, kasırğa, dolanbaç, daire, çember.

dolana: bir tür yabani erik.

dolaşık: dolanık, dolaşık.

dolayı: sağır, kulakları ağır işiten.

dolı: dolu, kasırğa.

dolma / dolama: bir tür kıyma, kıymalı yemek, dolma, dolama, içi dolma.

doluğa: zırhlı başlık, miğfer.

bkz. قدی جوشن ارا کونکاوم دا آنینک دیک سیم اوق

چوکسی دولوغه اول اوق اوزا پیکان یانکلیغ

dona-: donamak, süslemek, düzenlemek, düzenlenmiş.

donanma: güzelleşme, güzelleştirme, donanma, teşrifat, savaş gemisi.

donbay: büyük çerçeve veya yatak.

donbul: yeni olmakta olan meyve, henüz büyümekte olan hayvan.

donguz : beyinsiz, akli kıt olan, düşüncesiz.

dögük: kalp çarpıntısı, çırpma, çarpma, vuruş.

dök-: dökmek, saçmak, haykırmak.

dökli / dükli: bütün, hep, her, umum.

dökmac: yağa batırılarak yenilen sıcak ekmek.

dökülde- / dökünde-: çarpıntısı olmak, seğirmek, heyecanlanmak, kalp atışı.

bkz. نى توش كه بلاسين كوراردا سيسكانسام

دوكولداماك بيله جانيمنى اويغاتور يورا كيم

dökülek: olgunlaşmamış dut.

dölcel: doğuran kısrak.

dölek: ağ, file, sakin.

dölgenc: çaylak.

dölmek: kırkayak, çıyan, Arapça رُتِيَالاً

dön-: başını çevirip bakmak, dönüş yapmak, dönmek, çevirmek, dönüp gelmek.

bkz. كونكل دونمك

dönüm / dünüm: dönüm, dönümlük.

döy- / düy-: üzerinde taşımak, katlanmak, hoş görmek, dayanmak.

dubdurun: yürürken ayaktan çıkan gürültü, dokumacının elini hareket ettirmek için ayağıyla bastığı tahta parçası, kalp atışı.

dubduz: hep düz olan.

dudağ: dudak.

duğulan: topal, aksak.

bkz. مغول اقساقى طوغلان دير

dultu: sırtlan.

bkz. مكر ايله سواد عنبر آلود

دولته تيشوكى كا ساليبان دود

duman: sis, buğu, buhar.

dumbağ: küçük dağ, tepe.

dumsay-: somurtmak, surat asmak.

dunan: dört yaşına gelmiş tay.

dupku: bkz. دابقو

duraq: bir yerde bir süre kalış veya kalınan süre, durulan yer.

durban: başkan, şef, amir. bkz. مغول توراسینی دوربان دیر

durbat-: bozguna uğratmak, perişan etmek, mağlup etmek.

bkz. ياغی زورراق کیلیب بولارنی دورباتور

durbi: bir tür ege, törpü, hayvanların ayaklarını ve boynuzlarını parlatmak için kullanılan alet.

durluq: inciden yapılmış gerdan.

bkz. تولا دورلوق صدف بیرلا بولوب کیم

بو دریا ایچره یوز مینک چرخ وانجم

dutaqun: yedinci ata. bkz. يتنجی آتانی دوتاقون دیر

duı: atların boyunlarına gelen kötülük, kötü olması, sakatlanması.

duı: tutuk, rehin.

duıun: is, duman.

duıur: kaba kumaş.

duıaq: file, ağ, tuzak.

düdük: düdük.

dügec: tahta tokmak, tokmak, havaneli, dibek tokmağı.

dügün: düğüm, ilmek, boğum, düğün, şölen, ziyafet.

dülberçin / delberçin: hükümdarlık, taht.

dümbelek: bir tür küçük dümbelek.

dürbil-: törpülemek, eğelemek.

dürme: hacılardan alınan bir tür haraç.

dürsül-: sürtmek, sürtüştürmek, törpülemek, eğelemek, düzeltmek.

düşün-: derin derin düşünmek, tasarlamak, düşünceye dalmak, düşünüp taşınmak.

düzenlik: sıra, düzen, uygunluk, uyuşma, anlaşma, uzlaşma, bağdaşma.

düzgün: donatılmış, düzenlenmiş, düzgün.

düzme: aldatıcı sözler söyleme, düzmece, uydurma.

2.7.

-E-

ebregine: bir kapı çeşiti.

ebsik: kusurlu. taze. küçük, yavru. çocuk.

eçe/eççe: alçı.

efsem: sessiz, sakin.

egit-: taşımak, götürmek.

egiri: marangozlar tarafından kullanılan küçük çivi veya takoz.

egrimci: tahıl sapı, anız.

eke: büyük kardeş, ağabey. bkz. پاينده سلطان بکيم نى اكا دير ايمديم

ekece/ekeci: abla, büyük kız kardeş.

bkz. نى جان فداکه اتا وانا اغا اکجى

اياحبيب بو بارچه محبتينکغه فدا

ekek: acı limon. törpü, ege.

eksür: babası veya annesi olmayan.

ekşi: ekşi.

ekşi-: ekşimek.

elemcık: iki rengin karışımı, iki renkli.

elig: el. güç, kuvvet, iktidar, hükümet. Moğolcada iki rengin karışımı.

elis: uzak, öte, irak.

elli: elli, ellinci. böğür.

bkz. تون ايتاکی بالچيغ اولوب آلى اول

آلى اول اما انينک اليبدا كول

elmel: eyer kayışı.

elünk: ahşap ok, ok sapı.

em: ilaç, derman, deva. bkz. ام اغاج bkz. ام اوتى (şifalı ot).

emenk: küçük düşünmek.

bkz. امنك نينك معنى سى بو تورور كيم اول وقتدا مغول تىلى كوب اونوت بولوب كتماى ايردى لفظ جنان عرب تىلى تورور تاجيك هوش دير واوزبك تن تيور ومغول امن تيور اول امنك نينك كافى عرب انكا كاف تصغير تيور اول كيچيك كينه معنى سى بولور اوزبك انى غينه تيور كاهى كينه تيور نيچوك كيم كيچيك آت نى آت غينه و كيچيك كشى نى كشى كينه تيور امنك نينك معنى سى جان عينه تيماك بولور

emge: ceza, ceza bedeli. yorgunluk. bkz. امك داش (ceza arkadaşı)

emgek: sıkıntı, yorgunluk, eziyet. ceza.

bkz. مونداق جلاوريز بيش التى مينك چاپقون قويغان چريك نينك تينماغى نينك خىلى امكاكى بار

bkz. اول هم انداغ يول ايردى كيم بير تيوه يا بير آت يوز امكك بيرلان يورور ايردى

bkz. بيردا يورى الماسى دا بى شك

ورزش قيليبان كيچيك دين امكك

emlük: sığırı sağmak için ölmüş dananın(annenin) derisinin içini samanla doldurup yanına bırakılması. Kabil'de ve Türk diyarında yetiştirilen bir meyve çeşidi.

bkz. دره نورددا بسيار بلور اوزكا يردا بو ميوه كورولمادى

enbe: Hint kirazı.

bkz. تاس لار ساز ايتيب ايدى مقبول

نيجه دا انبه نيجه دا تنبول

ençek: beceriklilik, kurnazlık. incelik.

ende- / enjde- / enjden-: bulmak ümidiyle inceden inceye aramak, araştırmak. pusuya yatmak, gizlice dinlemek. bodur sansar ile tavşan avlamak.

bkz. خلوتدا انكا بو نوحه لار ايش

انكديب اناسى كمين دا ايرميش

enek: ruh. akıl, zeka. bkz. الهى قوياش انك ليكلار هواسى دا ياشيمنى يولدوز ايلاما

epek: çene. yağ; petrolden elde edilen yağlar.

eneke: sütanne. dadı. ebe.

bkz. خان نينك اوغلانغە اناكالار تعيين قىلىپ bkz. انا كه بولغان خاتون

enen/enin: bu nedenle, bu sebeple.

bkz. انن بو جهتدين خطا ايلدى

كه شه بوپروغيدىن ابا ايلدى

enet-: iğdiş etmek.

eniçük: bacak.

ejir-: çevirmek, çevrelemek, kuşatmak.

bkz. خسرو قورغاننى قاباب توشوب دوريدا يانا بير قورغان انكىركانى

ejir/ejirin: akılsız. ansızın, birden bire.

enişte: kız kardeşin kocası.

eñiz: ekili alan.

eñnar: enginar.

entü tay: tatlı.

enük: hayvan yavrusu. küçük aslan. köpek. genel olarak vahşi hayvanlar.

epem gümeçi: ebe gümeçi. adj. açık mor.

epkin/epgin: susam yağından çıkan siyah tortu, siyah su.

eprik: yaş, yaşlı, yaşlılık. ihtiyar. öğretmen.

epsem: sakin, sessiz.

erendük: kılıf, örtü.

ergen: bekar, evlenmemiş.

ergene: bir dağın kenarlarındaki uzantı.

bkz. ارکنه نينك معنى سى تاغ نينك كمرى تیماک بولور

erk: şehrin ortasında padişaha mahsus kaleye benzer saray.

نى قورغان بىر حصين وبيرك قورغان bkz.
فلك حسنى ارک دىن ياشورغان

ارکى بينک راک توقوز افلاک دىن bkz.
ايلاکه کردون کره خاک دىن

erke: naz, cilve, işve.

ارکه چاغى ايرک باردى ايلدين bkz.
ناصر مینى توتغیل امدى معذور

erkec/erkeç: üç yıllık veya daha büyük erkek keçilere verilen ad. keçi yavrusu.

erkeş/erkaş: dalga, sel.

ermek: yünlü kalın kaba kumaş, kötü mal.

ernek: parmak, parmak ucu.

erüksün: ordu veya askerlerin konakladığı yer, konut.

esirgiş/esregiş: acıma, merhamet.

eslem: at, (hayvanlar için) dört bacaklı.

eslenmek: vedalaşmak, veda etmek, izin almak.

esrük: sarhoş. bkz. اوسروک

اسرو يالغان وعده سى کيم کويميش ايردى جانيمه bkz.
انکديبان بىر کيجه توشتى ايلکيما اسروک کنه

eşgek: kürek.

بحر اشک ايچرا ايکى کوز بولدى لار زورق مثال bkz.
ايکى صف کيرپيک لار اشک لار بولوب دور هر طرف

eşter kerden: deve boynu.

et-: ekmek.

evc-i kat: kutsal ağaç.

eyle-: yapmak, etmek, eylemek.

bkz. کیبب قتل ایلاماڭ دین لاله دین تون

فنادین تیغ تارتیب مثل جلاّد

bkz. طهارت ایچره بیلکیل تورت ایرور فرض

که ایتسانک استاغ ایلائی آنی عرض

bkz. ایماس دور قصر بل کیم قاصری دور

که تقصیر ایلاماس ایلارکا بیداد

bkz. وکر تاریخ ساری ایلا کونک میل

مونی بیلکاج که نی ایش قیلدی هر خیل

bkz. دیمان کیم آنینک ساری عزم ایلاکوم

قایو بیردا کیم دیسه رزم ایلاکوم

bkz. جلوهء ناز ایلامایین کل هنوز

زمرمه چیکمای انکا بلبل هنوز

bkz. تیلبه کونکلونکنی نوایی صبطه ایلائی المادینک

ایمدی چیک آندین ایلیک هر ساری یارسا باردیک

bkz. کوز یوزونکدین الماسام عیب ایتما کیل ای مغیچه

ایلائی المان دیده دین غایب مین حیران سینئی

bkz. ای کبوتر طوق بیداد ایلا کونک طوبی کیبی

سوزلیق نامم نی آسام بوینونکا طومار دیک

bkz. ملکوت اهلی ایچره جوش توشوب

تهنیت ایلائیو خروش توشوب

2.8.

-F-

farci / **ferci**: çadır, çadırlar, köşk.

farqar / **ferqar** : koşucu, yarışçı, seyis.

feger: kırmızı, allık, fondöten.

felfüs: zayıf, güçsüz.

ferre: küçük keklik veya aynı türden diğer kuşlar.

ferferek: topaç.

ferik: küçük bir kuş türü.

ferise: masmavi bir kumaş rengi, yeşil karga ya da kuzgun.

ferni / **ferneki**: topçu silahı.

ایکی قاتلا فرنگی آنتی bkz. فرنگی باران دا قیلیج تیکورور bkz.

فرنگی تاشی بیلہ ایکی کیمہ نی اورو سیندوروب bkz.

fesleken / **feslegen**: kokulu bir tür bitki, fesleğen.

feşek / **fişek** : fişek, füze, deve kızı, yarasa.

fişur: domuzlan böceği.

fişkir:- bkz. فیشقیرمق

fır: kuşların uçuş anında çıkardıkları gürültü.

fııldı: fısıltı.

fışkıh: çeşme.

fışkır:- fışkırmak, burun deliklerinden ses çıkarmak, yaymak.

fırrist: atların burunlarından veya ağızlarından çıkardıkları ses ya da hayava atılan nesnenin çıkarmış olduğu ses.

اوچوب بیتکاندا ضرب دستی آنینک bkz.

که باریب اون بیغاج فرستی آنینک

fulla / fülle: zamk, tutkal.

füt-: inanmak, güvenmek, güven.

2.9. -G- /-Ġ-

ga: yönelme hal eki. bkz. قاقه، غا، غه .bkz.

bkz. دیدى موقوف بولماين نیمه گا .bkz.

كوزینی باغلابان سالینك كیمه گا

bkz. بورونی قوزی بیرگا قیلغان سیمیز .bkz.

کیک جمع وخیلیغه دور رهم سیز

ġa / ġe: yönelme durumu hal eki.

bkz. درغه بیردی اول بها بیرلا رواج .bkz.

کیم سریر اهلی غه بیردی زیب تاج

ġacar: tırnak makası.

bkz. بیر غجرنی مینیب عراقدین مروغه کیلدی .bkz.

ġacarcı / ġazarcı: kılavuz, rehber.

bkz. غجرجی باشلار ایرکان سهو ایتمیش .bkz.

یورومان ارسلان بار یورتغه بیتمیش

ġacġar: vahşi öküz kuyruğu, atın bacaklarına takılın bi tür aparat.

ġacı-: kemirmek, hafifçe ısırmaq.

ġadbar-: kalburdan geçirmek, elemek.

ġaga : bir tür kuzgun.

ġalça: alçak, alt kısım, kısa, küçük adam.

ġalebe: çok, birçok, fazla.

bkz. غلبه لوندلیق لار آندا قیلیب ایدی .bkz.

ġalga / ġalka: kapıların arka kısmına takılan ahşap kilit.

ġalġalaq: kaz palazı.

ġaltek: el arabası.

ġan: Allah, Tanrı.

bkz. بو كون يوز شكر كيم قیلدی او ڭانیم

سینی یوز آنجا کیم بولغای کمانیم

ġarav: kamyş, saz.

bkz. کر نوایی کلکی دیک ایل کلکی شکر ریز ایماس

عیب قیلما بیر دیک اولمیش نی شکر بیرلا ڭرؤ

ġarıççı: haremde bulunan hizmetçiler.

ġarnağ: genç köle, esir.

ġarpiç / ġarpcı: sadak, okluk, bağ, kılıç, kalkan.

bkz. مین جیبه کییک ایدیم ڭرپیچی باغلامایدوم ایدیم دبولغه کیمایدور ایدیم

bkz. قالغانینی قرچی سی بیله کوکلای اوردوم

ġaruñ :söz, vaat, lakırtı, konuşa, görüşme. bkz. ڭرونڭلاشمق (konuşmak, görüşmek)

ġarvāş: dokuma tarağı.

bkz. جۆهه ڭرواشی دا آهار دیک

یوق که زغن پری دا مردار دیک

ġaşun: acı.

ġaytaş: kısa, kısaca, kesin, öz, sonuçta, sonuç olarak.

bkz. ڭایتش اول منافت مردک نینک نامردلیغی ایدی

bkz. ڭایتش خاطرغه کیچتی کیم

ġaz: gök gürültüsü, aslan kükremesi.

ġazan: küçük kazan, geniş üzengi, bir Türkmen şehri.

ġazar: çuval, torba, kese.

geb / gef : söz, kelam, lakırtı, konuşma.

gebe: gebe, hamile.

geber-: şişirmek, şişmek.

gedā: yoksul, fakir, dilenci. bkz. گدايى bkz. گداسى

ای گدايىنك نىنك گدايى بارچا اهل تخت و تاج. bkz.

كىم گدايىنك دور آنكا يوق تاج ايله تخت اختيار

ديما فقر كويى گدايىن گدا. bkz.

كه شهلا شهي قيلمىش آنى خدا

gegez / kekez: iç çamaşırı. bkz. ككز

gelincik: gelincik. bkz. گلنجك چچكى (dağ lalesi, düğün çiçeği, gelincik çiçeği)

gem / kem: kuyruk, sap, kocakarı, ihtiyar adam.

gemük: kemik.

gerk / kerk : gergedan.

ينه كرك تور بو هم اولوغ جانورى دور ضخامتى اوچ كاومىش چه بولغاي. bkz.

دايم خاطر غه كيچار ايدى كيم قيل بيله كرك نى روبرو قيلسه نيچوك معامله قيلغايلار. bkz.

geveze: geveze, boşboğaz.

gevşe-: yumuşak ve zayıf hale getirmek. bkz. گاوشك (yumuşak, zayıf)

geymür: örtü, kılıf.

gez: defa, kere, kule ya da kale, bir tür sivri uçlü tüylü ok.

ايلباسون كا اوقى وتير كزى اكثر تيگار ايدى. bkz.

يا بير او كز بيرلا بولغاي قاتلىنك. bkz.

يا كروهه بيرلا بولغاي بسملينك

gez: sundurma, beşik, oturacak yer, divan.

قيليب نجار كردون حيله سازى. bkz.

قويى ييرى دا فرش اورفيغه گازى

gezle-: dize ok yerleştirmek, koymak.

bkz. اوقين كزلادی

ğıdak: Kıpçakların ülkesi.

ğılca-: paniğe kapılmak, aklını yitirmek.

ğın: zorunluluk işareti, emir kipi eki. bkz. قين

ğına / ğine: küçüklük bildiren ek.

bkz. قهر ايله تهديد بيدلارغه بارى چين غينه

مهر ايله هر وعده كيم قيلدى بارى اوتروك كينه

bkz. صابون خانه ايشيكي دا كوچه نينك اورتاسى دا اوزى اوچون حجره غينه ياساب ايردى

ğınçı / ğunçı: kaçmasını önlemek için köpeğin boynuna takıla ahşap aparat, atın boynuna takılan yemlik, çanta.

bkz. اى وادى ايمن ايچره قويچى

ايت مين سنكا اوز قاشينكغه غينچى

bkz. آلهى سين دستكير بولماسانك عصاهمان ايت غينچى سى همان

ğınşı-: çok keskin bir şeyi koklamak ve devamında hapşırarak, hırıltı, köpeğin koşarken havlaması ya da hırıltı sesi.

gice: gece.

giciş: kaşınma, kaşıntı, tutuşma, alevlenme, uyuz hastalığı.

giç: şaşkın, şaşmış, dona kalmış, geç vakit. bkz. گيچ قورون (akşam saati, gece, geç vakit)

giç-: geçmek.

giçi boynuzu: böğürtlen.

giçik: kaşınma, kaşıntı, uyuz.

giçit: geçit, geçme, ırmak geçidi.

giçke: başın ve boynun arka tarafı, askerin arkadan gelen kolu.

bkz. نوایی اولچه قضادين ايرور بويوز سونغيل

که اول که باش چیکیبان سونکرا کیچکا سینی قاشیب

gırcek: bir tür çalgı teli, enstüman.

gırek: gerek, lazım, şart. bkz. گیراکلیک (gereklik, zorunluluk)

gıvür-: yerleştirmek, koymak, sokmak, içeri almak.

bkz. کیدورب بوی باشی غه حله آل

مهره ایچیکا گیوردی لار فی الحال

bkz. تاراج اییبان دین تاقیبان بوینوغه زنار

یوز بیلغی جا کفار حسابیغه گیوردی

bkz. تیوه نی یوک کا اول گیووردی

g̃ız: okun hedefe ulaşırken çıkardığı ses, bir taş veya mermi sesi.

g̃osun / g̃usun: bir tür büyük çizme.

g̃öl: askeri kol (sıra, düzen), padişahın ya da hükümdarın özel muhafızları.

bkz. قیلیب آنداق آراسته بییتی غول

که بیل خیلی تاپماس اراسی دا یول

bkz. برانغار وجوانغار وغول وهراول

göbek: göbek. bkz. گوبک ساریغ (derisi kürk yapmak için kullanılan kedi boyutunda bir tür sarı hayvan.)

göbelek: bir tür beyaz mantar.

göcen: kunduz.

göç-: taşımak, nakletmek, göç etmek, bir yere gitmek, taşınmak.

bkz. گوجورمک taşımak, nakletmek, göç ettirmek. - واول مسافرنی بوندا ندین -
کوجورکونک

göçeri / göçmen: çadırlarda yaşayan göçebe.

gögrüş / kögrüş: aslan kükremesi.

göker-: mavi olmak, mavileşmek, yeşil, itmek, ileri sürmek, götürmek, büyümek, artmak.

bkz. گوکارتیب قمر عارضین خارہ سی

سالیب بورکینی یرکا نظارہ سی

gökle-: gönül, gönül, kalp.

bkz. گوگلہ تیلسہ

gökümtül: mavimsi bir renk.

göl / köl: suların toplandığı yer, göl, gömlek.

bkz. تون ایتاکی بالچیغ اولوب آلی اول

آلی اول اما آنینک آلی دا کول

gömgök: saf mavi.

göregan: Timur han ırkından birinin Cengiz han ırkından biri ile evlenmesi.

bkz. قانی جهان داوری جنگیز خان

قانی جهان خانی تیمور کرگان

gören: bir ordu tarafından oluşturulan daire, çember, bir tür kamp düzeni.

bkz. اون اوچ گوران ایتدی و بیر بیرینه تکرا تکرا توکاراک قوندوردی

bkz. ارابه آلیب باریب ایردی گوران تارتیب اوروشتی

bkz. ارابه غه کیلکاندین سونک آتدین توشوب گوران ایچیکا کیریپ

görk: güzellik, iyilik, zarafet, gösteriş, örnek, model. bkz. گورگلوک (güzellik)

bkz. لاف اورسا کون یوزونک بیلہ عین کزاف ایرور

گورگلوک سین اوقسین اوزگا کیشی سوزی لاف ایرور

bkz. لطفی طمع ایتمه مهو آندین

گورگلوکنی چوبی وفا یار ایتی

bkz. توراکنه گورگلوک ایرماس ایردی

görke- / görket- / görkey- : güzelleşmek, güzel olmak.

باشاغان سايى دانش ايچرا باتيب bkz.

كتان ديك نيجه ايسكيريپ گوركاتيب

görkebay: güzellik, zarafet, mükemmellik.

görkey: güzellik.

پخته وهموار توقولغان بوزى bkz.

گوركايى كا وصف دين ارتوق اوزى

görküz: iz, işaret, belirti, örnek, eşantiyon, numune.

görküz-: görünmek, göstermek, çıkmak. bkz. بىر لشكر گور گوزدى

görlük: güven, iltimat verici şeyler.

گورلوك معنى سى تورك لغتندا بو تورور بىر كيشى نىنك بىر تيانغان نمرسه سى بولسه bkz. ايتسا كيم اوشبو نمرسه اكر بار بولسه من هيچ يمانلىق يوزىنى كورمن تيسا شول نمرسه كا كونكلى ايناسه

görset-: göstermek.

görümlük: haber karşılığında verilen hediye, armağan.

görün: resim, görüntü, model, örnek, misal.

görünüş: selamlamak, boyun eğmek ya da boyun eğdirmek, liderlerini tanımak.

خان نى گورنىش قىلدىلار bkz.

göster-: göstermek.

göş-: kaçmak, sıvışmak. bkz. گوجمك

گوشوبقايتدىلار bkz.

göz: göz, ayn, dide, güz, sonbahar, kaynak, çukur, hendek, delik, özel isim.

اول محل كيچ گوز ايدى bkz.

تورت گوز قازدوردى اتلارنى وتيوه لارنى محكم بغلاتدى قيزىلباش تورت گوزدين اوتا bkz.

بىلمادى

گوزنىنك معنى سى ختاي تىلىندا اولوغ پادشاه تيم اك بولور bkz.

göze-: örmek, onarmak, yamamak.

gözel: iyi, güzel, nazik, kibar, keklik.

gözeme: yeniden ele geçirme, yamalama.

gözenk: çadırı oluşturan taraflardan biri, çadırın duvarları.

bkz. بىر متعين نيمه دور كيم اق اوى دور آنكا خرگاه آت قويوب دورلار اما آينيك اجزاسينك

كويپنى تركى تيل بيله ايتورلار آنداق كه گوزنك

gözet- / gözle-: gözetmek, gözleriyle izlemek, gözetlemek. bkz. گوزاك (güz, sonbahar)

gözü: ayna.

gözlük: bitk. nergis, göz, gözlük, göz tedavisinde kullanılan tohumun adı, Farsça چشمك

bkz. اى اوج ملاحه اوستى دا آى يوزلوك

كلزار لطافت ارا نركس گوزلوك

قاشينك دا اكرچه ايكري نيك بار ولى

اول سرو كيبي قدينكغه باردور توزلوك

göz tut-: gözü açık olmak, beklemek, hedefe bakmak.

bkz. قورغانداغى لارنى غلبه گوز توتوق

guma / kuma: cariye, genç köle kız.

bkz. اوزكا خاتون و غومه سى يوق ايدى

bkz. مونلاردين اوزكا قومالاردين بولغان اوغلانلار كوب ايدى

bkz. آدمى خاتونيدىن بولغان وقومادين هم بولغان بار تور

gunan: üç yaşında olan at.

bkz. يلقى سى بيزنينك غونان يلقى ميز داى بولور

guncacı / gunçaçı: cariye, köle, tutsak.

bkz. غومه و غنچه چى سى خيلى بار ايدى

gunde: Arapça رُنَيْلَا denilen bir tür hayvan, tarantula.

gung: büyük leş gargası.

güic / küic : güç, kuvvet, zor, iş, emek, görev, güçlük, zahmet, eş, zevce, hatun, aile.

bkz. هر كيم يمانلىق قىلاين نسا گوجوميز يتسا منع ايتالينك

bkz. بولار هم باقى جغانيانى گوجى بيله كىلىب قوشولدى لار

bkz. هر طرفدا گوجلوك غنيملار اند جانغه يوروشوب

güice: bir çeşit yemek.

güicken-: şiddet yapmak, sert davranmak, zorbalık etmek.

güiclen-: güçlenmek, güçlü olmak, var kuvvetiyle çalışmak, çabalamak.

güic / küic: iş, güç, hareket, taşıma veya götürme eylemi.

bkz. تركستان اطرافيندا اولتورغان گوجلوك دين آيرىلىب

güçüm: güçlü, sert, kuvvetli.

bkz. قالين و گوجوم ياراغلىق چريك بيله چىكىب

güçün: güçle, kuvvetle, zorla, bir hareketi aktarma.

bkz. ايلابان خلق اول نواغه گوچون

جان بىرىب بلكه آنداق اولماك اوچون

bkz. قوس آنكا بىر يا كه چو تارتىب گوچون

آستى فلک طاقيغه منشور اوچون

bkz. توتولسا بىر او اوغرى دور دىب گوچون

توتوبان اولوك لوك كىسماك اوچون

güenen-: mutlu olmak, tatmin olmak, hoşnut olmak, kendi kendini kutlamak.

bkz. هوا بىرلا هوس اوتىنى سوندور

گوناندورب مینی يولوم غه كوندور

gürbek: şeker kavun.

gürz / gürbüz: sakalı çıkmamış, toy genç adam.

güşek: sakin, yatışmış, yumuşak.

güt-: getirmek, sağlamak, vermek.

güven-: övünmek.

güvenc: sevinç, neşe, yüceltmek, övmek, saygıyla anmak.

آفاق گونجی ذات فر خنده سی بیل bkz.

افلاک چراغی رای رخشنده سی بیل

جمشیدنی حشمت ایچره شرمندهسی بیل

دانش دا سکندر نی کمین بنده سی بیل

2.10. -H- / - Ĥ- / - Ħ-

ħaçır: deve, deve yarışı, katır.

bkz. اوج تورت قطلو خچير وتيوه دا بولغان جواهر يوكلاب

ħāde: gemi küreği.

bkz. حمايل داغی تيغی بيجاده ديك

قول ايچرا سنانی داغی خاده ديك

ħaftan: bir tür giysi.

ħahla- / ħahla-: istemek, dilemek, arzu etmek.

bkz. اون بير آى آشنی هر و قندا خواه لاساق بيرميز

ħāḳān: krallar kralı, Türk hükümdarlarına verilen unvan.

ħaḳ ħulan: geçen yıl, vergi belirtmek için kullanılan bir kelime, başına vergi konan, yıllık ödenek, borç, nevruz günü.

ħaḳḳ ḳuşı: bir kuş türü.

ħaḳlat-: ödemek, para vermek, borcunu vermek.

ħak pelek / ħak bille: Azerbaycan'da ارتورمه olarak adlandırılan bir tür oyun, birdirbir oyununa benzer bir oyun.

bkz. خاك بله نی يخشى ساچارار ایدی

ħak rız: sırlarla dolu bir yer.

bkz. ارك نينك خاك ريزيدا قالين كابل ایللی تفرج قیلیب توروب ایدیلار

ħalme: kuzu, oğlak.

ħalta: armağan, hediye, torba, çuval, kese.

ħan: han, hükümdar, emir.

ħanc: ölümcül yara, cerahat, yara.

ħance: küçük esnek dal.

تال خنجه لاريدين بارماقچه بارماق چه خنجه لارنى چيغ ديك توقورلار bkz.

hanla-: onu kral yapmak.

haray: çığlık, haykırış, nida, feryad, figan, yardım istemek.

harhaşa: çekişme, yarışma, kavga, çarpışma, savaşma, boğuşma, kargaşa, patırtı.

bkz. قارغاش

harhaşala-: homurdanmak, söylenmek.

hart pırt: çaba, gayret, yorgunluk, zahmet, üzüntü, ceza.

harţuman: çiy, damla.

harun: yorgun at.

haşa: at eyerinin örtüsü.

haşıl: kağıt vb. şeyleri yapıştırmak için kullanılan tutkal.

hatun: yüksek derecede kadın, zevce.

hav / havav: evet, elbette, şüphesiz, savaş anında cesaret amaçlı atılan çığlık, haykırış.

bkz. هاو ديسه شه غه نقص راجع ايدى

يوك ديمك خود خلاف واقع ايدى

bkz. اى نوایی تیغ تارتیب چپکدم جولان قېلیب

باشیما بییتکاج دیدم اورشنى ترك ایت دیدى هاو

hav: kav.

bkz. دیکیل خو بیله کونکلی دیک بولدی تاش

که آندین ایماس مطلقا شعله فاش

haval: büyük çuval- kese, dağlardaki mağara.

bkz. اول ایل تاغداغی غار واکلارنى خوال دیرلار

hayda-: sığırları ve atları های diyerek dürtmek ve uyarmak. haylamak, söylemek.

bkz. بیر کیشی اوی نی هایداماق کیراک

bkz. مال لارین هیداب

ḥazān: aile hısım akraba, bir evin insanı, hasat, toplama zamanı, meyve mevsiminin sonu.

bkz. چون خزان لار اسرو خوب بولوب ایدی خزان بولغان درخت لارننیک توبیدا اولتوروب

heb / hebi: hep, bütün, tüm.

hemül: açıkça, hemen, derhal.

henek: şaka, alay, latife, incelik, kurnazlık.

herken / hergen: yorgunluk, bitkinlik, hasta, sakat, aciz.

her- / hermek: mustarip olmak, sakat, kötürüm, aciz, yorgun. bkz. هارثمک (yormak, yorulmak, bıkmak)

bkz. باری سفر اهلیغه پناه اول

هاریب بیتکانکا تکیه گاه اول

bkz. همرهی داغی اوزیدین باردی

ره روی داغی پویه دین هاردی

bkz. میننیک آتیم هاریب ایدی

bkz. آطی هاروب تونی توزوب

herbatın: çoğunluğu erkeklerden oluşan ordu, topluluk, cemiyet, çokluk.

her nirse: kimse, her kimse.

bkz. هر نیرسه لار دیسه لار بیلور

hey: yüreklendirmek, cesaret vermek, yardım istemek ve bir atı coşturmak vb. durumlarda kullanılan parçacık, ünlem.

hey- hūy: çekişme, kavga, kargaşa, gürültü patırtı.

hey tülügüm / hey tülüm : düğünlerde oyun oynamak için şarkı söyleme.

hıqlavuş: hıçkırık.

ḥinā: kına, üvendire, arı iğnesi, diken.

bkz. خینالامق (üvendire ile dürtmek, dürtmek, kamçılanmak)

hır: bitişme yeri, ek yeri, kumaşta çizgi, çizinti, iplik, tel.

hırsız: hırsız, eşkıya, haydut.

hırş: zayi, yitik, kayıp, imha.

hışıl: süs, bezek, ziynet, kadın elbisesi.

hine: eyerin bir parçası.

hiren: biraz ekşi koyun veya keçi sütü.

hirevül: savaşta önde cenk eden birlik, öncü birlik.

bkz. برانغار وجوانغار و غول و هراول و اتلیق نی یاساب

hobla: çakmak.

hobul-: mezardan dışarı çıkmak, hortlamak, bir ölünün konuşması.

horan / huran: el ele tutuşarak dans etmek.

horla-: alçaltmak, indirmek aşağılamak, hor görmek.

horulda- / hırıldı-: horlamak, hırıldamak, söylemek, kükremek, gürlmek.

hoşla-: hoşlaşmak, iyi bulmak, seçmek, tercih etmek.

bkz. مین خراسان بارغاندا کوروب خوشلاب تیلاب

bkz. قزان قوروب تاش اتماق اوچون بییر خوشلاب

hoşlaş-: veda etmek, vedalaşmak.

höge: kambur, hörgüç.

högüt- / hügüt-: kurtarmak, özgür kılmak.

hudek: eşek yavrusu, tay.

hullan-: ıslanmak, yaş, ıslak nemli, serin, (zaman olarak) yeni, yakın.

hupla-: yutmak, yok etmek.

hupuğ-: boğulmak.

hur-: havlamak, ürümek.

bkz. بو بییریسی فاتحه اوقویوب هوروب

bkz. اویقونکا مانع اکر بولماسا اول کوی اچرا

يوگوروب ايتلار ايللا كيجه تانك آتقونجا هوراي

hural: uzak, irak.

bkz. ارانيگزدا يخشى ويمانليق بولسا انى هورال قيلينك

hurūs: horoz. bkz. خروس اوپوكى

huye: hikâye, masal, öykü, mesel.

bkz. حبيبم حسنى وصفين ائله مهلك انكلا كيم بولغاى

قاشى دا قصه يوسف بير اويقو كيلتورور حوجك

hüne: bir tür geyik.

bkz. جرانينك ايركاكى هونه يوسونلوق كييك دور

hüni: huni, dibe doğru daralan çukurluk.

hünile-: yayın kirişine ok yerleştirmek.

hüpüş: bir tür büyük kertenkele.

hüpüşk: sorguçlu bir tür kuş.

hür-: üflemek, üfürmek, solumak, ışığı söndürmek.

hürel: saban, sürülmüş ve işlenmiş toprak, toprağı işlemek.

hüret-: uzaklaştırmak, sürgün etmek.

hürkaç: havlama, hırıltı.

hürket- / hürküt-: korku salmak, ürkütme, dehşete düşürmek.

hürkünc: kaygı, tasa, keder, üzüntü, hüzn.

hürük: bayram, ziyafet, şölen, şenlik.

hürün: tembel, miskin.

2.11.

-I-

ıġır-: geğirme, geçirmek.

ıġıruġ: geğirme.

ıġın-: ŐaŐkınılık, ŐaŐmak, hayrete dűŐmek. ŐaŐkınılıktan donakalmak.

bkz. **الیکدین ایچیقینیب بالغنی سالدی**

تانکیز غاب بارماغین تیشلادی قالدی

ıġ-: toplamak, bir araya getirmek, yakıp yıkmak, kırıp geçirmek, yıkmak, yok etmek.

bkz. **بییغمق** bkz. **بییغمق**

ıġac: aġaç.

ıġır: gűn geđtikçe kűtűye giden hastalık, epilepsi hastalıġı.

ıġır-: çıkmak, çıkış, dışarı çıkmak.

ıġırla-: aġırlamak, misafirperverlik gűstermek.

ıġnaġ: insan, erkek, adam.

ıġrı/ıġrı: at.

ıġ: bir nehrin aŐaġıya doġru olan yűnű, tarafı.

ıġaġ: ortak, műŐterek, genel, bayaġı, basit. yararsız. Őakraklık. boŐ konuŐmak.

ıġlıġ: keman, kemanı.

ıġŐa-: dűŐme, dűŐűŐ, dűŐmek. bkz. **ایقیŐ**

ıl-: almak, gűz űnűnde bulundurmak, eklemek, űfke, űfkelenmek.

bkz. **اوزبک نینک یاریمیندین کوبیسی سیز نینک ایلمادی**

bkz. **آنینک حکمی غه پروا قیلماغانی**

اساسن کوزکا مطلق ایلماغانی

bkz. **کل اساری قیلمان نظر زیبا جمالینک باریدا**

كوزكا ايلمان سرونى نازك نهالينك باريدا

نيجه اول كيرپيك سنانى غه نوایی كونكلىنى bkz.

هر زمان ايلغای سین ای بد مهر آنی بیر کوزکا ایل

ilaq: keman.

ilbara-: pişmek, pişirmek, kaynatmak, suda kabarcıklar çıkıncaya kadar kaynatmak, haşlamak.

کیم که قیزیق سوغه ایلین اورار bkz.

هر نيجه کیم ایلکی بیار ایلبارار

اودک انکا چون ایاغ اوزاتیب bkz.

سو جوشی ایاغین ایلباراتیب

ildam: hızlı, tez, çabuk, hızlı hareket etmek.

بیر پاره ایلدام بیکیتلار چیقیب نقب اوستیداکی بیکیتلارنی قاچوردیلار bkz.

وه که سلمی تاقه سین ایلدام دوررمین خسته حال bkz.

لطف ایتیب ای ساربان فتراکنی بوینومغه تاق

تیل ایلدامی دین بولور غرامت حاصل bkz.

یوزلوغ ملامت وندامت حاصل

آز سوزلاکانیدین ایستقامت حاصل

ساکت لیکی دین ولی سلامت حاصل

مونی بیل که هرنی که بار جنبشی bkz.

نهایت غه بیتهکاج سکون دور اشی

تاپار کوی چوکاندین ایلدام لیق

ولیکن بولور آخر آرام لیق

ıldırım: şimşek, yıldırım, parıltı.

ıldız: bitki ve ağaç kökü, saçak, püskül, perçem.

bkz. اوقلار ايديزيدين وبعضى ادويه دين قىليب تورلار.

ılğa-: düşmana karşı koşmak, akın etmek. ısrarla aramak, elde etmeye çalışmak.

bkz. از كيشى بيرلا بير طرف كيتيميش.

خصمى باشيغه ايلغابان بيتيميش

ılğamış: savaş alanında yapılan akın, yağma, ısrarla aramak, elde etmeye çalışmak.

ılğar: koşu, yarış, yarışma, hızlıca sevk etmek, hızlı süvari.

بو عالم خان غه كيم بيزنينك ايلغار قوشولور هيچ كيشى نينك سوزيكا باقماي.

بيزنينك بارغان ايلغار ترك دين ايكي يوز اوچ يوزكا ياشور ايدى.

ايلغار بيلان دار الخلافه غه متوجه بولوب.

ılğar-: hızlı gitmek, hızlanmak, koşmak, çevikçe davranmak.

ılğı/ılkı/yıllık: at, at sürüsü, kısrak. yıllık kazanç.

هيچ كيشى كوركايمو جهان خلقى دا.

خواجه بياغ كيزكاي و آت ايلقى دا

قوى و ايلقى لاري غه بيتيشتوك. bkz. ايلقى لارين سوروب.

ايلقى دين سوت آليب. bkz. توقوز يوز ايلقى توقوز بينك قولى اولتوردى.

ترك خلقى ديك يلقى ليق وقويلوق بولور. bkz. يلقى يل نينك اوليندا.

آت انكا بيروور كه يوز ايلقى سى بار.

سيم انكا بيروور كه يوز ايلقى سى بار

ايلقى جى يلقى جى.

ılcağ: ılımış, ılık, ne sıcak ne soğuk olan.

ılğ/ılığ: ılık, ne sıcak ne soğuk, hafif sıcak.

ساوغ آهى كيم چيكارمين كرم اولب اقماقغه اشك.

چشمه‌لاردا سو بولور ايليغ هوا بولغاچ ساوق

ılm-: bağlanmak, tutulmuş, alınmış, azaltılmış, sıcak olmak, sıcak davranmak.

bkz. مونجه علامات غه بير كفش اوچون

صدفه ايتارمه كه ايلينماس كوچون

ilit-: ılıtmak, ısıyı yarıya indirmek, ısıyı azaltmak.

ılıh: yıllık, yılda bir olan, bir yıl süren. aylık. kalbur.

bkz. ينه خوارزم شه غه يازدی مثال

بو كه خوارزمدين بر ایل ليق مأل

ılsık/ılsıg/ılsig: bir geminin yelkeni.

ıltıra-: parlamak, pırıldamak, ışık saçmak, ışın, ışık saçmak.

bkz. اختر دور نحس عشاق بد اختر جانينغه

اول كه هريان ايلتيرار هجران تونی نينك شودرونی

ıltıraguci: parlayan, parıltılı olan.

bkz. زربفت كسوت ليك دنيا نجاست اوستی دا ايلتيرار غوجی جبین

ıltur: geçen yıl. bkz. ايلا (kadın, karı, eş) bkz. ايلات (oturan, sâkin)

ımğa: dağ keçisi.

ımıg: karanlık, çok siyah, çok karanlık.

ınak/ınac: arkadaş, dost, yoldaş, yakın olan kişi, sırdaş.

bkz. ايناق اياق نوكرينه اون التي قوس بيرور ايردی

ınak/ınaka: küçük kardeş.

bkz. ايناكاسی باردی آ تی سوسن

تیلی تیغ ايردی كاهی كاه سوزن

ınak-/inek-: alışmak, alıştırmak, tanıtmak.

ınavlı: av yaparken hayvanları yakalamak için açılan çukur.

ınca-: inceltmek, öğütmek, ezmek, püskürtmek, toz haline getirmek.

ınuqtı: olağanüstü, hayranlık verici, tuhaf, garip.

ırağ/ırağ: uzak. dağ keçisi.

ırcayt-: dişlerini gösterircesine gülmek, sırtıtmak.

ırğa-: atlamak, patlamak, sıçramak. bkz. **ایرغاتمق** (kımıldatmak, hareket ettirmek, sallamak.)

bkz. **اندا نوشیروان کیراک باققای**

باشینی ایرغاتیب آوج قاققای

ırğak: küçük çengel, küçük, kanca, kopça, tığ, maymuncuk. bkz. **ایرغی** (bir tür söğüt ağacı)

ırğan-: kımıldamak, ayaklanmak, hareketlenmek, dalgalı, çalkantılı.

ırğat: işçi.

ırılda-: kükremek, gürlmek, böğürmek.

ırılçı: şarkıcı, müzik santçısı, besteci.

ırkulağçı: bir tür bitki kökü. Arapça: **عود الصلیب** (oğulotu)

ırıla-: (şarkı, türkü) söylemek, (kuş için) ötmek, ezbere okumak.

ırmaçuk: küçük bir nehir.

ırmağ: ırmak, nehir.

ırzız/ırziz: geri çevirme, red, başarısızlık.

ısı-: ısınmak, sıcaklamak, terlemek.

ısığ/ısığ: sıcak, sıcaklık, ısı, ateş.

bkz. **اوشمونداق اسیق هوادا همراهقه باقمای**

bkz. **ایسیغ کول**

bkz. **یازیا المای چو ایسیغ دین پناه**

سایه اوچون کوپروک انکا خوابگاه

ısığ/ısığ: tahıl ürünleri, iz, benek, bir yara izi, yanık buğday.

ısırğa: küpe, kulak halkası, sarkık küpe.

آلتون ايسيرغە كە قولاغ آغرىتور. bkz.

زرحل اوتوك دور كە اياغ آغرىتور

ısırgan-: kızılık vermek, kızarmak, utanmak, terlemek, sıcaklamak, uymak, alışmak.

آلب كىلدى آنى اوز مسنديغە. bkz.

اسيرغاندوردى لطف بى حدیغە

ısırgan otı: ısırgan otu.

ısıt-: ısıtmak, ısı vermek.

لبى هم اورتادى جانيم هم آچىغ سوز دیدى يعنى. bkz.

چوچوك ليكدين ايسيتقانغە آچىغ شربت ايرور نافع

شام هجراندين قوتولغونجه ايسيتيم مهرديك. bkz.

اشك سيلين آقيريب تيتراب عزاز زرد ايله

ısıtma: ateş, şiddetli arzu, coşku, heyecan.

ısla-: koklamak, kokusunu almak, duymak, hissetmek, sezmek, sezinlemek, dinlemek.

تيلار ايسلاب ايسلاب غبغينكنى. bkz.

كە اوپسام عارضينكنى كە لبينكنى

يوز لاف وفا اوردونك مينك تيغ جفا سوردونك. bkz.

هر نيجه كە بالبارديم هيچ ايسلامادينك بارى

هود عليه السلام ايليك ييل آلارنى ايمانغە دعوت قىلدى آلار غفلت وجبارليغ دين آنينك سوزن
سوزن

ايسلامادى لار

ıslan-: ıslanmak, yaşarmak, nemlenmek, duymak, hissetmek, koklamak, sezmek.

ıslığ: kuşların cıvıltısı, çığırtması.

ısmarla-: bir gönderiyi taahhütlü vermek, tavsiye etmek, öğütlemek. bkz. ايسمارلمە

ısur-: ısırmak, dişlemek, yemek.

بکز. هر كه نيتوك ييغدى آنينك ديك قويار.

آتوغ ايسورغان قوسار ايتلار تويار

ıstı/ısti: karabiber.

ıstıg: sıcak, sıcaklık.

ışat-: yemek, yiyecek, yemekten bir lokma almak, ısırmaq.

ışıg/ışık: parlak, parlaklık, pırıldı, ışık, koruyucu başlık, miğfer, açık hava.

ışın: şimşek, parıldı.

ışkır-: ıslık veya dödükle bildirmek. بکز. ایشقوريق

2.12.

-İ-

ibi-: yemek, yiyecek. yemek yemek.

ibik: ibibik kuşu.

ibin: parlak, parlaklık, pırlanta. bkz. **ایبینمک**

ibit-: serinletmek, ıslatmak. nemli, ıslak. az önce olan, yeni.

ible-: oluşturmak, meydana getirmek. örmek. bkz. **اشعار فهم لمک لیکندا ایلمک ایکندا**

iç: iç, iç kısım, içeri, içeride. bkz. **ایچ اغا** bkz. **ایچ اوغلان** bkz. **ایچ اغار** bkz. **ایچی**
کیتمک

iç-: içmek, içme eylemi, içecek şey.

bkz. **هر نه ماکول ایله مشروب ایرور**

کیم بیگالی ایچکالی مرغوب ایرور

içç: kavrulmuş ve ezilmiş lezzetli yenilebilir buğday.

içe: yaşça büyük olan kardeş.

içergü: eyer altına yerleştirilen minder, eyer keçesi.

içgereki: içindeki, içerideki, ortasındaki, derindeki.

için: için, içine, içinde, içeride. bkz. **ایچین آرا**

bkz. **جان وکونکلول نیجه دیدی اسرای اوزنی کیلکاج اوق**

وه یانا قوزغالاشتی لار کورکاج آنی ایچین ارا

bkz. **وملوك طوايف نی ایران زمین ده اول تعیین قیلدی کیم اوچیوز آلتمیث بیل غه جالار**
ایچین

ارا نزع قیلیب روم غه هیچ قایسی نینک ضرری بیتمادی

içke: ince, nazik, narin. zor beğenir, müşkülpesent, hassas.

içke: baba, ata.

مغول اتانى ايچكه دير ترك خلقى عزيز كشى لارنى اتا دير مثل حكيم اتا و سيد اتا. bkz.

içkeri: içeri, içe doğru.

içki: içten, candan, samimi. iç. keçi, oğlak.

چو بهمن چيقتى بولدى صحبت خيل. bkz.

آييتى ايچكى دين بير صاحب اخلاص

اول بدن نينك دولتى دين توغدى كونكلاك تينك كوني. bkz.

حسن طالع كور كيم اول دور حالى ايچكى محى

اوغلان لارى انداق مقرب وايچكى ايديلار كيم عاشق ليق بيله معشوق لوق قه نسبت. bkz.
قىلولار

ايدى

içkü: içme, içki, içki içme, içki alemi. içte bulunan.

içkülük: içecek, içki. iyi içki. sarhoş. içki düşkünü, bir sıvıyı içen kişi.

بولوب هوش انكا زایل ايچكولوك ديك. bkz.

ياتيب بير تخته اوستى دا اولوك ديك

içre: içine, içinde, içeride, ortasında.

içün: için. yüzünden... bkz. ايچيك

id: koku. hoş koku.

مشك ايدى اندين كيلور. bkz. نارنج ايدىكا اوخشار. bkz.

id ağacı/ iğ ağacı: kokulu ağaç.

ideci: ordunun bakımından sorumlu memur.

idgü: zeki, zekice.

idi: Rap, Allah, Tanrı. sahip, sahibe, bir şeyi elinde bulunduran kişi.

ايدى قوت معنى سى مغول تيلندا دولت ليك تيماك بولور. bkz.

idiş: vazo, kap, çanak. fincan veya bardak tabağı. eylem, hareket, zarf.

bkz. ساقيا چيني ايدش بيرلا تكلف قيلما كيم

بي تكلفلارغه خوشراق دور صراخي دين سبو

bkz. يانا بير ايدش كنجد ني حساب

بيريب اندا هم قيلدى سوزلر خطاب

idle-: duymak, hissetmek, sezmek.

idmük: durum, hal.

iğ: aşırı öfke, çılgınlık, aşırı tutkunluk, tehlikeli bir hastalık. iğ, kayakçı pantolonu, dilim.

iğde: çiğde, hünnap, iğde.

iğdiş/iğdic: babası ve annesi farklı cinsten olan at cinsi.

iğe: bir şeyi elinde bulunduran kişi, sahip, sahibe.

bkz. كيتاردى عقلى عشقنك شهى كيليب بيرى دين

وطن غه چون ايكاسى كيلدى اول جلا قيلدى

igec: ikken manasına gelen bir kelime bkz. ايكن

bkz. بابولويان بارچاسى عزم ايتديلار

مزمغه مين ييتماس ايكاج بيتى لار

bkz. فلاح اهلى ايكاج لطفى قامتينكى كوروب

اكرچه باردى اوزيدىن ولى صلاح ايردى

igeci: büyük kız kardeş, abla.

bkz. اعجام الوغ كيچيك قيز قرداشنى هم خواهر ديرلار وبولار اولوغنى ايكاجى وكيچيك ني
سينكىل

ديرلار

igegü/ikegü: ikisi birlikte.

igek: törpü, eğe, çene.

bkz. تشوقدين ايريك بندلار خلاص ايتميش

بو بند نى كىسا الماس كىشى ايكاك لارله

bkz. سقالى ايكاكى دا ايدى

igele-: sahip olmak, sahiplenmek, ele geçirmek.

bkz. سلطان ابو سعيد ميرزا آلارنى مستأصل قىلدى وملك لارين ايكالادى

bkz. باريبان اول نقودنى ايكالاي

يانا لات و منات سارى كىلاى

igelen-: durmak, durdurmak, bir yerde bir süre kalmak.

igen: varlık, oysaki, halbuki.

bkz. آلاز كىچىك ياشلىغ ايكان دا هم آلاردين مفرط فهم وتبع آثارى ظاهر بولور ايرميش

bkz. مجنون اتاسى ايكان نى بىلدى

آه اوردى واليىغه بىقلدى

bkz. ايكانجه (oldukça, olduğu kadar)

iger: eyer, at takımı.

bkz. هم آلتون ايكار داغى آلتون لجام

هم آلتون تاقا داغى آلتون ستام

bkz. و آت غه ايكار اول ياسادى

iger-: dönmek, döndürmek, çevirmek, biçim vermek, izlemek, takip etmek, arkasından gitmek.

bkz. ايكار ماكدا يوق چرخ دوآر ديك

كه هر نقطه دورى دا پركار ديك

igergüci: çevirici, dönen, dönderici. bir prens süiti.

bkz. دشت اوزرا ايكار كوجى هيون لار

آشوب دا ايلا كيم قيون لار

igerlet-: eğretmek, ata eğerini giydirmek, atı hazırlamak.

bkz. آط ايكار لاتدى

igin: üst omuz, arka, kol, sırt.

bkz. **ایکنی کا قویوب بیرینی حالی**

انداق که قویاشنی چرخ زالی

iglet-/iklet-: dikmek, yükseltmek, kurmak.

iglik: üzmek, üzüntü, ek ilâve, iş, görev, ahşap takoz.

igme/ikme: eğri, eğmek, eğrilmiş, kol.

igne: iğne, şiş.

igri: at.

igri: eğri, eğik, dolaylı, bir tür gitar.

igriçe: bir tür sinek.

igrık: su kasırgası, girdap.

bkz. **عشق بحری ایگریکی کا توشمامیش مین چیققودیک**

عشق اول دریادا قیلدی اسرو سرکردان مینی

igrım: su kasırgası, su çevrıntisi, girdap, eyer altına yerleştirilen keçe.

bkz. **هم ایلدام لئق دا صرصردیک روانه**

هم ایلانماق دا ایگریمدین نشانه

bkz. **چون قویون نی دشت ارا ایلاندوروب**

سودا ایگریمنی داغی تولغاندوروب

igrımcı: yay kullanırken parmakların korunması için parmağa takılan halka.

igür: bir Türk kabilesinin adı.

bkz. **ایغور ترکی تیلی تورور معنی سی بارچه غه معلوم یاپشغور معناسنه تورور**

ih̄tiyār: yaşlı adam, yaşlılar. başkan, komutan, yönetici, şef. kâhya. dikkatle inceleme. hükümet, yönetim, iktidar.

bkz. **مونی ایشیک اختیاری قیلیب**

bkz. **مینینک ایشیکیمدا صاحب اختیار بولوب ایدی آخر عمریغه چه اختیار و اعتبار تاپتی**

bkz. سلطان احمد ميرزانيك ايشيكي نينك اختيارينى مونكا بيريبي ايدى .

bkz. اولوغ اختياري بيك ايدى .

bkz. سونكرالار خود اسرو اختياري بولوب ايدى .

bkz. بير نيچه وقت اختياري امير چوبان سلدور غه بيردى .

ik-: ekmek, serpiştirmek, araya katmak, arasına sokmak, sıkıştırmak. bkz. **ايگمك** (eğmek)

bkz. ايگنى ساچيبان سرشك انبوه .

تن مزرعى ايچرا تخم اندوه

bkz. عادلى كه نيك عهد ليغ شجره سى غه ثمره سين بيردى تا اول شجره نى ايگان كيشى .
بو

سمره نى تيردى

bkz. كه آت نينك بو يوزيكا ايگليب . (viraj, eğim, bend) bkz. ايگيلمك .

ike: büyük, önemli, yüce. bkz. ايگه مغول تىلى تورور اولوغ تيگان بولور .

ikegü: ikisi birlikte.

bkz. ايكاكو بير بيرى وصلين قيليب قوت .

ياراش دا يانداشيب چون درّ وياقوت

ikele: her ikisi, ikisi birlikte.

bkz. حاليا ايكالاسى الفاظ نظمى غه قابل بلکه ديوان تكميلي غه ماييل بولغاي .

bkz. مين بيله واول ضعيفه بيله .

كيل ايكالاميزكا چاره ايله

iken-: bir şeye tutuklu olmak, meyl etmek, istemek.

bkz. دوست لار مين دين تيلامانك سيز داغى صبروقرار .

كه اول قوياش يوزلوكنى كوركان ايكانور بي اختيار

ikev: ikisi, her ikisi aynı anda olan. bkz. **اكاوليک** (farklı iki şeyin birlikte bulunması)

bkz. ايكاو اول محنت انبوه بيرلا .

بسی بیغلاشتی لار اندوه بیرلا

bkz. خزاین نی ایکاوکا قیلدی تسلیم.

قیلیب خاتم حدیثین داغی تفهیم

ikev ara: iğ, iğiplik, kayakçı pantolonu, dilim.

ikevle/ikevlen: ikisi, her ikisi birlikte olan.

bkz. خطا ملکی دا ایردی ایکی ایستاد.

ایکاولان توامانلیق بیرلا همزاد

ik(k)i: iki, ikinci. bkz. ایکی ابوسون bkz. ایکی اوچ نقاب bkz. ایکی پیکر bkz. ایکی دا

bkz. ایکی بتولیک یولوم.

ikiley: iki defa, ikişer kez. bkz. ینه ایکی لای قورغان یاووغی کا کیلمادیلار.

ikin: ekin, tohum, tohumlu alan, tarla, iki kez, iki kere. bkz. ایرکین

bkz. پردهکی اولدی ایکین ایچرا کرک.

اوچتی اچیب پردهلارین شب پَرک

ای کونکل کویدور طمع تخمین تمنا مزرعین bkz.

بو ایکین نیچون که هر کز ایلا ماس دانا پسند

bkz. سبب بو ایردی ایکین خلقتی دین آدم نینک.

که بولغای انکا سینینک دیک خجسته فرزندى

bkz. کونکلونکا نی ایش دین ایکین بو تعب.

بو تعبینکغه نی ایش ایرکین سبب

قالغان خلق بیرلان ایکین تکین bkz. (tarla, alan, saha, tarım arazileri) bkz. ایکین تکین
ایکیب

ikinc: ikinci.

ikindi: öğleden sonra, ikindi, ikindi vakti.

ikir: bir tür acı ilaç.

ikir-/igir-: dönmek, döndürmek, çevirmek, etrafında dönmek, ip eğirmek.

چرخ ظلمی دا که بوغزومنی قیریب ییغلارمین bkz.

ایکیروور چرخ کیبی اینچیکریب ییغلارمین

خسرو قورغان نی قاباب توشوب دوری دا یانا بیر قورغان ایکیرکاتی وارمنیه bkz.
قورغانی ارك

دیک خسرو انکیرکان حلقه نینک دوری غه کیرکاتی

ikirme/ikirmi: yirmi.

ikişi: ekşi, ekşimiş.

ikiz: ikiz, yüksek, yükseklik, yüksekte, yukarıda. bkz. ایکیزراک

ikizrek: yukarı, yukarıdaki, yüksek, yüksekteki.

ایکیزرراق bkz. کورولمادی تورت بیش قاری دین bkz.

ikren-: inlemek.

ikret-: mide bulantısı veya tiksınme olarak bilinen bir hastalık.

ikrilik: ceza, üzüntü, ızdırap, güçlük, zahmet, kederli, somurtkan.

il: el, toplum, halk, topluluk. yıl, itaatli, uysal.

کیم ایتسا فنا بییشه سی دا بودی آنینک bkz.

هر شاخغه ایل اورماق ایماس سودی آنینک

ایستار که بییتیشکای اولچه مقصودی آنینک

معدوم کیراک هرنی که موجودی آنینک

خلق ایچرا حق اولیاسینی بیل رحمت bkz.

اول خیل دین اولدی ایل کا مایل رحمت

ذکر ایلاب آلارنی ایلا حاصل رحمت

کیم ذکرلاری ایلدی باذل رحمت

bkz. مقررّ اللهم كه آى دا ايل دا بير كون

bkz. اوترارنى شاه زاده لارغه برالى تقى ايل بولالى

bkz. كريان ديدى اى كوزم چراغى

وحشى لره ايل بنمله ياغى

il-: file, ağ, tuzak, bağ, küçük çengel, küçük kanca, zincir.

ilbasun: bir tür ördek.

bkz. وكيلدوك قوشغه كه انده مقررّ ومشهور ايلباسون اوردك در وسارت اول ايلباسون نى
خود بيلماس وتاغى ترك اوردك نينك ايركاكين سونه وتيشى سين بورچين دير سارت مونكا هم
آت قويماى

در ونر وماده ايكالاسين مرغ آبي دير

bkz. ايلباسونكا اوقى وتيركزى اكثر تيكار ايدى

ilçi: elçi, aracı, muhabir, haberci. bkz. ايلچيلاشمك

bkz. بير بيرى كا ايلچى لاشتى لار

bkz. ايلچى ليق bkz. بيك ايلچى ليك

ilçigen: eşek. dar kafalı, cahil kişi.

ilek: elek. bkz. ايلك (ilk, birinci)

ilen: ile.

ilen: ile. yılan. (Moğolca) karaciğer. bkz. ايلان اوتى (ada çayı)

ilene/aylana: çevre uzunluğu, uzun ve dolambaçlı yol, dönüş, dolaşma.

bkz. ايلانا ياقنى قباب bkz. مملكتيم نينك اوزونى وايلاناسى

ilet-: taşımak, getirmek, sağlamak, vermek, götürmek.

bkz. تا ايلتى بير خجسته منزل

هر نوغ مرادنكده حاصل

bkz. انجانى هم ايلتا آلور جاغلابان

بيرك تانكيب ارقاسى غه باغلابان

انداغ يغمور ياغدى كيم تمام توزلارنى سو ايلتى. bkz.

iley/ilay: birlikte, beraber, aynı zamanda, takım, bütünlük, tüm. var olma, hazır bulunma.

bkz. ايلاييم دا كيساك كوه بلادر.

كوزوم كا پيسه رسته اژرها در

ilge: insan, adam, erkek, erkekler.

ilger-: tutmak, kavramak, sıkıca tutmak, kaçırmamak, itaat altına almak.

bkz. سنكا تيكماس كه ايلكارسانك يمن نى

چيريك تارتيب طمع قيلسانك عدن نى

ilgek/ilgü: çengel, kanca, küçük çengel, küçük kanca, kopça, düğme. bkz. ايلكامك

ilgeri: ileri. bkz. ايلكارراك

ilhan: Moğol hükümdarlarına verilen bir ünvan.

ilig: el, kol, kulp, kemik iliği.

تن غه تاش و قولغه تيش زخمى كه سالدى تيلبه ليك. bkz.

فاش قيلدى ايل كا كونلاك سيز بدن بينك سيز ايليك

ilige-: el ile kaldırmak, ellemek, ele almak, yardım etmek, destek etmek.

طلب درياسى دين مقصود كوهرين بير او ايليك لاي الغاى كيم. bkz.

صحاكدين چون ايل يورولوب ايردى تورا الماى اما آنى قاوب ايليك لاپ فريدون آنى. bkz. جزاسى

غه بيتكوردى

iliş-: bağlanmak, eklenmek, ulaşmak.

iliş il: yaşlanmış, yaşlı, yaşlı insan.

ilkün/ilükün: insan, insanlar, âlem.

فى الحال اغاسى نينك ايل كونى نى اول باش كوز قيلدى. bkz.

ايل كونى كا باقمای. bkz.

bkz. خسرو شاه نينك ايل كرنى ظلم وى سړليق قه اوركانكاي ايل

ilküy: gevşek veya tenbel olarak yetiştirilmiş olan.

illig/illik: elli, ellinci.

bkz. يوز ايلىك قارى اوج رفعت انكا

يانا مونجا داغى رخامت انكا

ilti: iki biraderin eşi, elti.

im: hareme gelen kadın, asil bayan ya da hizmetçi.

im-/imüş-: emmek. bkz. ايموكداش (süt kardeşi)

bkz. سد ايمكاندا سعادت دايه بولدى

تيلى چيققاج هنر همسايه بولدى

imçek: meme, göğüs.

bkz. داراب نى انكا كور كوزدى لار كوزى انكا توشكاج كونكلى كا اضطراب توشوب ايمجايى كا

سوت كيلدى

imdi: şimdi, halen. bkz. ايمديكا ريكنجه , ايمديكاجه

ime: ilaç bkz. ايمه چى (hekim, tabip) bkz. ايمهلامك (iyileşmek, iyileştirmek)

imek: olmak, varlık, var olmak, yaratık. insan, kişi.

bkz. مهري يوق ديب نيجه بيز اندين شكاييت ايلالى

بيزكا يوق دور يوق ايسه مهري آنينك بار اوزكا كا

bkz. كونكل آوردا عجب دلربا ايميش دوک سين

نى دلربا كه بلاى خدا ايميش دوک سين

bkz. مونكا تيكور كه حالا ساغ ايميش دوک

بيرى كه دشت وكاهى تاغ ايميش دوک

ایماس او پهلون که اوزکه قدین bkz.

باش اوزه ایلتبان نکون قیلغای

پهلون آنی بیل که بیتسا غضب

نفس اماره نی زبون قیلغای

کرچه ایمان قابل لطف وکرم bkz.

لیک ایمان بیر یولی نومید هم

imel: eyer, at koşum takımı. bkz. ایمالداش

بیر نیچه کوکلتاش ایمالداش و بایری سی سلطان مسعود میرزا نی آلیب bkz.

imen-: dikkatli olmak, utanmamak.

کر اندین فکر قیلماس سین آخر bkz.

اتانک بیرلا انانکدین ایمان آخر

imgek: ceza, üzüntü, ızdırap, güçlük, zahmet, sıkıntı. küçük çocukların emeklemesi.

بو فقیرنینک مونجا بیل لیق سعی وایمکا کیم نی bkz.

ساغینغان اول ایمکاک آشناسی bkz.

مین دین بولماق بو ایش رضاسی

قدم اوردی و ترک مهر قیلدی bkz.

قویوب ایمکاک یورورکا جهد قیلدی

imgekle-: çocukların emeklemesi, ellerinden destek alıp yürümesi, konuşması.

هر زمان کوزدین یاشیم ایمکا کلاکان بیر یاش دیک bkz.

میل ایتار توفراغه وه التورکوسی بو ایمکا کیم

imgen: kadın, karı, eş.

imgen-: ağır çekmek, ağrıya katlanmak, zahmet çekmek, üzüntü duymak, ızdırap çekmek. çalışmak, gayret etmek, çaba göstermek.

imiz: yeryüzünü kapsayan buhar, sis.

imiz-: emmek, emdirmek.

imizik: musluk, bir tür ibrik. bkz. **ایمیزکلی** bkz. **ایمیزلیک**

imrag: aranan, arzulanın, az bulunan.

in: in, karanlık ve pis ev, delik, çukur, barınak, geniş, genişlik, oda, küçük siper, kanal, omuz.

in-: inmek, konaklamak, kamp kurmak, sunmak, göndermek.

iñ-/ ing-: ekmek, serpiştirmek.

inal: kral, prens, hükümdar, başkan, komutan, yönetici.

bkz. **اینالجیق** bkz. **قرغز ایلی توراسینی اینال دیرلار**

inal-: dönmek, dönüş, değişmek, değiştirmek. bkz. **اینالمک** (ısrar etmek)

inamlı: önemli, dikkate alınır, güvenilir.

inan: dişi deve. bkz. **اینکان**

inan-: inanmak, güvenmek. bkz. **اینانغودیک سوز ایماس ایدی**

inc-/ince-: acı çekmek, işkence görmek, katlanmak.

ince: ince.

incige/incike: ince, incelererek uzayan. inme, felç.

bkz. **دیمدی نازنین حدیثینی یوق**

چیکتی اول صدقیدین اینجکه اوق

bkz. **قیلیدین دیسام اینجکه راک بیلینکنی**

یوق دور کیشی نینک که قال وقیلی

incelik: incelik, beceriklilik, çeviklik, kurnazlık, düzen, hile.

bkz. **بعضی نی عیارلیق واینجکالیک بیله او غورلاب متصرف بولدیلار**

bkz. **انداق یامغور بولدی کیم چادر ایچیدا سو اینچکا پایجه دین ایدی** bkz. **اینچکا پایجه**

incik: ayağın üst kısmı, bilek.

incir-: sızlanmak, hayıflanmak, inilti içinde olmak, nefes nefese kalmak.

inckir-: alçak sesle ağlamamak.

ياتا بىيغلاماق نىنك اوكورماكى مقابله سى دا اينجكيرماك داغى بار واول اينجكه اون بىلا . bkz.
بىيغلاماق دور اول تركى لفظى دا بىر نوع تركيب بيله ادا تاپيب دور كيم

چرخ ظلمى دا كيم بوغزومنى قىريب بىيغلارمىن . bkz.
اىكىرور چرخ كىبى اينجكىريب بىيغلارمىن

incü: inci, kul, köle, esir, prensin veya hükümdarın kölesi, ücretli asker, inci şeklinde rozet.

پردهلار بىر بىرىكا ايلانغا . bkz.

در انجم دين اينجو تورلانغان

وآزادهلارنىنك اينجولوك كا كيرماك طمغى دين تشنى . bkz.

inçi: bayan, evli bayan, soylu kadın, cilveli kadın. bkz. اينچى چىنچى (cilveli, süslü, rüküş kadın)

ياتا بىر نچه كون همان آدى ملك . bkz.

اير ايللار بارىب اينچى كا قالدى ملك

inde-: davet etmek, çağırarak, buyur etmek.

دىدى كه بىر كون قىلىبان جشن عام . bkz.

اينداب ايديم باديه اهلىن تمام

ايندا تكلف بيله اصحاب نى . bkz.

چارلا مراعات ايله احباب نى

indev: develeri ovmak için kullanılan susam tohumundan yapılmış bir tür yağ. işaret ile selam vermek.

indür-: indirmek, davet etmek, çağırarak, aşağı indirmek.

ايندورماسانك عبىدنى بزم وصالينكا . bkz.

كويونك ايتى كا قيل انى همحانه بولماسا

iñek: çene.

مشقت تونلارى افتاده لىك تىرساڭلارىن فلاكت بورياسى غە قويوب صبر قوللارىن
شكست

لىك اينكاكى كا ستون ايتىب

inek: yanak, inek, erkeklik niteliği, fitık, yüz boyası, pembe renk.

bkz. سوزم اچىبان بوستان دىك اينكىن

قىلىب لطف ايكىم كا سالدى ايكىن

bkz. اى اينكلارىنك حديقهء فردوس لاله سى

كلزار حسن رونقى كوزونك غزاله سى

bkz. اينكىنك آى دور عارضىنك كل ساچىك سنبل

بولار شوقىدىن اىچارمىن تون وكون مل

bkz. اينك لىك بيله يوز قىزارتماق الارغه تزيين bkz. اينك لىك (yüz boyası)

ineşle-: aşağı doğru eğimli, iniş, inmek.

inet-: iğdiş etmek.

infi ° āl: gücenme.

ingen: dişi deve.

ingildü: inilti, sızlanış, feryad figan.

ingin: misk mesane, göbek.

ini: kardeş, küçük kardeş.

bkz. اينى يانلىغ ويا اوغول يانلىغ

شه غە خدمت قىلوردى قول يانلىغ

bkz. كه اى جانىم تاپىب جانىنگه پيوند

كونكلتاش واينى شاكرد وفرزند

اول اغا اينى لىك كا لايق وطريقلارى الار طرييقى بيله موافق ايردى bkz. اينى لىك

inji-: eğilmek. bkz. اينكىشمك (istemek, arzu etmek) bkz. مين اينكىشىب اولتوروب ايدىم

inile-/inilde-: inlemek, ağlamak.

ijire-/ijiren-: sessizce ağlamak.

bkz. اينكرانماك وسيكرانماك دردله ياشورون آهسته بيغلاماق دور

bkz. ايستاسام درد اهلى دين عشقينكى پنهان ايلاماك

كيجه لار كه اينكرانماك دور عادتيم كه سينكرانماك

bkz. ايچيم دا يوز بشق اى كل نى عيت اينكرانسام

الم تاپار تابانيغه بير او كه خار بارور

ijiş-: acı acı ağlamak, feryat figan etmek, hıçkıra hıçkıra ağlamak.

init-: bilemek.

inük: küçük hayvan yavrusu, çelimsiz adam, gelişmesi durmuş canlı, düşük bebek.

inür/mur: demir maşa.

bkz. اول خان اينور بيرلان تمورنى توتوب سندان اوستندا قويوب چوكوج بيرلان اورار

ip: ip. beceri, ustalık. bkz. ايبار (misk, sarısabır, amber, kızıla çalan parlak sarı, parfüm)

ipek: ipek

ipgin: siyah kumaş. büyük siyah iplik.

iplicek: bir tür hastalık.

iplik: iplik.

ir: er, erkek, asker, adam, insan. özgür insan. erkek eş, koca. erken. bkz. اير ليك

ir-: olmak, var olmak. ulaşmak, erişmek gelmek, varmak.

bkz. قوم وخیلى كه بندم ايرديكلار

نى ديسام سرفكندم ايرديكلار

bkz. ايشتميش ايردى آينيك وصفينى هم

كزين فرهادغه ايركان نى همدم

bkz. عذاب قير ايرور كفر اهلى خاصى

ياتا دين اهلى بعضى بولسا عاصى

شفاعت انبيادين هم ايورور حق

محمد بارچانينك سرخيلي مطلق

bkz. نى كىلسا چرخ دين ايچ باده كيم تفاوتى يوق

اكر عنایت ايتارسين انكا يوق ايرسا غضب

bkz. بير ايش كه ايماس رضاسى سيندين

ايرماس قبول التماسى سيندين

īrān: insan, erkek, adam. erkek eş, koca. bkz. ايرانليک

bkz. بيل كيل ايا كاسب صاحب عيال

كيم سنكا ايرليك وايران ليك حلال

irdi: İlah, Allah, Tanrı.

irelik: güçlü, güçlü kişi, kuvvetli, iri, şişman, sağlam, şiddet, şiddetli. kaalın, koyu, kaba.

bkz. خواجه عبد الشهيد بيله خواجه كلان غه اوزبك ايره ليك كيشى لار مناسب خلعت لار بيله

كيدورولدى

bkz. ايرى ليك bkz. ايريك ليك

ir evvel: ordunun önünde giden öncü, öncü kişi.

bkz. ايراول قيليب bkz. اول بش بيكيت بيزنينك ايراول كا باردى bkz. ايراول bkz. هراول

ireyliş: düşük, alçak zemin.

iri-: erimek, eritmek, ergitmek, birleşmek, birleştirmek.

bkz. دمی كيم قهرينك اوتى توتماى آرام

ايريب كوك ايلا كيم بير قورغاشون جام

bkz. رشكدين هر دم يقين دور باغريم ايريب اقالى

irig: sert, katı, zor, acımasız, kaba.

bkz. فقر يوليدا ايريك پشمينه دين عار ايتمه كيم

هر تحر كدين يقين غم بنديني سوهان قيلور

bkz. بيليندى كه كور طبعى راغب دورور

ايريكراك آينك منعى واجب دورور

iriglik: güçlük, zorluk, sıkıntı, amaç, elde bulundurma.

bkz. ايريك ليك چاغى خصمغه چاره سار

قاتيغ ليك محلى رعيت نواز

irik-: korkmak, korkunç, sert, katı, zor, acımasız. üzölmek, üzgün. yorgun, bıkkın, zor beğenir, müşkülpesent, bıkmış.

bkz. بير كون ايريكيب مه مؤذب

توشتى باشى غه هواى مكتب

bkz. ايريكتم بو صفاسيز مسكن ايچرا

تيلارمين سير قيلسام كلشن ايچرا

bkz. سورار هر بير حكايتنى مكرّر

ايريكماى اول داغى ايتور سراسر

irim: iyi ya da kötü bir haber, müjde, umut, boş hayal.

bkz. آنى ايريم ايتيب ايتديلار كيم بو اوزاق عمرلى اولوغ دولت لى

bkz. ياي نينك واولق نينك تابولغانينى ايريم قيليب

bkz. ايريمجيك مونی ايريم غه يمان كورديلار

irin: dudak, alt dudak. bkz. ايرنى كه بير بيرى كا قاوشماى اوز حالى غه كولوب

bkz. قيلماق بيله لاله بيركيدين قوت

ايرنينك تابيبان در اوزرا ياقوت

bkz. صفحهء حسنونكدا جانبخش ايرنينك اى سيمين بدن

اوخشاشور كيم ايلاكاي عيسى قوياش ايچره وطن

irin: eğer keçesi. bir tür ayakkabı. bkz. اپرينجاک

irin: irin, süprüntü, çirkin söz veya davranış. bkz. ايرينكلامك (irinlenmek)

iriş: tuval zinciri.

iriş-: ulaşmak, erişmek, itaat etmek.

irk: seçme, seçenek, seçim, tercih. güç, kuvvet, kudret.

bkz. هاروت كوزينك سحريني كوردى خجل اولدى

آندين ياشنوب ايرك ايديندى چهء بابل

bkz. نيچه افغاندين ايتسا اغزىنى بيرك

يوق ايردى ناله چيكمادا انكا ايرك

irk-: toplamak, bir araya getirmek. bkz. ايركونجاک

irke: ördek. hassasiyeti yüksek olan, sefkat sahibi. bkz. ارکه

irkec: teke, çene sakalı. henüz. bkz. تاپماس ايركاج bkz. كيلماس ايركاج

irkek: erkek. ezgi, beste, şarkı sanatı. derece, düzey, seviye. dizi, saf, sıra, mevki.

irken: varlık. bekâr. öne, evvel, vakit. bkz. ايركين

irkeş-: bir yerde bir araya gelmek, şaka yapmak, okşamak.

bkz. اولوغ كيچيك ميني اميد وارلىق بيله ايركاشيب يورى دوكان

irkin-: kapı olmak, ...e, a doğru eğilmek.

bkz. كولماككا ايركينور ايل هر سوز كه ديسا مجنون

اول سوزنى جمع قيلسا كولماكنى ايلار افزون

irkin: acaba, soru sormaya yarayan bir fiil, parçacık. soru kelimesi.

bkz. الليك بيله آلتيمش غه يتتى قديم

نى معنى كه بولمادى ايركين رقميم

نى طرفه كه ثبت ايتمادى ايركين قلميم

کیم یوق بیریدین خاطر ارا جز المیم

irkine/irkinek: bir göçebe çadırının üst çerçevesi.

irkiştinek: teşbih tanası. çekirdek. bazı şeylerin tanesi.

irnek: kenar, kıyı, kıyısında, kenar süsü, kumaş kenarı, sınır.

irte: ön, önce, önceki, ilk, ilkin, erken, şafak başlangıcı. eskiden.

bkz. کوره کوتلی دا ایرته یازلار قوشلارنینک کذری دور

bkz. نماز شامدین ایرتهراک

bkz. بورون اوتکان شعرا و ایرتا کیچکان فصحا ایرتاک

bkz. لطفی فراقینک ایمکا کینی دفتر ایتکالی

افسانه اولدی ایرتاکلار عشق نامه سی

bkz. هر تانک ایرتا چیکسا کردون صبح تیغین قصدیم

تانک ایماس کیم باردور اول دشمن لار ایچرا ایرتا کیم

irte çağda: eskiden, eski çağda, eski zamanda.

bkz. چون دعا بیرلا بولدی نکته سرا

دیدى کیم ایرتا چاغدا دهلی ارا

irteğü: iyi ve kötü muhakeme. kıssa.

irteğ: sabah, şafak vakti, erken.

irtun/irtün: erkek iç donu.

irum/irvam: askeri okullardaki talimler, tatbikatlar ve bunları öğreten kişi.

یوسف علیه السلام دین سونکرا آنینک دیک جمیل بیکییت یوک ایردی وبارچا ایرواملاردا
حسنی

غه یاراشا ایردی

bkz. بارچا بیلیک بیله ایروم ویکانه بولوب شهرت توتتی

irziz/ırzız: geri çevirme, red, başarısızlık.

is: zekâ, akıl, geçim, ilişki. koku, pas, paslanmış, yanık hastalığı.

اورنوب انجا شوروشين قىلدى. bkz.

كه ضعف ايلا ب ايلى ازيب ييقىلدى

دىدى ھدھد كيم ايرورسين معترف. bkz.

كيم ايسينك بولميش كنه دين محرف

يخشى ايس لا تويوب دماغيم غه. bkz.

يوزلارين سورتوبان اياغيم غه

خادم غه سوردى لار كيم اوى دا بيكولوگ نيمه بارمو خادم ديب دور كه مطبخ اسبانى. bkz.
مھيا

دور الار منفعل بولوب دير ايردى كه بو كون بو اوى دين فرعون اويى ايسى كيلا دور

is-: esmek, üfleyip söndürmek, üfleyip şişirmek, fısıldamak, hızlı hızlı solumak, nefesli çalgı çalmak, kokusunu almak, sezmek, sezinlemek.

بھار فراشى نفس نفس ايسكان نسيم لار بولاماكى بيله لاله چراغين باروتقان دا. bkz.

خصوصا كيم فنا دشتى دين ايسكاي. bkz.

اوشول توفراغ اطرافىغھ صرصر

سيل سويين تاپسا ايچيب مل كيبى. bkz.

ساي تاشين تاپسا ايسيب كل كيبى

isele-: kulak vermek, dinlemek, uymak, kabul etmek.

isen: sağ salim, doğru, gerçek, iyi, hoş.

isirge-: geri çevirmek, reddetmek, kabul etmemek, merhamet etmek.

isiz: uyku, düş, rüya, hayal.

isker-: kabul etmek, dikkat etmek, düşünmek, hayal etmek.

كيجه كلبم غه كيلسانك مدعى منعى ايسكارما. bkz.

تولون آن سير ايتاردا ايت ھوراردين قايدا پروايى

اولوغ لارننك هم وعد و تاكيد دين ايسكارمادينك. bkz.

iski: eski, ihtiyar, yaşlı, yaşlı kişi.

iskil-: eskimek.

iskir-: eskimek, eskitmek, yaşlı göstermek, yaşlanmak, yaşlandırmak.

bkz. عشوه كرلار داغيدىن جان پرده سين كور آه كيم

بو حرير ايسكىردى ظالم شاهلار تمغا سىدىن

bkz. ديسانك كه طعامينك ظايع اولماغاي ييدور وتيلاسائك لباسينك ايسكىرماكاي كيدور.

isler-: emanet etmek, bölmek, parçalara ayırmak, paylaşmak.

islet-: sallamak, çalkalamak, heyecanlandırmak.

isne-: esnemek, az açık olmak, uykulu olmak.

ispir: doğan, şahin.

isre: bu tarafta.

isri: gramlık ağırlık ölçüsü, sibiry panteri.

isrkür-/iskir-: yaşlı göstermek, yaşlandırmak, eskimek,.

iste-: istemek, dinlemek, sormak, ısrarla aramak, elde etmeye çalışmak.

bkz. بو نوع اىستاي دور ايمدى راي عالى

كه قيلغاي فكريتك ديوان خيالى

iş: iş, çalışma, emek, savaş, çarpışma, muharebe, barış, arkadaş, bağ, ilgi.

bkz. ايش كوني بو رخش اوزا جولان اورب

يوز تومن اعدا چيريكين سىندرب

bkz. غم تاپار هجرينكدا اشكيم ايچرا كونكولوم پاره سين

ايش كوني تاپقان كيبي ايل غاييين قانلار ارا

bkz. پيشرودين وزكا ايشلاردا مونچه ايماستور

bkz. اول ايش نى غجك خوب وپا كيزه چالور. bkz. بير ايش نى نى دين خوب چيقارور.

iş-: ipi kırmak, eğirmek, eşmek, kazmak, birleştirmek, bağlamak, evlendirmek, eğirmek.

bkz. تاپيب عقل ارتفاعى نينك شمارى.

ايكى مينك قارى هر بير نينك ايشارى

bkz. بىلى تارى ھجرىدىن جىسىم بولوبتور تار دىك.

اى فلك رحم ايت بو ايكى رشتە نى بىر بىرکا ايش

bkz. صراحىنى كت ايلابان اغزىن.

قىلى دىن ايشىب بىل كا زئار ھم

bkz. ايشىلكان رشتە سى تاب وفادىن.

تىشلكان باغرى حگاك قصادىن

bkz. قالىن چرىك نىنك ايجىدىن ايلىك اشىب سالم وسلامت چىقتى لار.

işe-: esnemek, az açık olmak.

işe-: işemek.

işek: eşek, merkep.

bkz. دنى لاركا بىر او كه زرفشان دور.

ايشاك آلنىغە توكماك زعفران دور

bkz. ايشاك قولاغى (ispanak) bkz. ايشاك شور.

işen-: güvenmek, odaklanmak, bağlanmak, yapışmak.

bkz. خاتونغە قوشانمە وحىزغە ايشانمە.

işgin: akarsu, yürürü iyi olan bir at türü.

iş güc: iş, uğraşı, çalışma, meşguliyet, işgal.

işigey: keçe, fötr şapka.

işik: kapı, ev, ev halkı, soy, sülale, ale ocağı, yuva, saray.

bkz. ھر ايشىك دىن عزم قىلسام كويىغە باغ ليغ دورور.

باشىم واول آستان دور تا آچىلغاي بىر ايشىك

bkz. بو دولت ليغ ايشىك آستانه سى غە توفراغ دىك توشوب ايردىم.

bkz. وديب دورلار كيم بىغاج دىن تخته اول كىسىب اوى لاركا ايشىك اول ياسادى.

bkz. ايشيك ليك تورليك (çok yakın olan)

bkz. بىر پياده ايشيك ليك تورليك يردىن منقا بىر اوق آتیب قاچتى

bkz. تئىل ينه بىر كىشى يساويدىن ايشيك ليك تورليك ايلكارراك توروب ايدى

işit-: duymak, işitmek.

bkz. ايشتپتورمك اول دعوت سوزىن ايتسا ايشيتمالى دىب قولاغلارین توتار ايردىلار

işkelek: bkz. ايشقريق

iş kor: çarpışma, muharebe, savaş alanı.

işle-: bir şeyler yapmak, çalışmak, işlemek, bağlamak, iliştmek, tutturmak.

işlek: çok şey yapan, çok şey bilen, bir işte tecrübeli olan, birikimli, tecrübeli.

işleken/işlegen: uğraşı, meşguliyet, işgal.

işne-: parlamak, pırıldamak, kıvılcım saçmak.

bkz. اول جبین کیم کوزکا آلتون ینلیغ ایشنار خلعتی

كوپراکی بیل کیم نجاست اوزادور آرام انکا

bkz. اوچقون اولدی عازم چرخ بون

قالدی قارورات اوزه ایشنار جبین

işnec: inanç, iman, güven, bağlılık, sadakat.

işner: parlak, parlak olan bir şey, ateş böceği.

bkz. سین که یوق سین ماه رولار جلوه ایلارلار ولی

کیجه ایشنار قورت کوزی مهر چیققاج بیلکو دور

bkz. وکیجه ایشنار قورت نینک تیره پیکرین جهد بیله خورشید رخشان یاسار مین

işten-iştan / iştun: iç don.

bkz. کونکلاک و ایشنانغه خو لایق دیکول

هرنی بها بیرلا موافق دیکول

işterk: dalga veya deniz, bir göl veya nehir.

it: köpek. et. bkz. ایت اوزی

ای رقیب اوزنی انکا توتسانک هم ایت bkz.

بیزکا رهم ایلاب انینک کوییدین ایت

کرچه بار دوزح چه عشقینک شعله سی

بیزنی اوز ایلکینک بیله اول ساری ایت

لاله زار ایچره چون ایچیب می ناب bkz.

کور ایتی ایردی بز می ایچره کباب

it-: yapmak, etmek, eylemek, gitmek. elle itmek. yitirmek, kaybetmek, kaybolmak. duymak, hissetmek. keskinleştirmek. ekmek. bkz. ایت

باسی مخالف ساری حرف ندا bkz.

یعنی ایت الییدا حیاتیکن فدا

itavun / itevün: keklik. dağ tavuğu, çil.

it balığı: köpek balığı. Farsça: کفلچیر Arapça: دعموص

it boncuğu: küçük beyaz deniz yumuşakçası. yumuşakça kabuğu. (deniz kabuğu)

it burnı: kuşburnu ağacı.

it dirseği: göz kapağının çevresinde sinirler üzerinde oluşan zar. çıban.

itek: ağız. bir dağın eteği, kenarı. bir elbisenin kenarı. yamaç.

بیر نیمه افغان تاغ ایتا کی داکى پشته لاردا پیدا bkz.

جهان شغلى كرديكا سيلکيب ايتاك bkz.

توتوب ايکى ایلکيكا ايکى سونکاک

itek- eteği sallayıp yellemek. eteğine bir şeyler doldurmak. toplamak, himayesine almak.

bkz. كېلدىم ايتاڭلاب كېر شاھوار .

قىلسا قېول اوز قولى دىن شېرىار

itkü: yitik, kayıp.

itelgü: bir tür doğan, şahin.

itelik: elbise, etek .

iteliq: yapmak.

خوش اول كه بهار فصلى بو دنياده .bkz.

بولغاي طرب اسبابى بار آماده

كر بولماسا اسباب ايتالينك دُتكانه

مىن دىن كزك و طعام سىن دىن باده

توقف سوزكا كىم دىرسىز ايتاي مو .bkz.

يوق ايرسا سوز انكا باتراق كيتاي مو

itemes: yapamaz, olamaz.

اشكىم نى كوروب تىز بولور كونكلى جفاغه .bkz.

آرى ايتاماس چونكه سوي بولماسا پولاد

ite sal-: el ile sallamak, fırlatmak, atmak, bırakmak.

زال نىنك كو كسى كا اوروب ايتاسال .bkz.

كىرو بول محروم حريم وصال

it hıyarı: barsak çalıştırıcı acı kabak. Arapça: قيثاء الحمار

itik: yitik, kayıp. yolunu şaşırılmış. hızlı, çabuk. sivri, zağlı, kılağılı.

سكند ركا يازغان لار ايرمىش بيتيك .bkz.

بىر آونى يىبارغان ايمىش لار ايتيك

كونكلو ما سانجارغه اى كل قىلما مژكانىنكى تىز .bkz.

كىم تىكن نىنك ايكنه سىن حاجت ايماس قىلماق ايتىك

itiki: kronik bir hastalık. bkz. ايتيم veya bkz. ايديم

itikle-: çabuklaştırmak. sıkamak, sıkıştırmak.

bkz. ايتىكلاپ ايردى نوروز اوز يوروشين

ايشيتى ناكهان آتلار تاوشين

itir-: yırtmak, parçalamak. koymak.

itkeli: yaptığımızdan beri. yapmak için, yaptığı için.

bkz. يار قتل ايتكالى عشاقنى ياز غورغان ايميش

بىر بو بزم ايچره نوایی غه تقدم يا رب

حق سىنى عدل ايتكالى سلطان ايتيب

ظلم ايله سىن خلقنى ويران ايتيب

bkz. قىريب اوتكان اوقلارنىك جان پرده سىن ريش ايتكالى

صفحه ديك دور كيم قىريلغاي سهو خطلار يازيلىب

itküm durur/itküm: yapmak, yapmam gerek, yapmalıyım.

bkz. انداق داغى بولماسون انكا فهم

كىم كىنى دين ايتكومز دورور وهم

bkz. كه توقف قىلورنى فهم ايتكوم

وه كه كلكونك وليك مين كيتكوم

itmey: öyle değil.

bkz. ولى هر بر جين انينك نسر طابير

طى ايتماى بولسا كر يوز قرن ساير

itmiş idi: kayboldu. kaybolmuş idi.

bkz. تىلبه كونكلوم كه لب وزلفونك ايچون ايتميش ايدى

کچه میخانه ارا مست وپریشان تاپتیم

حق یولیدین چیققان ایتی وتوز بارغان مقصودغه یتی bkz.

بیر قویوب اورنیدین اولوب جمله کرد bkz.

کیم اییب اندا فلک لا جورد

تاپماس ایردی چوموب ایتردین امان bkz.

صید افکن همان و صید همان

اندین بولوب اول گروه افکار bkz.

ایتکان یوسف لارین طلبکار

ایتشمک bkz. بو باغی لاردین بعضی سی باشینی اییب اییلار bkz.

ایت قانات bkz. büyük bir sinek türü. **it sinkegi:**

itti: yaptı, yapılmış.

اول کیم بو جهان خلقتین آغاز ایتی bkz.

صنعی کلکینی نقش پرداز ایتی

انسان خیلین نطق ایله ممتاز ایتی

نطق اهلینی نظم ایله سرافراز ایتی

itti: yitti, yitik, kayıp.

عقل وهوش و صبریم ایتی کورکاح اول کیریپک صفین bkz.

بیر بیر اولماکنی قرا کورکاج سپاهم بیلما دیم

یتی ارقامدین بری تمورجی من ویا ایتوکجی bkz. ایتوکجی bkz. **itük:** bot, çizme, ayakkabı.

itür-: yitirmek, kaybetmek. yolunu şaşırtmak. uzaklaştırmak. bir araya getirmek, getirmek. bilemek.

خیلینکنی بو دشت دین ایتورکوم bkz.

سونکرا سنکا داغی قهر سورکوم

مسواكى طمع تيشين ايتوروركا سوهان وشانه دانیده ريش خند آلتى نهان. bkz.

it üzümü: it üzümü.

iv: ev, konut, ikametgâh, villa. bkz. ايوو ve ايوو (ayı, yabancı adam)

iv-: acele etmek, hızlı davranmak.

ivür-: dönmek, dödürmek, çevirmek, devirmek.

bkz. دیرلار که یوز قبله حقیقی غه کیلتوروب خلقی دین یوز ایروردی.

bkz. بیر نیچه تاش بیلله اوردیلار ایروشتی لار (bir şeyin etrafında dönmek) ایوروشمک قوپمادی

bkz. ایرولمک (dönmek, çevresinde dönmek)

أیلا ایرولدی جام نوشانوش

که طربدین یتشتی کوکا خروش

سورغالی کیلدی ایرولوب باشیغه قولداب مینی

کیم ایماس دور لحظه باشیم اوزا اولتورغو دیک

ie: arkadaş. sahip, sahibe. efendi, usta, üstat, öğretmen.

bkz. بیر ایاسیز ایت بولوب ایردی نوایی یارسیز.

بولماسون یارب که هر کز بنده سولطاندین جدا

ie/iyelen-: sahip olmak, sahiplenmek. bir şeyi elinde bulunduran kişi.

bkz. اییالاب تاج وملك و مسکنینی

تاپمیش اورکامجی بیرلا دشمنینی

bkz. تیکیرمن اییاسی آنینک آت وتونیغه کوز قارارتیب آنی التوروب جهاتین اییالدی.

iz: bir tür ilaç.

iz: ayak izi. Arapça'da bir kuş türü.

iz-: oğmak, sürtmek, ezmek, sıvamak, sürmek. tedirgn olmak.

ایزمه bkz. فچان بیزنینک قرینداشمز سن تیب کوب ایزا بیروور ایردی لار bkz.

izek: ayak. (şiiirde) hece, eski bir uzunluk ölçüsü.

izle-: izlemek, ayak izlerini takip etmek, arama, ısrarla aramak.

بیریر ایزلاتا کورالی bkz. تاغ نینک اراسیدین یول ایزلاب تپالینک bkz.

2.13. -K- / -Ḳ-

ka: yönelme hal eki. bkz. قاه، غا، غه

bkz. دیدی موقوف بولماين نیمه گا

كوزینی باغلابان سالینك كیمه گا

bkz. بورونی قوزی بیرگا قیلغان سیمیز

کیک جمع وخیلیغه دور رهم سیز

ḳaān: krallar kralı, hükümdar.

bkz. قانی خان لارنی جنکیز خان

اوکدای قانی که ایردی قآن

bkz. در این مرعا رعیت صد هزاران بیش باد آن نوع

که هر یک را بود چاکر هزاران خان وفا آتش

ḳab: çanak, kab, vazo, bir tür çanta.

ḳaba: kaba, bayağı, su kabarcığı. bkz. قبا قبا بییمک

ḳaba-: kapamak, tıkamak, kuşatmak, sarmak.

bkz. تنغوت نینک توراسی قلعه غه قبالدی

bkz. قراکول نینک قلعه سیغه کیریب قبالدی

bkz. قبانمق ;

bkz. شاه عباس لشکری قبانیب

ḳabaçan: ne zaman?.

ḳabaḳ: balkabağı.

bkz. قبق میدانی دا میدان باشیدین چابییب یانیب توشوروب قویوب آتیب قبابق نی اورار ایدی

bkz. قبابق باغلامق (öğretmek, okutmak)

qaba qulađ: sűrahi kolu ya da testi kolu.

qaba qušluđ: kuşluk vakti, ođleje kadar olan zaman.

qabal: bir yeri qevrelemek, ablukaya almak, kuşatma.

bkz. بولارنىڭ اميدى بىلە قىل دا قلعە دا رلىق قىلماق لىق بى تفرىب ا يكاندور.

bkz. اون آى قبل دارلىق تارتتى لار.

qaban: domuz.

qabarcuğ: sivilce, derahat, yumru.

qabarcuğlan-: şişmek, yumrulmak, kabarmak.

qabcurma: zırh ve kılıq yapımında kullanılan demir qelik.

qabcuđ: bir tűr deri qanta.

qabqacağ: kab, vazo, kutu, kılıf, kab kacak.

qabnı / qabanı: kın, kılıf.

qabran: gűqsűz, zayıf, zebun, tembel, beyhude.

qabturđay: bűyűk para kesesi.

qabu: amaq, hedef, fırsat, menzil.

bkz. اوش مونداق قابودا كىلكان غنىم هىچ نوعى متضرر بولماى اوچراشتى بو مثل بار كىم

قابوداغى نى قايماسا قار يغونچه قايجورور

bkz. بىل لار اوتوب مونداق قابو تاپىلماس

qaburcağ: kaplumbağa balığı.

qaburđa: bűđűr, kaburga.

qac: kaç, kaç tane, ne kadar, ne qok.

qac-: kaçmak. bkz. قاققوسى.

qacağ: firari, kaçak.

qacan: ne zaman, saat kaçta.

bkz. قاقانغ چه، اچانغه (ne zamana kadar)

қаңар: alt omur, қаңма, қаңан, қаңıcı.

bkz. қранғо киче да оуз айлы нинк аوقى اوق حسن يعقوب غه تىكار قاچارىغه تىكيب
قاچارىدين

بورونراق اوز عملى غه كرفتار بولدى

қаңашлығы: kaçmak, firar etmek, sıvışmak, kaçınmak, sakınmak.

bkz. جلال الدين يخشى ايشلار قىليب لشكرى نينك قاچاشلىغينه سبب بولدى

қаңған: kaçak, firari.

bkz. بو قاچغان توکمان نينك قاتىغه يغليب

қаңğun: firari, kaçak.

қаңқ-: kaçmak, savrulmak.

қаңın: suyun barış seviyesinin üzerine çıkıp taşması, taşkın, sel.

қаңır: akbaba.

bkz. نمرود جهل دين بير صندوق نينك تورت پايه سغه تورت قاچيرنى باغلاب اوزى
صندوقغه

كيريپ تورت يوقارى كوشه سى دا ايت باغلاب كركسى لار ايت سارى ميل قىليب

қаңırчы: gösterici, bildirici, ihbarcı, kılavuz, rehber.

қаңтек: sızdıran, kaçırان, kaçıcı.

bkz. بيرى يىلكا يول دور بيرى اوتغه يول

بوزولغاج روان تاشقارى قاچتك اول

қаңу: firar, kaçış, kaçma, kaçak.

қаңа-: bir kama veya çivi yardımı ile sağlamlaştırmak, güçlendirmek, çivilemek.

bkz. بو بيش اولوق كنب لار نينك اوستىكا زراندود قىلغان مس تنكه لار ينى قاداب تورلار

bkz. بو وهم دين كه بولور زهم بس لطاف تدين

خيال بير لا داغى لبلارينگه تيش قادامان

қаңаған: köşe, bucak, güçlendirmek, desteklemek, güçlülük.

kaçak: köşe, bucak, çivi, at nalı, boyama için kullanılan birrenk çeşidi.

kağana: suçluların ellerine ya da ayaklarına vurulan pranga, zincir.

kağğa / kağğan: çabukluk, çeviklik, tezlik.

bkz. ولايت نينك آتلىق ويياق چريك لاريكا قدغن بيله تواچى لار ومحصل لار ييباريلىدى

bkz. جدّ وقدغه بيله كىليب

bkz. قدغه بيله كيشى لار چابتوروب

kağay: tekerleğin ya da çarkın arka kısmı.

kağcur: vergi, haraç, sığırlardan alınan vergi.

kağnek: bir tür meyve suyu ya da püre.

kağn-: yakalamak, tutmak, ele geçirmek.

kaç / kaç: kuru, kurak, kuruyemiş, kuru meyva, yağmurdan sonra oluşan su kümeleri, قاق سو adıyla da bilinir.

bkz. قاق كوشتتين بير ايكى تكه آلديم

bkz. بلخ ايلي نينك طاقتى هم طاق ايدى

بارچه قاون حسرتيدىن قاق ايدى

kaç-: vurmak, dövmek, kakmak, çakmak, isabet ettirmek.

kağala-: şarkı söylemek, tavukların çıkardığı ses.

kağalağan: çok fazla öten kuş, gürültü yapan kuş, gürültücü kuş.

kağas: patika yol, çığır.

kağıb-: kızgın olmak.

kağığanlık: öfkeli, çabuk öfkelenen, kusurlu, kötü huylu.

kağılcım: kıvılcım, parıltı.

kaçış: vurmak, kakmak, kakış, dövmek, çarpmak.

kağışla-: tiksirmek, nefret etmek, lanetlemek, lanet etmek.

kağmac: kuru balık.

kağır-: kıkırdamak, haykırmak, bağırarak, öksürme, tükürme, balgam çıkarmak.

қақırдағ: kavrulmuş, koyun kuyruğu, yağ ile kızartılmış, kıkırdak.

қақırма: gürültü, çığlık, haykırma, yakınma, sitem.

қақшал / қақшақ: kur ağaç, odun.

bkz. ھجردين اورتانسا جسميم دا سونكاك لار تانك ايماس

كيم ايرور تيشه ايتيك داغى بسى قاقشال اوتون

қақшала-: kurumak, kur olmak, kurumuş.

қақум: kakım, bir tür hayvan.

kāl: bir nehrin kenarında oluşan çatlak , yarık.

қал- / қалы- / қалыс-: geride kalmak.

kala / kele: evcil hayvan, süt ineği.

bkz. بىر پارە اسير واوى وکلەلارنى كىلتوردي لار

қала-: yığmak, biriktirmek, toplamak, geciktirmek.

bkz. قالادى وه كه اوتون ديك سونكاك لاريمنى سپهر

بويانكى اوتغه كه تن كلبه سيدا ياقىلا دور

bkz. ديديم كونكلومكا هر ياندين خدنكىنك نى دورور جانا

محبّت اوتىغه ديدى اوتون دور كيم قالاي دور مين

қалағай: savaş anında bir yerde toplanma, karanlıkta oluşan kırmızı ışık, uzun ve geniş yaprakalrı olan çim.

bkz. كىيب كلكون حرير وپر نيانى

قالاغاي كيم اقيب هر سارى قاي

қалсав: şaklaban, şakacı. bkz. قالجاو نىنك معنى سى هذا قىلوجى تىماك بولور

қалдур-: kaldırmak, çıkarmak, yitirmek, kaybetmek.

қалғ: doğruluk.

қалын: çok, çok sayıda birçok, kalabalık, iri , kalın, büyük.

bkz. بارى اغزى دا تىلبه ايت ديك يالين

عد ددا ولى ايت توکيدىن قالين

bkz. بو اوچ پيغامبرزاده اولاد واتباعى مذکور بولغان ممالیک ده ياييلدى لار وقالين بولديلار.

bkz. قالين ليغ (nişan, nişan töreni)

bkz. سلطان احمد ميرزانيك عايش سلطان بيكيم آتليق قيزيني کيم منکا قالين ليق قيليب ايديلار آلدیم

bkz. اول قالين ليق ادینای کيتيب ايردى

çalış: yüze vurma, sitem, azar, azarlama, serzeniş.

çalq- / çalkı-: kalkmak, kaldırmak. bkz. قالقيتمق، قالقيزىمق (kalkmak, kaldırmak)

çalқан: kalkan, koruyucu, siper.

çalmaқı: bir tür silah, bir tür çelik sacdan imal edilmiş zırh.

çalmaş: beyhude.

çalpaғ: kalpak, şapka, başa takılan başlık, üçgen saç, saçı kıvırmak.

bkz. شاه آنى بيل کيم باشى قالپاغ دا

بذل ايتار آفاق بيرور چاغ دا

çalpur çaltur: kalbur, elek.

çaltabān: ahlaksız, namussuz kadın.

çaltaғay: düzme, sahte, aldatma, yanıltma.

çalтарық: buğday veya diğer bitkilerin kulakları, püskülleri.

çalтın: ısıtma, dökümhane ocağı, sıcak, sıcaklık.

bkz. حمام نينک بير حجره سى نى کيم قيلتين حوض اندا دور تمام تاش دين توکاتين تورلار

çaltra-: titremek, korkmak, sallamak, sendelemek.

çalуқан: Arapça طراطون denilen bir tür bitki.

çalyalaq: kızartma, kızarmış, kızartılmış.

bkz. آندىن قليه ليق آش پيشورادورلار مزه ليق بولادور

çalam: doktor, hekim, gözbağcı, büyücü, deve kamburu.

qamac: kumaş. bkz. قماش bkz. مغول ايلينه دركار قماچ لارنى يوكلاب

qamala-: sarmak, kuşatmak, çevrelemek.

qamala-: bir hastayı tedavi etmek, büyülemek, hayran etmek.

qamar: burun. bkz. قمارنيك معنى سى بورون تيماك

qamaş-: kamaşmak, kütleşmek, gözlerin veya dişlerin kamaşması.

qamçı: kamçı , kırbaç.

qamğa: ibrik.

qamğaq: bir tür diken, devedikeni.

qamiş: kamış, saz. bkz. قاميش ليق (kamışlık alan)

qamlamış: bir hastayı tedavi etmek, büyülemek, hayran bırakmak.

qamu / qamuğ: bütün, her, hep, tüm, tümü.

bkz. قىليب حكم كيم ملك سلطانلارى

قاموق خيل وكشور نكهباتلارى

qamurğa: av yeri, avlak.

qan: kan. bkz. قانى تولغان (kan dolu) bkz. قانلى (kanlı, düşman)

bkz. اقاطاى خاننيك اوغلانلارى بىرلان قانلبولور

bkz. قانليغ (kan rengi);

bkz. بىر اوغلى كيشىنى اولتوركان اوچون قانلىق لاريغه تاپشوروب

qan-: kanmak, susuzluğunu gidermek, dindirmek.

bkz. اول يرلارنيك چشمه لاريديك قانيب چيقماس

qana-: kanamak, kanlı olmak.

qandğay / qanadğay: bir tür geyik.

qanat: kuş kanadı, bir çadırın alt kenarı.

qanatlan-: itmek, dürtmek, çıkak, sürgün vermek, kanatlanmak.

qancık: dişi köpek, kancık köpek.

ķancat: ķeşnicibaşı.

bkz. مغول بوكاۋنى قنجات دیر .

ķancuķa: eyer kayışına takılan bir tür halka, bir tür deri kırbaç.

ķancurķa: eyerin önüne ve arkasına takılan kemer. bkz. قانجوغە

bkz. ایکی سنى ایکی قنچورغە غە و بیرینى آطنینک قویروقینه بغلادی .

ķanda: nerede . bkz. قاندىن (nereden) bkz. قانديه دك (ne kadar uzak)

ķanġal: bir tür ceket.

ķanı: nereye, nerede.

ķanıķ: içki içen, bir tür ayran.

ķanıķ-: sarhoş olmak.

ķanķ: yük arabası. bkz. ارابه غە قانق آت قويدیلار .

ķanķar: büyük üzengi.

ķanķazın: önde ve arkada çıkıntısı bulunan bir tür kızak.

ķanķı / ķanġı: hangi.

ķanķlı / ķanġlı: bir tür yük arabası, taşıyıcı.

ķanķsar: karşı, karşıda, karşıya, atların burun delikleri.

ķap-: almak, kapmak, yakalmak, ele geçirmek.

ķapa: baş, kafa.

ķapaķa: bir tür eşarp.

ķapķur: resmi olarak verilen sabit maaş ya da vergi.

ķapaġan: kaçırın, kapgaç, yağmacı, çapulcu.

ķapaķ: kapak. bkz. كوز قاپاغی (göz kapaġı)

ķapaķal-: sarmak, kuşatmak, çevrelemek.

bkz. ایاغیم نینک قلمی ضعف دین آنداق كه قلم .

قاپاقالغان تیره دورى دا قلمدان ینکلیغ

қапан: büyük ölçüde. terazi, denge.

қапансı / капıncı: makas, tırnak makası.

қапар-: şişmek, kabarmak.

қапға-: sarmak, kuşatmak, çevrelemek.

bkz. نیچە كوندین سونك اولغای امكانی

قاپغاماق بو ایکی چیریک آنی

қапıқ: gizli yer , kapanık, içine kapanık.

қапқар-: bırakmak, gevşetmek, yerine koymak, yerleştirmek.

қапқара: simsiyah.

қапла-: kaplamak, sarmak, sarmalamk, çevrelemek.

қаплama: bir şeyin başka bir şeyi sarması, kaplaması, içine alması veya dişlemesi.

қаплан: kaplan.

қаплubaқa: kaplumbağa.

қапsa-: kapsamak, içine almak, sarmak, kuşatmak, çevrelemek.

bkz. هجر ارا اغریق كونكل قالمیش ایکی زلفونك ارا

درّ دیک کیم قاپسامیش هر ساریدین بیر دال آنی

қапtal: eyerin arka kenarı, yan, taraf.

bkz. سو اتنینك قپتالی دا بولغای ایدی

bkz. یولدین تاشقاری قار راست ات نینك قپتالی دا ایدی

қапtan: her iki tarafıda giyilebilen giysi, bir tür giysi çeşidi. bkz. قافتان

bkz. حرقة آنینك جسمی دا قاپتان بولوب

قاپتانى تن جسمی آنینك جان بولوب

bkz. ایسکی جپان بیله فارغ توفراقدا اولتورماق یخشی راق که زربفت قاپتان کییب هر او
آلییدا

qapu: kapı. bkz. **قاپو اوکجه سى**

qapuzag / qapuğ / qapuk: kabuk, deri, kafes, uzun tahta.

bkz. **پسته قاپوزاغى كيمه بولماس**

qar: kar. bkz. **قارليغ**

qar-: karıştırmak, karışmak, sokmak, ortak etmek, birleştirmek.

bkz. **آیرغاج بذل ایلا بو بی نوادین**

نواسیزلارغه قارمايغیل هوادین

bkz. **قارلمق (karışık olmak)** bkz. **قارشىمق (karışmak)**

qara: kara, siyah, toz ya da bir topluluğun gölgesi, karabasan, kâbus, mürekkep, kenar, kıyı, kara, toprak parçası, sahil.

bkz. **یراقدين قيرق مينك واليك مينك كشى نينك قراسى كوروندى**

bkz. **مسافر يولى رسته سين اورماسون**

قراقچی قراسینی كوز كورماسون

bkz. **تورانينك وقراینك یاو قولینه توشماكان**

bkz. **كله قرا، كاله قرا، كالا قرا (hayvan, sürü hayvanları);**

چريك ایلى ساي نى قازیب اوزلاری وکله قرالاری غه سو الدیلار

رخت وکله قرا اولچه کيلتوردیلار

bkz. **كیشی قارامدیندور - (müşteri)** **كیشی قرا (halk)**

بولغان كیشی قراسی نى كوچوروب

سونكاکینی كیشی قراسی آلیب

bkz. **قرا اغراج (karaağaç)** **قرا اغریغ (hıyar, inme felç)** bkz. **قرا باتاق (su kuşu)**

bkz. **قرا تاریخ (bir çeşit hububat)** **قرا بوغاز (bülbul)** bkz. **قرا باش (şakrak kuşu, bülbul)**

bkz. **قرا تاوق (beçtavuğu, kara tavuk)** **قرا تاماق (kara ördek)** **قارا تال (siyah kartal)**

bkz. قرا تاياق (kargaşalık, patırtı);

بیر پاره لوند واوباشنى بیرین قیلیب قرا تاياق قیلیب

شهر ایلی وقراتاياق هجوم قیلیبتورلار

bkz. قرا تغو bkz. قرا تمغا (türk hükümdarlarının sırası, ferman)

bkz. قرا چورك (savat) bkz. قرا چريك (orduda çalışan)

bkz. قرا خان (hükümdarlara verilen ad)

bkz. قرا دوزن (bir tür enstrüman)

bkz. قرا سو (sel);

بیر قرا سوغه بییتیلدی

دریالاریدین و قرا سولاریدین اوزکا کیم جزلار و چوقورلاردا آقا دور

bkz. قرا قوش (kara kuş) bkz. قرا قوروت bkz. قرا شنبه (siyah-kara gün)

bkz. قرا کييك (bir tür ağaç) bkz. قرا کونلوك (etçil hayvan) bkz. قرا قولاغ (yabandomuzu)

bkz. قرا يميش (amluk ismi ile de bilinen bir tür meyve)

qara- / qarala- : gözetmek, bakmak, gözlemek, izlemek, saklamak, korumak, esirgemek.

بیر اینچکه یول بیله یر کیشی بیر اوکوز آلیب باره دور ایدی مین سوردوم که بو یول قاید

بارور ایتی کیم او کوزکا قارالانک دیو تورسانک

bkz. بو خانه زاده نینک ناموسنی قارالاب

bkz. قاتیمدا منی قراب یوز یخشی کیشی قالدی

qara bas-: saldırmak, hücum etmek, uykuda saldırmak.

bkz. غم تونی قیلیمیش قاراباسقان کيبي مضطر بسی

بیله کیم ناکار مین بو بخت قیر اندود ایله

qaraca: atlarda görülen bir hastalık türü.

qaracalıq: açık yüreklilik, doğruluk, samimiyet. bkz. قراجى لىق

دولت خواه لىق نى قراجە لىق نى ايكى كيشيدىن كوردوك. bkz.

qaracı: doğru olan, samimi konuşan adam, doğru sözlü, onurlu.

اوزبك لغتندا قراجى تىماك اول تورور كيم يخشى ويماننى كيلورنى وكيتكاننى. bkz.
ايتماكلىكنى هيچ

كيشى كا طرف توتماي

qaracu: serseri-göçebe erkek, sabit olmayan, çingene.

پادشاه لىق ته قاچان راست كيلكاي كيم بير قراجو كيشى نى اوزى بيله شريك قيلغاي. bkz.

qarağ / qarax: kara, siyah, göz, gözbebeği, ganimet, yağma, yağmalama.

كوزكا توفراغ قراغى سرما صفاهان جا كيزيب. bkz.

ميزاجينككا المى بيتماسون قراق بيله. bkz.

صميرنينك اولماسون آزرده اشتياق بيله

كوزومكا تينكرى تيگورسون ايكى تابانينكنى

حل ايلابان قرا قيلماق ايكى قراق بيله

ديدى خاقان كه اى شمع فراغيم. bkz.

فراغ وشمع يوق روشن قراغيم

اي قراغينكغه سرما ما زاغ. bkz.

ما طغى مركبينكغه قويماي داغ

qarağay: ağaç, ahşap, orman.

qarağu: çakırdoğan, atmaca, yırtıcı bir kuş.

qarağul / qaravul: bekçi, gardiyan, muhafız, gözetici, gözetmen.

qaraq-: yağmalamak, saldırmak, yağma etmek, çapul etmek, soymak.

qaraqçı: eşkıya, hırsız.

كونكل لارى نقدىنى تراج ايتاركا تاپاغينك برقع. bkz.

ایرور آنداق که یوز باغلار قراقجی کاروان کورکاج

bkz. و سیاستی دین مسافر قراقجی و همی دین ایمن

qaraklıq: kuraklık veya kıtlık, kol. bkz. قاراغ

bkz. کیین باغلاب قراغلیغ قوللارین رست

باریب چیکماکلیک آنی دارغه چست

qaral-: kararmak, karartmak.

bkz. حام که نوح علیه السلام اوغلی دور اول حضرت غه ادب ترکی قیلدی ایرسا اول حضرت

دعاسی بیله رنکی قارالوب پیغامبرلیق آنینک نسلیدین منقطع بولدی

bkz. کیمکا سالدیم کوز کوزوم قارالغودین عشق ایچرا کیم

قان ارا پنهان کوزوم آق و قراسین کورمادیم

qaralı: bakış, bakma, dikkat.

bkz. قرا بلاغه قالب مین قارالاب اوتکایدین

کونکومنی هم قرا بییر قیلدی اول قرالی بیله

qaraltgu: hayvanları bir arada bulundurmak için alanlara çakılan siyah korkuluklar.

qaramamq: gözbebeği.

qaramtul: siyah.

qaramuq: eriğe benzer bir meyve, karamuk, delice, siyah tümör.

qarangu: karanlık.

qarar: çuval, heybe, kese, dilenci torbası.

qarart-: karartmak, karanlık, karartı.

qara yılıklı: diz veya dirsek eklemi.

qarbıl cıbanı: kanser.

qarça: bir tür küçük kırlangıç, bir çeşit uzun ekmek. bkz. قرچه، قرچان

bkz. کیچیک کینه بودنه دور قارچه دین بییر نیمه اولوغراق بولغای

ķarķa / ķarķan: bir tūr sarı kuş. Arapķa وطواط , Farsķa تَرَنَد .

ķarķan-: cimri olmak, gözü aç olmak, pintileşmek.

ķarķañğı: uyuz, sedef hastalığı.

ķarķçı: bkz. قاربچين - غريبچى

ķarķı-: kaşımak, kazımak, tırmalamak, sıyırmak.

ķarķıġa / ķarķıġay: bir tūr şahin ya da doġan.

bkz. كَرَكَ خيلى غه قارچيغاي در ميان

آلاى چوژه ينكليغ بو بير ماكيان

bkz. قارچيغاي قيلدى عيان كفتاريني

كوركوزوب چنكال ايله منقاريني

bkz. قريغا سالماقغه يكتاي جهان ايردى

ķarķnan / ķarķnaķ : cimri, pinti, gözü aç.

ķardaş: kardeş. bkz. قارداش قانى

ķarġa: kuzgun karga. bkz. قارغا بوكن

bkz. قارغا دولكى- كچولو Farsķa خانق الدنب ، قاتل الكاب Arapķa

ķarġa-: tiksirmek, nefret etmek, lanetlemek, lanet etmek.

bkz. لطفيني كيم قارغادى يارب بلاغه اوچراديب

كيم سينيئك ديك تاش باغيرليق بيوفاغه اوچراديب

bkz. اتالار اكر قيزلاريني قارغاسالار

ķarġaş: kargaşa, gürültü, patırtı, karışıklık, anlaşmazlık, kavga, tartışma, atışma.

bkz. بولار ايل كا مينينك عشقيم ايشى دين

قولاغيم يالقيبان ايل قرغاشى دين

نى مردودليغ كيم بولور ايل ايشى. bkz.

تون وكون آنينك جانى نينك قارغاشى

qarqashuq / qarashun: deve tırnağı.

qarqashun: kurşun.

qarqış: ilenme, beddua, lanet.

چون حام نوح عليه السلام غه بى ادب ليق قيلغان جهتدين آنينك مبارك تىلى كا حام بارهسى

دا قارغيش اوتوب ايردى

آنى كيم بير دعا قيلدینگ كوب قارغيش بيله قوتولماق يوق دور. bkz.

qarqunaq: koyunların güdülendiği yer.

qarı: yaşlı, ihtiyar, koca, parmak ile omuz arasında kalan boşluk, kol.

كرايت نايمان نينك قارى دوشمانى ايردى. bkz.

چو قيلدى مساحت مسالك ارا. bkz.

بيغاج ايئى تعيين ممالك ارا

طنابى كه مساح قيلدى قولاج

قيلدى اون ايكى مينك قارى بير بيغاج

qarı-: ihtiyarlamak, yaşlanmak, kocamak. bkz. قارىتمق (yıllanmak, yaşlanmak)

هر كيم كا كه كوب طعام بيماك فن دور. bkz.

بيلكىل كه نجاست تنى غه مسكن دور

قارنينك بيله دوست بولماسانك احسن دور

نيوچون كه اير اوغلى غه قارىب دشمن دور

qarıbçın : sarık, türban, arma, silah.

اما ياغيدىن قلين قاربچين كييكانلار بيتى لار. bkz.

ķarıķ: iz, saban izi, hendek, çukur.

ķarıķ-: kara bakma sonucunda hasta olmak, gözünün kamaşması.

bkz. قیلب نرکس اوز غنچه سین بیضه وار.

که کوزیدا ایرد رمدین غبار

رمد یوق که چون قار اوزا کوز سالیب

قاریقماق کوزی نینک ضیاسین آلیب

ķarıla-: eğilmek, bükülmek, ölçmek.

ķarılıę: yaşlılık, ihtiyarlık.

bkz. قویغوجی باغیرغه حزن داغی قاری لیق

ساکغو جی غم وبلا سراغی قاری لیق

قویغوجی فنا تولا ایاغی قاری لیق

اولماک خبرین بیریکو جی داغی قاری لیق

ķarın: karın, işkembe orbası. bkz. قارنی یاروق (karnı yarık)

ķarınca: karınca. bkz. قارینجغه (küçük karınca)

ķarındař: karındaş, kardeş.

ķarıř: karış, çarpıntı, karıştırma, karışım.

ķarıřla-: karış ile ölçmek, karışlamak.

ķarķanad: bir tür çalı, ağaç.

bkz. قرقند پست پست تیکانلار بولور اوتی قوروغی آنینک کویار تمام غزنی ایلی نینک اوتونی بو

دور

ķarķara: başının üzerinde tüyleri olan turna kuşuna benzer bir kuş, savaş günü, cesaret işareti.

bkz. تورنه وقرقره اولوق قوشلار قالین وبيحد بولور

احيانا عيدلاردا كىچك سه پىچ دستارنى ياب ياسى يمان چرمان چرماب قرقره اوتاغه
 سانچىب

نمازغه بارور ايدى

qarlanguc: kırlangıç.

qarlıq: sesi kısılmış, boğuk. bkz. **qarlıqıq** (sesi kısılmak, boğuklaşmak)

qarluac / qarluğac: kırlangıç.

بىنه كىرجه دور قارلوغاج يوسونلوق دور قارلوغاج دين خىلى اولوغ دور

qarma-: kaldırmak, toplamak, çıkarmak, kapıp kaçırmak. bkz. **qarמשق** (bir şeyi kaldırmak)

qarmaq: balıkçılar tarafından kullanılan iğne ya da tahta parçası.

qarnay: yolcu eşyası, bagaj. bkz. **qarnay tarته تورغیل**

qars: şal, baş örtüsü, kuşak, bağ, kemer.

qars-: çok geniş olan giysilerin boyunu küçültmek, daraltmak.

qarsaq: bir tür hayvan.

qarşı: mezarlık, kaanın oyurduğu saray.

qarşu: karşı, karşıda, karşısında, karşı karşıya.

qart: hastalıklı, biçimsiz, çirkin, kart, kocamış.

qart-: ciltte çıkan yara ve çevresinde oluşan tahriş, kaşıntı.

qarta: at yağı.

qartal: kara kartal.

qartuq: kan alma aygıtı.

qaru: kol, değiş tokuş, mübadele, takas, karşılık olarak verilen.

ای کونکل آه اوقلارین اول غمزہ نینک آلییدا چیک

کیم اوق آتمالیق دا سیندین توز دور آنینک قاروسی

چون نوایی غه ایکی لعلی مین دین توتسا قوش

قارو کر جان ایستاسا کیم جان بیریب تاپتی مونی

bkz. اوشبو يانكلينغ ايستا كيل دايم نوايي كونكلىنى

كيم كر آندين ييتماسا حقدن سنكا ييتكايي قارو

ķaruća: kol, ön kol.

ķārṽān kīran: bir kervana kılavuzluk eden yıldız, bir tür parlak yıldız.

ķas-: ölü gibi cansız durmak, tencere dibi, kazan dibi, yara, çürük.

ķas-: almak, yakalamak, ele geçirmek, donmak, katılaşmak, çürüğü kapamak.

ķasar: yırtıcı ve vahşi hayvan, canavar.

bkz. قسارنيناك معنى سى تورت اياقلى جانور كه ايدن اوزكا نمرسه يمكاي

ķasıĝ / ķasık: kasık, böğür.

ķasırĝa: kasırğa, girdap.

ķasmar: çıban, apse, kanser.

ķasnaĝ: daire, çember. bkz. قسناقچى (çember üreticisi)

ķasni: bir tür zamk, sakız, Arapça قنة farsça پيرژه .

ķaş: kaş, aynı zamanda; var olma, hazır bulunma, yavru kedi.

bkz. سين اهل وصال سين دم اورما

هجر اهلى قاشيدا نكته سورما

bkz. آتاسينيناك خطا رايى وتلون مزاجى دين وهم قيليب قاجيب تورانغه افراسيا ب قاشى غه

باردى

ķaşa-: işemek.

ķaşāĝu / ķaşav / ķaşavuc / ķaşıĝuc: kaşāĝı, timar fırçası.

ķaşañ: karanlık, siyah, loş, zifiri, yer altı, zayıf, sıska, etsiz, kuru.

ķaşĝa- / ķaşĝal-: çatırdamak, patlamak, çitirdamak.

bkz. جسم ارا بير پرلارى قالمای بوتون

پاره پاره چونكه قاشقالغان اوتون

ķaşĝaldaĝ: siyah karabatak(dalgıç kuşu), Farsça ماغ .

қаşı-: kaşımak. bkz. **بویون قاشیمق**

қаşқа: alnında beyaz nişanı olan hayvan, yiğit, cesur, namuslu, savaş anında atın başına takılan aygıt.

bkz. **آنلار بیر قرا قشقه آط سیونجی بردیلار** bkz. **بیر قشقه اتلیق منقا بیتیب**

қаşқарал-: gece ortalığın kararması, karanlığın yayılması.

қаşmar: soytarı. bkz. **قَشَنَك**

қаşуқ: ahşap çanak- kase, kaşık.

қат: yan, taraf, kat, katman, derece, basamak, aşama.

қат-: birbirine koşmak, güçlü olmak, katı, sert, pıhtılaştırmak, dondurmak.

bkz. **ساوغ شدتیدین گه کوزلار قاتیب**

آنکا قوس هر دم پلارك آتیب

bkz. **تنکری دوستلاری نینک حکایاتی بیر ترانه دور کیم خیره لیغ دین قاتقان کوزلار نی بیغلатор**

қатағ : engel, set, bariyer, savunma, koruma.

қатаған: güçlü ya da zor olan.

қатанғур: biçimsiz veya kötü görünüşlü insan.

қатар-: mızrak vurmak, cirit atmak.

қатем: parça, sıra, dizi.

қатған: katı, sert, sıkı, güçlü, kuvvetli, sağlam.

қатіғ / қатіқ : sıkı, güçlü, kuvvetli, katı, sert, sağlam.

bkz. **хамы қатіғі خوب Аш боладор**

bkz. **қатіғ қойروق**

қатіһ: düğün yapılırken karşıdaki kişiye katkı da bulunmak, yardımcı olmak.

қатіқлаş-: katılaşmak, sertleşmek, pıhtılaştırmak, dondurmak, koyulaştırmak.

қатілуş: karışmış, karışık, birlikte karışmak.

bkz. **андраб سویی نینк қатілуşغه یاق**

كابل سويى بيله سند سويى نينك قاتيليشى دين يوقارراق bkz.

katış: karışık, ortak, katılmış.

katla: kez, defa, kere, sıra, dizi, kule, yine, yeniden, bir daha.

bkz. يانا قاتلا داراي دريا نوال

ديدى كاي حكيم مسيحاى مال

katlama: bir tür ekmek.

katlan-: katlanmak, dayanmak, beklemek, hoş görmek, zorlamak, zorlanmak.

katlaşık: bulanık, karanlık, karışık, altüst oluş, sarsma, sarsıntı, kargaşa.

katlav: bir tür zırh, birbiri üzerine yerleştirilmiş tabaka.

katna-: çabuk olmak, acele etmek, geri vermek, taşımak.

katra-: acele etmek, süratle yürümek ya da koşmak, hızlı adımlar atmak.

bkz. آندين بورون قوشقه خيلى قاترار ايكاندور

bkz. جميع يسالارغه ايلدام قاتراب بيتيب

katuluğ: kaynama, coşkunluk, köpürme.

kav: kav.

kav- / kavla-: kovalamak, izlemek, takip etmek.

bkz. اوزبك كيشى سى نى قاولاب

اول ناپاك ايل اراسيدين قچتى و آلار قاولاي باريب مهشور دور كيم اول حضرت ييباج
شكافى

غه كيردى

bkz. قايسى صيدى كيم سين آنى اولابان

قوشجى تاشلاب طبل چاليب قاولابان

bkz. كويى دا قاولانك حواس و عقلنى اى درد عشق

آنرا سرکردان نوایی نى عنكل قیلينك

bkz. كويى دا ايتلاركا مسكن دور ولى قاولار مینی

وه كه همدملاركا آندا خانمان دور بيز كا يوق

ќavak: kavak ağacı. bkz. قواق اغاجى

ќavçın / ќavçun: misafir, konuk, davetli.

bkz. كيم كرمين كور كه بو حالى بيله

قاوچين آغيرلان كيشى مالى بيله

ќavğa: su çekmek için kova.

ќavğun: kovalama, takip, peşinden koşmak.

آندا هم تورا آلمای مروغه باردی آندا هم كيينجا قاوغون كيلىب يالغوز تيكيرمن دا ياشوندى

bkz. قاوغونچى (gammaz)

بهرام پرويزغه قاوغونچى ييباريب اوزى مداين غه كيلىب پادشاه ليق غه اولتوردى

bkz. قاوونچى قاچقان ايل نى قۇلاب

ќavluk: torunun çocuğu.

ќavramsak / ќuramsak: okları yerleştirmek ya da koymak, bir başlangıç.

ќavşama- / ќavşan-: kuşamak, kuşanmak, kemer bağlamak.

ќavşak: kovalama, peşinden koşma, takip, takipçi.

ќavucı: gammaz, arkadan konuşan, çekiştiren, hafiyeye, muhbir.

ќavuq: sidiktorbası, mesane, bir tür başlık.

ќavun: kavun.

ќavur: asılsız, arka plan.

ќavur-: kavurmak, kavrulmak, kızarmak, ateşte kızartmak, yahni yapmak.

ќavurçak: çocuklar için oyuncak bebek, kukla. bkz. قاوورچاغى

ќavurdaq: yağda kavrulmuş et.

ازوق ويخشى قاورداق وهر نيمه كيم حاضر ايدى

ќavurma: kavrulmuş et ya da yahni.

ķavurmac : kavrulmuş buğday.

ķz. چون از غذا جز کندو بریان چیزی نمی یافتند آن قلعه را قورماج نام کردند.

ķavurmac: kavrulmuşet, et yahnisi, kavrulmuş buğday vb. tahıl.

ķz. خرمن بییری دا تذر و دراج.

بییر تابه سیدین تیریپ قاورماج

ķavursı: ince yün.

ķavursun: yeni çıkmış kuş tüyü, bir tür kıl kalem.

ķz. آنکا داغی قاورسون ابکش دین.

مونکا هم حله برک سبزه وش دین

ķavuş-: kavuşmak, birleşmek, buluşmak.

ķavuş: kuşak, kemer, başörtü, şal.

ķavut: kavrulmuş buğday ya da bezelye tanesi, leblebi.

ķavuz / ķavuzğa: darı tohumundan ayrılmış kabuğu.

ķay: hangi, ki o, ki onlar, yağmur eşliğinde yağan kar, Moğolca; güçlü, kuvvetli, sağlam, talih, kısmet.

ķz. قایدا (nereye, nerede) ķz. قای بیر (bunlardan hangisi) ķz. قای دین (ya da)

ķz. چیقیتی شه رخش اوزره چون محکوم ایدی.

حکم قایدین ایرکانی معلوم ایدی

ķz. قای ساری (herhangi biri)

ķz. قای ساری اوت دیک یوز اوروب تند وتیز.

سالییان اول کشور ارا رستخیز

ķaya: zorlu, şiddetli, ekşi, acı, sert, eğri.

ķaya: kaya, taş, dağ şevi. ķz. قایالیغ (dağlık bir ülke)

ķayağ / ķayağ: kıyılmış ve krutulmuş ot, dar, sıkı, ince, seyrek.

ķz. قیاق کوزلوك کیشی ایدی.

qayan: sel.

bkz. مغول داغ دین آقان سیلنی قیان تیر قیات آئینک جمعی تورور.

qayan: dağlardan akan su. bu kelimenin yerine bkz. قای یان (hangi taraf)

bkz. قایانی (hangi kenarı)

qayaş: ebeveyn, cins, ırk, soy. bkz. اوروق قایش

bkz. خان لار مینینک توقغان قایشیم دور.

qaydağ: nasıl?, ne şekilde?.

qayğalduruq: parlak, cilalı, parlaklık.

bkz. آلاز جوشنی بارچا قایغالدوروق.

سنان قوللاری دا نیچوک کیم سیروق

qayğan-: bir tarafa çekilmek, toplanmak, kenara geçmek.

qayğanax: omlet.

qayğu: üzüntü, kaygı, keder. bkz. قایغولوق (üzgün, üzüntülü, kederli, tasalı)

bkz. تینکیزدا بالیغ بولسا حددین اولوغ.

نهنگ اولماس آسیبییدین قایغولوغ

qayğur-: kaygılanmak, tasalanmak, üzüntü, keder.

qayı-: katlamak, bükmek, eğmek.

qayıq / qayux: kıvrık, küçük takne, kayık.

qayın: kadının erkek kardeşi, kayın.

bkz. قاین آغا (kadının ağabeyi) bkz. قاین انا (kadının annesi)

bkz. قاینلیق (yerine birini görevlendirmek)

qayır- / qayranla-: tanıklık etmek, iyilik göstermek, arkadaşlık, yapmak.

qayış: kayış, kolan.

qayqax: takke.

qaymaq: sütün üzerinde oluşan krema, kaymak.

qayna-: kaynamak.

qaynaq: yırtıcı kuşların pençeleri, kadınların loğusalık dönemlerinde rahim ağzında oluşan mayalanma.

qaynal-: günahının veya suçunun cezasını çekmek, kefaret ödemek.

bkz. وصال کلشنن ای جان قوشی کوب ایستار سین

بو دامکه ارا کویاکه اسرو قاینال دینک

qaynaşlıq: kaynayan.

qaynavuq: su kaynağının yeri, kasırğa, girdap.

qaypan-: bir tarafa çekilmek, saklanmak, sonuna kadar gitmek.

qayraq: yağ taşı, ustura taşı.

qayrı / qayru: topuk, ökçe, arka bölüm.

qayrıçı: acıyan, şefkatli, değer veren.

qayrıl-: topuğunu çevirmek, döndürmek, açmak, geriye doğru bükmek.

bkz. آه تارتادا مکر جان پیچ اورار

اوق آردا هر چانکیم قایریلور

qayrıla-: topukların üzerinde durmak.

qayt-: dönmek, dönüp gelmek, yeniden ortaya çıkmak, çevirmek.

bkz. کیلکانی جان بیریبیان قایتاری اولتوردی یانا

کوییا قایتقالی باشیما بیئتوردی کدم

bkz. بولوب بار غاندا در لایق تاج

ولی قایتیب نیچوک کیم بحر مواج

bkz. قایتادوردا واقف اول کیم قا یانا قایتماسون

تنکری اوچون ناتوان کونکلوم نی اندین قوتقارو

bkz. قایتارمق (çevirmek, döndürmek);

bkz. وآلارنى رضالارى بيله قايتارماق نينك محنتى.

bkz. اى كه ديب سين غيردين آيرو كيل وچيك جام وصل

كر بو خلوت دا نوایى محرم ايرماس قايتارای

bkz. باشقاروردا بارماسه كونكلوم عدم صحراسيغه.

توش توشيدين سانجيبان هر سارى آنى قايتارو

qayta: tekrar, yeniden, bir daha, tersine, aksine.

qaytim: yüksek yün halı, kilim.

qayu: hangi, hangisi.

bkz. قايو ظلم ايلادى قاي بير عدالت.

نى ايش كا ايلادى هر بير دلالت

qaz: kaz. bkz. قاز قناتى (kaz kanadı, stratejik bir terim)

bkz. بيزداى ولاك بولاك يسامادى بير بولاك قاز قناتى يساب كىلدى.

qaz-: kazmak, kazı yapmak, oymak.

qazağuc: at.

qazaq: başıboş, evsiz, avare, maceracı.

bkz. زال دیدى كيم قزاق ايركاندا شاه.

تيغ چيكيب كيم چيكار ايردى سپاه

bkz. مردانه وقزاق بيكيت ايدى.

bkz. ياقا يردا اولغايمان اوچون چادر واولتورور يرى قزاقانه وبى تكلفانه ايدى.

bkz. اكثر قزاقلىق لاردا وفترات لاردا مينينك بيله ايرديلار.

bkz. قزاقچى (eşkıya)

qazaq-: yol kesmek, eşkıyalık yapmak.

qazalak: çayırkuşu, toygar.

ķazan: kısa namlulu, geniş ağızlı, tencere ya da kazan, büyük üzengi, Türkmenlerin toplandıkları bir yer adı.

bkz. قازان قورماق نينك ايش كوچيدا

bkz. اولوغ قازان بيله تاش آتتى

ķazanc: kazanç, kazanma, kâr.

ķazġan: ahşap ve sazdan yapılmış dairesel şekilde bir tür makina, alet, büyük tencere ya da kazan, top, namlu.

bkz. آھنين تن قزغان

ķazġan-: kazanmak, hak etmek, elde etmek.

bkz. جسمى بىرلا بارىب كىلدى

دوست وصلينى قازغانىب كىلدى

ķazı: at etinden yapılmış sucuk ya da sosis, at yağı.

ķazındu: eğe talaşı, eğinti, yonga, talaş.

ķazma: balta.

ķaznaġlıķ: oymalı, oyulmuş, yontarak oyulmuş.

bkz. ارتانچى طبقه سيدا بىر قارتاق لىق ايوان دور

ķazu: elde etme, kazanma, kazanmış, kazanılmış.

ķazuķ: büyük çivi, kargı, mızrak, takımyıldızı.

kebe: derme çatma kulübe.

bkz. قورغانغه كىرىب اوى وكبه سالىب

kebze: omuz, kürek kemiği. bkz. كبزه چى (falcı)

keççe: kekeme, peltek konuşan, aptal, budala, hödük.

bkz. نوایى اول يوز ولب شوقيدىن ناکه نوا چىكسا

دم اورماس بلبل وطوطى كيم اولدى كچه پلتنك

bkz. مظفر ميرزا نينك بچه كچهلارى

keçek: ördek kuyruğunda bulunan tüyler.

keçikür: geçilmiş, geride kalmış, geçici.

bkz. آلتمش كوندین ایکی كون كچیکور بولسا

kedhüdā: evli, gelin.

bkz. كدخودالیق (evlilik ilişkisi) bkz. آنی شول یل كدخودا قیلیب ایدی

keci: kedi.

kedik / kedük: yarık, çatlak, yırtmaç.

keklik: keklik. bkz. ككلیك (mercanköşk, sıçankulağı) bkz. ككلیك ازماق (mide hastalığı)

kelbār / kelber: heybe, torba.

kelçe: Khokand menşeli bu kelime Farsça göçebe demektir.

kele: evcil hayvan, süt ineği.

bkz. بیر پاره اسیر وای وکله لار نی کیلتوردی لار

keler: kertenkele.

keles: kertenkele.

kelki: kekeme, peltek konuşan.

bkz. کیشى نینک تیلندا کم لیکی بولسا آنی ترک خلقی پلنک دیرلار مغول کلکی دیر

kelte: berbat, kötü, baş örtüsü, kundak bezi, kısa, sopa.

bkz. کلتە چپار اتلی bkz. کلتە کیساک (bir tür küçük kertenkele)

keme: gemi. bkz. کیمه

bkz. کامه یساسون تیب امر قیلدی

kemel /kemal: yapma, hazırlama.

bkz. بیر نیچه خوش خوار وکیفیت لیک کمالی کیلتوروب کیفیت قیلدی اول مرتبه دا کیم نماز شامدا

بیک لار بییغیلغاندا کیمگاشکا چیقا المادیم

kemirte: yeşil kayısı, olmamış kayısı.

kemişek: ağzında üst dişleri ile alt dişleri arasında uyum olmayan, üst dişleri öne çıkmış olan.

kemizdek: kıkırdak.

kemre: gübre.

ken: çok, birçok, çok sayıda, pek çok.

kence: genel olarak çocuklar.

kenderemek: çürümek, bozulmak.

bkz. كونكلاک ارا مشك و عبير طرب

كونكلى دا يوز ايت اولوب و كنده راب

kendir: kendir, halatın ucu.

kendü: kendi, kendisi.

kenek: gecikme, süre, mühlet.

kenes: şaşırılmış, şaşkın, budala.

ken(n)e: kene. bkz. كنه اوتى

kepenek: bir tür keçeden elbise.

keşik: tahıl ölçmek için kullanılan ölçek.

ker-: yaymak, sermek, genişletmek. bkz. كرنمك (esnemek)

kerāyet: Orta Asya'da bir kabile ismi.

bkz. كرايت نينك معنى سى قرابران تيماك بولور

kerbi: uyuz, uyuz hastalığı.

kerc: çok acıkmış olan, bina yapımında kullanılan taş veya ahşap parçaları.

kerek: bir tür bıldırcın.

bkz. كرك خيلىغه قارچىغاي در ميان

آلار جوژه ينكليغ بو بير ماكيان

پرده كى اولدى ايكين ايچره كرك

اوچتى آچىب پردهلارين شب پرك

kerenguruğ: küçük çan, çingirak.

kerge: Tatarlara özgü yapı iskeleti veya çerçeve, metal kafes gergi, kafes.

kerim: küçük , ufak, önemli.

bkz. اگرچه كچك كرىم راي وراجه تاغ و جنكل داخلې بار ايردى لار

bkz. كچيك كرىم دين خود منداق موزلار

kerk-: oynatmak, kımıldatmak, hareket ettirmek, sarsmak, sallamak.

kerkev: bir tür yaban armut ağacı.

kerki: bir tür balta.

kersen: ahşap kase, çanak.

kersi: bir tür fileto balık.

kertki: kertik, yarık. bkz. كرتك (bir çentik atmak)

kevid: istirahat etmek için bir tür koltuk ya da yatak, bir çatının kenarındaki çıkıntı.

kervüleş- / gervüleş-: yığılmak, birikmek. bkz. كروه لاشيب

bkz. قاچقان بيله قالين كروه لاشيب اينديلار

keser: marangoz baltası.

kesemük: köpeklerin boyunların takılan bir tür boyunduruk.

kesme: anne ve babası iyi bir ırk olan at cinsi, yuvarlak ekmek, kesme, kesik, saç uçlarını kesme, sivri uçlu bir tür ok, büyük ve geniş bir tür at eşyası.

kesmelek: ahşap mandal.

kestane / kesdane: kestane.

keşir: havuç.

ket: oturmaya yarayan eşya (sandalye, kanepa, koltuk), taht, hükümdarlık tahtı.

bkz. كت يوزيدا توشاك ساليب نيچه قات

آندا ياتغوردى زار خسته نى بات

ketek: kümes.

bkz. آنداق كه تاوغ نى دستور بيله صباح لار كتك دين چيقارماق معهود دور

bkz. هم ايل منزلىن شه كتك ديك بوزوب

تاوق اورنيغه جغد اولتورغوزوب

kette: büyük, soylu, güçlü, kuvvetli.

ketün: pamuklu kumaştan yapılmış kaftan, paumuklu bez ya da kumaş.

bkz. كيم كفن نى ياد ايتار آندىن اولوك آگاه راق

كيم لباسين بيلسا كيم ايرور كيتان ياخود كتون

kevek: oyuk, çukur, şişmiş, şişkin, kibirli, gururlu. bkz. كاوامك (oymak, kazmak)

kevş: geviş getirme.

kevşe-: geviş getirmek, gevşemek.

kevürge / kövürge: büyük davul ya da tambur.

bkz. كاؤرگا دهري ارا ساليب غريوى

نيچوك كيم مست بولغالى زرّه ديوى

bkz. همول ساعت اير اوغلى بيرلا نوروز

كاورگا چالدى چيقتى شاه فيروز

key: bir tür yırtıcı kuş.

bkz. كى دا داغى باردور اولوغ بال وپر

بار مو هما خاصيتى دين اثر

keybür: av için büyük sivri uçlu ok.

bkz. چونكه سالدی ايکی قولیغه شكال

كيبر آتيب بوغوزلادی فی الحال

keymür-: saklamak, gizlemek, örtüyle örtmek, örtü çekmek.

kezek: soğuk algınlığı veya başka nedenler sonucu oluşan kangren, bir tür hastalık.

كویا هر عضو یغه توكن قويوب اول جراحت كزك بولوب آخر بولدی bkz.

حسرت ایلیکین تیشلاب ایچارمین غمی دین قان bkz.

عیشیم نی خیال ایت بو می دا اول کزکیم دین

کوزن اولتوروب چون سوروب کور تک bkz.

قیلیب بزم را نی شکر دین کزک

علما کیلتورکان کلاب شیشه ری کیم خالی قالیب باده سالورغه کانی ملازم لاری آلیب bkz. و آلا

کیلتورکان نبات کزک اوچون اوشالیب

kezik: küçük bıçak.

kıba-: kovalamak, takip etmek.

kıba kıba: parçalı.

kıbçaq: Hazar Denizi'nin kuzeyinde yer alan bir Özbek kabile ismi, içi boş ağaç türü.

قدیم ترکی تیلندا ایچی قوش اغاجنی ایتب قیچان دیرلار ایرکاندور بو وقتدا هم ایچی قوش bkz.

یغاجنی چبچاق دیورلار قبا خلق تیلی کیلمانلیکیدین قاف نی چیم اوقیدورلار

kıbık: yoğurt suyu, ayran.

kıc: kaşımak, kazımak.

kıcır- / kıckır-: avazı çıktığınca bağırarak, çağırmak.

اول بی تحمّل قیجغیریب ایلکا کوب طعن لار قیلدی و ضحاک نی سوگتی bkz.

قیجغیریب قویپتی قلندر بی قرار bkz.

ظاهر ایلاب اضطراب واضرار

استراباد دراج لاری بات مینی توتی لار دیب قیچقیرور ایمیش bkz.

bkz. قیجغیریشمق (birbirine bağırarak, çığlık atmak);

قیجغیریشتی لار کیم خوال اسرو کینک خوال دور

kıcırış / kıckırık: çığlık, haykırış, inilti, sızlanış.

ķıcı: kara pazı, bir tür ot.

ķıcığ: parmak ile gıdıklama, dürtmek.

ķıcığlama: parmağınızla koltuk altını veya ayağınızın altını hafifçe gıdıklamak.

ķıcırdada-: dişleri birbirine sürtmek, gıcırdamak.

ķıcış: kaşınma, kaşıntı.

ķıcış-: kaşınmak.

bkz. مناسبدور كوزوم سورتوب قاشيسام كيرپيكييم بيرلا

قيجيش سامى اوتى نينك حرقتى بيرلا كف پايى

bkz. ديدى كوزوم قيجيشور ايتيم كه باده تاميز

ديدى نى حاجت آنكا باده مست ايرور آنسز

ķıççıma: bir kapı desteği, yuvarlak fiçı.

ķıçı: makas, tırnak makası.

ķıf: şişe açmak için aparat.

ķığaş: gürültü, patırtı, kargaşa.

ķığız: keçe, fötr şapka.

ķığrat u ķığat: Çāğatay'da ünlü iki kabile ismi.

bkz. مين تىلاب حسن ولى شاه تىلاب حسب ونسب

منكالولى بيله هند وانكا قيغرات وقيغات

ķıjğın: şaş, şüpheli, karanlık.

ķık: hayvan gübresi, sahte, sahte şey, sahte adam.

ķıl: saç, saç teli.

bkz. قيل قويروغى (kıl kuyruğu, bir tür kuş)

bkz. باغرى قرا يوسونلق قوش قينه بولور كيم قيل قويروغى ديرلار قرشى ولايتى دا بيحد
وبى

نهایت بولور اوچون اول نواحی دا مرغك قرشی دیرلار

کیل-: kılmak, etmek, yapmak, eylemek.

bkz. بو افغانلارننک فکرینی بر اصل قیلماق کیراک

bkz. قیلغالی (olmalı)

bkz. بیل که سحا قیلغالی کیم دور محقّ

سیم بیورکا کیم ایرور مستحقّ

bkz. کونکل بحری دین مخفی درلارنی عالی مجلس غه بو نوع نثار - (yapılmalı) قیلیمق

قیلیلور کیم

bkz. قیلالغونچه

کıla kıla: askeri bando.

کılav: yiğit, cesur, iyi, ışıltılı, bileyici, sığırın veya atın ağızına gelen zararlı madde, boğazdaki düğme.

bkz. تاقا دالغادا چین یلاوز پذیر

یانا جوشن اوستی کا چینی حریر

تاموغ شعله سی بارچا رنگین یالاو

بیلینب یالاو جلوه سیدین قیلاو

کılavla-: bir kılıcı ya da makası keskinleştirmek, bilemek.

کılbaş: bir tür yara.

کılحک / کılحک: saç, pirinç arpa ve bu tür diğer bitkilerin püskülü ya da kılı, balık kılحی.

bkz. هندوستان بالیغلاری نینک کوشتی لذیذ بولور ایدی وقیلتیغی بولماس

کılغولی: alışıldığı gibi, çoğunlukla.

bkz. نیجه ستم قیلغولی آباد اولوب

بارچا ستم چیکجی بر باد اوب

کılح: kılıç.

کılح / کılح: iş kılış, biçim, tarz, hareket.

bkz. قیلیب یخشی لیق بیرلا یخشی قیلیق

قیلیق دیک باشیندین ایاق یخشی لیق

bkz. سین یخشی سین و مین یامان هر کیم کا مناسب دورور قیلیق

bkz. قیلیغ لی (güçlü)

kılınc: iş kılış, doğal, tabi.

kılış: iş, eylem, kılış.

kılsık: yün kesme makası.

kım-: kımıldatmak, hareket ettirmek. bkz. کوز قیمق

kım kım: parçalı.

kımac: şaşı, şaşı göz.

bkz. نرکس اول کوز دیک ایماس ای باغبان باق کوزونک آچ

نی اوچون کیم بو بیر قیماج ایرور اول بیر تالاج

kımırlat-: sarsmak.

kımız: kısrak sütü, kımız.

kımşan-: yavaşça hareket etmek, kımıldamak, somurtmak, surat asmak.

kın: işkence, ceza, eziyet, üzüntü, kaygı, kın, kılıf.

bkz. از فرصت دا اون بیس کون تارتیمادی کیم توتولدی عظیم قین لار تارتتی

bkz. حبه سی یوق اردی چونکیم کوردیلار

قلب نی قین آستی دا اولتوردی لار

bkz. راست ایتتقین

bkz. قین اغاجی

kına-: işkence etmek, acı çektirmek, cezalandırmak.

bkz. قدی شوقیدین هوا تیلار کونکلوم قوشی

نیچه تن زندانیدا محبوس قالغای قینالیب

bkz. قينالغوديك (zora, acıya dayanıklı);

بیر زمان دور عمر عزم راه ایتیب آسوده بول

بولسانك ابنای زمان بیدادین قینالغو دیک

kınak: güçlü kuvvetli, ünlü, ün salmış kişi.

kınac: yapılış tarzı, biçim, görünüş, eğiklik, eğim, iniş, eğim, meyil.

kınçır: bir kusuru ya da sakatlığı bulunan, tek gözlü, şaşı.

kındır-: kışkırtmak, tahrik etmek, uyarmak.

kındıra: uzun tüyleri olan bir tür kamış.

kıne: kçültme eki. bkz. غینه

bkz. هر قوش قنه جفتی بیرلا پر جوش

هم پر بولور اوچسا قونسا هم دوش

kınğır: dik kafalı, inatçı, yiğit, cesur. bkz. قینغرایمق (inatçı olmak, homurdanmak)

kını: kenar, kıyı, sahil.

kınır: yaban eşeği.

kınla-: kılıcı kına koymak.

kınp: kuvvetlendirme anlamı veren bir kelime. bkz. قیب قرمزی

kınp-: kırpmak, göz kırpmak.

kınr: yükseklik, tepe, bir dağın deposi, Kaşgar dilinde ise ; yüksek bir tepeye çıkmak, kır, çöl, gri renk.

bkz. اول قیردا کیم بیز یاشونوب ایردوک

bkz. یول خود قیرلار یوققاری چیقار ایکاندور

bkz. قیر اوستنه چیقدی

bkz. قیر و قولدا

kınr-: kırmak, parçalamak, kazımak, kaşımak, birkaç kişi öldürmek.

ķıraĝ / ķıraķ: kenar, kıyı, sahil, uç, son, köşe bucak, yan, taraf, dışarı.

bkz. قیراغی دا درختی کوککا همسر

بو حیوان سویی اول خضر پیامبر

bkz. دوری دا بورون یوکور بیراقدین

ایورول باشی غه ولی قیراقدین

bkz. مردانه لیک جدل و جنکی دین قیراق ایدیلا

bkz. افغان لار عجب هوش و خرددین ایراق و رای و تدبیردین قیراق ایل لار بولور

ķıraĝu / ķıray: kıraĝı, ince dolu.

bkz. ساقال اغی اولوم کا پیش رو دور

تیریک لیک سبزه سی اوزرا قیراو دور

bkz. حلّهء کافور کون اول خلعت خضرا اوزا

سبزهء خضراغه کویا توشتی رحمت دین قیراو

ķıran: bir tür kadın ziynet eşyası, son, sonuç, mutsuzluk, bedbahtlık, talihsizlik, yıkıntı, harabe, kayıp, zarar.

ķıray: bkz. قیراغو

ķırbıdı: terzi makasının artıkları.

ķırbıķ: külahın kenarına dikili olan post ya da kürk.

ķırbıķ tiken: oklu kirpi.

ķırcıl-: çatırdamak, kıtır kıtır etmek, sallantıda olmak, ötmek.

ķırcıldat-: dişlerini gıcırdatmak.

ķırgavul: sülün.

bkz. قیرغاولی بیحد سیمیز بولور آنداق روایت قیلدیلا کیم بیر قیرغاول نی اسکنه سی نی تورت

کیشی بیت توکاته آلمایدور

ķırgıc / ķırķınc: tencerenin dibinde kalan tortu.

ķırđın: bozgun, yenilgi.

ķırđu: akırdoğan, atmaca, bir av kuğu.

ķırı-: bir çizik üretmek ya da kırmak, bir ok kenarını kırmak ya da çizmek, bir tür tağ.

ķırırđ / ķırırķ: parça, kıyı, kenar, uç, çöl.

ķırırđla-: geri çekilmek, uzaklağmak, kaçmak.

ķırırntı: kırırntı, eğinti.

ķırırķ: kırırk, bir Özbek kabile ismi. bkz. قیرق آیاغ

ķırırķ: kırırkmak, biçmek, makas ile kesmek.

ķırır ķıl: saçları ve tüyleri gri (boz) olan.

ķırırķın: siyahi köle, cariyeye.

ķırırķlıđ / ķırırđı: yün kesme makası.

ķırırıla-: konuğuarak dağlarda gezmek, kırırda gezinti yapmak.

ķırırılađan: ülser, çıban, apse, veba hastalırđı.

ķırırmaa: bitkilerin dibinde biriken kum, enkaz.

ķırırnađ / ķırırnaķ: genç hizmetçi kız, cariyeye, nikahsız eđ.

ķırırımız: kırmızı renk elde edilen bir solucan.

ķırırıtıđ: tüy, ince kuğu tüyü, deri boyamak için kullanılan köpük.

bkz. عزرائك توفراقنى ير نينك ايچيندين آلمادى قيرتيشيندينآ لیب ايردى

ķırırıs- / ķırırısımıla-: sıkıkmak, sıkığtırmak, yakından sıkıkmak. bkz. قيسناق (dar)

ķırırısac: kerpeten, mağu.

ķırırısırķ: güç, kuvvet, şiddet, zor.

ķırırısır: kısır.

ķırırısak: testis.

ķırırısķa: kısa.

bkz. قيسقه ملا حظه قیلیب

ایچی تار وتنک حوصله وقیسقه راق کیشی ایدی bkz.

جوانغار برانغار ساری قیسقه حمله لار قیلدیلار bkz.

کۊسکان-: kışkanma, kışkançlık.

کۊسکانچ: kışkanç.

کۊسکار-: kışaltmak, küçültmek.

کۊسراع / کۊسراک: kışrak.

کۊستا-: sıkıştırmak, bastırmak, zorlamak, mecbur etmek, itmek, sıkmak, basmak.

شیراموننی بارچه یولداشلاری بیرن قیستادی bkz.

کیستالمق ، قیستانمق (sıkıştırılmış, ezilmiş) bkz.

کۊستاک: zorlama, baskı, zoraki, şiddet, zorbalık.

بیر آستندا یاشورغان مالینکزی قین سیز قیستاق سیز چیقاریب bkz.

کۊش: kış.

کۊش-: eğilmek, sarkmak.

کۊش کۊش: avlamak veya heyecanlandırmak için kullanılan ünlem.

کۊشیک: dolambaçlı, dönemeçli, eğik.

کۊشلا-: kışlamak, kışı geçirmek.

کۊشلاک / کۊشلاییش: kışın geçirildiği mekan, kışlak, kışla.

کۊتلا-: bir şeyler söylemek.

کۊصرا- / کۊصران-: kıvrırmak, saç kıvrırmak, toplamak, yığmak, birleştirmek.

کۊصراک: kıvrık, birleşmiş, toplanmış, tıknaz, bodur.

کۊصریم: kıvrık, kıvrıcık.

کۊی: irin, cerahat, gübre, besi yemi.

کۊی-: izin verilen şekilde düşünmek, gözyaşı, küçük parçalar, öldürmek.

اناس او غلین قیا بیلمادی bkz.

کۊییک: üç köşeli olan, bir mendil ya da peçenin kenarında bulunan kıymık, püskül.

kıyın: makas, tırnak makası.

kıyma: kıyma.

kıız: kız, alev, ateş, ısı, sıcaklık, pahalı, çok yüksek bir fiyat.

bkz. قیز اوغلان bkz. قیز بالا bkz. قیز قارداش bkz. قیزلیق

kıız-: sıcak olmak, kızmak.

kıızalaq: lale.

kıızamuq: kızamık.

kıızar-: kızarmak.

kıızgan-: çok kızmak, kızgın olmak.

kıızgın: sıcak, kızgın, öfkelenmiş, tahriş olmuş.

kıızıq: sıcak, sıcaklık, yüksek ısıda olmak, kızgın.

bkz. انکلامان بلبل قیزیق کونکلی مو دور یا عطر اوچون

غنچه سیدین کل مرتب قیلدی اوتلوق مجمری

kıızıq-: kızışmak, ısınmak.

bkz. مجلس قیزیقتی چاغیرلار باشقه چیقتی

bkz. اوروش قیزغان وقت دا

kıızıl: al, kızıl, belli, ortada, apaçık, güçlü, kuvvetli, papağana benzer kırmızı kuş, bir tür şahin ya da doğan.

bkz. اوش قه هم قیزیل قراتایاق قیلیب bkz. قیزیل ایاغ bkz. قیزیل التون bkz. قیزیل آلا

bkz. قیزیل یومورتغه bkz. قیزیل توکلو bkz. قیزیل قال bkz. قیزیل بیلکا bkz. قیزیل باچیغ

bkz. قیزیلچه bkz. قیزیل قطیفه

kıızıl-da-: ses çıkarmak, havaya atılan bir ok ya da taş sesi.

kıızımtul: kırmızımsı, rengi kırmızıya yakın olan.

kıızış-: birbirlerine karşı kızışmak, kızmak.

kıızıt-: ısıtmak, ateş almak, tutuşmak, tutuşturmak, alev alev kızartmak.

سپهر کوره وی زرکر کوره سی دیک مهر اوتیدین اول نوع قیزیتمی کیم یقین دور کیم
فلك

طاسیدین ثوابت دانه لاری طاس داغی قلعی قطراتی دیک ایریب تاما کیریشکای

kızkal-: bulanık olmak, karışıklık.

kızımık: tencerenin dibinde kalan, atık.

ki-: giydirmek, giymek.

kibi: gibi.

kiç: şaşkın, şaşmış, dona kalmış, gec vakit. bkz. **گیچ قورون** (akşam saaati, gece, geç vakit)

ای نوایی شعله لیق جانینک او و جلاب باشلا یول

گیچ قورون چون آتلاب اول مست مهمانیم بارور

کر اوتار یوز مینک صعوبت بیرلا کوندوز محنتی

وای یوز مینک وای مین بی کس کا ب ولغاچ گیچ قورون

kiçe: keçe.

kiçik: küçük, ufak, aşağılık.

kiçim: savaşta ata giydirilen zırh.

آتار غه کیچیم سالیب

بیر کیچیم لیک ات

kiçteken / kiçtegen: şifalı bir bitki.

kifte: zarar veren, acı ve üzüntü.

kigirme: geğirti, geğirme.

kigirtek / kigirdek / kigürük: boğaz, gırtlak.

ایکی قولاغیدین کیین چکا سیکا اوق چاپتیم کیگیرتاک اوق اینیب قالدی

kigülük / kiygülük: giysi, elbise, dış giyim.

وهر بیل احتیاج اهلی غه کیگولوک بیتکورکای لار

یانی لار شهر ساری یول باشلاب bkz.

بیر ایکی ایسکی کیگولوک تاشلاب

kigür-: giyinmek.

مین حمام کیریپ ایدیم اوشال حمامدا کیگوروب کوروشوتم bkz.

کیگوزوب bkz.

kikiz: keçe.

بیر آق کیکیز اوستیکا اولتور غوزوب خان کوتاردیلار bkz.

کیکیزدین وشالدین کیشی یساب bkz.

kil: bir tür emir kipi, kuzu, kuzu postu.

بیر اسکی کیل پوستین تابیب کییندیم bkz.

kil-: gelmek. bkz. کیلیمک (geri vermek, götürmek)

عرضه داشت اول کیم وقفه دا زیارت جهتی دین امام روضه سیغه کیلیلیپ ایردی bkz.

کیلتورمک (getirmek) bkz. کیلاشمک (karşılaşmak, görüşmek) bkz.

kile: muz ağacı.

کیله کیلتوروب ایکتوروب ایدیم bkz.

kili: büyük harç.

kilin: nişanlı, gelin.

کیلین لار یخشی راق بیلورلار bkz.

kiliş: geliş.

kilü: gelme, geliş, varma.

وبو خبرلار نینک عراقدین کیلویی bkz.

kilürtek: köstek, bukağı, engel.

kim / kiyim: at zırhı, yelme, giysi, elbise.

kime : küçük gemi.

چون ییل اوز اعتدالیدین آشتی bkz.

زورق اول كيمه بيرلا يانداشتى

kimeldaş: arkadaş, ortak, dost.

kimercek: kıkırdak.

bkz. كىشى نىڭ توتوش سونكاك لارى نىڭ اراسىندا كيمر جاكى بولور.

kimerse: kişi, kimse, birey, fert.

kimesne: biri, birisi, kimisi.

kimsen / kimsend: sarı deri, aynalara koyulan deri.

bkz. ديمه لوحه كيمسان بيله زيورى

آنىڭ ديك كه هندويى بازىكرى

bkz. تاج ايله كسوت كه تريت يب ايلابان

بارى كيمساند بيرلا قذ هيپ ايلابان

kimür: kömür.

bkz. كيمور شام ودم آندا صبحدم بيل

شهاب اول كوره دين چققان علم بيل

kin / kiyin: arka, arkada, ard, başın arka kısmı.

bkz. نيچه كون چونكه آندا مكث ايتى

نى كه قالميش ايدى كيين ييتى

bkz. كىلكاج اول يوز آليما قالور قرا قىغو كيين

سايه توشكان ديك كيين خورشيد بولغاج ايلكارى

bkz. كيينجه (arka, arkadan, peşinden);

آندا هم تورا آلمای مروغه باردى و آندا هم كيينجه قاوغون كىليب يالغوز تىكىرمن دا ياشوندى

bkz. كيينكا تارتمك (uzatmak)

kiñ / kiñiş: geniş, bol.

bkz. نكته درين بيل قولاغ آرايشى

گینک اوتوك اولدی ایاغ آسایشی

kind / kint: köy, kent, şehir.

kindik: göbek.

bkz. اوكسوز اوز كندیکین اوزی کیلسار.

bkz. لمغانا نارنجی کیچیک راک و کندیك لیک بولور.

kine /gine: küçültme hal eki. bkz. غینه

bkz. بیر کون گینه ترک دشت قیلسون.

کللار بیله باغ کشت قیلسون

bkz. طبع دین کاه کاه رنگین گینه نیمه لار باش اورار ایردی.

bkz. کفش و دستارلارینک و یاغلیغ لارینک وایتاک اوجی دا توکون گینه سی بولسا.

kişel- / kişiş-: geniş olmak, genişlemek, bollaşmak.

kişē: görüşme, danışma, istişare, öğüt, nasihat.

bkz. چارلاتتی روان اوروق قایشین.

سالدی اراغه اول ایش کینگاشین

bkz. پادشاهلار و کینگاشلی لار نینک اصلی نی- (öğüt vermek, bakan); کینگاشلی

kişē-: görüşmek.

bkz. کینگاشتی شه توزوب مجمع احبًا.

بولوب حاضرنی کیم بولغای اطبا

kip: dar, sıkı, birlik, birleşik, düz.

kipçek: dairesel tef.

kipleş-: bir başkası ile yakınlaşmak, sıkı fıkı olmak, duş yapmak.

kipri: kirpi. bkz. کیپری تیکین (büyük kirpi)

kir: kir, pislik, arkadan gelen bölüm.

kir-: girmek, geçmek.

شهرغه ایل کیرکالی کوب یول ایدی. bkz.

اول که بورون کیردی ولی اول ایدی

kireç: alçı, alçı taşı.

kirgüz-: içeri almak, sokmak.

بیرور اول بیر اولوک کا جان سوزیدین. bkz.

تن ارا کیر گوزور روان سوزیدین

مینینک قولتوغوم دین توتوب چادرغه کیرگوزدی. bkz.

kiriş: giriş, bir tür halat, giriş, girme.

kiriş-: başlamak, girişmek, sokulmak.

سپهر کوره وی زرکر کوره سی دیک مهر اوتیدین اول نوع قیزیتتی کیم یقین دور کیم
فک

طاسی دین ثوابت دانه لاری طاس داغی قلعی قطراتی دیک ایریب تاما کیریشگای

kirişmel: çingene.

kirlen-: bir giysinin dağınık olması yada yaralı-kirli olması.

kirmek: ilmek, düğüm, bağ.

kirneş-: esnemek.

kirpi: kirpi.

kirpiç: tuğla.

kirpik: kirpik.

kirşen: beyaz fondöten.

kirt-: yıkamak.

kirtek: boğaz çıkıntısı, hırtlak.

kiryal: bir tür timsah.

بیر بالیق کیریال نینک قورقونجیدین آنداق بلند ساچارار. bkz.

kiryās: kemer altı, revak.

بیتى وکوردى بىر بىيک کىرياس .bkz.

طاق وايوان آنکا سپهر اساس

ويو باغ کرياسى نىنک رقى دا اول همايون آتى بيتىلسا نى عجب .bkz.

توکانکاج سوز چىكىلدى پيش کش لار .bkz.

نى کيم کرياس تولدى سراسر

kis-: kesmek, biçmek, karara bağlamak.

kisec / kisek: fırınlanmamış tuğla. bkz. تاش وکيساک تاشلاديلار .bkz.

kisi: giysi, elbise.

kisim: kira, resmi ücret.

kisiş-: pazarlık yapmak, uzlaşma, uyuşma.

kisken / kisten: bir tür cop ya da topuz, bir zincir veya kayış ile bir sopaya tutturulmuş demir top.

کيستىن ونيزه وتبرزين .bkz.

kisküle-: kesme yeteneğine sahip olmak.

kisme: yuvarlak ekmek, saça keserek şekil verme, kesme.

kisük: kesim, kesme, kesit.

kiş: samur (kürk).

kiş / giş: örtü, kılıf.

kişen: zincir, köstek.

kişi: biri, birisi, kişi. bkz. کيشى قرا (halk)

kişi-: eğilmek, eğrilmek.

kişik: eğimli, virajlı, eğri.

kişne-: kişnemek.

هر اشهب كه كوڪا باقىب كيشنابان .bkz.

قوياش اشبهى تابى ديك ايشنابان

kit-: gitmek, uzaklaşmak, yola çıkmak.

bkz. کر توفق قیلور نی فهم ایتگوم

وه كه كيلگونك وليك مين كیتگوم

kiter-: götürmek, zorla almak, yok etmek, ortadan kaldırmak.

kitkülük: gitmesi gereken, terk etmesi gereken.

kitmen: bel, bel kısmı. bkz. تورا وکیتمان

kitür-: getirmek.

kive: kellik, güve, güve kelebeği.

kiyik: geyik, elbise, giysi.

bkz. اوزیمزکا لایق کیکدای بیر نیمارسه تابلمادی

kiyütüklemiş / kiyütüklemiş: giydirmeye eylemi, giydirmiş, Moğollar arasında yılın yenilenmesinde yapılan kutlama, bayram.

kiz: keçe.

bkz. چون مين مجون باشين اطفال تاشی سیندورور

آه اوتی ژولیده ساچیمدین آنکا کیز کویدورور

bkz. کیز بورك اوزا قورچوق چیرمار ایردی

bkz. کیز تورلوق (siyah keçe çadır)

kiz-: gezmek, yürümek, ilerlemek, gitmek.

kizek: yürüyüş, gezinti, bekçi, muhafız, nöbetçi, sıra, dizi, düzen. bkz. کیزاکچی

kizle- / kizlet-: saklamak, gizlemek. bkz. گیزلانمک (gizlenmek)

ko-: koymak, yerleştirmek, bırakmak, vazgeçmek. bkz. قویولمق (yerleştirilmek)

کته واز توزیدا واز توزیدا او اوچون چرکه قویولدی

bkz. چاپقونچی قویولدی

bkz. مغوللار حضرت شیخنینک محلّه سیغه قویولب کیلدیلار

bkz. وقت تاپعاج خان نینک اوستیکا قویولغایلار

qoba / quba: et büyümmesi, ur, iriyarı, şişman.

qobatluq / qubatluq: yemek odası.

qobğa / qopqa: su çekmeye yarayan kova, burç, burçlar kuşağı.

bkz. قوبغه سويى آب زندکا نى

اول سو بيله تازه حوت جانى

bkz. اول چاه باشى دا بير کاربان توشوب چاه غه قوبغه ساليب

qobur / qubur: vazo, fincan veya bardak tabağı, kutu, kılıf.

qobuz: şekli armuta benzeyen bir tür enstrüman, kopuz.

qoc-: kucaklamak, sarılmak, dolamak. bkz. قوجوشمق (öpüşmek, kucaklaşmak)

bkz. شه اغزاز ايله ار جمند ايلادى

قوجوشماق بيله سربلند ايلادى

qoca: yaşlı adam, iğdiş edilmiş erkek. bkz. قوجه يمشى (çilek ağacının meyvesi)

qoç: koç.

qoçalak: çaylak, çehre, yüz, maske.

qoçqar: damızlık koç ya da koyun.

bkz. اسماعيل عليه السلام عوضى جبرانال عليه السلام غه امر بولدى كيم قوچقار
كىلتوروب

ابراهيم عليه السلام انى قربان قيلدى

qoğ: kıvılcım parıltı.

qoğ-: kovmak, atmak, itmek.

qoğlama: ateşte kurutulmuş olan şey.

qoğu: kuğu.

qoğurcaq: oyuncak bebek, kukla.

qoğuş: oluk, su çukuru, su yolu, lağım, ayağının altında kalan zemin.

qoğu / qoqu: koku.

kol: kol, el, tepe, zirve, bir dağın veya ovanın eteğinde oluşan höyük, yol, patika, bir ordunun merkezi ya da ortası, kul, köle.

bkz. **ایکی شه کیردی لار خدا یولیغە**

ملك لارنى سالیب آنینك قولىغە

bkz. **آنینك ديك باردی آرام وقراری**

كه چىقدی اوز قولىدین اختیاری

bkz. **تاغدين قوبوب ایلادی قویى میل**

هر قولغە توکوب سرشكى دین سیل

bkz. **سمنبر چاپیب ایردی اون بیغاج یول**

دیمای کیم توز تمامی تاغ ایله قول

kol-: istemek, dilemek, rica etmek, mazeret üretmek, evlenmek için bir kız istemek, aramak.

bkz. **بارچا عالم عاصی سین قولسانك باغیشلار حق سنكا**

کیم طفیلینك دور بو خلق اولین و آخرین

bkz. **اگر یوز قرق عذر آیین بولایی**

نیتهب هر کونجی لیک عذرینك قولایی

bkz. **چون حمله سی ساری کوز سالیب سین**

قولماق غە قیزینی سوز سالیب سین

bkz. **یعقوب علیه السلام آنینك لیا آتلیغ قیزین قولماق استدعاسین قیلدی**

bkz. **قیصر نینك قیزین قولوب روم دین یاندى**

kolac-: istemek, dilemek. bkz. **قولاماغلیق**

bkz. **زنده دل مجنون نینك اولمش کونکلی چون لیلی غە حی**

بس نی آسیغ آنى حیدین قولاماغلیق ای عرب

kolac / kulac: kulaç.

kolakta / kulakta: insan at veya deve de görülen tehlikeli yara.

ķolan: yaban eķeēi, bir at kayıķı, kolan, kuķak, kemer.

bkz. كابل وسرخاب طرفى قولانى هم بولور

bkz. قولان قويروعى (bit bitki adı)

bkz. كوز محللاريدا كيم قولان قويروعى ديكان اوت چيقيب كمال غه ييتيب كل قىليب دانه باغلار

ķolansa / ķulansa: koltuk altı temizleme kokusu, orta parmaēın etten ayrıķması.

ķolay: kolay, rahat, zahmetsiz, yaralı, bir yerde bulunan, bozuk, bozulmuş, kōtū zararlı.

bkz. قولای مین ، قولای دورمین

ķolbaē: bir tür bilezik.

ķolcaķ: kolķak, kolluk.

ķolķar: arkadan söyleyen, ķekiķtiren, laf toplayan.

ķolda-: elinin altına almak, himaye etmek, yardım etmek.

bkz. كرم ايلاب ايكى قولوم قولدانكىز

سوز اقلیمی ساری مینی بولدانكىز

bkz. و بو يولدا آياغيم تاييلسا دستكيرليك بيله قولدا

ķoldauķ: yardımcı, yaver, acıyan.

ķoldaķ: arkadaş, dost, ortak.

bkz. كوزونك آچيب كوتاركيل باشينك آخر

كه كيلميش بو حزين قولداينك آخر

bkz. يخشى قولداش جانغه آسایش

ķolıncaķ: Çaēatay'da bir kabile ismi.

ķolmaķ: boş konuķan, geveze, boşboēaz.

ķolmaf / ķulmaf: řerbetķiotu.

ķoltuē: koltukaltı.

ķolturmac: uzun bluz ya da kaftanda bulunan yarık, yaka.

qolux: sarık, türban.

qolum / qolun: bir kaç atlık tay.

qomaqçı: övüngen, palavracı, boş konuşan.

qomalaq: yuvarlanmış, yuvarlak, yuvar, at pislighi.

qombul: takım, deste, demet, sürü.

qomsı: muhbir, gammaz, kurnaz.

qon: bir yerde bir süre kalış veya kalınan süre, konut, oturma, oturma süresi.

bkz. اول یرکه ارکنه قون آت قويدیلار.

qon-: konmak, oturmak, yerleşmek. bkz. قونوشمق bkz. قوندورمق

qoñ: kuzgun, karga.

qonaq / qonaq: konak ev, saray, konuk, misafir, sarhoş edici bir tür içki.

bkz. ضیافت باغینینک سرو دیک ازاده لاری بانى دا کیم غنچه دیک چدمت کمرین چست
باغلاب کل دیک آچوق یوز بیله خوان کرم لاری دایم آچوق دورور وقوناغ لاری اکر قمرى
بولسون وکر بلبل کیم

هر بیرى اوز خورد حالیغه کورا اول خواندین نواله تاپارلار

qonaqlıq: ev konut, oturulan yer, mahal.

qonalqa: geçim masrafı, ödenek, tazminat.

کابل دین کیلادورکانلارکا قونالغه یوسونلوق انعام بولغان یارماقلارنى براتینى آلیب bkz.

qonam: atların karnında oluşan yara, illet, hastalık, iki farklı rengi olan ya da sarımsı.

قاراجه bkz. ساریجه bkz.

qonan: üç yaşında olan at.

qoñar-: bkz. قونغارمق (sökmek, çekmek, kapmak, zorla kaldırmak)

تحمّل سیز بولوب اوی ساری باریب bkz.

ایشیک آچیلماغان دین سونک قونگاریب

ای حسینی چرخ ظلمی بیله بولسامینی داغی bkz.

اشك طوفانی بیله كردون بناسین قونگارای

ķonŗaş / ķongŗaş: başdan düşen kepek.

ķonaŗ / ķonaŗıķ: güneŗ.

ķonbul: bkz. قومبول bkz. قونچاق (bir tür bitki, fincan)

ķongŗar / ķunŗar: koyu renk, koyu kahverengi.

قونقار سقاللیق bkz.

ķongŗar-: yerinden sökmek, koparmak, kazımak.

ķongŗurak: küçük çan, çingırak.

ķongŗuz: bir tür böcek.

ķonķ: büyük.

قونق معنی سی اولوغ تیماک بولور bkz.

ķonŗrat: Çağatay'da bir kabile ismi.

قونگرات حسب لیک متعین لار bkz.

ķonŗı / ķonŗı: komŗu.

ķonuķ: gamlı, kederli, üzüntülü. bkz. قونوقمق (üzmek, kederlenmek, kederlendirmek)

ķonuŗ: konmak, konuŗ, oturma, oturmak.

ķop-: yükselmek, çıkmak, ayağa kalkmak, kopmak.

تعجیل ایله قویتی لعبت شنک bkz.

کیم باغ ساری قیلور بیز آهنگ

جان تاپتب زار نوایی قویغای bkz.

توفراغی اوستی کا سورسانک مرکب

ķopa: kova, yem teknesi.

ķopa: biçimsiz, çirkin, kaba.

ķopan: büyük, güçlü, sıkı, dinç.

qopar-: koparmak, kaldırmak, çıkarmak, yükselmek, yükseltmek.

bkz. کر وطن لطفی کوزی دا توتماسانک یوقدور عجب

اول قوپارماغلیق ایرور دشوار جیحون اوستیغه

bkz. قاشی اوچون جان بیروور مین دوستلار

طاقی قوپارینک یاساغاندا مزار

qopsa-: yaramazlık yapmak, kötü niyetli olmak, şeytanlık yapmak.

qopusğa: lahana.

qopusla: bir tür ot.

qorq-: korkmak.

qorqağ: korkak, ürkek.

qorqu / qorquş / qorqunc: ani korku, kaygı.

bkz. آلهی اکر خصلتیم ایگری دور نیتیم توز دور بو جهتدین اکر قورقونجوم بیر دور اما امیدیم

بیرکا یوز دور

bkz. کیم که دیر ایچره کوردی اول توشنی

تاپتی اوزی دا غیش و قورقوشنی

bkz. قورقونجولوغ

qorqulday: bir tür küçük serçe.

qorquz-: korkutmak, ürkütme, yıldırma.

qoru-: korumak, savunmak, süslemek, bezemek, yerine koymak, yerleştirmek, değer biçmek, kuşatmak, çevirmek.

bkz. یازلار جیبینی کوب بولور اوچون بو اولانک نی کم قورورلار

qoruq-: korkmak, kaygılanmak.

bkz. آتدین توشوب توتماقغه قوروقتی bkz. بیر کوب قوروقغاندین

qoruman: ordunun arka kısmının güvenliğinden sorumlu olan, artçı birlik.

ķorut-: erişimi zor hale getirmek, korumak, saklamak. bkz. قورونمق (korunmak)

ķoř-: koşmak, iki at ile birlikte koşmak, yol almak, bir ölüye övgüde bulunmak, medhiye yapmak, karmak, karıştırmak. bkz. قوشولمق ، قوشانمق (katılmak, eklenmek)

ķořa: çift, eş, iki kat, atların alınlarındaki iki katlı kıvrım.

ķořarta / ķuřarta : cariyeye, nikahsız eş.

ķořla- / ķuřla-: iki at ile birlikte seyahat etmek, yanına almak, kuş avlamak.

bkz. آولاب وقوشلاب يوروب ايردى

ķořuķ: orguştek usulüne uygun olan siirsel kompozisyonu olan bir tür şarkı, türkü, kořuķ, karışık.

bkz. انكلاماين سوزدا تويوق بحرینی

قايسى تويوق بلکه قوشوق بحرینی

bkz. يانا قوشوق دور کيم اور غوشتکاصولى ده شايع دور

bkz. اول زمان دستوری بيله ايچکولوکرده قوشوق لارنى يخشی ايتور ايكادور

bkz. قوشوقلوق (birleşmiş, karışık)

ķořuldurğuci: beraber olan, birlikte katılan, birleşen.

ķořulğuci: birlikte olan, bitişik.

ķořultuķ: koltukaltı.

ķořun: kalabalık, topluluk, süvari bölüğü.

bkz. که بو ينگليغ ايرميش آلار هياتی

قوشون ايلکا هر قايسى نينک شوکتی

ķov-: kovmak, kovalamak, izlemek.

ķovak: bir dağın yamacı.

ķovan: arı kovanı.

ķovanchıķ: sevinç, neşe, müjde, hediye.

ķovank: saçdan dökülen kepek.

ķovla- / kovala-: kovmak, kovalamak, itmek, dürtmek, sürgün vermek.

bkz. آندىن قۇلادىلار.

bkz. ايش سلطان خيوق باريب اويغور نايمان نى قوالادى.

bkz. مين اوزوم هم نيچه كروه چه قولاديم.

bkz. آتسه وچاپشه ويلقى قولاشه اولتوردىلار.

kovuş: boş, oyuk.

bkz. قديم تركى تىلدا ايچى قووش آغاجنى ايتيب قىچاق دىرلار ايكاندور.

kooy: koyun, dişi koyun.

bkz. قوزى لىق قوى دىدى وتاندى آخر.

كه آندىن يخشى راق اوغلاغليغ اوچكو

bkz. ترك خلق ديك يلقي لىق وقويلوق بولور.

bkz. قويجى (çoban)

bkz. قوغه بورى دىن بولوب امانلىق.

قويجى ايتى بيرلا پاسبانلىق

bkz. قوشى (bir tür kuş)

kooy-: bırakmak, koymak, kalmak, durmak, indirmek, dökmek.

bkz. بىلىنك باغلاب اياق باستىنك كوزومكا

روان بىلغىن قدم قويغىن يوزومكا

bkz. سىندر قاشىغه كىلىب قويدى باش

باشىين چون كوتاردى دىبان توكتى ياش

bkz. اى اجل قوى كيم قوياى يوز يارنىنك كويى غه كيم

قويغو دور مين اجل كويى غه آرمان بيرلا يوز

kooya: kızıl, kırmızı. bkz. قويه يوزلوك كيشى ايدى

koyaş: güneş.

bkz. قرا دور خال وخط وكوز وقاشىنك

مکر یارینی کویدورمیش قویاشینک

qoyaqan / qoyaqun: binek at.

qoygun: körfez.

qoyla: kuylamak, gömmek.

qoyman: yağda pişmiş hamur ya da bulamaç.

qoyurqa / qoyturqa: konukseverlik, misafirperverlik, iyi niyetlilik, teveccüh, acıma.

qoyuq: koyu, kalın, sık.

qoyun: koyun, koltukaltı, kucak, kasırğa girdap.

bkz. عشق دشتی دا قویون ایرماس که مین دیوانه غه

دشت ارا سرکشته لیک خطین چیکار پرکار دور

bkz. قویون گوزی (papatya)

qoz: ceviz, güneşin olmadığı ya da parlamadığı yer, gölge, karanlık.

qozaq: dokuyucu, dokumacı.

qozalan: doğum yapan kısrak.

qozga-: karıştırmak, çalkalamak, hareket ettirmek, kışkırtmak, tahrik etmek.

bkz. کیم دهر نی قوز غادی نهانی

کونکلی داکی عشق قوز غالاغ

bkz. قویاش کیم ذره قوز غاب کیردی ویرانیمغه هجرینکدا

کوزوم کا کوب ساورماق بیل آنی کونکلومکا اوت سالماق

bkz. قوز غالمق (karıştırmak);

bkz. ینه بیر کونکلوم قوز غالیب کیلدی

bkz. قوز غالشقمق

bkz. خبر کیلتوردی کیم افغانلار خیردار بولب قوز غالشیب تورلار

bkz. قوز غانمق

bkz. خصم نیچه حقیر بولسا کونکل قوز غانور

koğalan / koğalış: devrilme, tersine dönme, alabora, karıştırma, karışıklık, kargaşa, gürültü.

bkz. **ييتكاج اول مجمع غه مونداق قورغالان**

هر بیری آواره بی خانمان

köb-: şişmek, şişirmek, kabartmak.

köbe: örtü, pamuklu elbise.

bkz. **يیتی سيکيز يوزچه جوشن وکوبه بولغای ایدی**

bkz. **کوبه جی**

kögem: bir tür yabani erik. Farsça **الو بالو** ya da **يشار** Arpça **زرور**

kögrek: karaciğer, yürek, göğüs. bkz. **کوگراکچین**

bkz. **نی جکر بولسام بلاتار تاردا وه ایددی نی تانک**

باردی کوزدین چون باغیر پرکاله سی دیک کوگراکیم

bkz. **خنجرینک جانیمغه ییتی کوگراکیم کا ساتجیلیب**

ناوکیک یانیغه اولتوردی عیادتغه کیلیب

kögür / kökür: kaşgar dilinde temizleyici, arılaştırıcı.

kögüs /kögürsek-kökürsek: göğüs.

kök: kök, dikiş, dikişçilik, uyum, ahenk.

bkz. **گوک (yeşil, mavimtırak, mavimsi, gök, gökyüzü)**

bkz. **زهره اویناتیب دف ایله چنکینی**

نوحه کوکی دا توزوب آهنکنی

bkz. **بیغلانک ای شمع وصراحی که اولاریمنی بیلیب**

مطرب نوحه سرا نوحه کوکین چالدى ینه

bkz. **وکوک لفظین هم نیچه معنی بیله استعمال قیلورلار بیری گوک آسمان نی دیرلار یانا کوک آهنک**

دور يانا كوك تيكاردا كوكلاماك دور يانا كوك كا داغ نى هم ديرلار يانا سبزه واولنك نى داغى
ديرلار

نيچوك كيم يانكاق نينك تاشى دا گوك پوستى بولور. bkz.

bkz. گوك تاش (gök taşı) bkz. گوك خويد (yeşil yem) bkz. گوك بوز (kül rengi)

bkz. گوك قارغه (bir tür karga) bkz. گوك كوماك (saf mavi)

kökçek: güzel, yakışıklı, iyi.

kökel: süt verici.

kökeñ / köküñ: baykuş.

kökenel: bir tür kuş.

kökeyin: bir tür sinek, büve, büvelek.

kökşun: ihtiyar, yaşlı adam.

kökte-: bir enstrüman çalmak, çınlama yapmak, yankılanmak.

ساقيامْى تولا بير عربده استار كونكوم bkz.

ای قلندر چالا باشلا او كور وكوكته قوپور

kökültaş: sür kardeş.

كه ای روحونك بولوبروحوم غه پيوند bkz.

كوكلتاش و اينى شاكردى و فرزند

بولوب نسبت دا كوكلتاشى آينيك bkz.

طريقت بابى دا قرداشى آينيك

kölege: gölge.

ملك سليمان اوزا عشرت نماى bkz.

باشينكا سالمای كولگه جز همای

كولاگانك تاپسا ايردى جرم تراب bkz.

آنكا كردوندين اوتكاي ايردى جناب

kölk / külk: bir tür vazo.

kölük: çift hörgüçlü deve, deve, yük hayvanı.

köm-: gömmek.

kömçük: tutuşmuş, yanmış odun.

kömec: çadırı destekleyen ağaç parçası, bir tür ekmek.

kömek: yardım, yardımcı.

bkz. وبو خبرلار عراقدين كيلويى ويانا كوماك لار خيال قيليب ايردى لار

bkz. نوشين روان امداد قيليب دريا يوليدين يمن غه ييبايريب آنيك كوماكى مددى بيله ملكين
آلدى

bkz. جان و كونكل فراقى هجومى دا ايئى لار

ميندين زبون وزارراق اولدى كوماك لاريم

bkz. كومكى سپاهى شهرى - (yardımcı) كومكى ، ك وماكچى

kömek / gömek: ense.

bkz. اولدوم غم عشقيني عيان ايلماكيم دين

چيكاى لار ايدى كاش تيلسيم نى گوماكيم دين

kömrek: böğür.

kömük: kemik, kaval kemiği, bacak.

kömüklük: gizli yer, toprak altında gömülü olan yer, sığınak.

kömüldürüg: atların veya develerin boyunlarına takılan mercan kolye.

kömür: kömür.

kömür-: bir kemiği ya da başka bir şeyi kemirmek.

kön-: incitmek, sıkmak, işkence etmek, acı çektirmek, bozmak, değiştirmek, üstünü değiştirmek

bkz. ايلنى مونداق كونماك نينك هيچ معنى سى يوق ايدى

مىن ساوق قە وقار غە كونكانىمىدىن مو مىنى تانىمادى bkz.

könlek / köñrek: gömlek. bkz. كونگلاكجه

könül : gönül. bkz. كونگل قالىش bkz. كونگل دونمك

könül-: alışmak.

köp: birçok, çok sayıda, toprak kap. bkz. كوپراك (daha, daha fazla) bkz. كوپلوك (kalablık, yığın)

تانيشتى لار چو بىر بىر نى سوروشوب bkz.

بسى يىغلاشتى لار كُپ كُپ كوروشوب

köpçek: çark, tekerlek, tekerlek göbeği.

köpçik / köpçin: eğerin üzerine koyulan küçük yastık, yatak yeri.

köpe: kulak küpesi.

köpek: köpek.

köpelek: kanatlarında farklı renklere bulunan bir tür büyük kelebek.

كوپلك پروانه ايشين بيلماس bkz.

قالاغاي صفحه دا رقعنكنى كوروب اقتى ياشيم bkz.

طفل ديك كيم يوگوروب كورسا ملون كوپلك

köpiçi: genellikle.

كوپيچى يلك اياغ يورور ايديم bkz.

كوپ ياغى bkz.

كوپچوك bkz.

köple- / köpüle-: çarpmak.

آخر كوپلاب اولتورديلار bkz.

köprüg: köprü.

آلار كه پادشاهلارنېنك دريای مدحيغه باتيب دورلار الار نى كوپروك كا اوخشاتيب bkz. دورلار بو معنى بيله كيم كپروك مخلوقات نينك خسيس وشريفى يوكين كوتارور وآلار نى سو زحمتى دين

وبالچيغ مشقت و غلظتى دين اوتكارور

köpük: köpük. bkz. كوپوك طاشى (deniz köpüğü)

köpün: çocuk, evlat.

köpür-: köpürmek, köpüğünü almak.

kör-: görmek, bakmak, tanımak.

bkz. بير الار حزان بيله يعقونى يوسف غمى دا

گورماكان هجردا گوردك ميني وپرانيم ايله

بخشى پشكشلار بيلان كليب خان نى گورديلار bkz.

köre-: parçalamak, kesmek.

körege: üzerine şişe veya bardak konulan tabure. bkz. كورگاچى (saki, içki dağıtan kişi)

köreke: bkz. كورگا

bkz. كورگه آلييغه قوپوب باردى

يوكونوب بير قدحنى سيبقاردى

قويدى چون شه بساطى غه كامين bkz.

كورگه ايچره كوردى اوز جامين

körelmeç: eski ve kurutulmuş ekmek.

körenk: kırmızımsı, bir at veya katırın kişnemesi, anırması.

körge: bir çadırın (otağ) duvarları, duvar kaplaması, perdeleri.

bkz. اق اوى كا ايشيك رست تونكلوك داغى

بولوب كورگه اوى دورينغه توك داغى

körkü: su kabı, matara, tulum.

körpe: yatak, yorgan, örtü, kılıf, yarısı tomurcuklanmış yonca.

körpek: hafifçe vurmak.

körtün: eşek ya da katır semeri.

körük: demirci körüğü, tavuğun yumurtadan kesilipkuluçkaya yatma evresi.

bkz. وقتى بيله قىلدى خروس اون عيان

قىلمادى بىر لحظه كوروك ماكيان

körüklen-: yanmak, tutuşmak, üfleme.

körükse-: yalvarmak, istemek, arzu etmek.

körüldü: gök gürültüsü.

körüniliş: selamlamak. bkz. گوروشمك (selamlamak, görüşmek, kucaklamak)

kösem: koç, teke.

köse: yanmış odun parçası, çıra.

bkz. تيره لار لطف ايلابان توتماس صفا اهلى ييرين

ياروماق بىرلا اوجى شمع اورنىنى توتماس كوسار

bkz. كوسكى bkz. اكسى

köstebek: köstebek.

köstek: köstek, engel.

köşki / küşki: el koymak, koparmak. yerine bkz. كوشه كى

bkz. بارى سوزلار نى ميرزاغه كوشكى قىليب ايتدى

köt: arkada, arkasına, arkasında.

bkz. كوتلوك (çocukların altlarına yerleştirilen küçük deri ya da keçe parçası)

kötel: at, dağ, tepe, dik ve zor geçit.

bkz. كوتل نىنك چىكىشىدا

bkz. كوتل دىن اينىب

bkz. اول ولايتلاردا كوتل لارنى بند ديرلار

kötel- / kütel-: yükselmek, kaldırmak, hoşlanmak.

بو چشمه نينك چارحدى سياق ليق کوتاليك يخشى بولدى. bkz.

köter-: kaldırmak, yükseltmek, toplamak.

بو مزرع ايچرا ساچ تينك هر نى دانه. bkz.

همول دانه کوتاركونك جاودانه

دعاى بديغه آغز آچيب قول کوتارديلار. bkz.

سلطان على ميرزاني قرشى دين كيلتوروب پادشاه کوتاريب. bkz.

هوشينكنى هنوز پادشاه کوتارماى دورورلار ايردى. bkz.

köterimlik: duygu veya fikir yükselmesi, hissiyatlı davranmak, tahammül etmek.

اولوقلار کوتاريم ليك كيراك. bkz.

köti: kötü, zayıf, güçsüz.

kötrüm: sakat, enelli, felçli, kötürüm, sel.

köy-: yanmak, tutuşmak, yok etmek, tüketmek.

هر نيچه قدم بارغاندين سونك الكارى كيشى نينك حملى كويوب تورار ايدى. bkz.

اما تركمانلار نينك حملى كويوب ايردى. bkz.

bkz. كويدورمك (yakmak, tutuşturmak);

شعله كوكرد كوركوزدى قضا كويدورگالى

درد عشق اهلين بو كيم كردون كمان ايلار كونكل

köydürgi: kan çıbanı, kanser.

ايكى يغيرينى نينك اورتا يرينه كويدور كى چيقتى. bkz.

köykenek: yırtıcı bir kuş türü.

عقاب وكويكاناك نى قيلسالار قيد. bkz.

قاچان قيلغاي آنينك صيدينى بو سيد

köyküci: yakan, yanıcı.

köylen-: hararetlenmek, sıcaklamak.

köymen-: bahane etmek.

bkz. ای نوایی یار اکر دیر کیم اوزونکنی اوتغه سال

تن یالاتک ایلارکا کویما جان اوچون کویمانماکیل

bkz. یار کوییدین اوتاردا باشیما یاغسا بلا

آندا ایلارمین توقف هر جهدین کویمانیب

köynek: çamaşır, gömlek.

köynekçe: at eyerinin altına yerleştirilen parça.

köyük: yanık, yanmış şeyler, üzüntü, keder, acı.

köz: kömür ateşi, kor, köz.

bkz. کبابجی کوز اختارور مدعی سوز اختارور

kucaq: kucak, kucaklama, göğüs, bağır.

kucaşlan-: birbirine sarılmak, kucaklaşmak.

kuçın: hatun, kadın.

bkz. خطای تیلی تورور معنی سی اولکیم مغول خاتون دیر تاجیک بانو دیر اوزبک بای بجه
دیر اوی

نینک مال نینک ایکاسی تیماک بولور

kuçı: bir tür ahı tabanına döşenen ot, saman.

kuğa: kabileler arası kız alıp verme. bkz. قودامان (evlilik ittifak)

kuğağ: ارغیماق آط بییتکان یوکیز قودالاق اربه اتلیغ کیشی دین قالماس ایرکاندور

kuğusağ: sarık, türban.

kuğuğ: kuyu, küçük eşek, çuha çiçeği.

bkz. قولان باشیغه ایش توشسا قودوقغه قراماس

kuğuğ-: haksızlık yapmak, zalimlik yapmak.

kuğuğluk: haksız veya adaletsiz adam.

kuğu-: kuduz, kudurmuş, kurutulmuş beyin.

ķuduş: derviş, abdal, dilenci.

ķulac : kulaç.

ķulağ: kulak, emniyet kemeri.

bkz. قولاق چکه (kulak yağı) bkz. قولاقچى

bkz. قولاق دوتىمق (kulak vermek) bkz. قولاق سالمق (kulak asmak)

ķulağlan-: ortaya çıkmak, belli olmak, görünmek.

ķulağlaş-: sertçe azarlamak.

ķulav: üvendire, arı iğesi, diken, kargı, mızrak.

ķulavuz: kılavuz, rehber. bkz. قولاووزلوق (kılavuzluk, rehberlik)

ķulb: kulp, sap.

ķulluķ: uşak, hizmetçi, hizmet, servis, hizmet etme , kuvvet, güç.

bkz. آلا ر قوللوغى حق قه آيين ايرور

اكر تينكرى بندم ديسا چين ايرور

bkz. ينه هند سارى قيليب ترك وتاز

بولوب كيد قوللوق بيله چاره ساز

bkz. قوللوقچى (esret altında olan, hizmetçiler)

bkz. قوللوقچى ايش گوج اوچون اوييكا وبازارغه باريب

ķulluķ-: hizmet etmek.

ķum: kum, bataklık, deve hörgücü. bkz. قوم باليغى (kumda bulunan bir balık türü)

ķuma: bkz. غوما

ķumaķa: kumaş, bez.

ķumal: yuvarlak, değirmi, övünme.

ķumar-: sarmak, kuşatmak, çevrelemek.

ķumarğa / ķumargal: çevrelemek, sarmak, kuşatmak.

ķumğan: metal büyük sürahi ya da desti.

ķumlađ: kumlu yer, kumsal.

ķumşum: gaga, bir kuşun gagası.

ķumurķ-: hareket etmek, kımıldamak.

ķumursğa: karınca.

ķunacın: kısarak, iki yaşında düve, doğurmamış inek.

ķund: kaba, ağır, sağlam, güç.

ķundađ: içine çocukların sarıldığı geniş elbise ya da örtü, tüfek namlusunun üzerindeki tahta bölüm.

ķunde: bir tür örümcek, tarantula.

ķunduz: kunduz. bkz. قوندوز قیری

ķur: kuşak, kemer, bağ, silah, koruma, saklama, bir duvar boyunca uzanan ahşap kenar, kor, insanlardan oluşan çember, benzer, emsal, aynı, bir çeşit süsleme, kapan, tuzak.

bkz. بیلکی کا زر رسته قورین بند ایتیب

بلکه ظرافت بیله تک بند ایتیب

bkz. کیزیب سیاح لار دیک ایل دین ایل کا

تانکیب همت قورین مردانه بیلکه

bkz. قوربیکى لیک bkz. قوربیکى

bkz. قوربیکى لیک منصبى آندا ایدی

bkz. قورچی

ķuraķ: kurak, kuraklık.

ķuran: silah, arma.

ķuran-: tuzak kurmak.

ķurbađa: kurbağa.

ķurban: bir yayın ortası ile ucu arasında kalan boşluk.

ķurçaķ: gödenin üst kısmı, büst, çok büyük.

هر كيشى نينك بىر سويارى اولكان بولسه اوغلى قزى ويا اغا اينيسى آنكا اوخشاتور .
اويوندا

بىر قورچاقنى يساب قويدى

ķurçal-: çok büyük olmak, kocamak, yaşlanmak, olgunlaşmak.

ķurçuķ: dervişlerin uzun keçeyi keserek yaptıkları başa takılan takke, külah.

کز بورك اوزا قورچوق چيرمار ايردى .
bkz.

ķurdaş: yeğen.

ķurdeşej / ķurdeşenc / ķurdeşeni: hissedilir bir kaşıntı veya köpürme.

ķurduġla-: bir koyunun kurda av olması.

ķurġal: toplanma yeri, birleşme noktası, kavşak, toplanma yeri.

چونكه قورغالغه بيتى اول جرگه .
bkz.

خلق بىر كتى لار اياق بىر كا

ķurġan: kale, hisar, bir muhafaza ile çevrelenmiş şehir.

نى قورغان بىر حصين وبىرك قورغان .
bkz.

فلك حصينى اركديك ياشورغان

ķurġara-: takviye etmek, güçlendirmek.

ķurġaşun: kurşun.

دمى كيم قهرى اوتى توتماى آرام .
bkz.

ايرب كوك ايلاكيم بىر تورغاشون جام

ķurġat-: dayanmak, güvenmek, sığınmak, barınmak, iltica etmek.

بعضى يرلاردا تيكان لىك درخت جنگل بار دور كيم پرکنه لارنينك ايكى بو جنگل لاردا .
bkz.

قورغاداب متمرّد لىق قيليب

ķurışı: içi dışı tüy ile kaplı olan tatar külahı veya takkesi.

ķurķ: tavukların kuluçka zamanı.

ķurma: ahşap kaşık.

ķurmak: kurbağa.

ķurmişı / ķurmiş: süslemek, çıkmak, yükselmek, bir enstrümanı ya da başka bir aygıtı hazırlama.

ķurp: kesik, yer yarığı, bir nehrin kenarındaki yarık.

ķursak: kursak, taşlık, bağırsak.

ķurşa-: kuşak ya da kemer koymak, bir yeri sarmak, kuşatmak; çevrelemek.

ķurşak: kuşak kemer, bağ.

ķurt: kurt.

bkz. قورت باغرى (özellikle medikal alanda kullanılan bir tür bitki)

bkz. قورت قولاغى (bir tür bitki)

ķurtul-: kurtulmak.

ķurtun: kurt, solucan.

ķuru- / ķuruş-: kurumak.

bkz. لطف وكرم بخرى لبالب توروب

بیر نیچه لب تشنه نینک آغزی قوروب

ķuruę / ķuruķ: kuru, kurak, değnek, sopa, kuru odun parçası, koruk suyu, koruma, savunma, çit, engel, duvar, bölme, stok, sultanın atlarının otladığı özel alan.

bkz. باوجود اول کیم بیر قوروغ باشلیغ مجرد کیشی ایردی

bkz. درویش نینک قوروغ نانی طامع شاه نینک خطایی خوانی دین خوبراق دور

bkz. قولینه قوروق آلدی

bkz. قوروقلوق (kuruluk, kuraklık);

bkz. قوروغ لوغ ارا خصر اولوب رهبری

تنکیز ایچره الیاس ایدی یاورى

bkz. قوروق سایی bkz. قوروق باشلیغ

ķurultay / ķuriltay: Moğollar arasında büyük meclis, toplantı, müzakere.

ķurumsaę: adak, bağış.

ķurumsaĝ-: teklif etmek.

ķurun: vakit, zaman, aĝ. bkz. **ķıķuron** (gec vakit)

ķurut: ktk yoĝurt suyunun pıhtılaşmış hali, bir tür peynir.

ķurya: kuru, kurak, pörsümüş, kurumuş, yıkık dökük duvar, sazdan veya kamıştan yapılmış kulübe, virane olmuş konut.

bkz. **auı auķra klım auornıĝe borıa**

ķılıb baĝ obstan bozouq qorıa

ķusķac: kerpeten, demirci maşası.

ķus-: kusmak, istiĝfar etmek, çıkarmak.

ķusķun: (binek hayvanında) kuskun, birine güçlük çıkarmak.

ķusundi: kusma, kusmuk, bayınlık, bitkinlik.

ķuř / koç: kuş, ev, yer istasyonu, çift, öküz çifti, arkadaş, kalabalık, topluluk, ekili alan, kelebek, kehanet.

bkz. **qoşu auıķı hm zoar pehlwan**

bkz. **o ğbrıal alıe السلام ğbobat ķılturob admeĝe qoç sorob auķın auķmak qacde**
sun

aurķattı

bkz. **qoç auķoz nķoznı auķb**

bkz. **auıķı nbıre sunı qoşunı qouıob**

bkz. **qoşlu qořıĝe ķıtlar**

bkz. **ķr noauı bıar auķ ĝahı auķar ĝm dfeı ĝe**

zاهد اندین اوزنی ĝmķın totsa auķınķ auķdı qoç

bkz. **ķo bıar ĝamrı meħman qıldı noş**

auķķı ķoronnķ ĝrfe ķım tottı qoç

bkz. **řeħe rħsarıĝe ķonnķom qoşı auķane dor**

تانك ايماس كل شمعينه بلبل اكر پروانه دور

bkz. قوش قوش (çifter çifter);

قورقارام كيم بولمغاي آزرده نازك قامتيناك

ايگنيك قوش قوش كه سالديناك جعد عنبر باربار

bkz. قوشچى (kuşçu);

bkz. قوشچى ايدى

bkz. قوش بيكى (avcı);

bkz. سلطان حسين ميرزا قاشيدا قوش بيكى ايدى

bkz. قوش اوزومى (kuş üzümü) bkz. قوش ايمكى (bitki)

bkz. قوش ديوانى (dişbudak tohumu) bkz. قوش دلى

kuşak: kuşak, kemer.

kuşantı: gelinin evinden damadın evine getirilen çeyiz, hediye.

kuşlağ: kuş avının yapıldığı yer, kuşlarla dolu alan.

bkz. خجند نيناك اولاغى وقوشلاغى بسيار يحشى دور

kuşluğ: kuşluk vakti, kahvaltı vakti, kuşlarla dolu alan.

kuşmar: bir tür kuş tuzağı.

kuşnac: kâhin, falcı.

kut: talih, mutluluk, saadet.

bkz. جنکز خان زمانيندا ياورچق تيكان ايدى قوت ايردى

bkz. جان نى ترك خلقى قوت ديرلار قوتلوغ

kut-: kalmak, durmak, oturmak.

kutak: süs, bezek, ziynet, şapka tüyü, sorguç, kuyruk.

kutal-: övünmek, böbürlenmek, mübalağa etmek, abartmak.

qutan / kuğan: koyunların bir arada durdukları yer, ağıl, mandıra, saka kuşu, pelikan.

اوقار وقرقره و قوتان نى هم طناب بيله قالين توتارلار بو نوع قوش توتماق غير مكرّر
دور

ķutan-: neşelenmek, keyiflenmek, eğlenmek, mutlu olmak.

ķutanla-: sarmak, kuşatmak, çevrelemek, çember içine almak, ayın çevrelenmesi.

bkz. آى قوتانلاب عجز اوچون بلدى حصارى تون كيجه

توتتى حسنونكغه مسلم دنياينك ناحيتين

ķutas: atların ve sığırların boyunlarına takılan bir tür süs, Çin ve Hindistan arasındaki dağlarda bulunan bir tür hayvan.

bkz. اول تاغلار دا اوى اورنيغه قوتاس ساخلار

ķutķar-: kurtarmak.

bkz. قزىلباشدين بير كيشى نى قوتغارماى بارچه سنى اولتوردى

ķutķul-: aman bulmak, kurtulmak, kurtarmak.

bkz. نى عشق اوتیغه كو يماك ليك كا تانى

نى آندين قوتقولوب جان خزانى

ķutuķ: konuk, misafir.

ķutul-: kurtulmak, çıkak, bitmek, tükenmek, mutlu, şanlı.

bkz. نيچه قيلغاي درد دل هر دم سنكا اى جان اجل

رهم ايتيب آندين مينى قوتقار اوزونك داغى قوتول

ķutur: pürtüklü, hayvanlarda görülen uyuz hastalığı, zayıf ve hasta bir köpek.

bkz. پوستى قوتور ناهموار

bkz. هر يان يوگورور ايدى اوروب آه

كيم بير قوتور ايت نى كوردى ناكاه

ķutur- / ķudur-: kuduz, kudurmak, zihnini oynatmak, çıldırmak.

ķutur butur: eşit olmayan, pürtüklü, dalgalı.

ķutuz: kuduz köpek.

ķuv: kuğu.

ķuvan-: neşelenmek, eğlenmek, eğlenmek, gururlanmak, büyüklenmek, kibirlenmek.

ķuvar-: solmak, benzi atmak, solgunlaşmak.

ķuyaq: bir tür zırh. bkz. قتلوا bkz. یوز صاوتلی قویاقلی

ķuyan: tavşan, damar, toplardamar, kasırğa, girdap, aşıağıya, aşıağıda.

bkz. یوزی قویان توشوبان مرکبینک ایزی کا ملک

بیر اوزرا قرصنی قیلغان کیبی کدای تلاش

ķuyangu / ķuyaņ: kalça siniri ağrısı.

bkz. منکا صعب قویانک تشویشی بولدی آنداق کیم قیرق کونکچه مینی بو یاندىن اول یانغه
کیشى

ایورورایدی

ķuyas: koltukaltı, kucaklama, kucaklaşma, öpme.

ķuyı: altta, altında, aşıağıya, aşıağıda, kuyu.

bkz. اولماکیمدىن زلفونککا کویا پریشانلیق بییتیب

ماتم اهلی دیک قوی سالیب باشین قیغوده در

bkz. برق که ایگری لیک اولوب دور خوی

کرچه یارور لیک بارور بیر قوی

bkz. واحباب باشی اعدا آلییدا قوی توشماکای

bkz. قویغی

ķuyruę / ķuyruķ: kuyruk, bir yıldız adı.

bkz. قویروغ سالان (kuyruk sallayan) قویروغ طوغدی

ķuyum: gümüş, para. bkz. قویومجی (kuyumcu)

ķuzay: güneş ışığını almayan yer.

ķuzduk / ķuzdug: sıpa.

ķuzęun: büyük siyah karga, kuzgun, küskün, kışkırtılmış, provoke.

ķuzı: kuzu. bkz. قوزى قولاغى (kuzu kulağı)

ķuzuk: çam fıstığı.

ķüçük: köpek yavrusu.

ķüçükle-: yavrulamak, parçalamak, bir köpeğin yavrulaması.

ķüdev: değirmen taşı, bileği çarkı.

ķümbür: gürültü, sağır edici ses. bkz. كومبورلك (uğuldamak, bağırmak, böğötmek)

ķügüm: büyük ibrik.

ķügüz: pahalı, değerli, bir hediye olarak sunulmaya layık olan.

ķükle- / ķökke-: dikmek, dikiş dikmek, yamamak, onarmak, uydurmak, ayarlamak, giysilere kenar çekmek, bir enstrüman çalmak.

bkz. قالغانىنى قريچى سى بيله كوكلای اوردم

bkz. ترك سرودىنى ئوزوك بيرلا توز

يخشى اياغو بيله كوكلای قوپوز

bkz. ديديم ترانه جابخش مطربا سين خود

فراق سارى توزوب اولتورور كوكى چالدينك

ķükre- / ķükreş-: bağırmak, haykırmak, devenin konuşması (ağzı ile çıkardığı ses), yankılanmak, çınlamak, gök gürültüsü.

ķül: kül.

ķül-: gülmek, gülümsemek. bkz. كولاکان (gülme)

ķülac: bir tür şeker, güleç.

ķülak: büyük dalga, deniz çalkantısı. bkz. كولاک (binek hayvanı, kayık, tekne, gemi)

bkz. باغ خرد نخلينى خاشاك ايتيب

بحر بلا موجينى گولاک ايتيب

bkz. كيمه آغزى ديما كيم عشقى دا كوكسوم پاكى دور

بحر موجى يوق كه اشكيم سيلى نينك گولاکى دور

külegec: güleç, hoş. bkz. كولاگاج يوزلوك

küleliz / köleliz: bir tür yük hayvanı.

külgece / kölgece: suçlulara giydirilen gömlek, deli gömleği.

külgü: gülmek, eğlenmek, hoş görünmek, güleç, güler yüzlü.

bkz. عقل آغزيغه كيلتوروب كولگو.

كهزيكه روح نينك ساليب اويكو

kül kömük / kül kümüg: mosmor, tümü mavi olan.

bkz. اوردی اتاسی مزارىغه باش.

كيم كول كوموك ايئى باشين اول تاش

külüm: gülümsemek. bkz. كولوملو (güleç)

كل ديك كولوملو غنجه ما بير كون يولوقماديم.

آيلاردا بير هم اوچراماديم يخشى يوزيكا

külümse-: gülümsemek.

küme / kümle-: avcılar va bahçıvanlar için inşa edilmiş olan barınak, kümes.

kümes: kümes.

kümürde- / kümürdet-: kükremek, aslan kükremesi, yakılanmak, çınlamak, davul sesi.

kün: güneş, gün, gündüz, gün ışığı, deri, insanlar(halk).

bkz. اويولارى بيرلان يتمش كون بولديلار.

bkz. اولان كونيلاريمزكا.

bkz. كونی جا (her gün);

كونى جا كيلتوروب بلبل نى خلوت

توتار نوروز وصفى بيرلا صحبت

چو كل مسكين بو درد ايچرا كرفتار

كونى جا صبر ايتار ناچار وناكار

bkz. **كونليكم نينك** آزلقندين - (erzak, yiyecek, ödeme, ödenek);

bkz. **كونچى لىك** (gündelik);

هر كياھى آنينك نيچوك كيم اوق

دوريدا نيچە كونچى لىك سو يوق

bkz. **كوناكون** (günlük) bkz. **كون باتار** (günbatımı) bkz. **كون بارداق** (deri)

bkz. **كون داش** (sonraki, ertesi) bkz. **كون طوغار** (doğu tarafı) bkz. **كون چىچكى** (ay çiçeği)

bkz. **كون قولاغى** (bukelemon)

künci: susam.

künde: kıvrık ağaç parçası ya da ağaç, saban.

kündeleŋ / kündelan: eğri, kıvrık, yolunu şaşırmmış, şaşkın, dalgın.

bkz. **بیر شیبه اوق مینینک بوتوم غه تیگدی کیم کوندالانگ اوتى**

kündelik: gündelik, günlük yevmiye.

kündük: ibrik.

kündük: göbek.

künduz: gündüz, gündüzün.

küne qarğa: kertenkele.

künes / küneş: güneş, çok sıcak bir gün.

bkz. **چون مهر اوتیدین سمندر اولدی سرتان**

آتشکده دیک توتاشی کلزار جهان

ایرماس بو ایسیغ کونس دا چیقماق امکان

خوش دور کیشی کا بولسا ساوق سایه مکان

bkz. **سین دیک وکیکان شب اندر روز حلینک دیک ایماس**

کیجه و کوندوز لباسین کیسالار آی و کوناس

سليمان عليه السلام عصر نمازی قوت بولغای اوچون اضطراب غه توشتی تنکری bkz. تعالی

کونسنی قاپتاریب اول حضرت نمازین قیلغونجه اوز بیرری دا تورغوزدی

küney / köney: güneşin seyri.

küngavun: büve, büvelek, bir tür sinek.

künge: toz.

küngeç: şakacı, muzip.

کونکاچ وهزال کیشی ایدی bkz.

küngüs: şaşkın, şaşmış.

küni: kıskançlık, çekemezlik. bkz. کونیلو (kıskanç, çekemeyen.)

künil-: kıskanmak, çekememek. bkz. مغول نی کونلاب

künlük: günlük, buhur, yakılınca güzel kokular saçan reçineli madde, günlük ödeme.

künre-: kendini suçlamak, mırıldanmak, öfkelenmek. bkz. کونگانمک (mırıldanmak)

لازم عشق اولدی هجران بولما عاشق کیمساکا bkz.

ایمدی کیم اولدوک تحمّل ایلابان کونگرانماکیل

هر نی حق امری دورور شکر ایلا قیل کیم قیلماق bkz.

بنده دین یخشی ایماس خواجه ایشین کونگرانیبان

küpi: tereyağı vb. şeyler yapmak için kullanılan yayık.

kürçi: ebegümeçi, bitk. itüzümü.

kürçek: kürek.

küre-: süpürmek.

مین خوال نینک آغزیدا کوراک آلیب قار کوراب اوزومکا بیر تکیه مقداری بیر یسادیم bkz.

kürede-: dağılmak, dağıtmak, serpiştirmek.

قاچقان کوراداکان افغان وهندوستانی نی ییغیب bkz.

kürek / körek: kol, kürekkemiği, pamuk kozası.

küreş: güreş.

küreş-: güreşmek.

kürk: tüy, kuş tüyü, ince yün, kürklü üstlük.

kürke: keçe, bir tür dümbelek.

bkz. **ینه کره نای و کورکا اونی**

قیلیب آشکارا قیامت کونی

kürkülde-: bağırmaq, homurdanmaq.

kürtük: bir tür pasta.

küs-: şiddetli davranmaq, küsmek, gücenmek, darılmak.

küt- / küd-: otlatmaq, gütmek, saklamak, korumak, gözetmek, gözlemek, vurmaq, dövmek.

kütac: bir tür pasta.

kütavul: bir kala ya da hisarın bekçisi, muhafızı.

kütük: koparılmış ağaç, kütük, tomruk, kraliyet kütüğü (kayıt defteri).

küyev: damad, güveyi, nişanlı.

bkz. **بیر نقش غه سالدی لار ایکاونی**

جانسز کیلین واولوک کویاونی

bkz. **هر تقدیر بیله قیصر لهراسب نی کویاو قیلیب قیزین آنکا بیردی**

bkz. **کویاو لامک (dalkavukluk yapmak)** bkz. **کویاو اتی (kekik)**

köynük: dişi develerin sağıldığı kap, tulum.

2.14.

-L-

la / lā: ah! , eyvah! , yanak, bir çeşit edat, kelimelerin yapısını değiştirmek için eklenen küçük parçacık. örneğin : باشلامق (başlamak) bkz. تاشلامق (bir taş atmak)

bkz. عم ردين نا اميد بولدوم لا

محنت هجر ايچيندا اولدوم لا

bkz. ليينك فكري باغريمنى قان قيلدى لا

چو قان قيلدى كوزدين روان قيلدى لا

laçal-: mücadele etmek, çekişmek, yarışmak, tartışmak.

lāçin: bir tür şahin, doğan, dağ şevi. bkz. لاجين قابا (sarp dağ)

lafadan: yarısı kavrulmuş tane, buğday.

laḳ / lağ: kelimelerin sonunda kullanılan yer bildiren bir edat, büyük miktarda, örneğin: bkz. قوملاق (kumlu yer) bkz. ياولاق (tehlikeli yer)

laḳ: keşiş giysisi, pantolon, bozulmuş yumurta.

lap: küçük parça, parçacık, sıfattan önce gelen ek, üstünlük ifadesi.

lapa: bulamaç, lapa, balçık, çamur.

lāş: ceset, leş, kabile, cenaze alayı.

bkz. اولكاج ايتين اى خسته نوایی ور قيبينك

چون كورسام ايتى آلييدا لاشينك ساغينور مين

lāş-: yağma etmek, ganimet olarak almak, (arı için) çiçeklerden öz toplamak.

bkz. اى نوایی عشق صحراسيغه چون قوبدونك قدم

تانيچولاشكاي سين اول پايانى يوق وادی بيله

lātun: küp, testi.

lāvaş: ince ve uzun ekmek.

lāy: çamur, balçık. bkz. لایلامق (çamurlamak, bataklığa sokmak, kil sürmek, sıvamak)

bkz. اوشول اوتکان کزده بیر اولوق آشلیق حالاسی لایلاب تور

lāy / lāyın: benzerlik anlamı veren bir edat (gibi, kadar). örneğin: اوغورلایین (bir hırsız gibi)

bkz. بولایی آلابی

leba: ihtiyar, yaşlı adam.

lebāşaq: bağ, zincir, köstek, bukağı, engel, kural, kaide.

leçek: fular, boyun veya başa bağlanan ince kumaş, çelenk.

bkz. کشیده لیک یاغلیغ فرقیغه لچک سالغای لار

bkz. رعنا باشه سرلوبن لچک لار

lengec / lenkec: yengeç.

lġ / lġk / lġk / luġ / luk / luġ: kelimelerin sonlarına eklenen ekler. örneğin چوقلوق, اوتلوق (çokluk), یورشلوق (doğruluk, dürüstlük), توزلوق (çokluk)

bkz. سرونینک هر برکی باغریم قانیدین سیراب ایرور

یوقسا بولماس ارغوانی برک لیک سرو روان

bkz. لعلی شوقیدین که غم تاغین قازار سین ای کونکل

نی بلا شیرین هوس لیک ناتوان فرهاد سین

bkz. سین دا رسم بیرلیغ وهم یارلیغ

حی لیغ وقادرلیغ و غفارلیغ

licen: üzüm dolu... ?

liklik: kukla.

liyār: uzun yol.

bkz. یولنی افغان تیلی بیله لیار دیرلار

lök: iri, büyük, kaba, kuvvetli, sağlam, ağır, bir çeşit tutkal, kamburu olan bir deve.

bkz. يانا بىر اوستاد چاچك ايردى

كه هم لوك صنعتى هم نازك ايردى

bkz. لوكچه (kalın, koyu, yoğun)

löke / lüke: yağmur damlası.

lu: bkz. لوى

lu / luy: timsah.

lülī: soytarı, hokkabaz, sosyete fahişesi.

bkz. ابو الخان نينك لولى دين توغقان بىر نامعلوم اوغلى قالدى

bkz. هندوستان لولى لارى بعضى ايشلار كورساتادورلار كيم اول ولايت نينك لولى لاريدىن

كورولمايدور ايدى

lurs: hantal, sert, katı, kaba.

lüce: bahçe (bostan) eriği.

lüç: çıplak, hayvan postu.

lüdi kuşu: bir tür kuş.

lüng / lünk: bele takılan bir tür peştamal.

bkz. لىك صادق بىلى كا باغلاب ئنك

سوغه كيردى نيچوك كا بحر غه جنك

bkz. خاتونلار بىر اوق ئنك باغلاب تورلار ياريمى نى بىللار ياريمى باشلايغه
سالادورلار

lüngī: havlu, peçete, hafif ve ince şal.

lütek: burçak, fiğ, bir tür hohum.

2.15.

-M-

maç: öpmek, kandırmak.

mağ: başı, kanatları ve kuyruk uçları aynı renk olan(ya siyah, ya beyaz) güvercin.

bkz. چونکه خورشید صند لی ماغی

اوچون آچتی قانات تون زاغی

maḥ: öpücük, öpme.

maḥv: ağaç uyuzu, güve, kel, uyuz.

māḳār / maḳar: delikanlı, yiğit, çıkrık, iplik çıkrığı, ağırşak.

maḳta: tanılama, tanım, tarif.

maḳta-: tanımlamak, tarif etmek, belirtmek, göstermek.

maḳūl: iyi, güzel, yahşi, uygun, akıllıca.

bkz. معقول نینک معنی سی یحشی

mala: bir tür silindir.

mamuğ: pamuk.

bkz. که شعله سین چون چیکیب اول تاموغ

کویوب ابر رحمت نیچوک کیم ماموغ

mamur: damar.

maḥ: üç yaşında kuzu.

man-: banmak, ekmek veya başka bir şeyi suya banarak ıslatmak.

maḥ-: salınarak yürümek, sallanmak, gitmek yürümek.

manab: soyluluk, yücelik, asalaet, soylu, değerli.

maḥdur-: yürürken vücudunu hareket ettirmek, sallamak.

bkz. قايىتى كىلكان يولى بىرلا يوروب

كك خرامىن بىرى بىر مانگدوروب

mane: yol kenarlarına dikilen bir tür sınır taşı, sınır işareti.

mañiŝ: sallanma, salınarak yürüme, paytak paytak yürüme.

bkz. نى مانگىش دور كه تنلار هباسى آنىك

نى باقىش دور كه جانلار فداسى آنىك

bkz. بىر مانگىشى دا يوز لطافت

يوق يوق كه ساچىب جهانغه آفت

manğa: burun hastalığı, sümüklü at, genizden gelen.

mañlay / manğlay / manglay: alın, baş, yüz, bir ordunun önünde gidenler, öncü birlikler.

bkz. قهردين چين كه توشتى مانگلای غه

چين نىك آستى دا نون ايرور قاش

bkz. يوماغلىغ يوزنى مانگلای تا ذقن دور

قولاقدين تا قولاق و جه حسن دور

bkz. فوجى برسم منغلای ازپيش فرستاد

mañra: melemek, böğürmek.

bkz. حمل مانگراب قىوب ثور آلييدا باش

كه بولساق ايکيمز قربان سنكا كاش

manṭal: çomak, sopa, değnek.

mantuy: etli ya da kıymalı karışık yemek.

mardaç: ayakları çapraz olarak oturma şekli, bağdaş kurma.

marık: böğürmek, bağırmaq.

maşab: bir kaba kumaş ya da şal, bir tür mont ya da palto.

bkz. توت فقر ايتاकिन اطلس وزربفت سوزين قویى

كىم اول داغى تن حفظى غه ماشاب ديك ايرميش

māšmıl: türbanın altında kalan takkenin alttan görünmesi, ayrılması.

mav: tarantula.

māvi: mavi renk.

may: Özbeklerin dilinde yağ, iç yağı.

mayda: ince, hafif, narın, küçük, ufak.

maydala-: kıymak, doğramak, parçalamak.

māye: dişi deve. bkz. نر ومايه

mayruq: ayağında biçimsizlik, kusur bulunan, topal.

bkz. بنفشه نينك نيجه بولميش دمی مونجا آلق

كه خطينك سنینك اول هندویى ايرور مايروق

mayrun: zayıf, sıska, yağsız, kırılğan, cılız.

māyūq: yeni açmakta olan çiçek veya meyve, kabuk, ağaç kabuğu.

bkz. لبلاړینکنى كيم اوچوق توتميش همول هیأت بيله

آغزینك آنداق بسته دور كيم توشمامیش آندین مایوق

meded: Özbek dilinde kadınlar için elbise.

meħanik: odanın veya çadırın ortasında ısınmak için yakılan ocak, ateş.

meħl: zaman vakit çağ, uzay çağı.

bkz. لنکر خان نیازی نیچه محل ایدی كيم نیل آبتہ ایدی

mekegi: bir tür küpe.

meken: büyük antilop türü.

meleş: bir türk kabile adı, güzel, hoş, latif, cilveli.

bkz. ای نوایی نیلای ایل ترخان ایله برلاسینى

كىم بیورور كونكلومكا حالا مالش اول شوخ ملش

menkal: kadınların ayak bilginin üstüne taktıkları yüzük ya da halka.

menmenlik: kişilik, benlik, şahsiyet, kibir, gurur, onur.

menmey: beyin.

meral / meral: dişi geyik, ahu.

bkz. کوییا صیدلاردین اول جنکل

واقع ایردی قوللا بوغو ومرل

ترك سويقون نينك هم ایرکاکین بوغو وتیشیسین مرل دیر سارت آهو وگوزن دین اوزکا نیمه

دیماس

merd: şaban ayı.

merdar ağacı: bir tür bitki, kurtbağrı.

merğavul: yiğit, cesur, kahraman.

meske: taze tereyağı.

mete /mite: tahıl biti.

metiz: hızlı, çabuk.

bkz. تیز متیز خط یازوب متیز مق

metyār: inilti, yakınma, sitem, şikayet. bkz. متیار مق (şikayet etmek)

mevcüdlük: hazır bulunan, varolan, hazır.

bkz. جنانوش سمرقند موجودلوق

که قیلیمیش بنا آنی اسکندر اوق

mevlün: ipek parçası.

meyn / meyin: beyin.

mez: bez, hıyarcık.

mıg: bıyık.

mıltık: tüfek, tabanca.

bkz. هر قچان ميلتيقغه توتغاندا

bkz. تركمان ميلتيق يتماسداى بيركا كليب

bkz. ميلتيقچى (tüfekli)

mıncağ / mıncağ: boncuk, ıvır zıvır, önemsiz şey.

bkz. علاقه بارى غه سراسر ايپك

در ولعل وفيروزه مينجاغى دك

mıngılay: cephe, alın, bir ordunun önünde gidenler, öncü birlikler, rehber, kılavuz.

bkz. چنه نويان نى مينغلاى قىليب ايردى اول بير تيل آليب خان غه ايباردى

mışkar-: kafa bulmak, alay etmek, dalga geçmek, gülümsemek.

mışık: burun akıntısı, sümük.

mışık: kedi.

mibremçek: mercimek.

mişin: maymun.

mikcin: domuz, dişi domuz.

bkz. بير شور وشينليغ او كه تونغوز اويدور آنيك هم ايركاكين قبان وتيشى سن ميكجين
واوشاغين چورپه ديرلار وسارت بارچاسين خوك و گراز لفضى بيله ايتور

miken: için, göre, işin olumlu yanı. bkz. مى ايكان (acaba);

bkz. جان بار ميكان يوق ميكان كورايين

mikik / mikig: yüzde oluşan ben.

bkz. ميگيگنك ايرنينك يوزونك اى رشك رضوان

بلا وكشر وباغ وجناندور

milen: ile, birlikte, beraber.

min: ben, birinci tekil kişi zamiri.

bkz. مينليك (benlik) (-e gelince, -e kalırsa, bence, bana kalırsa) مينجا ، مينجه

miŋ: yüzdeki ben, benek, bin.

bkz. خوبلارغه مينگ اول آى نينك تازه قولتوغ داغى بس

كوزلاريكا سورمه كويى نينك قرا توفراغى بس

bkz. مينگ اياغى (geyikdili) مينگلى ، مينگليغ

min-: binmek, ata binmek.

bkz. ميناي كوشش سعي رخشيغه تيز

سيه زنتى غه قياييين ستيز

minceş: tartışmak, çekişmek, mücadele etmek, yarış etmek.

mindev: atın boynunda ya da sırtında eyerin yapmış olduğu yara.

miŋiz: beniz, çehre, yüz, deri, kabuk.

bkz. مينگيزلارى كل كل مژهلارى خار

قيا غلارى گينگ گينگ اغيزلارى تار

miŋize-: benzemek, benzer. bkz. مينگيزيتمك (benzetmek);

bkz. كيم تاشينكنى هلاله مينگيزيتى

انى عشق اهلى كچ نظر ديدى لار

minyek: dizginlerini boşlamak ve gitmesine izin vermek.

mirmencan: bir tür meyve adı.

mişe: orman, yeşillik, çalılık.

mitin: bölmek veya taş kırmak için kullanılan demir alet.

miye: beyin.

bkz. اكر كيشى نينك ميه سى چيقسا يا تامورغه زخم ييتسا آسان معالجه قيلور ايدى

mor /mur: koyu mavi renk, mavi, masmavi; Moğolca yol, rota, çığır.

moğul: saf kalpli, değirmen taşı, bileği taşı.

moğul-çın: beyaz, ak.

mol: kepaze, haylaz, hırsız, gerekli, lazım, çok sayıda, kalabalık.

كفلارينك آيينى چو بيرماك بولوب. bkz.

مول مونكا حاتيم آنكا بيرماك بولوب

molı / mulı: kalles, dzüenbaz, dolandırıcı.

molos-mulus / moloz-muluz : moloz taşı.

moñuz: boynuz.

كوز ازرق ساقال ساريغ وتيره يوز. bkz.

چيقيب بارچانينك مانگلايى دا مونگوز

moyun: boyun.

اوز موينو نه آليب. bkz.

mu: soru zamiri.

وه كه ميندين آيرو يوز جان يوقسه جانان مو ايكين. bkz.

منكا آنسيز مينك اولوم بار درد هجران مو ايكين

ساجينك رنكى عنبر مو دور مشك چين مو. bkz.

لبيك طعمى سگر مو دور انكين مو

mu^callaq: hemen, derhal, oracıkta, çözümsüz olarak süregelen, çözülemeyen.

اوشال آتنى اوق بيلان آنداق اوردوم كيم معلق اوزوب ييقيلدى. bkz.

mu^cu-: ihtiyarlıktan beli bükülmüş olmak, eğri büğrü olmak.

mu^ce: iş, uğraş, meşgale, resmi seyahat, sıra, dizi, görev, mevki.

هر قايسى غه فراخور حال لارى ولايت موجه وچرکا وجه استقامت مقرر ومعین بولدى. bkz.

اوشال تقصير قيلغانى موجه چركاسيدين اوزاتيپ. bkz.

mu^cek / mö^cek: küçük sinek, sivrisinek, öpmek, öpüş.

تيركوزردا نفسينك يوزنى قاچور ماق نى ايدى. bkz.

ميل قيلماس خود اولوك كيمسادين آماقغه موچك

mu^g: buğu, buhar, bir yerden yayılan koku, gaz.

muldur: dolu, çiy, damla.

bkz. ساریغ کل اوزا صبوحی مولدور.

آلتون طبق اوزرا كورك وز دور

bkz. تیشلاری لیل ایچیندا رشتة در.

منکا حیوان سویی ارا مولدور

mu ³ le: beşik, derme çatma kulübe.

مؤله لارنی کیتوردیلار بیلمان ساچلارنینک یا عمل ساچلاری نینک آرالاریغه کمان ساچی نینک

اوزونلوغی بیله اینچکه اینچکه کیسیب قویوبتورلار طورى كورونادور

müle / mule: hödük, ayı, beceriksiz, hantal, kaba.

muñ: acı, ağrı, sızı, keder, üzüntü, kaygı.

bkz. مونگلیغ مین ومونگ بیله پیامیم

مونگلیغ کیشی لار سوزی پیامیم

bkz. سوزکا مونگی یوق ایدی.

bkz. مونگلیغ ، مونگلوغ ، (kederli, üzüntülü);

ایرور تنیم داکى یوز داغ بیرلا مونگلیغ جان

کدا که تونیغه هر ساری سالسا پیرندی

muna: bu, bunu, şu, şunu.

muñal-: bunalmak, boğulmak, kendinden geçmek, bayılmak.

muñan: gümüş, akçe, para.

muñay- : hüzünlü olmak, kederli veya üzüntülü olmak.

munca: bunca, bu kadar, bu miktar. bkz. مونجا کینه

munda: orada, oraya, o anda. bkz. مونداغی ، مونداغین (hangisi)

mundağan: havan topu bombası fırlatmak.

mundağ: böyle, şöyle, öyle, bu süre içinde.

munday / muñ dek: böyle, bunun gibi. bkz. **ومونداى كوب خلق**

mundu / munduğı: avcılarının av tuzağı hazırlarken kullandıkları keskin odun parçaları, keskin kazıklar.

bkz. **دیمه بوسیه نی خیل هندو**

چین دشتی کییک لاریکا مندو

bkz. **یانا خوندق آلییدا موندو تیکیب**

قالین نْ ی شکر دیک که هندو تیکیب

munku: süre, sürecek. bkz. **مونکو بردی** (Allah vergisi)

muñlay-: kederli olmak, üzüntülü olmak. bkz. **مونگلاشمق**

muñra- / muñraş- / muñray- / muñurğa-: inlemek, bağırarak, insanların veya hayvanların konuşması bağırması.

bkz. **بوزلاب غمیم ایلا آشکارا**

مونگوم ایت بی مدارا

bkz. **هجر دشتیدا موگورغاب قالمیش ایردی خسته جان**

وه دینکیز کیم اول غریب وناتوان نیم کیلدى مو

bkz. **ونگراییب آنداق سینوغ کونکلوم بوزولور کیم سپهر**

بو العجب حالیمغایوز مینک کوز بیله حیران بولو

munuğan: ayağı çukurda olan insan, yaşlı adam, ihtiyar.

muñuş / munguş: yer çekilmesi, bir evin köşesi, saray.

murı: pencere, oluk, kanal, Türkistan'da bir il, Kaşgarda omuz, üst.

bkz. **تیشوک لار بورنیده وحشت تنور**

تنوری یوق که نقته اورنیغه موری

murqı: altıncı ata, altıncı soy.

bkz. **آلتینجی آتانی مورقی دیر**

mūrūṣ: اوروش kelimesine bağlı anlamsız bir kelime.

bkz. اوروش موروش سالور خيال قيلور.

muşluk: aselbent, güvercin sütü, imkansız şey, musluk.

musun: buz.

mūṣ: aç, köşe.

bkz. بو عالم ولوتكان وقعهلار توش موش تيك كوزومكا كورونور ايردى.

mūṣemle: muşmula.

muymul: yırtıcı bir kuş.

muz: buz.

bkz. بوييك اول تاغ اوجى اُيلاکيم كوز.

ساوغ دين باعلانور پش چشمه لر موز

bkz. تور سبستان ايچره صحبت کيم اشارت مى غه دور.

شمع کافورى که آستى شوشه موزلار برلادی

muzuḳ: zayıf, güçsüz, aciz, korkak.

mücene: badem çekirdeği, kayısı çakirdeği.

müçülge: ödev, yüküm, yasal hareket.

mük: gizli yer, yasak.

mükdek: bir aramabın çadır bezi.

mürçel: kale.

bkz. اولاشتى مورچل وبندى قيليب شق.

چريك اطرافىغه قازدوردى خندق

müşek: füze, fişek.

bkz. اگرچه ايرور موشك آتمق ايشى.

بولوت ماموغين اورتا آلماس كشى

müşük: kedi.

bkz. موشوك كار عايت كبوترغه آفت در

bkz. بعضى اطفال بيله اوى تاملريدا سير قيلور ايرميشلر آلاردين بيرى يانا بيريكا ديب دور
كه بو

حرکت ایت وموشوك ایشیدر حیف بولغای آدمی بو ایش کا مرتکب بولغای

2.16.

-N-

nācū: çam ağacı.

bkz. بولوب هر شجر نخل ناجو كبی

نی ناجو كه بو چرخ مینو كبی

nağcı: dayı, ata, dede, ecdat.

bkz. اولا ناغچی بابالاریدین سویلیالک

nağu: neden? , niçin? .

bkz. باشیم غه کوییدا هر دم غلو قیلور ایتلار

کر اولمسام بو غلونی قیلور ایتلار

bkz. موسی ایماس ایرسا کلکی ناغو

جوفی آرا مضمیر اللی جادو

nağcı: teğmen veya vekil, nedim, çok beğenilen, gözde, favori.

nağqare: dümbelek. bkz. نقاره وقتی

nağş: havada oluşan varyasyon, değişim, musikide bir makam.

صوت ونقش اوتکارور موسیقی دا طور ایشلار باغلاب تور اول جمله دین بیر نقشی
بار نه

رنک غه موسوم توقوز رنک نینک توکانیشی ونقش نینک میلوسی راست ته دور

bkz. خیلی نقش وپیش رو وایشلار باغلابتور

bkz. اول زماندا انچه صوت ونقش باغلار کیشی یوق ایدی

bkz. خاتونلار اراسیندا دف قاقیب ونقش ایتیب یورور ایردی

narge: bir şeyin etrafını muhafaza etmek, bir şeyin etrafında daire oluşturmak.

narı: ora, orada, oraya, öte, ötesinde, öteye.

تيلار كونكلوم قوشى عنقادين اوتكاي نارى يوز وادى. bkz.

که موندین سیر ایتارکا قافدین ارتوق ثباتیم بار

نارى يوزدا داراي انجم سپاه. bkz.

باشى اوزرا کودون کبی بارکاه

بو سوزينك تعقل دین نارى وتصوردین تاشقاری. bkz.

bkz. نارى راق (orada, oraya, daha ötesinde)

narın: belirli, özgü, has, özel, mahsus.

nasuh: شیخی اسمعیل diye bir şehir adı.

naşas: ekili alan, sürülmüş-işlenmiş toprak, saban, saban demiri.

nava: hayvanların su içtikleri yalak. bkz. ناوچاغان

nayman: sekiz, sekizinci, bir Özbek kabile adı.

nayza: ince ve uzun mızrak, yerine bkz. نیزه

آفتاب ایکی نایزا بوی چیقغاندا. bkz.

ne: ne. bkz. نه دگلو (ne kadar)

nesne: bir şey, nesne, eşya.

ni: şahin veya doğanların boyunlarına takılan deri kolye, gerdanlık.

ni: ne, kelimelerin sonlarına eklen belirtme hal eki.

نواییا نیکا افلاک مرتفع بولمیش. bkz.

اگر غمیم دین ایماس وزن کفه سی دا بینکیل

دیمانکیز نیئی فراق آخر که بولدونک دشمنی. bkz.

منع وصل خسرو جم اقتدار ایئی فراق

صبح ازل قیلدی چو دهقان صنع. bkz.

آدم خاکینی کلهستان صنع

نوری بیریب کلبه کا شمع فراق. bkz.

شمعنقوی کیم کهر شب چراق

nibtes: iyi, güzel, dinlenme, dinginlik, sessiz, sakin, dingin.

nice: nasıl, ne şekilde. bkz. نیچه

niçağ: ne zaman, ne vakit, ne kadar. bkz. نیچاغلیغ (ne kadar, ne zaman)

niçük: niçin, nasıl, nasıl ki, çok, birçok.

ای نوایی عشق صحراسیغه چون قویدونک قدم

تا نیچوک لاشکای سین اول پایانی یوق وادی بیله

bkz. نیچوک کیم سیب سمرقند دیرلار وانار خجند دیرلار

bkz. قیلدیلار عرض خان مقالاتین

ونیچوک تحغه بیرله بوغاتین

niçükleş-: bir konuda fikir almak, istişare etmek, laflamak.

nikende: gizli bir şey, gizli, kenar dikişi.

niler : dördüncü.

nime / nimerse / nimürse: şey, bir şey, her şey, hiçbir şey.

bkz. مصالح که دور کار در هر نیمه

الیب ساز قیلغای لار اوچ مینک کیمه

bkz. یانا التماس اول کیم مزاجینکیز رعایتین یخشی راق قیلینکیز کیم صحت نعمتیغه هیچ نیمه بدل

بولماس

bkz. مونداق نیمارسادین کیم فایدا بولغای

nimte: biraz.

niñ: genitif işareti.

bkz. هیأ تی آیینهء کیتی نما

کوزکوسی آی نینگ تاپیب آندین جلا

ninek: gözbebeği.

nir merden: saf tohum. تركىسى آرو تمخ دىماك بولور.

nirsün: değil. bu kelime için bkz. نه ايرسون

bkz. مين وآنم ولايت خود تيرسون بير كينت وبير نيچه قوش ايكاسى بولا ألمادوق.

nişe: nasıl, niçin, çünkü, zira.

nitedür: ne yapar.

nitek / nitük: ne tür, ne şekilde, nasıl, neçük.

جسمين چو نوايى نينك پىكانى تيمور قىلدى. bkz.

بيلمان كه سنان ايمدى باغريغه نيتاك سانجار

سین كه قیلورسین منكا بو سوز نش. bkz.

سین نیتوک اولورسین اکر توشسا ایش

niteş: doğruca, dosdoğru, dimdik.

nitüri: ne tür, nasıl.

niyerse: ne olursa olsun, her ne ise, herhangi bir şey. bu kelimenin yerine bkz. نه ايرسا

بیر نیارسا اکر تنبل غه ییبارسانکیز نه بولغای. bkz.

niyüçün: neden , niçin.

noyan / noyın: general, baş komutan, prens, soylu kişi, örgülü sepet.

noyat: Kalmukların hükümdarlarına verdikleri başlık, ünvan.

nöker: dost, arkadaş, öğüt vermek, tavsiye etmek, müşteri, uşak, hizmetçi.

nuha kuşu: bir tür keklik.

بو قوشنى بو قلمون ديرلار باشيدین قويروغى غه چه بيش آلتى مختلف رنگى بار. bkz.
كبوتر نينك

بوینى ديك برآق تور اولوق لوغى كبك درى چه بولغای غالباً هندوستان كبك درى سى دور

nutuqçı: yırtıcı bir kuş türü.

ليمفر قيغه اقبال قاجینی قويماق. bkz.

يقين كه بولغوسى دور موجب عذابى آينك

نوتوقچى باشيغە سونغار توماغە سين تانكاسانك

كه بولغوسى سبب رنج و اضطرابى آينك

مناسب ايماس قارى باشيغە تاج. bkz.

توماغە نوتوقچى غە نى احتياج

2.17.

-0-

oba: küçük çadır. geceleyecek kamp yeri.

oban: erkek deve.

obay cobay: burada. arasında. dağınık ve perişan bir hal.

bkz. **جان بيراز كيشى بيرلان ايلكارى دا اوزكا خلق اوباي جوباي**

ocağ: ocak. yemek pişirilen yer. aile. büyük kabile.

ocağalağ: yonca. üç yapraklı şekil.

od: öd, safra. ödünç alma. ateş.

oda: oda. daire. Yüksek, yükseklik. Yetiştirilmiş, eğitilmiş.

odun: yakacak odun.

ofağ / ufağ: küçük. ufak. bkz. **اوفاجوق** (oldukça küçük.) bkz. **اوفراق** (çok küçük.)

oğlağ: dört aylık çocuk.

oğlan: oğlan. çocuk. Moğollar ve Persler arasında şehzadelere verilen unvan.

bkz. **اوغلان آشتى**

oğrı: hırsız, yankesici, dolandırıcı. bkz. **اوغرین** (saklı, gizli; yavaşça, hafifçe.)

oğruluk: hırsızlık.

oğul: erkek evlat, oğul.

bkz. **اوغول اوتى** (yabani ot.) bkz. **اوغولدوروق** (havyar.)

oğulca-: onurlu davranmak. saygı göstermek.

oğun: İlâh, Allah, Tanrı.

oğur: niyet, maksat. mutluluk, sevinç. hayır, dua.

ogur-: yönünü değiştirmek. bkz. **اوکورلمق** (geri çevirmek.)

bkz. **خطای خلقى ياو بولوب جنکز خان دين يوز اوکوردى**

قبله طرفندین اوکورلوب کون باتش غه باریب bkz.

ogurğa/ongurğa: omurga, sırt. dış omurga.

oğurla-: çalmak.

oğurlayın: gizlice, kaçak olarak, sinsice.

oğuş: torun.

oğuz: bilgisiz, cahil.

oğşa-: benzemek. dalkavukluk etmek, pohpohlamak. övmek, kutlamak.

bkz. خان تیریک تورغاندا یورتنی طلب قیلماق اوخشاماس

bkz. الهی هر نیکا که تشبیه قیلسالار اوخشاماس سین

bkz. انکا اوخشار که بولماسانک بهرام

سنکا هم بس بلند کیلدی مقام

oğşaş: benzer. benzerlik.

oğşat-: uygun görmek. iyi bulmak. benzetmek.

bkz. سیزنی ایشی اوخاتسا نکز مین آنی قیلور من

bkz. خلق قایتماقنی اوخشاتدیلار

oğşuş: bir yaşını almış deve yavrusu.

oğ: ok. çadır yapımında kullanılan direkler. dingil. araba koşum oku. hızlı, çabuk. açıkca.

bkz. ینه بورونداغی اوق رعایت وشفقت قیلدیم

bkz. کویونک اوق ایستار نوایی نسیه جنت اهل زهر

مونجا اوق بولغای تفاوت عالم وجاهل ارا

oğla-: ok atmak. ok fırlatıp hedefi vurmak.

oğlaşu / oğlav / oğlaş: tomar. oklava. merdane.

oğra: ayaklı bardak. kaşıntılı deri hastalığı.

oğra-: atların kişnemesi.

oḡrağ / oḡrağ: sonuç. izlenim. giyim, giysi.

bkz. مست ليق حالتيدا عبد الله تون اوخراغى بيله اوزىنى سوغه سالدى.

bkz. تون اوخراغى بيله اوزوب چىقتى.

oḡu-: okumak. ezbere okumak. bkz. اوقىنمق (adlandırmak.)

bkz. يخشى عزت قىلدى وقىزنى بىردى اوغول اوقىندى اوقوتتورمق.

oḡ yılıanı: ok yılıanı.

ol: o, oşaret sıfatı; o, işaret zamiri. bkz. كلى نىنك اولى هم يمان ايماس بيسه بولور.

bkz. سوروب كيمه نى اولكا انداك كه طير.

همول سوغه قىلدى لار آهنگ سير

bkz. اى نوایى بىنك دا پنهان ایتمه اول آى رقعہ سین.

چون سنكا اول دور هميشه اشك اريتماق بىرلا بىنك

ol-: olmak. var olmak.

bkz. وطن غه يانیب خلق آسوده دل.

بارى بىزدىن او لدىكلار اما نحل

olat / ulat: kırmızı, yüz boyası.

olca-: yakalamak, ele geçirmek.

olcala-: yağmalamak. ele geçirmek. bkz. دورمان خلقى نى سمرقند تورالارى اولجه لاپ ايردى

olcar: haber. hadise. bir ordunun bir araya toplanması.

bkz. چىرىك كا ایلان ميعاد وبولجار.

تواجى هر طرف بىتكوردى اولجار

olcay: mutluluk. hayır, dua. saadet. ikbal. bkz. اولجايتو (ikbal sahibi. mutluluk sahibi.)

olça: ganimet. tutma, yakalama, alma. tutuklu, hapis.

bkz. عالم خان نىنك بولغان كىشى سى ایل تالاماق قه واولجه اولاماق قه مشغول بولورلار.

اوركاج خان نى اولچە قىلىپ bkz. تيوه وپرتال الوجە قىلورلار bkz.

اموريدا اولچە غرائب دورور bkz.

كه اول ايشتا كوپراك عجائب دورور

olçum: yorgan. örtü.

كوردى يابر يابر ستور اولچوم بوش كىملى كلته چبار آتلى قلجى ايكنيدا يكه ايلكارى bkz.
كيلا

تورور

olta: olta. olta iğnesi.

oltur-: oturmak. bkz. اولترا

olturguz-: yerleşmek. yerleştirmek. oturmak.

سمرقند تختى غه اولتورغوز ديلار bkz.

اتاسى نينك اورنيغه اولتورغوزدى bkz.

تماميغه شايسته بير كور كوزوب bkz.

نيچوك كيم ايرور لايق اولتورغوزوب

olturuş-: oturmak. yerleşmek.

olturuşluk: ikamet ediş. ev, konut.

هربيردا اولتوروشلوق بولسا bkz. حصار ولايتى اولتوروشلوق مغوللار bkz.

oma/omaca: kemik, uyluk kemiği.

omaç/umaç: bir çeşit haşlanmış un lapası.

omuz: omuz.

on: on. ses, seda, avaz. ezilmiş bir şeyin sesi, feryat, figan. un.

ona-: razı olmak, muvafakat etmek. kabul etmek.

تاموغ اوتیغه اوناب هجرينك اوتیغه اونامان bkz.

ياشيم بارورغه جيدارمين فراقىكا جيدامان

ميسر اولمادى جان بيرماك وليين اوپماك bkz.

نیدین که قالمدی جانیم آنی اوناتفونجه

قابیل اوز سینکای نینک حسنی جهتی دین انکا مایل ایردی اونامادی کیم ها بیل غه bkz. بیرکای لار

oŋal-: iyileştirmek, güçlendirmek. düzeltmek.

onan: doğruluk, açık yüreklilik, samimiyet, içtenlik. gerçek, hakikat.

oŋar-: bir işi başarmak, düzeltmek. tanzim etmek, yerine getirmek. iyileştirmek.

oŋay: kolay. bkz. **اوردو بازارى اوزین یاساغلیق غه قاتقوجی اونکای الما اغیر ساتقوجی**.

oncud: borç. ödünç alma. istek, talep.

onçı: cerrah, hekim, tabib.

ondalıq: onluk, bir düzine.

oŋgatı: ucuz, ucuz olmak.

oŋgul: sağ el.

oŋkan: tay. sıpa.

onla-: on on olmak, on on bölmek. bkz. **بشلاب اونلاب کوماک کیلور**.

op-: üstünü örtmek. içinde taşımak. bastırmak. saklamak. korumak.

bkz. **اوپوتماق** (gizlemek, örtbas etmek)

opra- / opran- : eskimek, silinmek.

bkz. **یالانغاخ نی کیدورسانک اوپرانماس تون اول ایرور**.

or: yükseklik. tümör türü. gök, tavan. çukur. üst.

bkz. **خرامی اورکا چیقماق دا توتون دیک**.

ایکیرماک وقتی دشت اوزرا قویون دیک

bkz. **اور قازدیلار**

ora: ileri karakol. uzakta kalan.

ora: kolon, sütun, dikilitaş.

oraq: tırpan. orak. bkz. **ارغمچی واوراق وتیشه وسودین اوتار اسباب**.

bkz. اوراقچی (hasat işçisi) bkz. اوراق قوشى (ağustos böceği.)

oram: sokak. kenar, mahalle.

oran: meslek. sanayi.

اوران ايکى يوسون لوغ بولور اولکيم هر قوم نينک اورانى بار وینه بير اولکيم بارچه bkz.
چريک

بير اوران قویارلار اکر ايش وقتى بولسا هر کيم اوز اورانى بیلان قیچقاریب اوز خلقینی
تاپارلار اول

اوروش تا اوران تاشکنه وسیرام ایدی اکر تاشکند دیسه لار ینه بير او سیرام دیسه بیلکایلار کیم
اوز خلقی دور

oratla-: tahmin etmek.

oratlaş-: kamp alanında bağıarak birbirine çağırarak. askerler arasında geçen sesli
diyalog.

orçın: sancak.

orda: padişahların ve devlet büyüklerinin konakladıkları yer.

bkz. سلطان ارده دا یلانغاج یاتیپ اردی (sultan çadırında çıplak yatıyor idi.)

bkz. اورده بیکی. (harem ağası, nazır.)

ordu: konaklama, konaklama yeri. kamp.

orğaçı/orğuçı: dişi. zevce.

چنه ایرکاک بوری واورغوچی بوری تیماک بولور bkz.

orğuştek: şarkı, türkü. bir müzik türü.

bkz.

يانا قوشوم دور که اورغوشتك اصولی دا شایع دور وبعضی ادوار کتبی دا اول اصول
ذکر بولوب دور واول سرود اعرابنیک تیوه سورار حدی لاری وزنی بیله رمل مربع محذوف دا
واقع بولور وآنینک اصلی بو نوع دور کیم

وه که اول ای حسرتی دردی وداغ فرقتی bkz.

هم ایرور جانیمغی اورت هم حیاتییم آفتی

رعیّت غه سرا و باغ اندین معمور و سپاهی غه کام و فراغ اندین موفوران دین کیجه لار
اتراك صافاسی ایشی اورغوشتك

orman: orman.

orna-: oturmak, yerleşmek. bkz. اورناتمق (oturtmak)

orta: orta, çevre, ortam. aralık. bkz. اورتا اریش (araba koşum oku)

ortacağlıg: kalite. ortalama, ölçüm. bkz. اورتاچاغلیغ اتار ایدی

ortağ: ortak. arkadaş.

ortancı: ortanca. iki şey arasında ortak olan.

orun: alan. yer.

اورون کرچه کافر غه دوزخ دورور bkz.

آنینک عدل دین اورنی برزخ دورور

نوایی فرقتینکدین آنینک دیک ضعیف اولدی bkz.

که اورونی دا ایل باقسا دیکای لار مکر یوق دور

کونکلاکی تازه توکاندین اورون خرقة اوز باری غه یتوردک بورون bkz.

چؤک اطلس ایلاب اوزی کا لباس bkz.

کییب بورک اورنیغه باشیغه طاس

تا بولدی یوزونک نهان کوزومدین bkz.

اشک اورنیغه بیتمایین بارور قان

orunlı: torun. kardeş oğlu, yeğen. aynı sülaleden olan çocuk.

orut-: konaklamak. duraklamak.

osur-: yel bırakmak. gaz çıkarmak.

osuruğ/usuruğ: rüzgar, yel, barsak gazı.

اوتی قوروغی آنینک کویار bkz. ot: ateş. ot. ilaç, çare. barsak çalıştırıcı ilaç. ağrı, zehir.

اوت که شی محروق دور واوت مرور معناسی بیله دور واوت مقمر غه بو جهتی دین bkz.
امر دور واوت کئی نی اوتغه توتوب توکین اریتور معنایه دور واوت باریدین ایرق حرکت دور

ot-: üstesinden gelmek, kazanmak.

ota-: otlarını yok etmek. bkz. **اوتامك** (cevap vermek, ödemek)

otacı: kâhya, levazım görevlisi. baş komiser.

bkz. **پشکه میرزای اوتاجی نی قلی بک کا قاتیب ایچی لیک کا بیباریلیب**

otağ/otav: çadır ya da oturulan yer. oda. bkz. **اوتاو سوقوب** (dikim bir çadır.)

otağa: kuş tüyü taç. kavga sırasında başa takılan zırh.

bkz. **ساچ اوتاغه سی اوقاردین بولور عراق غه وخراسانغه کابل دین بیر متاع کیم بارور ساچ اوتاغه سی دور**

o tarıdın biri: öteden beri, bugüne kadar. eskiden beri.

o tayka /otayan: öte. öte taraf. karşı taraf.

otla-: ateş yakmak. otlamak. bağırarak, çağırarak.

otlağ: otlak, otlatma. kuru ot.

otlaş: kısım, bölüm. kat.

bkz. **غم ودرد زندانی ایچرا کونکل کا**

توشوب اوتلاش کرفتارلیغ

bkz. **یانا بیر جن دیدی کیم کوز یوموب آچوقونجه کینتورای سلیمان علیه السلام قیلغای دعویسی**

بیله حاضر قیلدی والو تخت نی بیٹی اوتلاش اوی ایچیدا قویوب بارچاسین منفعل قیلیب ایردی

otluğ: otluk. alev alev yanan. coşkun, ateşli.

otluğāni: şebirke adı verilen bir bitki türü.

otur: çadır. çadırda yaşayan, göçebe.

otur-: oturmak.

oturağ: oturak, oturulacak, dinlenilecek yer.

oturgü: dinlenme yeri.

otuz: otuz. otuzuncu.

ovad: kanatlarını açmış hayvan.

ovadır/uvadır: bir hayvanın yan tarafına düşmesi.

ovan-: duygusuz olmak, hareketsiz kalmak.

oy-: oymak, kazmak, çukurlaştırmak. uymak, itaat etmek. uyuma.

شہسوار نینک باشینی اویدیلا یخشی بولدی حمید نی باشینی اویار کیشی یوق ایدی. bkz.

دیپ دورلار کیم نوح علیہ السلام اویوب ایردی و عورت عضوی آچلیب ایردی حام. bkz. کوروب کولدی ویافت و سام منع قیلیب یاپتی لار

oyagu/uyagu: derecelendirme.

oyan: at dizgini. bir tür deve.

oyat: utanma, utanç, haya, edep. eksiklik, hata, suç. bkz. اویاتلیغ

جمالینکدین قویاش اسرو بار اویاتلیق. bkz.

ساجینکغه بنده باغ ایچره سنبل اتلیق

oyat-: korkmak. kızarmak, kızıllık vermek.

قتلق خواجه نینک اق سقال لیغیدین اویات. bkz.

oydağ: bataklık alan. nemli ve ıslak çimenlik alan.

oyğan-/uyğan-: uyanmak. uyandırmak. bkz. سحر وقتندا اویغاندی

oyğanmağur: uyanık olmayan. uyanmamış.

oylama: tartışma, müzakere. öğüt, tavsiye.

oyluğ: kalça, but. sel vadisi. çukurluk, girinti.

oyma: kazma, oyma, oyuk, çukur. heykeltıraşlık, heykel. derin, derinlik.

oymağ: oymak, kabile, kalabalık aile. ilkel kabile. dikiş, dikmek.

oyna-: oynamak.

oynağ: oyuncu. şen, şakrak, delişmen. kararsız, değişken, vefasız. bitişme yeri, eklem.

oynaş: sevgili, gizli sevgili, metres.

oyruğ soyuruğ/oyruğ suyuruğ: birbiri ardına. ard arda, sırayla.

ملا حسين نى وينه بعضى لارنى اويروق سويوروق بولارنىڭ كومكى كا ييباردوق bkz.

اوبروق شوپروق bkz.

oyuq: oyuk, çukur.

oyun: oyun. şaka, alay. bir kişilik yemek. pay. tayın.

افغانلار اوروشماقدين عاجز بولسا غنيملارى نينك اليدا اوت تيشلاب كيلور ايميش يعنى bkz.
مين

سينينك اويونونك دور مين ديكان ايميش

oyuş: kavgacı. tartışmacı. tartışmak, münakaşa etmek.

ozan: Türkler arasında kullanılan aruzun kalıplarına uymayan, vezinsiz bir nağme.

طفل نازنيم اونوتمم سنى bkz.

آيلر كونلر دكل كچرسه يللر

ozancı: davul ve tambur ile şarkı vb. söyleyen kişi.

2.18.

-Ö-

öblek: hasta.

öbüçin: hastalık.

öç-: sönmek, söndürmek. ateşli olarak konuşmak.

bkz. كل باردی ایسه چمن معطر بولسون

شمع اوچتی ایسه قویاش منور بولسون

شهزاده غه کر روضه میسر بولدی

سلطان غه جهان ملکی میسر بولدی

öçkü/öçki: teke. keçi.

bkz. طرفه سقالین آسیبان کولکو دیک

ایکی بیغاج اوزرا چیقیب اوچکو دیک

öçür-: söndürmek.

bkz. عشق اوتی لطفی بیغلا ما کوب

سو بیرلا آنی اوچورسا بولماس

öde-/ödeş-: ödemek.

ödek: ödeme, ödenen para. ücret, maaş.

ödem: ev. kalın ve yüksek duvar, yan duvar.

ödlek: sıkılgan, çekingen. korkuya kapılış olan.

ödünc: ödünç alma. borç.

ödür: gün.

öfke: öfke. şiddet.

öfür-/üfür-: ağızdan üfleme.

ög: destek. çıkıntılı duvar sütunu. bkz. **اوڭ** (ön.)

ögelke: armağan, hediye.

öget: sakın yavaş yürüyüş .

ögert-: öğretmek. bkz. **كامه نى نچوك يسارين اوڭارتدى**

ögey: kan bağı olmayan, üvey. bkz. **اوڭاي انا** (üvey ana.)

bkz. **اوڭلى حرمة لنقوم اوڭاي اناسنى الدى**

ögmen: devşirme, hasat. ürün. yığın. yıldız kümesi.

ögret-: öğretmek. bkz. **اوڭرنمك** (öğrenmek.)

ögü: baykuş.

ögü-: geri vermek. geri çevirmek.

ögün: başka, diğer. ...den başka, öte.

bkz. **وصلينكدين اوڭون هيچ نيمه حقدن تيلاماس مين**

يا رب كه اجابت اول بو بنده دعاسى

ögür: dört yaşında kısrak. bkz. **اوڭوردى** (ön taraf.)

ögür-: ağlamak. çığlık atmak.

bkz. **ياتا ببيك اون بيله كيم اعتدال سيز آشوب بيله ييغلاڭاي لار آنى اوڭورماك ديرلار**
وتركى جه دا اول معنى دا بو بيتده بار كيم

bkz. **ايشيم تاغ اوزرا هر يان اشك سيلابىنى سورماك دور**

فراق آشوبيدىن هر دم بولوت ينگليغ اوڭورماك دور

ögürke-ökürge/ önkürge-öñürge: omurga. dış omurga.

ögürt-: sallamak, çalkalamak. çevirtmek.

ögüt: ögüt, tavsiye.

ögüt-: ögütmek.

ök-: biriktirmek, yığmak. bkz. **اوڭمك** (övmek, kutlamak)

bkz. **عرصه ده شطرنج نى اول كيم توڭار**

نیچه بیغاج پاره سی دور کیم اوکار

ökçe: topuk. ökçe. bkz. اوكچه ایتدی

ökçele-/ökçelet-: vurulmak. tepelenmek. yaralanmak.

ökre āş: iplik. akarsuyun akış yönü.

öksek: yetiştirilmiş, eğitilmiş.

öksü-/öksül-: azaltmak. eksiltmek.

bkz. ايسينك آزیب دورور ساقال آغار تیب

مونونك ديك عقلينك اوكسوب جهلنك آرتیب

bkz. بیر یوزین یامغور سویی بیرلا یودی

کرد چرکی اول یوماغ دین اوكسودی

öksük: kusurlu.

bkz. مینی که مغچه دیر ایچرا ایلادی اوسروک

نی تانک کوزمکا قویاش بولسا ذره دین اوكسوک

öksüz: yetim. öksüz.

öksür-: öksürmek. patlamak.

öksürek/öksürük: öksürük.

ökte: öfke. yararsız. uygunsuz. güç, kuvvet. yarar, kâr.

bkz. یوق ایرسا سنکا اوکته سوز یوق ایدی

نی بولسا بیزینک ساریدین اوق ایدی

bkz. اوکته حکمی بیر اونی قیلسا نابود اول زمان پشیمان بولماق نی سود

bkz. ناصحا چون عمر اوتار قوی کیم بولای عشرت بیله

عیش ترکین کیم بویوردونک اوکتا تور بو نوع اوکوت

öktek: kızgın. öfkeli.

öktelik: yararsızlık. güçlü, kuvvetli, şiddetli.

öktem: cesur, yiğit, kahraman.

ökül-: bir araya toplamak. yığmak.

bkz. غنيمت كوردى هر يان حددين افزون

اوكونكان هر طرف يوز كنج قارون

bkz. كه اوكتى لار خ تن زيبارىنى

زمانى روم نينك رغانلىنى

ökün-: pişmanlık. tövbe etme.

ökünç: pişmanlık. pişman olmak.

ökündürük: pamuk tanelerini ayırmaya yarayan alet.

öküş: çok. çok fazla. kalabalık.

bkz. هر بيرى ذاتى يوز غرائب ايلا

جلوه قيلغاي اوكوش عجائب ايلا

bkz. حسنوك ايلاب اوكوش صفات ايچره

هر زمان جلوه كاينات ايچره

öküz: öküz. sığır. sığır eti. bkz. اوکوز كوزى (öküz gözü olarak adlandırılan bir bitki.)

öküz-: tavsiye etmek. öğütlemek. bildirmek.

öl-: ölmek.

bkz. اكر چه بار ايديم بانو غه ياتلىق

اولار دم دا اوياتلىق مين اوياتلىق

ölce-/ölceş-: saygı duymak, büyüklere saygılı davranmak.

ölceş: Moğollar arasında büyükler önünde el öpme merasimi. görüşme.

ölceyiş: saygı karşılığında verilen hediye, armağan.

ölçe-: ölçmek.

ölçek: ölçek. ölçü. ölçmek. tahıl ölçmeye yarayan alet. tel ölçü birimi.

bkz. چيدارمين هر نيچه رخم اورسا اول قاتل ولى بولماس

چيداماق كر بيرين اوز عضوى دا قيلسا كيشى اولچاك

öleŋ: yeşil. yeşillik alan. çayır, çimen.çayırılık.

bkz. كول اولنك اطرافيدا هر كونه ورد

انجم ايله دايره لاجورد

bkz. شمر سولار بولوب آيينه آهنگ

اولنك ايلاب عيان اول كوزكودا ژنك

öler: balmumu.

ölet-: ıslatmak, nemlendirmek.

ölge: başkent dışındaki yöre, taşra. kent, şehir. ülke. tımar, yurtluk.

bkz. يوز كيشى رشك ايتكوجا جركام قانى

مينك بيكيت اتلانغوجه اولكام قانى

ölgem: ölü. ölüm. bkz. اولكان (büyük, önemli. güçlü, kudretli)

ölkev/ülkev: önlem, tedbir. ölçüm, ölçme. bkz. اولكور (ülker yıldızı)

ölkük: ıslak, nemli, nemlilik, serinlik.

ölküş: solmuş, solgun.

öltenk/ültenk: botun tabanına dikilen deri parçası. meyve koymak için satılan ahşap tepsi türü.

bkz. اوتوك اولتانكى تخته نعلين انكا

بولوب بير قدم اورنى كونين انكا

öltür-: öldürmek.

bkz. اولتوركانى كا اوزى ييبان غم

بيغلاب توتار ايردى بيلاماتم

ölük: ölü.

ölüm: ölüm. deve sütünün köpüğü.

ölümlüg: ölümlü, ölümü hak eden.

ölüŋ: ahşap ok .

öŋ: sağ taraf. ön. ileri. hak, doğru. adalaetli.

خطا رانى اونك كىلماسا دخل سىزلار غه شركت بلكه نقيض توتقان لار غه تهمت bkz.

bkz. اونكان (doğru, mutlu, büyük)

bkz. سوروب سول يانيدىن فرخنده دستور.

سواد ملك رايى بيرلا پر نور

يوروب اونك يانيدىن شهزاده فرهاد

بولوب شه شاد بل شهزاده هم شاد

bkz. تيامن دور بيرى يعنى كه بنياد.

يوماق غه اونك طرفدين قيلماق ايراد

öŋ-: büyümek, artmak. itmek. çıkmak. başarmak.

ön-: büyümek, artmak. itmek, çıkmak, sürgün vermek. iki katına çıkarmak. bkz. اونكلمك

bkz. اونكاي بارى روضه ايچرا نركس.

چون لطفى ايرور كوزونك قتيلى

öndür/ündür: yüksek, yükseklik, yüksekte, yukarıda. yetştirilmiş, eğitilmiş. kusurlu, ahlak dışı. çirkin, yakışsız. bkz. اوندورمق (uzlaştırmak, bağdaştırmak. yatıştırma, teskin etmek.)

bkz. ايلماك پست جرم غبرانى.

اوندور ايتماك سپهر خضرانى

öŋsül: sağ ve sol.

öntüc: ödünç alma.

öntüc-: ödünç almak.

öŋü: inatçı. kurnaz, düzenbaz. zalimce, zorbaca. bkz. اونگولوك

öŋül-: daha iyi olmak, iyiye gitmek.

öñür: saçak, püskül, perçem. etek, yaka, kaba saçak.

öñüter-: devirmek, alt üst etmek.

öp: öpmek. öpücük.

öp-: kucaklamak. öpmek.

öpçin: silah. sınıf. arma. zırh. bkz. **اوپچين ليك** (zırhlı, silahlı)

bkz. **وليكن اوشبو پيكر پای تا فرق**

بولوب اوت ديك تيمور اوپچين ارا غرق

öpke: öfke. akciğer. bkz. **اوپكاليك** (cesurluk, yiğitlik. yüreklilik, cesaret.)

öpkelen-: öfkelenmek. hiddetlenmek. tahrik olmak.

ör-: örmek. üfleyip söndürmek.

örge: çadır. kulübe. bkz. **اونك ياقداء التى اق اوركا وسول ياقداء التى اق اوركا تيكتوردى**

örgemci: örümcek.

bkz. **دوستلارينك الييدا بيرديك پست خيبر قلعه سى**

دشمنينك دفعى غه اوركامچى اويى حصن حصين

bkz. **اكر پرده پوش سين اولماساتك بيردا همان وايشيك اوركامچى سى همان**

örgen-: öğrenmek. alışmak. bkz. **اوركاتمك** (öğretmek)

bkz. **خسرو شاه نينك ايل كونى ظلم وبى سرليق قه اوركانكان ايل ظلم قيله باشلاديلار**

örgerim/örgerim: kale hendeği.

örgesün: diken.

örgüc: atın yelesi. deve hörgücü. yükseklik. bir dağın tepesi.

örkül-: dönmek.

bkz. **بعظى لار كيم بياق يوروب اوركولورلار ايدى بير اوركولونچه اتار ايدى**

bkz. **بير يمان ليق لارى بولوب يخشى لارى هم يمان غه اوركولدى لار**

bkz. **اوركنج قلعه سيني كوندا كچه مشعل بيرلان اوركولوب سقلار ايردى**

bkz. **بير اولوغ يلغين نى اوركولدوم**

bkz. اوركولتورپمك

örkün: nuh tufanı. şiddetli sağanak yağmur.

örle-: en üste gitmek. yukarı çıkmak. örmek. iplik yapmak, eğirmek.

bkz. كه اورلاب چرخ طاقى غه مینارلار

كه اینیش لاب بییتی بیرکا اینارلار

örlen-: yukarı koymak. üstünü örtmek. içinde taşımak. bastırmak. saklamak. güvence altına almak. korumak.

bkz. و مرکبى نینك چوروكان سونكاكلارى باقتى كوردی كیم بیر بییری كا متصل بولوب اوستی كا ایت اورلاندى

örme: örgü, bezeme. saç örgüsü. kalın bir ip türü.

örmek: deve kılından yapılmış kumaş türü.

örnek: örnek. görünüm. resim. benzerlik.

örs: örs.

örse: bilgisiz, cahil.

ört: alev, kıvılcı, flama, parıltı, coşku, yangın.

bkz. بولوم اوزرا منزل چو بو تورت ایدی

چیقاریم بلیك ایلا کیم اورت ایدی

örte-: ateşe vermek. tutuşturmak.

bkz. ای نایی کونکلوما عشقی دا قویدوم داغلار

کر مینی اول اورتادی مین داغی آنی اورتادیم

bkz. جانیم اورتارکا اول اوتلوق چهره کلزار خلیل

آن روشن ایلاکان کوکرد اوتی یانی دا نیل

örten-: alev. ateş almak. tutuşmak.

bkz. زاری کی اوچوک یانه چراغی

بات اورتانور ارتوغ اولسه یاغی

örtü / örtüg: örtü. örtülü. masaya konan işlemeli metal kap. saklı, gizli.

örümcek: örümcek.

örün: parlaklık, pırlanta.

öründle-: seçme, seçenek, seçim, tercih.

örviş/ürviş/örüviş/üriyiş??: giysi, elbise. örtü.

ösrü-: sarhoş olmak.

ösrük: sarhoş. ölü.

öt-: söylemek. geçirmek. geçmek, geride bırakmak. girmek. duygu.

bkz. اوتار چاقتا

bkz. حال انكا مشكل بولوبتور و اندين اوتوبتور

bkz. نى نوع سيكرىمايين هجرارا كه باغريم و كونكوم

فراق ايكنه لار يدين اوتا تيشيلىب دور

bkz. ييل دا بيش كون كيم چمن دا آچيلو ر.

اون كون اوتماي توفراغ اوزره ساچيلور

bkz. خلق نينك كناهن اوتدوك

نمازنى ايرته راك اوتاب اتلانوك

öte: öte, ötesinde, diğer taraf.

ötek: orta, ortasında, yolcu, geçici olarak, yabancı, yabancı ülke.

öteki kün: geçen gün.

ötge: ayı. yabanıl adam.

ötgür: coşkun, şiddetli. kemer halkası. kesici, keskin. içe işleyen, etkili.

bkz. قون نينك معنى سى متين اوتكور تيماك بولور

ötgüz-: yapmak. geçirmek.

bkz. كنج اميدى بيرلا عمرين اوتكوزيب

هر دم اول ويرانه بير يانين قاريب

ötken-: sahtesini yapmak, taklit etmek. yaşamak, vakit geçirmek.

bkz. قامتينگه سروتقليد ايلابان تاپتى شكست

بو سزا دور كيه سرو سهى غه اوتكانور

bkz. سيدزاده كه لولى لارغه اوتكانكاي ميمون بازليغ ودوك تراش ليغ اوركانكاي

ötkün: geçen, giden. kemer tokası.

bkz. تيرباران غمينكدين جان وكونكل دين اوتتى

الله الله نى بلا بو ياغين ايرميش اوتكون

ötkünçi: geçici.

ötlegü: yırtıcı bir kuş türü.

ötme: ötme, ötüş.

ötmek: ekmek. bkz. اوتماكجى (ekmekçi)

ötnim: şifalı gıda ve bitkiler.

ötü-: ödemek.

ötüci: kesici.

ötük: maymuncuk. geçiş, geçit. geçmiş. ...den sonra. terlik. çizme veya bot. kağıt rulosu. ilk kullanma, siftah.

bkz. التون ايسيرغه كه قولاغ اغريتور

زرحل اوتوك دور كه اياغ اغريتور

نكته درين بيل قولاغ آرايشى

كينك اوتوك اولدى اياغ آرايشى

ötükci: ayakkabıcı.

ötün-: rica etmek. sormak. istemek.

ötüne: ödünç alma. bkz. اوتونجى (talep sahibi, ödünç para alan kişi, borçlu.)

ötürü: ortaklaşa, beraber. telafi. tazminat.

bkz. اندا ييتيب كيم بولوبان اوتوروسى

هر نيجه كوز سالسا بقا كوزكوسى

bkz. اسفنديار رستم اوستى كا باريب رستم ملايمت وعذر خواهليغ بيله انكا اوترو كيلىب

bkz. انكا مونداق كه عيش وزوق ييتى

عوض اوتوروسى دا يوز فكر ايتى

ötürük: yalan söyleme. bkz. از سوز كه هم اوتروك دور زهر مهلك دور اكرچه كه مقدارى اوكسوك دور دور

ötüş-: ötüşmek. şarkı söylemek.

ötüz-: yapmak. bırakmak. geçirmek.

bkz. ساچيب يوز نوع كلدين دانه اندا

چو ساچتى كام قويماي يانه اندا

اوتوزماي وقتى بير لحظه سويين

طمع ايلاب بو سودين آت رويين

ötüzte-: incilerle kaplanmak.

öveltiz/üveltiz: yüzsüz, utanmaz.

öy: ev. çadır. bkz. مسجد نينك ايچيكا آت بيرلان كيريب تيديكيم بو اوى سلطان محمد نينك اويو

bkz. سالديلار آنى اوى ايچره بيخود

زنجير ايله ايلابان مقيد

bkz. التون اويونى تيكتوردى

bkz. غضنفر خود نيتاي چنكال وبالين

چيكار بولسا تيشى اوى نينك محالين

bkz. جنبى دا كردون كوروبان توسنين

اويى كه يوروب ياتجار آنينك خرمنين

خرمن اويى بولماسا نيو چون مدام
 دير ايتار سير وتوز ايتماس خرام
 ايستاسانك اول خرمن واوى دين نشان
 ايستاسانك اول خرمن واوى دين نشان
 بس بو نشان سنبله وكهكشان

تاغدا اويدا bkz. (vadi. düşünce, fikir) bkz. اوى bkz. قالين اوى وكاوميش توشتى bkz.

öy barq: ev, ev halkı, soy, sülale, aile ocağı, yuva, ev mobilyası.

öye/üye: küçük kardeş.

öyez: sığır asalağı sinek, büvelek, uzun bacaklı sivrisinek.

öydeçi: taşra taşra gezerek namaz, oruç ve dua öğreten ilim insanları.

öyke: öfke. şiddet. zor. hayvanların çiftleşme dönemi.

öykele-: öfkelenmek, kızmak, hışımlanmak. azmak, azgın olmak.

انينك اوچون اويكلاب bkz.

öyken: akciğer. bkz. اويكو

öykün-: sahtesini yapmak, taklit etmek.

öyl: ülke, yöre, bölge, köy, kasaba.

öyle: öğle, öğle vakti. böyle, böylece, bundan dolayı.

öylen-/üylen-: evlenmek, zevcelenmek.

öyleş-/öylen-: karşılıklı istişare etmek. evlenmek.

öylük: ev sahibi. evli olan, aile, aile reisi. evli adam.

زهی ملكونك نينك اون سيكيزمينكى دين بير كيليب عالم bkz.

بو عالم ايچره بير اويلوك قولونك حوا بيله آدم

على شير بين نينك اوغلانلارى تورت بيش مينك اويلوك قراقويلوق تركمان لار بيله bkz.
 سلطان

ابو سعيد ميرزا ملازمتى غه كيليب

شيخ الاسلام بيران قاضى غه اليك مينك اويوليک نى بغشلاديلار. bkz.

öysek: bir konunun doğruluğunu ispat etmeden kabullenen kişi.

öyürtle-: seçmek, seçim yapmak. ayırmak, ayrılmış.

özek: yara, cerahat, ur.

özge: başka. diğer. değişik, farklı.

ای خوشا اول که عیب کورمک ایله bkz.

یوز هنرور مراتبین تاپقاي

یعنی اوزعیبی پرده سی کوزی کا

اوزکا ایل عیبی پرده بین یابقای

سین کمان قیلغاندین اوزکا جام می موجود ایرور. bkz.

بیلمایین نفی اتمه بو میخانه اهلین زاهدا

özgece/ özgeçe: özel, özel olarak. farklı şekilde. ayrıca.

بو تاغ نینک بوغو مرالی قب قرا رنگ لیک بولادور قویرغی ینه بیر اوزغچه رنگ لیک. bkz.

نی عجب عشاق ارا بولسام مین زار اوزکاجا bkz.

کیم ایرور معشوق لاردین اول ستمکار اوزکاجا

özgü: kendisi. kendisine has.

تانکلاسی ایل کیلمیش اوزکو حالی غه bkz.

باقیب اول پر رنگ ایله اشکالی غه

özgüci / üzgüci: ahenkli. şarkı. bkz. اوزان

özgün: taşkın. su taşkını.

öziş/üziş: kişilik. benlik.

özle-: arzu etmek. istemek. sormak.

özlü balçıq: balçık. yapışkan çamur.

özlük: kişilik, şahsiyet. varoluş, varlık.

bkz. اوزیدین اوزلوکی داغی ایتی

اوزدین اوزلوک خیالین ایتی

2.19.

-P-

paçavra: eski kumaş parçası, mutfak eşyalarını temizlemek için kullanılan bir tür kumaş.

paçı: yaya, yayalar çin yapılmış.

bkz. بىر ھندوستان پاچى عرضە داشتلارنى كىلتوردى

bkz. بو خبرنى ھم اوشبو پاچى كىلتوردى

pade: sürü, topluluk, güruh, bölme, bölünme, bölüm.

bkz. حمل ديك قوزى يوز مينكدىن زياده

قوى اندا ثور يانكليغ پاده پاده

paḥsa: çamuru kurularak yapılan duvar.

palaska: bele takılan kemer, askı.

pana: odun kırmaya, yarmaya yarayan bir tür kama.

parḥı: mızrak.

parla-: parlamak, pırıldamak.

paru: kürek, deri ,(meyvelerde) kabuk, zarf, kabuk, dış zar, kılıf.

bkz. كه بالچىغ پشته سين نوكى ايتيك بيل

ويا پارو بيله قار اريتور ايل

pas: pas, paslanmış.

pāye: alçak gönüllü, basit, bayağı.

pazze: saban demiri. bkz. بازلاماج (bir tür şeker, şeker fabrikası)

pek: pek, çok, iyice, tüm.

pelāl: buğday ve diğer ürünlerin saklandığı yer, kavanaoz, açılan çukur, yer.

bkz. اول چوقور نىنك بىر ايشىكى دىن باشقه تمام اطرافىغه كرنج پلالى قويوب اوستىكا تاش

قويارلار... ماھى خانە نىنك اوستو نى نى آچارلار كرد كردى خود كرنج پلاى بىلە مصبوط تور

pelpūš: çatı ve giriş altına yerleştirilen destek ya da destekler.

bkz. باغدورب ناوك بوزوق كونكلم عمارت ايلادينك

كوييا پلپوش ايتيب قويدونك انكا هر يان ستون

peltek: kekeme.

pencer: pancar, ebegümeçi, tere, bağ. bkz. پونءوك (çiçek tomurcuğu)

penir: peynir. bkz. خرما پنىرى

bkz. خرما پنىرى انداق بولور كيم شاخ وبرى نىنك چىقار يرى پنىردىك اق بولادور.

pervlik: kölelik, esirlik, yüküm zorunluluk, uşaklık, kölelik.

perpi: sarı çiçekleri olan bir tür bitki.

pertel: yolcu eşyası, ufak tefek eşyalar. Hindistan'da sıklıkla kullanılan bir kelimedir.

bkz. چرىك نىنك كىنىدىن كىلىپ پرتل غە اىلىك قويغان ايدى.

bkz. بعضى چادروكلىم وپرتل دىك نىمەلارى چرىك اىلىكى كا توشتى.

bkz. اغىر پرتل و تىوه.

pervāneci: başbakan, mühürdar, askerlerin liderleri.

perzem: bir tür bakla.

peškāl/pešekāl: yağışlı mevsim, yağmur mevsimi.

bkz. بو يىل توزدا پشكال از بولغان دور.

bkz. خرىفى محصول خود پشه كال يمغورى بىلە بولادور.

bkz. سرطان دا اسد ته كيم عين پشكال دور برك چىقارىب تروتازه بولادور.

petek: arı kovanı, ayakları sarmak için kullanılan bez bant.

petke/petike: mide, karın, boş kursak.

petke: sarık, sarığı andıran kadın başlığı, sevinç belirtisi olarak sarığını havaya atma hareketi.

petik: ahşap evlere ve kapaklarına saman veya saslıktan yapıp yerleştirilen küçük parçalar.

pıdala-: kanıtlamak, göstermek, görünmek.

bkz. بو فرصت ته بير پاره افغان پيدالورلار.

pışıq: pişmiş, pişik.

bkz. ينه ارکته استادحسن علی قیلغان پیشیق خشت بيله نیمکاره عمارت نینگ اتمامی.

pişim: pişim, pişirme, tereyağında pişim.

bkz. بير سوت پیشیمی قراب توردی.

bkz. بير گوشت پیشیم اوروش بولدی.

pızlavuq: içi oyulmuş kabak.

pic/piç: piç, soyu bozulmuş.

piliç: küçük kuş.

pis: uyuz hastalığı. bkz. بیسریک

piş-: pişmek, pişmiş, yumşamak, hatırlamak.

pişik: kedi. bkz. تخته پیشیک (fare kapanı) bkz. پیشکج (havan eli, dibek tokmağı, tahta bacak)

pişme/pişi: pişme, tereyağında pişmiş , pişi.

pişük: pişmiş, gevşek, yumuşak, pamuk, pamuk ipliği.

biş: beş, beşinci. bkz. بیشار (beer beşer) bkz. بیشاولا, بیشالاسی, بیشالا

bkz. بیش بارمق bkz. ومقرّر در کیم بیشالاسی حواس کیم دا بولماس.

piyādele-: yaya, yürümek.

bkz. پیادهلاب سوران سالیب یوکوردی لار.

böskük/püskük: üzüm sıkma makinası, vida.

pūç: beyinsiz, akılsız, cahil, aptal. bkz. پوچ لیغ (zeka eksikliği)

pūçaq / pūçeḡ: cilt, kabuk, pul.

puñar: kaynak, pınar.

pupa-: kekelemek, tereddütlü konuşmak, gevelemek.

بیر ایکی سوز آغزیدا پوپادی سوزلای المادی. bkz.

pupuş: ibibik kuşu.

pus: duman, sis, buhar,.

püle-: üflemek, nefesi dışa vurmak.

اوتتی کوپ پولاماکى دین مادّه قولاغى ساری باریب کر بولدی. bkz.

püşne: otel, konak, köşk, ev.

2.20.

-R-

rafadan: taze yumurta.

rah rah: satır satır, sıra sıra.

ra ° ıyyatçılıq: vergi, yükümlülük, imtiyaz ücreti.

bkz. **آندین اوزکاسندین ایکی یوز مینک قیزیل رعیتچیلیق آدیلا ر**

rasıq: alev alev yanan, tutuşmuş.

rece: ölçmek, çizgi çizerek ölçmeye yarayan tebeşir.

bkz. **تا رجه چیکماس بیرکا باغبان**

باغ همان زیب دا چنکل همان

bkz. **وهندسه آنین سنک کارلار شهاب کردار رجه بیرلا سدّ اوزنیغه ریک توکماک**

renci-: sarhoş olup kendinden geçmek, bayılmak.

bkz. **رنجیب یاتیب ایدی**

rızandalıq: kan yürümesi, şişme, şişkinlik, soğuk algınlığı, nezle.

bkz. **منکا تند ریزاندالیق بولدی**

bkz. **بو ریزاندالیق سرفه غه چه منجر بولدی هر یوتالکاندا قان تو کورور ایدیم**

rūbe perān: bir tür hayvan.

bkz. **نیجراو تاغ لاریدا روبه پران بولور روبه پران بیر جانوری دور موشک دین اولوغ راق ایکی**

قولی بیلله ایکی بوتی نینک اراسیدا پرده دور شب پره نینک قناتی دیک

rust: güçlü, kuvvetli, dinç, sağlam, katı, sert.

bkz. **چیقار وقتی دا قاصدی بیٹی جست**

نهانی توتوب نامه آغزی رُوست

bkz. **یوروب اول ساری جاندین یوب ایلیکنی**

كيريپ رُست ايتى ايچاردين ايشيك نى

rusta: kudret helvası ile yapılan şurup.

ruşen: üç boyutlu yassı mızrak, kargı.

ruzan: koyu kırmızı bir renk veren bir tür çalı.

rüzgār: rüzgar, yel, dünya malı, mal, mülk.

bkz. اوزكالارى اوى وروزكاردين ساليب

2.21.

-S-

sac: saç, tava. bkz. ساج اياغ- ساج اياغ يورومك

saç: saç, tel. bkz. ساچباغ

saç-: saçmak, dökmek, serpiştirmek, dağıtmak.

saçak: kumaş vb. diğer nesnelere kenarı veya kenar süsü.

saçık / saçuk: para saçmak, saçmak, dağıtmak, nakit para veya hediye, kağıt havlu.

bkz. كردون كوروبان بو ايش موافق

كىلتوردى توقوز طبق دا ساچوق

bkz. مينك شاهرخى ساچوق كيوردى

bkz. پاى انداز ساليب ساچيق كيورى

saçma: ipek saçak, nakış. bkz. اطلس ساچمه دوزى تون

saçra-: atlamak, sıçramak.

sadağ / şadağ: sadak, okluk.

sadu: ağlama feryat, figan, cenazede ağıt yakmak.

sadu sadla-: ağlamak, yasını tutmak, ağlayıp sızlamak.

sahbî: bir tür üzüm.

bkz. ايكى ميوه سمرقندتين مشهور دور سيب سمرقند وصاحبى

sahla-: korumak, saklamak, muhafaza etmek, esirgemek.

bkz. يادكار سلطان بيكيم نى مينينك اولوغ انام ايسن دولت بيكيم ساخلاب ايدى

sahtiyan: bakanlık bakamı, maroken (deri).

sağ: anlayışlı, becerikli, zeki, sağlıklı, sağlam, sağ, sağ taraf.

bkz. هيچ انداق بولمايدور كيم مين هشيار اولتوروب جمعى چاغر ارتكاب قيلغايلار ومين
ساب ساغ

توروب بير بولاك اوزى نى مست شراب قيلغايلار

bkz. ساغليغ (sağlık, sıhhat);

فلان باى كيم قویی بیش مينكدين اوتيميش

يانا هم مينكدين ارتوق ساغليغ اوچكو

sağ-: sağmak.

sağanak: güçlü yağmur, sağanak, yolcu kazası.

sağdak: sadak, okluk.

sağıl-: sağlıklı olmak, sağlıklı.

sağın: süt veren koyun, sütü sağılan koyun.

ساغين لفظی ديك كه بير معناسی ياد قيلماقغه امر دور وبيری سوتلوك قوی آتی دور
وعشق

مستی ومجنونی وبیماری مقابله سیدا ساغین دیما هر بیرى كا اطلاق قيلسا بولور

sağın-: anmak, anımsamak, inanmak, sanmak, düşünmek, yargılamak.

bkz. ناله نی هر نیجه كيم ایلدين نهان ایلار كونكل

سینی ساغینغاج روان بیخود فغان ایلار كونكل

یوسف علی دین قوللوق بیباردیم آلاز تقریبی بیله کاهی بو بنده نکزنی ساغینورغه
حاکیم

سیز

bkz. هجوم عشق طغیانی دا کاهی

ساغینغای سین مینی هم تارتیب آهی

bkz. اولکان ساغینیب خلیق آنی

بیر اوی کا کیروردی لار نهانی

bkz. اویلارنی هم ساغیندیلاز اول بی سعادت لار بیرار ایکی رار قاچماقغه یوز قویدیلاز

bkz. قانلو کغمدر آل پرده

بن کورده ام ساغنه ارده

sağınc: yansıma, düşünme, düşünce, imge, hayal, düş.

كافر ومؤمن سارى قىلسانك ساغىنج. bkz.

نى آنكا ياس ونى مونىنك كونكلى تىنج

sağır: sağır.

sağır-: sağır olmak.

sağırtқа: hayvanların üzerinde bulunan kene.

sağış: hesap, sayı, sanı.

sağrı: arka, sırt, sağrı, üzüntü, keder.

sağu: ağlayıp, sızlama, inleme, ağıt, mersiye.

sağu sağ-: mersiye okumak, ağıt yakmak. bkz. ساغون (üzüntü, keder)

saқ: yan, cihet, taraf, sağ, kısım, bölüm, yer, mekan.

saқа: sulama kanalı.

bkz. ميزان بولغاندا سقاسنى كومارلار ايردى

bkz. على سلطان قازدوردىغان قاشلى يارميش نىنك سقاسنى بارىب

saқағ / saқақ : çifte gerdan.

bkz. يقادىك قرب اكر تايمان سىنىنك سىمىن سقاىنكغە

ايتاكدىك هم پمان ايرماس توشا السام اياقنىكغە

saқal: sakal. bkz. سقال درلوق (bir tür gerdanlık)

saқar: alnında beyaz işaret-iz olan at.

saқar: bu bir yanlış telaffuz.

saқçı: gardiyan, bekçi, muhafız. bkz. يساقچى

saқın-: sakınmak, önlem almak.

saқıt: mars gezegeni.

saқız: sakız ağacının meyvesi.

saқızған: saksagan, siyah beyzalı.

saқlav: rehin, rehine.

saḵsağan: saksagan, siyah beyazlı.

saḵsavul: soda, bir tür ağaç.

saḵur: cimri, pinti, uğursuz, mutsuz, bahtsız, zavallı, acınacak.

sal: sal.

بحر اشکیم ایچرا کیم تاپماس ضرر کوز مردمی bkz.

کویا کیریپک نیستانیدین آنینک سالی بار

sal-: atma, fırlatma, saçma, salma, bulandırmak, vurmak, dövmek, temelini atmak, kurmak, zorla kabul ettirmek, mecbur etmek, yitirmek, kaybetmek, bırakmak, gevşetmek, düşmek, dökülmek, asmak, asılı durmak.

آت سالغان بیله bkz.

نیچه قاتله اوروش سالدی bkz.

اوزین سالمای یانا بیر فکر ایتیب ساز bkz.

بو ینکلیغ بول دو ایشکا چاره پرداز

اویقو همسایه لا ریمدین کیتارور هجر تونی bkz.

گه باشیم بیرکا اورب که یورا کیم سالماق اونى

نیتیب اسرای اوزنی کیم حالیمنى اول چیققاج زمان bkz.

انکلاتور یانیمدا اولتورغانغه کونکلوم سالماغى

قورغان سالیب bkz.

شاهر خیه دین تاشقاری حیدر بیك سالغان باغ دا خان نی ملازمت قیلیم bkz.

هر بیل بوغو دیک بو هم مونکوز سالور bkz.

ایکی قولاغیدا ساریق پوستلاری بار سالیب تورا دور bkz.

bkz. سالینمق (hız kazanmak, çıkmak, yayılmak, türemek);

ل بیله مع نی هم اوزدین سالیبان

بو سالینغاح نی قیلور اول قالیبان

سلطان مسعودی هزاره سیغہ قالین قوی وآت سالیلدی تحصیل دارلار ; سالیلمق ; بيباریلدی

salaca: ölü yıkamak için kullanılan tahta, teneşir.

salat: yalnız, kimsesiz, tek, yegâne, hafif, ince, boşaltmak, çıplak.

saldav: çekilerek yük taşınan motorsuz taşıt.

salğa-: yollamak, göndermek, temsilci veya elçi olarak göndermek.

bkz. آنی هم سالغادی نوروز برلا

كوچوردی طالع فیروز بیرلا

salğıncaq: salıncak, tahterevalli.

salğum: salkım. bkz. سالغوم کوپه

salğut: özel görev, yetki.

salıg: rüzgarlı, fırtınalı.

salıq: görev, yetki, işaret, belirti, iz, damga, ince ve uzun mızrak.

یولدا غازی خان وقاچ قان لارننک خبرینی یاوق سالیق بیریبار

اوی ایراق لیق نی ایکی فرسنگ سالیق بیریبار

اماتغه بولاق تیکان بیریبار سالیق سالیب

salıncaq: merdiven, tezgah, kurulmuş, yerleşik.

salincek / salgincek: boyuna asılan muska.

نی هوش امیددی کیم عریان نکون قد بیریبار اورسام تک

پری لارغه جنون طوماریدور بوینومدا سالنجک

salқан: sapan, başkaldırı, isyan.

salқın: sıcak bir günde esen serin rüzgar, yel.

حيوان سویی دور شودرون عیسی دمی دور سالیقین

بستان ساری جاتانیم کویا که خرام ایتمیش

آهم آلييدا ساوق سالقين سين اي دوزخ اهتي bkz.

هر دم ار يوز قاتلا اظهار حرارت قيلغا سين

بهار سالقيني نينك عطر انكيز ليغي بولوت مزاجين هواسي قيليب دور bkz.

salma: ağ, bağ, kapan, tuzak.

saltak: kalabalık, topluluk, yığın, çokluk, bolluk, sürü.

saman: saman. bkz. سامان او غريسي

samar: atın üzerinde her iki tarafa asılı olarak duran çanta.

samsun: güçlü ve vahşi bir tür bekçi köpeği, samsun kökenli.

san: sayı, hesap, miktar.

چون مالي غه كيمسه بيرمايين سان bkz.

هر مشكل اولوب قاشيدا آسان

زار جيسيم دا بوغون لار محتيم نينك ساني دور bkz.

كيم يانا هر بيركا توكتي بير توكون هر تارغه

سان سان bkz.

sañ: su yüzeyinde meydana gelen hafif buz, buzlanma.

san-: sanmak, tahmin etmek, kestirmek, düşünmek, sakınmak, korunmak, hazırlanmak.

آليب خاتم ساناب اوردی يانا گام bkz.

همول عشق اوستي كا توتقونجا آرام

sana-: saymak, hesap etmek, değer biçmek.

لعل حسابيدا توتار خاره ني bkz.

اينجو ساتار بارچا صدف پاره ني

ساناب بيز يوز دورت عدد دور bkz.

ساناغان لار وصالي وكام اهلين bkz.

ميني اول امردين سوا قيلينكيز

bkz. مینی کیشی دیماسا ایل ملول نیو چون اولای

کیشی حسابیدا مین خود اوزومنی چون سانامان

sanac: deri çanta, küçük tulum.

sanag: sanı, hesap, çekingen, sıkılğan, utangaç, kararsız.

bkz. ساناغلیغ (kural, ölçü, ölçülü, ihtiyatlı);

دیسانک کیم تینماغای اول یولدا کامینک

ساناغلیغ کام ایله بولسون خرامینک

sanc-: saptamak, sokmak, delmek, delik açmak, dikkat etmek, şüphe duymak.

bkz. محمد مقیم شیباق خاندین سنجر تکرار ایلچی لاردین عرضه داشت لاریبیریب

sancaq: bayrak, sancak, topluiğne.

sancıg: küçük kargı, mızrak, karın sancısı, buruntu, sancı.

sancıgı / sancıgı: bir tür matkap.

sançış: matkap ile delmek.

sandırak: değersizlik, önemsizlik, bir hastanın ya da insanın yarı uykulu, sersem hali.

sandırakla: savurganlık, saçmalamak, başıboş dolaşmak.

sandulac: bir tür kuş.

ینه بیر قوش قینه دور اولوغ لیغی ساندولاج چه بولغای خوش رنک قیزیل دور قناتلاری دا

ازراقچه قرالاری بار دور

bkz. سندولاج

sanğa: huni, vazo, çamur, balçık.

sanğarak: çekirdek, iç, badem, badem içi.

sanğ: yırtıcı bir av kuşu.

sanğı / sanğu: şaşmış, şaşkın, sersem, aklını kaçırın.

sanğulat-: hayret etmek, şaşmak, şaşmış, şaşkın.

sañraq: öküz ayak boynuzu.

sap: iplik, tel, dikiş, bir tür kulp, sap, gibi, kadar. bkz. ساپساری

sapa: bir kentin dış kızmı, kenar, kıy, ücra.

sapağ: levha, bir tür araç enstrümanı, kol.

bkz. كويا توپيدا اوزون سپاغی

بولدی اوزون ایلکان ایاغی

sapan: sapan, mancınık. bkz. ساپان اوتی

sapğun: ince ve uzun mızrak, bir tür çatal.

sar: çaylak.

sar-: bükme, burmak, sarmak, sarmalamk.

sara: parlak, aydınlık, ışıklı, temiz, duru, parlak, saydam.

sarağ: haber, havadis.

bkz. بارغالی اول شوخ کیم جاتیم سراغین المادیم

جسم آنی ایستاب نی صحرا کیم قدمنی سالمادی

sarağuc: kadınların saçlarına sardıkları bir tür band.

sarb: güçlü, kuvvetli, zorlu, sert, şiddetli.

sarc: isyan, grev.

sarça: cam, bardak, şişe.

sarğa-: sarı olmak, sararmak, soluk, solgun, olgunlaşmak.

sargan : asma, sarmaşık.

sarğı- / sarğıt-: gevşetmek, salıvermek, asmak, salmak, karıştırmak.

sarğuk: gevşek, korkak, cansız, karışım, karışık.

sarı: yol, çığır, böğür, yön, taraf, cihet, sarı.

sarıça: yırtıcı bir kuş, atlarda görülen bir tür hastalık.

bkz. کر خرام ایتسانک عبیدی ساری ای سرو روان

جان كونكلى بىرلا جسمى خاك پا بولسون سنكا

آت قاي سارى كيم بارور دم اورماي bkz.

تورسا داغى يول يوروركا سورماي

سارى قواق bkz. سارى چغاناق bkz.

sarığ / sarık: sarı renk.

درد ياشورماق يوزين ايلاب ساريق bkz.

اشك آقيزماق كوزين ايلاب آريق

ساريغ اغريق (sarılık); bkz. اغريق

ساريغ اغريغ بولدوم اي ساقى خزان هجر ارا bkz.

قانى اصفر مى كه بار هر قتره سى بىر كهربا

ساريغ قيرپيق bkz. ساريغ قوش bkz. ساريغ بوغا bkz.

sarımsak: sarımsak.

sarımtul: sarıya çeken, sarımsı.

sarıraq / sarraq: yan, taraf, yön, cihet, istikamet, yönelme.

نماز اوتاكان يردين اوتاوه سارراف كيلىب bkz.

sarmaşık: sarmaşık.

sarpun: evdeki malzeme odası, erzak odası.

sarsa-: bkz. سارغامق

sart: Farsça şehir, şehirlî.

بىرى ترك ديوانى باستى مھر بىرى سارت ديوانى باستى مھر bkz.

بو فقير ترك وسارت اراسى دا آندين تمامراق كيشى كورماي دور مين bkz.

دييلدى كيم هر سارتچى ايتسه بىر اياغ ايچسون bkz.

saruğ: sarık, türban.

sası-: kötü kokmuş, çürümek, bozulmak.

sasığ: bozuk, bozulmuş, çürümüş.

sat-: satmak.

satan: uyluk, ayak, bacak.

sataş-: duymak, hissetmek, karşılaşma, rastlantı, tesadüf.

bkz. عبد العزيز خان نينك يورتيغه بارا تورغاندا ساتاشيب كيليب ميز

satıc: sınıf, bölüm, dizi, düzen, çukur tabak, tepsi, çanak, kâse.

satığ: satış. bkz. ساتيغچى

satğun al-: satın almak, ele geçirmek.

satu: dam, çatı, bi evin çatısı.

sav-: kaldırmak, toplamak, çıkarmak, uzaklaştırmak, bitirmek, tamamlamak.

savaqıl: bir tür meyve. bkz. ليمو وسواقل باغيني سير قيليب

savaş: savaşıma, çarpışma, savaş, kırım, katliam. bkz. سواشمق (savaşımak)

savçr: ulak, haberci, aracı.

savğat: hediye, armağan, bağış.

bkz. قیلدی لار عرض خان مقالاتين

هر نيچوك تحفه بير لا سوغاتين

savğun: atı azat etmek, yüklerinden kurtarmak.

savu: ayrı, ayrılmış, ayrık, ayrılmış.

savu-: soğumak.

savuğ: soğuk. bkz. ساؤق يوزلوك كيشى ایدی

savun: çağrı, davet, çağırma, davetiye.

bkz. ایلکا ساؤن سالدی وتقى اولوغ توی قیلدی

bkz. ایلکا ساؤن سالدی لار اولوغ توی قيليب

savur-: elemek, kalburdan geçirmek, atmak, savurmak.

savurğa-: hediye etmek, birini sevindirmek, yurtluk ya da tımar vermek.

bkz. كيم اول بيرنى اورتار جلايىتى

بو بيرنى ساورغار حماليىتى

savurıq: adak, dilek, temenni.

savut: yelme, cevşen. bkz. ساوت بوزان

say: akarsu, çay, büyük nehir, hesap, sayı, sanı.

آقيب بارا تورغان اولوغ سونى تركى تيلندا ساي دير

say-: saymak, hesap etmek.

saya-: pamuklu çubukla tarmak, taraklamak.

sayağ: tek başına bir yolda gitme, saçma, anlamsız, beyhude, önemsiz, yararsız, faydasız.

sayağlamak: yararsız ve faydasız şeyler.

saydam: temiz, katkısız, arı, süssüz, sade, pürüzsüz, düzgün.

sayfur: beyaz ipek kumaş.

كفن ايلاب حرير ايله سايفور

سيپيان اول كفن ارا كافور

sayğa-: saymak, hesap etmek, sıralamak, harcamak, sarf etmek.

bkz. سايغالمق bkz. سايغه الغانجه

علماء كينتوركان نبات گزك اوچون اوشاليب وظيفه وجهلارى اوزكا اسباب اوچون
سايغاليب

عقل ودين نقدى فنا ديرى ارا كيرماس ايكاج

مى بيله مغچهلار يوليدا سايغالدى ينه

bkz. سايغالغوديك

اي كونكل نقد حياتينك قيل فنا يوليدا صرف

حيف اولور كر بولسا عمر نوح چون سايغالغوديك

saygak: bir tür antilop.

sayğu / saygın: sayı, hesap, yansıma, düşünce, düşünme, kanı, tasa, kaygı, üzüntü.

sayı: zaman, vakit, ne zaman ki, -diği zaman, her ne zaman.

bkz. سین لبینک سورغان سایبی مین قان یوتارمین ای حبیب

سین می ایچکیل کیم منکا خون جگر بولدی نصیب

bkz. هر نیجه کونکومنی چاک ایتسانک قیلور عشقینک ستیز

اول صفت کیم اوت نی یارغان سایبی بولور شعله تیز

sayıg: sayıklama, coşkunluk, heyecan.

sayıgla-: sayıklamak, saçmalamak, başıboş dolaşmak.

sayın: iyi, uygun, hoş, seçme, seçkin, iyi, iyilik, mal, mülk, servet.

bkz. اوزبک لارنی سایین تاش وتیاق بیله اولتوردیلار

sayın: bkz. سایبی

sayla-: seçmek, seçim yapmak, düşünmek, hesap etmek.

bkz. سایلانمق

bkz. لیلی وشیرین وعذرا باردی لار وه نیعجب

بولماغیم واله سنکا کیم سین قالیب سین سایلانیب

saypa-: harcamak, sarf etmek, serpiştirmek, savurmak, dağıtmak. bkz. سایپاغوجی

bkz. وجه نی آز کونکوندا بارین سایپادی

کوهرالغان چون ایشینی انکلادی

bkz. هر نی که قاز غایدیم وییغیدیم تمام

قیلیدیم آنی سایپاغوجیغه حرام

bkz. منکا ییغماقدا بیتهکای محنت ورنج

آنکا سایپارغه قالغای مخزن وکنج

bkz. یا وارث سایپار اوچون ییغینغای یا حادسه قوزغار اوچون قازغانغای

bkz. سوزنی سایپاماق باشغه آفت دور

sayre: bülbül gibi öten bir tür kuş.

sayru: hasta, hastalıklı.

sayrun: serin, ne sıcak ne soğuk.

saytalçılmak: kayarak sekmek, yerden sekerek.

sayu: sayı.

sāzār balıġ: yılanbalığı, Farsça مارماهی.

saz ħab: makara, masura.

sebircek: taze kemik.

sehne: aptal, budala, alık, sersem.

sehremiş: bahaneler aramak, sebep aramak, kusur bulmak.

sek-: atlayarak yürümek, keklığın ötüşü.

selce: hayvanların üzerlerinde bulunan kene.

bkz. قان قويمای سلجه رك لاری كا

sele / selle: başa sarılan tülbent, şal, sarık.

seliħalıġ: yetenek, kabiliyet, uygunluk, kapasite.

bkz. نظم وانشادین سلیقه لیغ

semiz: şişman, yağlı, etli, besili. bkz. سمیز اوتی، سمیزلیک اتی

semiz-: semirtmek, semirmek, şişmanlamak.

semsek: asalak, parazit, çanak yalayıcı, beleşçi.

sencer: yırtıcı bir kuş türü.

sendülec: bülbüle benzer bir tür kuş türü.

senenik / senenig: korkak, ürkek, çekingen.

senger: bent, set, duvar, bölme, palanka, siper.

bkz. سنکر لفظی نی کابل غه کیلکاندا ایشیتیلدی بو ایل تاغی بیر کیتکان نی سنکر دیرلار

sengerle-: güçlendirmek, takviye etmek, kuşatmak.

bkz. سنگرلاغان ييرنى زورلاب

sengsār: gelincik.

senīn: mızrak, cirit.

bkz. دال اولدى سىنىنى شيد يىنگلىغ

هيات بيله برك بير يىنگلىغ

se- pāye: top arabası. bkz. ارابه لارنى و غلظك لىك سه پايه لارنى يوروتوب

serçe: serçe.

serçek: hikâye, masal, öykü.

serde: toplanma, toplantı, meclis.

serge / serke: sürünün başında yürüyen koç, küçük bit.

bkz. قوی نىنگ ايچىندا بير ساری سرکا بار ایردی

sergek: uyuklama.

bkz. دىما اويقوسىز كوزونك هجرىم تونى آچىلمادى

نى قىلا آلغای اجل اويقوسى بيرلا سرگاگىم

bkz. مین اولدوم ناله دین ناز اويقوسیدین یار آچماس کوز

نى سود آندین که هجران شامى بولغای کوزلوم سرگاگ

sergi: bir tür ev halısı, sergi.

serik: sık, sıkı, dar.

serķud / serķut: yarısı yenmiş olan yemek, son yudum, şarap içmenin verdiği mutluluk.

bkz. صبر ایله ایوب غه همدست بول

جرعه سىنىنگ سرقودى دین مست بول

serp-: sulamak, ıslatmak, serpmek, su serpmek, sıçramak, fişkirmek.

ser ü pā: baş, ayak.

bkz. بی سر و پالیق صحرا بیابانغه بیباریلدی

sesgen-: uykudan irkilerek uyanma, yataktan uyku halinde sıçrama.

sıçan / sıçğan: sıçan, fare. bkz. **سیچان اوتی** (arsenik, sıçan otu)

sıçancıl: farelerin veya serçelerin baş düşmanı olan yırtıcı bir kuş türü.

sıçratķu: hindiba.

sığ-: sığmak, içine sığmak, sığdırmak.

bkz. **سیغینمق**

bkz. **پاشنه قیلدیم یقین سیغینیب کیلیب**

bkz. **قاچوک قوتولغانلاری تاتار خان غه باروب سیغیندیالر**

bkz. **ملك قاسم یاغینی دایره سیغه اوروب اتقولاپ سیغیندوردی**

bkz. **سیغورمق**

bkz. **وکل دسته بندی که ریاحین اراسیدا خاشاکنی سیغورغای**

sığal: gezinti, gezme, yağma, yağmalama.

sığgu: bir kabın içine alabildiği miktar, sığa, kapasite.

sığın: yabancı öküz.

sığınca: küçük kale, sığınma yeri.

sığır: sığır, öküz. bkz. **سیغیر دیلی** bkz. **سیغیر قوشی** bkz. **سیغیر قویروغی**

sığırcağ / sığırcağ / sığırcağın: sığırcağ, çekirgekuşu.

sığırtmac: sığır otlatan kişi.

sığnakī: sığınma yeri, sığınak, bir tür yazı.

bkz. **خوبلار خطی نصیبینک بولماسا بابرنی تانک**

بابری خط ایماس دور خطسیغناقى مو دور

sığraq: sürahi, kadeh, kupa.

sıh: akarsu yarığı, çukur yol, derin su.

bkz. **بیر سیخ دا بیر پاره هزاره یاشولغان ایکاتور**

sıķ: dar, sıkı, basınç, baskı, basmak, yürek darlığı, sıkıntı, bunalma.

sıķ-: sıkmak, basmak.

sıķıķ: geyik.

sıķılķım: yürek darlıķı, sıkıntı, bunalma, acelesi olan, ivedi.

sıķındı: sızma, sızıntı, ızdırıp, sıkıntı.

sıķır- / **sıķırt-**: yarış atı.

sıķıķ: sıkışmak, sıkıştırmak, bastırmak, ezmek, güçlük, zorluk.

sıķlaķ: ekmek düzleştiririci.

sıķlıķ: yeşillik alan, orman, sıklık, yürek darlıķı, sıkıntı, bunalma, ıslık, vızıltı, kuşların vızıltı.

sıķta: ağlamak, çıķlık atmak, figan etmek, ağlayıp sızlamak.

bkz. اول آنکه کولا کولا قیر اغلاتتی مینی.

بیغلالتی مینی دیمای که سیقتاتتی مینی

bkz. هر زمان کیرسا بوزوغ کونکوم آرا یار و دیار.

عالم اهلین سیقتاتور مین آه و افغاندین داغی

sıl-: silmek, temizlemek, ayıklamak, arındırmak.

sıla: yurt, vatan, doğum yeri, mesken.

sılığ: temiz, şeffaf, saf, kusursuz, ایسیلیغ yerine ısı, hararet, sıcaklık.

bkz. سیلیغ اغچه.

sın-: kırmak, kırılmak. bkz. سیندورمق.

bkz. ایرتا اتاسی طهارت سیندورغالی باردی ا یرسه.

sına-: sınamak, denemek. bkz. سیناشمق.

bkz. سینینک بیرلان دوستلیق دوشمانلیق نی سیناشورم.

bkz. سینالمق.

bkz. حالا نی سوزونک کا ونی عهدینکغه اعتماد قالیب دور قایسی معلوم بولوب وسینالیب دور دور

sınağlık: kanıtlanmış, denenmiş, güvenilir, güvenli, tehlikesiz.

bkz. **مین سمرقندنی الغاندا سیناغلاقی اکی یوز قیرق کیشیم بار ایدی.**

sıncıl-: çiçek ya da başka bir şey almak.

sındı: makas.

sıngırağ: büyükçe çekirdek.

sınığ-: kırılmak, gücenmek, iktidardan dşmek, dermansız kalmak.

sınuğ: kırmak, kesmek, kırık, kırılmış.

sınuğtur-: kırmak, kesmek, kırık, kırılmış.

bkz. **کیم وفا اهلین سینو قتورسا بیلور مین آنجا کیم**

کوب زیان قیلمازسا باری قیلماغای کوب سود هم

sıpa: toprak set, kale, ordu, birlik, bent, set, engel.

sıpal- / sıpan- : kaymak, kaydirmek.

sıpalama-: dost olmak, iyi dilekli, iyiliksever.

sıpancağ: kaygan yer, buzlu yer.

sıpaşgan / sıpaşkan: bir tür uzun tüfek.

sıpav: tatlılık ile davranmak.

sıpka: boru.

sıpkar-: soluk almak, içine çekmek, emmek, arıtarak içmek.

bkz. **کورگه آلییغه قوپروب باردی.**

یوکونوب بیر قدحنی سیپقاردی

sıpkın: balık yakalamak için kullanılan pençe.

sıpuzğa: düdük.

sır: sığır, inek. bkz. **سیحون** ırmak adı **سیغر**

sır-: kaymak, kaydirmek.

sıra: sıra, satır, dizi, orduda kullanılan bir tür rütbe, bir kitabın satırları.

sıra-: şarkı söylemek, genel olarak kuşların şakıması.

bkz. فرهاد نينك عدم شېستاندين كلشنى غه كيلكائين قلم تىلى دين سىراماق.

sıraç: Tacikçe ‘bir şehir’ demek.

bkz. مغول نينك لغتندا تاجيك نى سىراق دىر ايرمش.

sırça: cam, şişe, tez, çabuk, hızlı. bkz. سىرچا بارماق (serçe parmak, küçük parmak)

sırd: acele, tez, çabuk, çabukluk, çeviklik, tezlik.

sırğak: kaygan hale getirilen yer.

sırğan: minare, fener, liman feneri.

sırı: kaynak, kuyu, çukur, mezar.

sırı-: iğne ile delmek, batmak, batırmak, sırmak. bkz. سىرىلمق.

sırıg: keçi şeklinde dikiş, bir tür dikiş şekli.

sırık: sırık, bir tür mızrak, mızrak.

sırık-: kaçmak, koşmak, yol almak.

sırım: bir tür kemer, kayış.

sırın: mazgal, kale bedeni, sur.

sırınçaq: yüksek bir yerden kaymak, bir tür çocuk oyunu.

sırku: sayrılık, hastalık.

sırma: ip uzatmak, geniş ve ince, kullanılan bir tür altın nakış.

sırt: sırt, arka, omuz, kürekkemiği.

sırtaq: bir tür ceket.

sırtlan: sırtlan.

sıvamak: sıvamak.

bkz. بىقمادى كوك كنبدين ياغيب حوادث يامغورى.

كىم سىوار ايركىن چىقىب تامىنى بو كاشانه نينك

sız: siz.

sız-: çizmek, yazmak, nakşetmek.

bkz. بو سیزسا آدمی تکسیر ایتیب اول

بو چیکسا جانور تشعیر ایتیب اول

bkz. جانغه چیکیب رنج و عنا نقشین

سیزماق اوچون آندا فنا نقشین

sızgur: makas ile kesmek, çizmek, temizlemek, arıtmak.

bkz. نیجه که سیزغورو ب التون دیک امتحان قیلدی

وفادا لطفینی تاپتی فراق دیناری

sızındu: sızmak.

sızık: çizgi, hat, iz.

sibgi / sibki: yarısı sarı olan.

sibkil: insanların vücut derilerinde görülen sarı ve siyah noktalar.

siç-: seçmek, tercih etmek.

sigil: meme ucu, siğil, et beni.

sigin: yavaş, ağır, aheste.

bkz. آنینک اوچون سیکین راق یوروب ایدوک

sigir-: bkz. سیگیرمه

sigirtme: dik, sarp yer, gidilmesi güç olan yol, dar ve tehlikeli dağ yolu.

bkz. یمان اوچمه سیگیرتمه یرلاردین توشولدی

sigri- / sigen-: sıçramak, atlamak, zıplamak, hoplamak, sıçrayarak uyanmak, irkilmek.

bkz. مرکب اوزا چیقیتی سیکریبان بات

یولداش ایله یولغه توشتی هیهات

sigüyt- / sigirt-: tavada kızartmak.

sik-: bir kadınla ilişkiye girmek.

sikiz / sikkiz: sekiz.

siksen: seksen.

sile-: nezket göztermek, sevmek, namusuyla yaşamak, okşamak, dokunmak, kaldırmak, dik tutmak, dikmek.

bkz. مسلمان بولغانلونی سیلادی

bkz. توقع اولتورو کیم اولارنی سیلاب ییباکایسیز

bkz. باشین سیلادی فراق او باش

کیم یاغدور غوم بو باش اوزا تاش

bkz. اول سیلاب ایلکینی پر وبالینکا

ییتگوروب منکار ایله چینگالینگا

silgincik / silkincik: muska şeklinde kolye.

silgü: saf, arı, temiz.

silin: su kenarında etişen bir tür bitki.

silk-: silkmek.

silte-: kımıldamak, kımıldatmak, hareket ettirmek.

silti: karabarak külü.

sim-âb: bağırsak rahatlatıcı bir tür ilaç.

simiz: semiz, yağlı, şişman. bkz. سمیز

simiz-: semirtmek, şişmanlamak, besiyeye çekmek.

sin: sen, mezar, kabir, defin yeri. bkz. سینجیلین (senin gibi)

siñ-: çekmek, çekilmek, suya girmek, sindirmek, hazmetmek, yutmak, yok etmek, üzerinde taşımak, başını kanatlarının altına koymak, sinmek.

بو سو توزکا توشوب بیر ایکی گروه یول باریب رودغه سینگادور

siñek: küçük sinek, küp, testi, esinti, meltem.

siñil: kardeş, küçük kız kardeş.

bkz. سین هم ایمدی شکفته دل بولغیل

منکا ایکی جهان سینگیل بولغیل

bkz. ساز ايتى اغالىغ و سينگيل لىك

كوب ايستادى سينگىلى دىن بجل لىك

bkz. اعجام اولوغ كىچىك قىز قوداشنى هم خواهر دىرلار و بولار اولوغنى اىكاچى و كىچىك نى

سينگيل دىرلار

siñir: tendon, kriş, sinir, iz.

sinirle-: vurmak, dövme, felaket vurmak, yakalamak, ele geçirmek.

sinlik: belirli, belli, kararlı, tamamlanan.

siñre-: sessizce ağlamak.

bkz. ايستاسام دود اهليدين عشقيني پنهان ايلاماك

كىچىلار كه اينگراماك دور عادتيم كه سينگراماك

siñüli yaprak: hint yumrusu, bir tür bitki.

sip-: dökmek, saçmak, serpmek, su serpmek.

sirgek: uykusuz, uykusuzluk.

sirk: arkadaş, yoldaş, kılavuz.

sirme-: kaldırmak, toplamak, çıkarmak, kapmak, tutmak, yakalamak.

bkz. آئينك ديك سيرماديم بير حبشيدىن تاج

كه باشى طيلسانغه بولدى محتاج

bkz. صبحدم دير ايچره مست اولسام مين مفلس نى تانك

شيخ دستارين كىجه مسجد غه كيركاج سيرماديم

bkz. سيرمالمك (kaçırılmak)

sisgen- / sissen-: uykudan irkilerek uyanma.

bkz. بيتيب كردونغه اون سيسگانما كىنك يوق

توشوب عالمغه اوت قىپرانماكىنك يوق

bkz. مجنونغه ديكاج بو سوزلار اول آى

سيسگاندى آنينك ديك ايلابان وای

siv-: sevmek, hoşlanmak, beğenmek.

bkz. هر كيشى نينك بير سيوارى اولكان بولسه اوغلى قزى ويا اغا اينيسى

bkz. سيوينمك (sevinmek)

bkz. دشمنلار نينك يغلانينى كوروب سيوينيب

sivermek: çekmek, çıkarmak, germek, ayırmak.

bkz. رشته كيم مهلك يارام آغزىنى تيكتى انكلا ديم

كيم كفن جنسى قيراغيدىن سيورغان تار ايميش

bkz. بس مناسب دور تيكار حالتدا كوكسوم چاكينى

ايپ سيورماق كونكلاكم جيبي غه قيلغان چاكدين

sivgüçi / sivgüci: seven, sevilen, sevicî.

sivgüm: sevgi, aşk.

sivinc: sevinç, neşe, müjde.

bkz. تينكرى تعالى مونداق سيونج لار منكا وسنكا هميشه روزى قيلغاي

sivinci / sivünci: sevinç, neşe, müjde, iyi-müjdeli haber, mutlu, hoşnut, mesut.

bkz. وه نى كون بولغاي كه اول غايب سعر دين كيلدى ديب

ايستابان هر يان سونجى بيتسا هر ياندين خبر

bkz. بيكينه همايون نينك اوغلى نينك سيونجى سىكا كيليب تور

bkz. آنينك زمانيدا دولتى و سيونجى بولديلار

sivri: üvendire, diken, sivri. bkz. سىگاك (sivrisinek)

sivük: sevgi, sefkat, bağlılık, hastalık.

bkz. سيوك سيوكان اولمدين فهم قيلماس

ايتين قامچى بيله توغراسا تويماس

bkz. سيوكلوك

bkz. سيوب او مصطفى محبتيني

تار ايتتى اوز سيوكلو كيدىن انى

sivül: siğil, et beni, meme ucu.

siyāset: uğraş, çalışma, iş, yapıt, eser.

bkz. سياست ونقيب سالماق

bkz. قندوز غه كيليب هم بير پاره سياست قيليب محاصره مقاميدا بولدى

siz-: içine almak, kapsamak, inanmak, güvenmek, düşünmek, hatırına getirmek, sızmak, damlamak.

bkz. سيزيب ايردى كه اول دشمن اسيرى

همان بولدى دشمن دستكبرى

bkz. تيرناغلارين چو يوزكا قويدى

تيرناغلار ايللا ييرلار اويدى

اويغانلار ايجيده كيم سيزيب قان

كوزچشمه لارى ديك آقريب قان

sizgek: göz kapağı.

sizgi: iğnelenme, karıncalanma, uyuşma.

sizilde-: tükenmek, erimek.

sizle-: ağlamak, yasını tutmak, inlemek.

soba*: uzun, uzanmış, uzatılmış.

soğal-: toprağa gömülmek, kaybolmak.

soğala-: mızrak ucu ile bir yere bastırmak, birini dürtmek.

soğan: soğan.

soğar / suğar: sulamak, ıslatmak.

بعضى زراعت لارغە سو احتياج بولسا گوزە بيله اير وختون سو تاشيب
سوغارادورلار

soğat: hediye, armağan.

bkz. منزلېغە بارىب تحغه وتبرک سوغات يوسونى بيله يىباردى

soğlı: kebab, şiş kebab.

soğulcan: toprak solucanı.

soğur: kova.

soğur- / suğur-: çıkarmak, sıyırmak, kaldırmak, kınından çıkan kılıç gibi.

bkz. يعنى كه سوغوردى تيغ بى باك

كونكلى ارا سالى چاك اوزا چاك

bkz. مگه سفریده مغيلان ييغاجى كولكه سيدا اياغيدىن تيكن سوغورورغە مشغول ايكان دور

bkz. بىر بىريغا قىليچ سوغوروشتيالار

soğ-: sokmak, sokuşturmak, yontmak, çökmek, ölmek, ısırma, delmek, batmak.

soğ / suğ: bir tür ahşap takunya, yan bakış, kötü baka, kıskançlık, çekemezlik.

soğku: büyük ahşaplar için yapı harcı.

soğkur: bir tür yük hayvanı.

soğma: ayak, direk, sütun, kolon.

soğmağ: dağlar ile ana yolları birbirinden ayıran genellikle ıssız yerlerde kalan dar yol, keçi yolu.

bkz. باسيب مخلص يولين توفراغى آنيك

چيقيب هر سارى مينك سوقماغى آنيك

soğran-: güçlkle ifade etmek, öfkeli veya üzüntülü olma, mırıldanmak, homurdanmak, söylenmek.

soğsur: bir tür ördek.

soğum: su taşıyan gemi, yelesi veya kuyruğu kesik at, hayvanları öldüren bir bitki adı.

bkz. بو كونلار سوقوم اروق

soġun: dişlerle ısırlıp çığnenmiş, bir tür kumaş.

soġur: gözü çıkmış olan, kör adam. bkz. سوقور كوزلى

soġuş: delmek, delik açmak.

sol: sol, sol taraf, iplik, tel, lif, kıl, tüy, sakal.

bkz. سوروب سول يانيدىن فرخنده دستور

سواد ملك رايى بير لا پر نور

sol-: solmak, donuklaşmak.

sola-: içmek, içine çekmek, emmek.

solak: solak.

solgun: solmuş, soluk, solgun, kuru, kurak.

solız / sulız: kına.

solu- / soluġ al- / soluġ-: solumak, soluk alıp vermek.

bkz. سولوق آلايم

solugan / sulugan: bir tür meyve.

solunġan: astım, nefes darlığı.

som: temiz; katkısız, arı, iri, kocaman, ağır, dolu, büsbütün, tamamıyla.

soġ: bir şeyin arkası, sonu, son. bkz. سونگى اويقو bkz. سونگى

bkz. مين كيم واويقو كه هجران شامى آھيم صوريدىن

ديسا بولغاي سونگى اويقو ايلتكان ايل اويغانور

bkz. سونگونجه ، سونگنجا

bkz. اول آي چو يولوردى چيقتى دايه

باردى سونگى جا نيچوك كه سايه

sona: erkek ördek. bkz. سونه بورجين (bir tür ördek)

ينه بير اوردك عرتپاي ديرلار سونه بورجين دين الوغراق دور

soġlagan / sunġlagan: bir tür sütlü bitki, kırmızı bir çiçek. Arapça تيووع, Farsça لاعيه

sonra: sonra. bkz. سونگراغى (sonraki)

sop / sopsa: süpürge, fırça.

sor-: sorguya çekmek, sorgulamak, soru sormak, haber sormak, buyurmak, emretmek.

bkz. شام هجرانيم وصال اهليغه بيجد قصه دور

آنى سوردىك لار نوایی دیده کریا نیدی

sora-: ipucu vermek, arama yapmak, sual etmek.

sorağ / sorak: araştırma, haber, arama, iz, işaret, belirti, eser, kalıntı.

bkz. روا بولغای کیم اوزونک ویرانه دا بیزنی یاشوروب یانا اوزونک دشمن غه سوراغ
بیورسین

bkz. ای صبا کیلدىك حسینى تیلبه کونکلین سورغالی

بارى میندین اول پرى کویى ساری قیلغیل سوراغ

soran / sorun: birbirlerine zıt iki askerin çıkardıkları gürültü, saran, sorun, gürültü patırtı, yakınma, sitem, inilti, şikayet.

bkz. سپاهین قوزوب شاه رزم آزمای

سوران سالدی وقیلدی حزم آزمای

سورون یوق که یوز مینک هزبریله

دپکین سالدی کوك طاقتنه ولوله

bkz. چو قورغان دوریغه یاوشتی لار بار

سوران سالیب یانیبان توشتی لار بار

bkz. سوران سالیب اوق قویوب کیلدیلار

bkz. بیر کریکا یاوق سوران ایدی

bkz. ینه سورن ایلی اولتورور اوچون بو دیو انجانہ نینک بیر ضلعی دا کیچیک کیچیک
طاقچه لار

قیلیب تور

sorguc: sorguç, kuş tepeliği, tuğ.

sorğuci: soruşturma, araştırma, arama. bkz. سورمق

sorqut: bardağın dibinde kalanlar, yudum, yudumlamak.

bkz. ساقيا دردی جامينك منكا توت

قوشيدىن اول داغى بيرسون سورقوت

توره بيرلا باش اورب توب خانغه

سورقوتين بيرمين بى سامانغه

اوزنى اول سورقوت ايله مست قىلاى

سوزنى خان بزميدا پيوست قىلاى

soruci: itme, bi yolda atın yanında onu yöneten, tükürük.

soruğ / soruq: soru, sorgulama, sanı.

bkz. آلا ر جوشنى بارچا قايغالدوروق

سنان قول لارى دا نيچوك كيم سوروق

bkz. سوروغ كونى (diriliş günü);

دادخواه سوراردا سوروغ كونى وهمى كونكلى كا غاليب

sorun: yeni, sarık, türban. bkz. سوران

soruş: sormak, soruşturmak, araştırmak.

soruşul-: sorgulanmak, soruya cevap vermek.

sotarı: kaburga.

sovur- / suvur-: çekmek, koparmak, kaldırmak, çıkarmak.

bkz. يوق كيم بو لبا سىنى سودى

كيم جسمى دين آنى اوتغه اوردى

soy: soy, ırk, cins.

soy-: soymak, çıkarmak, deriyi kaldırmak. bkz. سويونمك (soyunmak)

bkz. تیریسى آسان سویونور.

soyğa: giysi, elbise, libas, manto, palto.

soyğun: geyik veya benzer bir tür hayvan.

soyuk: dar, sıkı, ince, narin.

soyurğa-: vermek, bağışlamak.

bkz. مکر ایردی اول کنج ایله مال کم

که بو یان نی قیلدی سویورغالی هم

soyurğal: bağış, armağan, hediye.

bkz. هدیه تحف تارتقاي و مال هم

مستغل و کنت و سویورغال هم

sög / sök: kabuğu ayrılmış darı.

sög-: söğmek, hakaret etmek, lanetlemek, lanet etmek.

bkz. آغزیغه هر نی کیلکانین سوگتی.

بیر کیشی بیر قوجاق ییغاج توکتی

اول بی تحمّل بولوب قیجغیریب ایل کا کر طعن لار قیلیب ضحاک نی سوگتی.

sögle-: eti suda haşlamak, kaynatmak.

sögleme: haşlanmış et.

söglen / söklen: somon balığı.

söglün: sülün.

sögüd: söğüt.

sögünc: sövgü, hakaret, sövüp sayma, çıkışma, azar.

bkz. قیلماق امید و بیم خدمت شه آلییدا.

دربانی نینک سوگونج وتایاغی غه ارزیماس

bkz. لبینکدین ایستادی جانیم خیات بیلماس مین

كه بير سوگونج مو يا قصى بير موجاك موايكن

söğüş: sövgü, hakaret, küfür, sövüp sayma, haşlanmış et.

sök-: sökmek, yarmak, çatlatmak, bir nesneyi yerinden çıkarmak.

sökdemiş: dinlenmek için bir yerde bekleme, durma.

sökdeniş: sabah yemeği, kahve altı, kahvaltı.

söksük: kuraklık döneminde kumlu topraklarda yetişen ağaç.

bkz. سوکسوک کيبي کيم چو بولدى پرده

ياتغای يازی اوزره توده توده

sökü: ince ve uzun mızrak, küçük kargı, mızrak.

sökücek: avda kullanılan ucu sivri küçük ağaç parçaları.

sökül: yaralı, kırgın, gücenmiş, hasta, marazlı.

sömür-: sömürmek, solukla içine çekmek, süt emmek.

sömür sömür: boş, saçma, etkisiz, yararsız, faydasız.

sön-: sönmek, düşmek, dökülmek.

bkz. غرور اوتی ایچیدین سونکای ایردی

شجاعت رسمینی اورکانکای ایردی

söye-: desteklemek, tutmak, silah altına almak. bkz. سویاتمک (dayanmak)

söyle-: konuşmak, söylemek, laf etmek, kaymak, kaydırmak, ayağı sürçmek, sendelemek, kayarak sekmek.

söz: söz. bkz. سوز تیرگوجی (arkadan söyleyen, çekiştiren, sözcü) bkz. سوز تیکار (sözcü)

bkz. سوزجی (sözcü, konuşan, konuşkan)

sözavul: firar etmiş kişilerden (kaçak) sorumlu olan memur, subay.

sözle-: konuşmak, bahsetmek.

su: su.

su başı: polis komiseri.

subay: süvari, atlı süvari.

subı: tilki.

sucı: saki, içki dağıtan kişi, sucu, sulu, şarap, bade.

sucuğ: sucuk.

sudağ: Sir nehrinde bulunan bir tür balık.

suğ: örtü, dam, çatı.

suğun: bir tür yabani öküz.

suğağ: bir tür büyük geyik.

su qarbarcuğı: su üzerinde oluşan kabarcık.

su kayar: iki ırmağın birleştiği yer, su kavşağı.

su kızi: salyangoz.

sulduz: bir kabile ismi, oymak ismi.

نوایی سیودی بیر لولی نی کیزدیک ربع مسکون دا بکز.

اکر ارلات اکر برلاس اکر ترخان اکر سولدوز

sulhğ: dizgin, yaş, ıslak, sulak, nemli, çamur, balçık, su kabı.

بو طمع بيله کیم قره بولوت سولوق بولور قرا بولوت نی تیلادیلار بکز.

sulu: yakışıklı, güzel, yahşi, latif, hoş.

آی دای وکون دای سلولارنی قوچوب بکز.

sun-: sunmak, uzamak, uzanmak.

سوندی توفرع اوزه تن زاری بکز.

باشغه چیکتی پلاس ادباری

لیک عثمان گیرکاج اول ملت غه شمع بکز.

اولتوروب سونغان ایاغین قیلدی جمع

sunğar / sunğar: doğan, şahin.

دیدى سونغار ای اولوسغه راهبر بکز.

امرینکا تابع کیلیب آگاهلار

sunqol: sol el, beceriksiz, sakar.

supçın: müjde, haber, havadis.

susa-: susamak.

susaq: ahşap kase, susamış.

susar / susur: sansar.

bkz. قوندوز وکیش وسوسار وتین اولاب

susım: şaşkın, şaşmış, donakalmış.

sustay-: yorgun olmak, dermansız, bitkin düşmek.

bkz. بویول قطعی دا تینماغینک نی ایدی

کوروب خمسسه سوستایماغینک نی ایدی

susun: yoğurt suyu, ayran.

susun-: sulamak, içirmek.

suvar-: susuzluğunu gidermek, sulamak.

suvat: atların su içtiği yer, pınar, söğüt ağacı.

suvuq: akıcı, uysal, duru, berrak, sade.

su yağı: siyah yağ.

suyal: siğil, ben, kusur.

sübük: ayak toplardamarı, ayak izi, iz, alamet, nişan.

sübüktekin: en güzel ayak, sağ ayak, Gazneli Mahmud'un babasının ismi.

sübüle-: iz ve nişan bırakmak, ayakta bulunan damarı kesmek.

sübusun: inci.

sücüg: tatlı, hoş, latif.

bkz. سن بیزنی سجوک اویقودین نی اوچون اویغاتدینک

bkz. اچیق وسجوکنی تاتیب ایردی

süd / süt: süt.

bkz. كىنكل نىنك ياشى غە شەھوات نىنك بى سود سوتى بىلە الفت بىردىنك.

bkz. قىلماق سوت كىيب ايدىم ايكى بركى نى كىسىب تور.

süder: -e göre, göre, hizmet için birine eşlik eden kişi, sonraki, ertesi, takip eden.

bkz. قاشىمداغى حاضر نوكر وسودر بىلە قورغان عزىمته قىلدى.

bkz. نوكر سودرى دىن آرىب.

südre-: sürümek, itmek; ileri sürmek, götürmek, yuvarlamak.

bkz. كويوب انا دىك غمى دا جانى.

گە سودرادى گە كوتاردى آنى

bkz. سلطنت خلعتى دىن ارتوغ ايرور دىردا مست.

سدر اسا بادە كدالىغى دا كر بىر كپنك

sülegey: ağızdan çıkan tükürük.

bkz. روح الامين اول سارى چون باقىبان.

آغزىدىن آنىنك سولاگای آقىبان

bkz. آغزى سولاگایى سوزى مزە سىن آقىزىب.

sülpük sulcuq: solmuş, soluk, solgun.

sülük: sülük.

sümük: burun akıntısı, sümük.

sümkür-: sümkürmek, burnunu silmek.

sümkürük: sümük.

sünek: kemik, soy, ırk, nesil.

bkz. آنلارنىنك قايسى سى نىنك سونگایى مغول تورور.

sünger / sünger: sünger.

süngü: ince ve uzun mızrak, harbe, süngü.

süñür: burun akıntısı, sümük.

süpür-: süpürmek.

süpürgü: süpürge, fırça.

sür-: itmek, ileri sürmek, işlemek, sürmek, sürtmek, oğmak.

sürç-: kaymak, kaydırmak.

sürçe: kaymak, kaydırmak. bkz. سورچاك

sürgü: tapan, tarla sürgüsü. bkz. سورگو تاشى (bilek taşı)

sürgün: yaşadığı yerden sınır dışı etmek, kovmak, atmak.

sürke-: sürümek, sürüklemek. bkz. سورگانمك (sürüklenmek)

رنج هجران ضعيفدين تيپرانما كيم امكان ايماس

انجا قوت قايدا كيم كويونكغه بارسام سورگانيب

sürkevül / sürgevül: ordunun en arkasında giden birlik, artçı birlik.

sürme kilid: bir tür kapı kilidi.

sürmişi: soru, sorgulama, sürmek, itmek, emmek, işlemek, çift sürmek, bellemek, Moğolca ; sevinç, neşe, ortaklaşa duyulan kıvanç, tören, eğlence.

sürt-: çekmek, çıkarmak, basmak, germek.

sürtürme: bağırsak çalıştırıcı ilaç.

sürüg: sürü, kalabalık, bir araya toplama, toplanma, toplantı.

آليغە ييتيشتى بير سورونك قوی

جوبانى كوروندى آشنا روى

sürüt-: sürtmek, sürtüştürmek, oğmak.

süs-: boynuz vurmak, sessiz olmak, az konuşmak.

süye: kapı menteşesi, halka, yüzük.

süylün: sülün. bkz. سوگلون

süz-: arıtmak, süzmek, süzgeçten geçirmek, temizlemek, elemek, elekten geçirmek, yüzmek.

تيريسى نى تيشيب سوزوب سويى نى اچارلار

فلان كوزين سوزدى bkz. قوش اوزين سوزدى bkz.

süzgüç: kahve pişirme makinası.

نوایی اسروك اكر دير ايچیندا اورتادی داغ bkz.

مکر که سوزکوج ایله کیمسه باغلاغای سونکاکین

süzme: süzölmüş, temiz, katkısız, arı, lekesiz, duru.

süzük: arıtılmış, süzölmüş.

2.22.

-Ş-

şaçkân: tan, şafak vakti.

şağdarlıq: kâhyalık, yüzbaşılık.

bkz. دهلى نينك شغدا رليغى نى ولى قيزيلغه عنایت قىليب

şağıçı-: arkasından konuşmak, çekiştirmek, iftira etmek.

şağıldağ: koyunların kuyruğu.

şağırda- / şaşırdı: ses çıkarmak, gürültü yapmak, şakırtı.

şağla: ağız ile çıkartılan ısıklık, düdük, vızıltı.

şağ-: parlamak, ışıldamak, parıldamak.

şaşırdı- / şağırda-: çatırdamak, çatlama, patlamak, parçalanmak.

şağ(k)a: şaka, alay.

şalat-: süslemek, bezemek, düzeltmek, düzenlemek.

şalāyım: şiş, mil, broş, can sıkıcı, tedirgin edici, gürültülü.

bkz. آخر شلاين بولوب مسخره ليق بيله مجلس دا يول تاپتى

bkz. ملا شمس خود ايرتاكى شلاين ايدى بير شلاين ليق باشلاسه كچاچه توكاتا آلماس ايدى

bkz. شلاين ليق خيلى بولدى صحبت بي مزه بولدى

şaldır şaldır kııl-: vurmak, dövme, basmak, çakmak, çarpmak.

bkz. دروازه شلدیر شلدیر قىليب

şalgurt: iki farklı özelliği olan hayvan, hem karada hem denizde yaşayan hayvan.

şamar: tokat, şamar, yanak üzerine darbe atmak.

şamyane: çadır, tente, yatak.

bkz. شاميانه تيكيب اولتوروب ايديلار

bkz. وچادرلار وشاميانه لار محمل وسقرلاط

şangur: tıkırtı, şakırtı, şangırtı.

şanurağ / şanulağ: sığır toynağı veya diğer hayvanların toynağı.

şapat / şapala-: tokat, şamar, sille.

şarān: çevik, atik, tez, çabuk, hızlı.

şarılda-: suyun akarken çıkardığı ses.

bkz. هر اریق تین ایریکان آلات سو دیک شاریلداب قالب غه کیرار ایدی

şartla-: çınılamak, yankı yapmak, suyun fişkırması ya da akarken çıkardığı ses.

bkz. انداق سو کیم چیغغه شارتلاب توشکای

şaş-: şamak, şaşımak, rahatsız olmak, huzuru kaçmak, hareketli olmak.

şaşı: şaşı.

şaşgun: rahatsız, huzursuz, hareketli, şaşkın.

şatı / şatu: el merdiveni, merdiven, dam, çatı, teras.

şudrun: salgılama, çiy, damla, çise, yağmur tanesi.

bkz. چرخ یاغدورسا کواکبنی سرشکیم جا ایماس

قایدادریا بیله تینک بولغانی بار دور شودرون

bkz. اشک دین کیرپیک اوزا اول خط اوچون

یاغدوروب سبزه غه شودرون ییغلاى

şudurgu: چتر عود olarak adlandırılan bir tür ud.

şavgele: bir tür kadın baş örtüsü.

şavlum: kavgacı, küstah, yüzsüz.

şayin / şahin: denge belası.

şay: iktidar sahibi, güç sahibi, servet sahibi, karlı iş.

şayan: yemek tepsisi.

şebek: bir tür maymun.

şefşāl: bir tür giysi, karışık, tutarsız sözler söylemek.

şeftālū: şeftali.

şegencin: kadınların saçlarına taktıkları bir tür taç.

şekel: parmağa takılan halka, yüzük.

şeppek: benek, leke, kir.

şeprag / şepprak: tortu, çökelti, maya, tartar.

şerṯ: şeriata uygun olan.

bkz. محلاتى قورغاندين بير شرعى ييراق راق توشوبتور.

bkz. سمرقندتين اوچ يىغاج شرعقوييراق.

şerkā: çatırtı, tıngırtı, çtırdama, parıldama.

bkz. سبز برک لیک شاخالريغه اوت قويسه لار غريب شرقه بيله کويار.

şidurǵu: bir tür ud. bkz. شدررغو.

bkz. راست قيل آهنک نوا و حجاز.

توز ياتوغى بيرلا شيدورغونى ساز

şıl: berrak olmayan, şüpheli, şaşı.

şıla-: göndermek, yollamak, götürmek, savuşturmak.

bkz. کشى لار شيلانينک يوز کشى ايباردوک.

bkz. چيلامق.

şılan: sultan ve emirlerinin sofrası, umumi yemek daveti.

bkz. بخشش و بيريş و ديوان و دستکاه و شيلان و مجلس پادشاهانه ايدى.

bkz. آشى و شيلانى دايم ايشيک ته اوق تارتيلور ايدى.

bkz. پادشاه ليق نينک شيلان خانه سنده.

şılapçı: baş kasap.

şılırǵa: avlanma, av yeri, avlak, av hayvanı.

şılırǵa-: avlamak, avlanmak.

şıltaq: yalan sözde bulunma, töhmetçi, kara çalma, iftirada bulunma.

şimal-: kolunu oynatmak, sıvatlamak, işe koyulmak.

bkz. قتلیمما قول شیمالیب تیغ نی چیکما که کیلور

قتلی پولاد قیلینجیدین بورون اول سیم بیلک

şimdi: şimdi, halen.

şımız- / şımın-: kaynamak, kaynatmak, kaynaşmak, haşlamak.

şiralğa: av hayvanı, av hayvanından veya genimetlerden düşen pay, hisse.

bkz. بوغوزلاب هر کیشی شیرالغه آدی

bkz. نیچه مظلوم قوش نینک قانین که توکتی قولتوغین یاریب قاناتین سوکتی شوم نفسی خطی غه

بیر ایکی ایاغلاری ارتکاب قیلغای و آلییدا شیرالغاسین کباب قیلغای

şirdağ: eyer altına yerleştirilen bir tür keçe, minder veya yere serilen paspas, bir tür kaftan, pamuklu kumaş, geniş kollu bir tür elbise.

bkz. مهر ایلا کوکدا شفق خوب ایرماس انداق کیم منکا

ماوی تیرلیک اوزرا اول آی نینک قیزیل شیرداغی خوب

şırlağan: susam yağı.

şirtılda-: vızıldamak, homurdamak, mırıldanmak, çağlamak, uğuldamak.

şığavul: büyükelçi, sefir, elçi.

şışuğ: şiş, kabartı, şişlik.

şib: yorgan, örtü, dam, çatı.

şibe / şiba: ok yağmuru.

bkz. بیر شیبه اوق مینینک بوتومغه تیگدی

bkz. شیبیاغه چیدای آلمای قاچا بردی

şibağ: üst eşik, esnek ağaç dalı, derme çatma bir kulübeyi onarmak için kullanılan saman sapı, ekin sapı, یاوشان olarak bilin bitki.

bkz. اورکامجی شیباقغه پ رده سالیب

اول پرده ایچیدا سایه آلیب

كوك شيباقدىن ييكيرمى اوتوزپشتواره سو باشيغه كىلتوروب ينجىب سوغه سالورلار . بکز. سالغان

زمان اوق سوغه كىريب مست بولغان باليغ نى توتا كىريشورلار

şibke: sancak, bayrak.

şidam / şidām: düz ve parlak, pürüzsüz, cilalı.

şilim: hamur, kağıt vb. diğer şeyler.

şilki: ağızdan akan su, tükürük.

şim-: emmek.

şimşek / şimşeg: şimşek.

şin: şevinç, neşe, neşeli, sevinçli, mutlu, işlenmiş (toprak), renk, boya.

şinik: kesik, yarık, kesinti, kesme, bölüm, bölme.

şinlik: şenlik, mutluluk, ikbal. bkz. اق شينليک

şipāl: cesur, yiğit, bir kahraman ismi.

شيهدارلار ايچرا شيبال اولوب . بکز.

تهوردا چون رستم زال اولوب

şipürme: kuzu postundan yapılmış olan külah, takke, kalpak.

şiram: aslan ini.

şiriş: zamk, tutkal, bir tür yapıştırıcı.

şiş: şiş, örgü.

شيش نعل كفش . بکز.

şişle-: şilemek, şişe geçirmek.

şit: ok atıcılarının ok atarken baş parmaklarını korudukları aparat, okun bir parçası.

بیر اوق کیم مینیک شیتیم دا ایدی تنبل نینک دبلغه سینى آتیب اوردوم . بکز.

şivran: bir tür balık.

şol: şu, o, onlar.

şolay: evet, şüphesiz, elbette, kuşkusuz.

şolākay / şolagay: tükürük, salya.

şöyle: öyle, öylece, böyle, şöyle, pirinç lapası.

şuğun: kargaşa, patırtı, gürültü, toplanma, toplantı.

şumur: lamba.

şundağ / şunday: şöyle, böyle, öyle, öylece.

bkz. نوكر شونداي كراك اكمك توزنى حقلاتنكز.

şunğaca: şu vakte kadar, o zamana kadar.

şunğar: şahin ya da doğan.

şūr: bir tür bitki, kuzukulağı, Arapça قلام

şūrāq: pis, kirli zemin(toprak), güherçile.

şūrān: karışıklık, kargaşa, felaket, mutsuzluk, uğursuzluk.

şūrī / şūri: güherçile.

فراق اوتى دا نوایی نى ای كه كويدوره سین bkz.

چو عشقینك ایلادی حسن جا آنکانی پس شورى

şügün: kehanet, fal, alamet, uğur.

شوگون آلیب بولدی bkz.

شوگونى یخشی بولدی bkz.

şügür: çadır, tente, padişah şemsiyesi.

şük: güzel sözlü, doğru sözlü, kudrethelvası.

2.23.

-T-

tabın: elli erkek asker, koruma, kral veya derebeyi yanında savaş öğrenen soylu genç.

bkz. بو ايکى پاي تخت نينک ايش کا يارار ييکيتلاريني خاصه تابين قيبليب خراسان جهره تابيني

وسمرقند جهره تابيني دير ايكاندور

bkz. با جماعتى از تابينان خاصه

tabuğ: bulunan, bulunmuş şey, tapma, taparcasına sevgi, Moğollar arasında düzenlenen tören, ibadet, saygı, yüküm, zorunluluk, uşaklık, kölelik, görev.

bkz. اما التماس هم قيلينور كيم اول پريشان ابيات غه كيم تاپوقغه تاپشورولدى قاييل حقارتى غه

باقماى ملاحظه قيليلغاي

bkz. تاپوغساق (ibadet yapma) bkz. تاپوغچى (hizmetkar)

tabulğu: ahşaptan yapılmış kırbaç türü, sopa, ok, kuş kafesi.

bkz. تابلوغو يىغاجى بو تاغلاردا بار اوزكا هيچ يردا بولماس تابلوغو بير يىغاجى دور پوستى قزىل عطا قيلورلار قمچى دسته سى هم قيلورلار قوشلار غه قفصى قيلورلار تراش قيبليب ينه كز قيلورلار

خىلى يخشى يىغاج دور تبرك لوك بيله بيراق يرلاركا ايلتارلار

tabu sağrağı: şarap şişesi.

taciklik: övünççülük, palavracılık. bkz. تاختوق (ok kılıfı örneği, kılıf, kab, zarf)

tağ: dağ. bkz. تاغار

tağ: bkz. تاغ

tağar: büyük bardak, kab, askere verilen erzak, bir tür torba, çanta.

bkz. تغارجوق (kese)

tağay / tağayı: annenin ağabeyi, dayı.

bkz. فقير غه طغايى ايردى

bkz. شيخيم بين نينك خو اهر زاده سى دور كيم طبعينى كاهى طغاييسى تعريف قيلغان آنكا بو شرف

بىس دور

tağayı: dayı, annenin erkek kardeşi, arkadaş, dost.

bkz. سلطان محمد نينك تغايى ايردى

tağuş: tavuk. bkz. تاووغ

tağıl: tahıl.

tağ-: takmak, bağlamak, bağlamak, tutturmak, yapıştırmak, asmak.

tāğ: bir tür ağaç, yalnız, tek.

tağa: toka, küçük çengel, küçük kanca, kopça, tığ, at nalı.

bkz. هم التون ايکار داغى التون لجام

هم التون تاقا داغى التون ستام

tāğāv: at nalı.

tağı: ayrıca, dahi, bundan başka, ilaveten, daha, hala, henüz. bkz. تاقیشمق (bitiştirmek, birleştirmek, katılmak)

tağım: sonuç, izlenim, etki, ev eşyası, yolcu eşyası.

tağır: ekşi, acı, sert.

tağır-: ekşitmek, ekşimek.

tağtuğ: zar, kabuk, kılıf, ok kılıfı.

tağuş / tağuş / tağuşu: tavuk.

bkz. تاووق اونك ياقددا باشيندا التون تقوق برکيتکان قرق قولاج يغانى

tağya: bir tür saç modeli, mendil.

tal: söğüt ağacı, ağaç dalı, küçük dal, dal, kol.

bkz. تال غه خزان ناوکى پَران بولوب

جسمى دا هر يافراغى پيكان بولوب

bkz. كونكلوم هميشه تال كيبي تيتراسا نى تانك.

كيم و عدينكيز مينينك بيله دايم خلاف دور

bkz. تاغ ايچرا عجب شاه دور اول شيفته حال.

كيم تاپسا ولاغى سويى انداق كه زلال

باشى اوزا چتر سلطنت بير يانكى تال

سو ايچكالى جام عيش بير اسكى سفال

tal-: dalmak, hastalanmak, yorulmak, bitkin düşmek, bayılmak, kendinden geçmek,

bkz. فنا يولى دا نواييغه بولمادينك همراه.

بو دشت پويه سيدين زاهدا مكر تالدينك

bkz. قيل اوزلوك دشتينى طى ايستاسانك مقصد دا آسايش.

نى تانك تينسا حرم ايچرا بيبابان قطعى دا تالغان

tala: yeşil, yeşil ot, yeşil alan, hastalık etkisi, dalgıç, dalış yapma.

bkz. خاطر نى بهار فصلى دا كشت الادور.

كوز نورينى رنك لالهء دشت الادور

خوش اول كه تالالارغه يوروب سير ايتسه

بو فصل دا كيم لطيف ودلكش تالادور

tala-: talan etmek, yağmalamak, yakıp yıkmak, kırıp geçirmek, harap etmek, sırmak, aşındırmak, yermek, çekiştirmek.

bkz. بعض ايشاك فقيررنى تالاب كيلتوروب ايدى لار.

talabı- /talabım- : ayaklanmak, heyacana gelmek, coşmak, sallanmak, var kuvvetiyle çalışmak, çabalamak, uğraşmak, kızmak, gücenmek, darılmak.

bkz. نفس امريدا هر نيچه كه تالينغاي سين.

كوبكرچه بوتون ليك تيلاساك سينغاي سين

talax: dalak, uçuş, uçma, insan kaçırma. bkz. قیز تالاغی (kul, köle, esir)

tālān: saldırı, istila, akın, yağma, yağmalama, yıkma, kırıp geçirme, tahrip.

bkz. آلان تالان (düzensizlik, karışıklık, uyuşmazlık, yıkma, kırıp geçirme, tahrip)

talaş: çaba, gayret, güç, çarpışma, savaşma, kavga, çekişme.

talaş-: var kuvvetiyle çalışmak, çabalamak, uğraşmak, tartışmak, çekişmek, savaşmak, atışmak, anlaşmazlık.

bkz. انداق که غازی شه فرخنده بخت

تاج آلابین دیب تالاشور ایردی تخت

bkz. قیزلاب بیله اوینا یا تالاشا

قوی ساغماغین ایتالی تماشا

talay: yağma, yağmalama, çok, birçok, fazla, çok sayıda, kalabalık.

bkz. جفانی جان غه تالای الدینکیز الای مو بولور

سیزینک اوماقدا بیجاج رسمینکیز بولای مو بولور

talaz: kasırğa, hortum.

tale: kamyştan kırılıp ayrılan parça, ahşap ok vb. şeyler, küçük ipucu, çivi.

bkz. تاله تاله نی اوقونک کونکلوم دا کویا سیندی کیم

تیورولوب دور ناتوان کونکلومدا یر یر لاله لار

bkz. بسم مشتاقینک اولدوق دیر ارا کج کیلدینک ای مطرب

که سازینک توکی دین بیزکا یانکی آی اولدی هر تاله

talğa / talğaq: dalga, deniz kabarması, çalkantı, çalkalanma, yağma, hırsızlık, talan.

bkz. سبکتکین بویورور کیم بو چشمه غه نجاست بیله قاذورت سالورلار تالغاق وطوفان
ویاغین

وچاپقون بولور

bkz. تالغالیق

talğa-: ayırmak, parçalamak, ikiye bölmek.

talğak: bir tür elbise, giysi, libas.

bkz. بئير كهنه تالغاك وچيلمان كيدى.

talğan: yeşil buğday, yumuşak, mülayim, bir tür meyve, yağma, talan.

bkz. تاغنى تالغان ايتيم.

bkz. اليب جولدو توتوب يارماقغه قالغان.

ديكىل كيم ايلاميش لار تاغنى تالان

talğum: girdap, deniz dalgasının yükselmesi.

talın-: ayaklanmak, heyacana gelmek, çırpınmak.

talğasa: karışıklık, çalkantı, huzursuzluk, taşkın, kargaşa.

tala /talla/tella: para birimi, altın sikke, on altı frank değerinde altın sikke.

talac: büyük veya şaşı göz, şaşı.

نركس اول كوز ديك ايماس اى باغبان باق كوزونك آج.

نى اوچون كيم بو بئيرى قىماج ايرور اول بئير تلاج

talıçı: dalgıç.

talın: soluğu kesilmek, soluk soluğa kalmak.

بارى آغزى دا تىلبه ايت ديك تالين.

عدددا ولى ات توكى دين قالين

talıq-: hastalanmak, yorgun düşmek.

بئيرمه بئيرمه بئيرمه آلتى قاتله بئيرمه يوكوندى وباردى وكىلدى تاليكىب تمام بئيرمه يازدى

talğıc: dalış, dalma, dalgıç.

talku: atmaca, serpme ağ, yıtıcı bir kuş.

tam: dam, çatı, sundurma yapı, ek bina, yüksek duvar, set, damla, su damlası.

bkz. تام اوى (ev, hane);

تامغه ويغاج قه اوشو تيشلارنى قويوب زورلاب بئيرمه

bkz. ياغين دين آينيك تامى تام كورماكان

چاقين شعله تاميغه بيتكورماكان

tam-: damla damla, damla damla düşmek.

bkz. نغمه دين اوتى دم تاپار ايردى

باده دين ياغ هم تامار ايردى

tamacamış: sıkıntı, ızdırap, yürek darlığı, bunalma.

tamaḥ: boğaz. bkz. تاماخسا (bir tür çivi) bkz. تامشى، تامجى، تامشى (damla, damla hastalığı)

bkz. تامجى ديك اشكيم ايماس كونكوم اوتى دفعى اوچون

كه بدن كلبه سيني قيلغالى ويران تامادور

bkz. ساقى چو ايچيب منكا توتار قوش

تامشى تامشى آنى قيلاي نوش

tamaḥ: damak, gırtlak, boğaz, yutak. bkz. تاماخ

tamğa: damga, işaet, belirti, iz, nişan, enstrüman üzerine bir şeyler işaretlemek.

bkz. كابل نينك حاصلى كيم بار تمغادين دور bkz. قرا تمغا bkz. التون تمغا bkz. آل تمغا

bkz. فرمان صادر شد كه در هيچ شهر وبلد وراه وكذر وممر و بدر تمغا نكيرند

bkz. تمغاچى (damgacı)

tamış-: küçük bir yudum almak, yudumlamak, damlamak.

tamız-: damıtmak, sızdırmak, damla damla, damlamak, damlatmak.

bkz. دیدى كوزوم قيجيشور ايتتيم كه باده تاميز

دیدى نه حاجت انكا باده مست ايرور آنسيز

bkz. شوخ نينك رقعہ سى دا پنهانى

تاميزيب اشك دين باغير قانى

tamla: damla.

tamla-: damlama, damla damla düşme.

tamşı-: damla damla içmek.

bkz. تامشى ماق عايت ذوقدين شراب نى بات ايچماس ولذتين تاپا تاپا آز آز ايچار.

tamuğ: Cehennem.

tamur: damar, bir ağacın içinde bulunan damarları veya kökleri, aya, çukur, oyuk, boşluk, kovuk.

tan: şüphe, inkar, inkar etmek.

tañ: tan, şafak vakti, sabah, şaşma, şaşkınlık, hayret, atın süslü kayışı, tortu, çökelti, topal, aksak.

bkz. اكر يوز قاتلا بلبل چيكسا افغان.

بهار اولماي كل آچيلماق نى امكان

اكر عالمنى توتسون شام ديچور

تانك آتماي كون چيقارماق كيمكا مقدور

bkz. تانك قالمق (hayretle bakmak, şaşmak, şaşkın olmak);

bkz. بو سوزنى اشتیب تانك قالدیلار.

tan-: yadsımak, reddetmek, inkâr etmek, geri çevirmek.

tañ-: bükmek, burkmak, bağlamak, birleştirmek, sıkmak, sıkıştırmak.

bkz. حریر وحله ایچرا باغلابان جست.

مرصع مهر ایچرا تانکدیلار رست

bkz. تانکیب دردیغه چرخ قید پیوند.

کمند اوزرا کمند و بند اوزا بند

bkz. کیزیب سیاح لاردیک ایلدین ایل کا.

تانکیب همت قورین مردانه بیل کا

bkz. هم تانکیبان الییدا جوزا کمر.

هم سرطان تور بولوبان جلوه کر

bkz. لیم فر قیغه اقبال تاجینی قویماق

يقين كه بولغوسى دور موجب عذابى آينىك

نوتوقجى باشيغە سونغار توماغە سين تانكاسانك

كه بولغوسى سبب رنج واضطرابى آينىك

ṭana: iki yaşındaki buzağı.

ṭanāb: ölçü, ölçmek, bir tür ölçü birimi.

bkz. پيمائش طنابىنى بىر ياريم قارى بيله قىرق قارى تعيين قىلىدى.

tanġu: yalan, yalanlama, inkar etmek.

tanı-: tanımak, bilmek, hatırlamak, düşünmek.

bkz. فلان باى كيم قویى بيش مينكدين اوتميش.

يانا هم مينكدين آرتوق ساغلىق اوچكو

قوزى ليق قوی ديدى وتاندى آخر

كه آندين يخشى راق اوغلاغلىغ اوچكو

bkz. هلاك اوقين توزوك اورميش كونكل كا تانما كه بار.

يانى دا كىرپىك وقاشى دين اوق وياسى هنوز

tanımağlıġ: tanımak, tanışmak, bilmek, bildik, bilinen, tanış, tanınmış, ünlü.

bkz. آنكا كيم ايرور نكتە دان وظريف.

اولوق ايش دورور تانماغلىغ خريف

tanımal: bilinen, tanınmış, ünlü. bkz. سونكرالار ايشيك دا تانيمال بولوب ايدى.

tanış: bildik, bilinen, tanış, tanınmış, ünlü.

tanıġa-: hayret etmek, şaşmak, şaşkınlık yaşamak.

bkz. ايلىكدين ايجيقىنىب بالغنى سالى.

تانكىز غاب بارماغىن تيشلادى قالدى

bkz. رياغە عجز كيتورسام تانكىز غاما اى شيخ.

اول ايش دا چونكه ايتنيب دور ميني خدا عاجز

tanqal: davet, çağrı, yoklama, celp, çağırma, davetiye.

bkz. بو يئليغ چيريك يخشى راق فال ايله

ايكى ييلدا جمع اولدى تنقال ايله

tanqladu: ses, seda, gürültü, onun, kepek, talaş.

taqla: ertesi sabah, ertesi gün, belki. bkz. تانكلاغى (ertesi, ertesi gün) bkz. تانكلاييم (ertesi sabah)

tanla-: seçmek, karar vermek, ayırmak, ayırt etmek, farketmek, tanımak.

bkz. كياست تزيين خردپيوند لارنى سلطنت اموريغه متعلق ايش لار كفايتى اوچون ساير ناس دين

تانلاب و عامه خلاق دين سيجيب

bkz. ديما ساقى ايليكدین صافی مو خوش دور يوقسا درد

هر نى آندین كيلى اول خوش دور كيم آنى تانلاميش

taqla-: kınamak, ayıplamak, sitem.

taqlan-: şaşmak, hayretler içinde kalmak.

bkz. اول قلعه نى كورب تانكلاندى لار نچوك قىليب الغای ميز تيب

taqlay: ağız, damak.

tansuğ: harika şey, az bulunan şey, nadir, tuhaf şey.

bkz. اندا كه بو دايره اوردى خيال

اورتاغا كيلتوردى بو تانسوغ مثل

taqsuqlan-: hayran olmak, rağbet etmek, şaşmak, hayrete düşmek.

tanuq: tanık, şahit. bkz. تانوقلامق (tanıklık etmek, şahit olmak)

tap: işaret, belirti, nişan, yara. bkz. تابان (taban)

tapqu: ayıplama, uyarı, ihtar, sitem eleştirisi.

tapkur-: topluluk, güruh, sürü, müfrese, olağan üstü vergilendirme, tembel.

tap-: bulmak, bulunmak, tapmak.

bkz. بيل نوایی که طلب بیرلا تاپیلماس مقصود.

ليك تاپغانغه داغی بار ایدی البتّه طلب

bkz. آنینک همت بیله کر بولسا یادی.

شك ایرماس تاپماغوم بو ایش کشادی

bkz. تاپماق دا مینی ساچیب درملار.

تاپمای مندین بجز الملار

bkz. کیم تیلاب موندا تاپقونکوز یوق دور.

تاپیشور بیریمیز وطن اوق دور

tapın-: tapmak, tapınmak, ibadet etmek, saygı duymak.

tapla-: dövmek, ezmek, yenmek, düzlemek, ateşte kızartmak, alevden geçirmek.

tapşur-: emanet etmek, teslim etmek.

tar: dar, sıkı, canı sıkılmış, üzgün, dargın, öfkelenmiş, tahriş olmuş, cüzzamlı, pinti.

bkz. جبین لار کل وکیرپیک لاری خار.

قایاغلار کینک کینک و آغیزلاری تار

bkz. بیر آغیز لطفی تارلیغینی سورمادی هیچ.

کرچه او بسته آغیز فکری دا حیران بولدی

bkz. بو جهتدین بدیع الزمان میرزا تر بولدی.

tara-: taramak, işlemek, uğraşmak, yetiştirmek.

bkz. سنبلو نکنی تاراغاندا کل اوز تانک دور عرق.

کیم بولوتلیغ کیجه نینک البتّه بولماس شبنمی

tarağ: tarak. bkz. تارام (parça, metal para, bahşiş)

tarağay: atmaca, servi.

taraj: derin, derinlik. bkz. ترانك سولارنى كچوب

tarancı: çiftçi. bkz. تاراوليك (keder, hüsrân, kederli, somurtkan, kumlu sahtiyan)

tarajgu: ılgın ağacı.

bkz. قامينك نازك وطوبى نازك

سرو رغنا وترانگورغا

tarbaka: fare kapanı.

tarçık: hayvanların yeşil otları yemesi, tokluk hali.

tarğacı: bir ülkeden diğerine göç eden grup, halk.

tarğamış: dağıtma, dağılma, saçma, saçılma, dağınıklık.

tarğay: serçeye benzer bir kuş türü.

tarğun: yağlı, yapışkan, şişman, tombul.

tarh / tarah: yedek, rezerv, sakınma, ihtiyat, dayanak.

bkz. عبد العزيز ميراخورنى طرح قه تعيين قىليب ايدوك

tarhan: devlete olan emeğinden dolayı bazı insanlara verilen ünvan, maddi manevi ayrıcalık, Çağatayda bir kabile ismi.

bkz. ترخانى رسم لىك عيش كزىن لار

tarı-: ekmek, serpmek, serpiştirmek.

bkz. ارپه تاريب بوغداى اورامو ايکين

کورمادوك آشليغجى بوغداى بيکين

bkz. کونکلىنى قىلدى نوایی جوشبار

تخم مهريکنى بو مزرعدا تاريب

bkz. تا ايشيم توشتى بير آغزى تار ايله

کونکلو مى اسرار ساچى هر تار ايله

bkz. كوز توتارمىن كىم كوزوم نىنك سويىدىن

كونكلى دا تخم محبت تارىله

bkz. فسق تخمین نفس ایله اول كیم تاریر

سو ارا هر غوطه كیم اوردی آریر

tarıǵ / tarıq: endişe, kaygı, darı, tarla, alan, saha.

bkz. تاریخ کیبی سویولور تلخ کام لیغ بیرلا

تاریغ تاریخ که بیغوشتوردی التونین نارنج

tarıq-: canı sıkılmak, daralmak, sıkılmak, kalbi kırılmak, üzölmek, bıkmak, yotulmak.

bkz. مین قوشی دورمین چمندین چیقماغان

دشت وادی سیریدین تاریقماغان

bkz. کوب تاریقما ای کونکل اول شوخ هجرانی ارا

شاید اوشبو ایشدا اوق ایردی ایکن بهبود هم

tarqa- / tarqaş- / tarqalı: dağılmak, dağınıklık, ayrılmış, ayrı, çözülmüş, kederli, üzüntölü, gamlı, muzdarip.

bkz. کر احبب ایتسا لار کلکشت ای جان و کونکل تارقانک

نیدین کیم سیز بیر ای هجرى غمیدین مبتلا دور سیز

bkz. آچاردین ایماس کامی تارقاتماغی

غرض بار انکا اوزکا بیر قاتماغی

bkz. وعافیتیم خیلین یازوق سپاهی ترکتاریدین تارقاتتینک

bkz. تانکلاسی دیوان تارقاغاندین سونک سیرغه آتلائیب

tarla: tarla, alan, saha.

tarlan: büyük yırtıcı bir kuş. bkz. ترموجاق (maydonoz)

tarmat-: yükselmek, çıkmak, ilerlemek, yukarı çıkmak, tırmanmak.

bkz. تارماشمق (tıtmanma, tırmanış);

بیتیبان تیز تاغغه تارماشتوق

اوقیغه باقمایین یوروب آشتوق

şarmatay / şarımtay: bir tür tava.

tarnav: kanal, su yolu.

tarsat: balta sapı.

tart-: çekmek, uzatmak, çıkarmak, germek, basmak, dayanmak, hoş görmek, içmek, çizmek, koşmak, sergilemek, sunmak, takdim etmek. bkz. ایچین تارتمق (imrenmek, kıskanmak)

bkz. چون بار ایدی بخت جاودانه

تارتار ایدی مینی بیخودانه

bkz. قهره جامین دمبدم تارتارمین اول بد خوی نینک

کوییا تنکری مینی خلق ایلامیش تارتارغه قهر

bkz. هر کیمکا کیم بقا جامدین نشاء بیتیشتی فنا خمارینی تارتاردین کریزی یوقتور

bkz. بو فقیرنینک بیلار تارتقان سعی وایمکا کیم نی

bkz. اون اون بیش کونکا تارتیمادی کیم

bkz. حق تعالی آلا رغه نیل سویین قان قیلدی بنی اسرائیل غه سو ایردی قبطی لارغه قان بو
هم

بیتی کونکا تارتتی

bkz. بیر یومرتغه جه کوره دا عالم مثالین تارتیب وجمیع اقالیم وبلاد وحبالنمشروح یاساب

bkz. جواهر ارا چشم رخم دفعی اوچون شبه ارتیقان دیک

bkz. یخشی جان لار تارتی لار

bkz. مینینک جان تارتقان نوکرلاریم

bkz. سیزلارنینک جان تارتیب قیلیج چاپماق محل لار ینکیز دور

bkz. تارتورولمق ;

بیلقران اشین تارتورولدی

tartağın: perişan dağınık, her yere dağılmış.

tart birt/ tart u pirt: perişan dağınık, her yere dağılmış, karışıklık, kargaşa içinde.

bkz. تارت بیرتی چیقار دیلار

tartıg: hediye, armağan, yüksek teklif.

bkz. اوچ قاتله سورغاندا وتارتیق تارتقاندابیرار یوکوندى

bkz. پیشکش وتارتیق اوتکاروردا

tartış/tartışıq: kavga, çekişme, çekiştirme, tartışma.

tarzıq: koyunun kuyruk kısmı.

tasla-: yanlış bir şey iddia etmek.

tasa-: gönlü yanmak, içerisi yanmak, içi acımak.

tasala-: içi sıkılmak, canı sıkılmak, bıkkınlık, kederlenmek, kahretmek, korkmak, ürmek. bkz. تاسیرتی (karışık gürültü, kargaşa)

taski: körük, şamar, tokat.

taslaq: kaba, hoş olmayan.

taş: bkz. تاش

taş:taş, dış, dış kısım, uzak. bkz. کوکلتاش (süt kardeş)

bkz. ایچی دا تاغ نینک قان تاشی دا یوز مینک بلا تاشی

آنینک تاش و ایچی مطلق دیکای سین ایچ وتاشیم دور

bkz. که سرّ آلهینی بیلماس کیشی

کیشی فهمیدین تاش ایرور حق ایشی

bkz. تاقی (dışarı) bkz. تاشلیغ (taşlı alan, taşlık);

ذریفت تاشلوقی التون توکمالاری کیش پوستینی بار ایرکاندور تاش

bkz. تاش وک (küçük taş)

taş-: taşmak, aşmak, coşmak.

taş baqa: kaplumbağa.

taşı-: taşımak, bir yerden başka bir yere nakletmek.

taşıq-: yaralanmak, ağır yara almak, yaralı olmak.

taşırğan: taşırmaq, oğmaq, ovuşturmak. bkz. تاشیق (taşkın, fişkiran)

taşqarı / taşqa: dış, dışarı, dışarıda, dışarıya.

bkz. بىر ايكى مرتبه تاشقارر اق دين ينه جرلار سالدی

taşkun: taşan, taşma, taşkın, bunalmış, aşılmış.

taşla-: reddetmek, geri atmak, fırlatmak, taşlamak, bırakmak, terk etmek.

bkz. وبويوردیلار کيم حجریسین بوزوب توفراغین خانقاه دین تاشکاری تاشلادیلار

bkz. چو پرخاشدین خصم بولدی نژند

انکات اشلادی ایلا پیچان کمند

bkz. قلات ته تورا المای قلات نی تاشلاب چقتی

bkz. قورغان نی تاشلاب کیتا ألمادی

bkz. پارتالین تاشلاب قاچیب تور

bkz. سونی اونک قولدا تاشلاب

taşnu: ayakkabıların çıkarılıp yerleştirildiği yer, ayakkabılık.

taşra: dışarı, dışarıda, dışarıya. bkz. طاشرغی

taştaq: yeterli sertliğe sahip olmayan.

tat: tat, lezzet, besin , gıda, hak, adalet, şehir dışında yaşayan halk, kul köle olanlar, serseriler.

bkz. قیجغیریبان دام ایله اول مبتلا

نیجه دیدی تات مینی توت تتی لا

bkz. چه داغی تخم ارپه سینی آت ییب

اوی دا تاوغلارنی سوروک تات ییب

tatla-: arama, araştırma, inceden inceye aramak, kazı yapmak.

bkz. تاتمق (tatmak, hoşlanmak, ikinci kahvaltısı)

tatu: beygir, fiçı at, güçlü at. bkz. تاتوغ، تاتیغ (tat, lezzet)

tav: fırsat, imkan, vesile, uzak, irak, uzakta bulunan, dağ, gibi. bkz. تاغ

tavaçı: Moğol mahkemelerinde sorumlu kişilerden biri, divan üyesi, tellal, müfettiş, deve üzerinde seyahat eden ulak.

تواچی میعاد بیلله چاپیب اوچالاسی نینک باشنی کیلتورسون bkz.

لشکر جمیع قیلماققه تواچی لار اطراف غه بیباردی bkz.

بی منت تواچی لشکر خلقی هر قابیسی جاییدین روبرویغه آت سالدیلار bkz.

هر نی خاطرکا کیلسا فرمان قیلغای میز واول سیاوللار وتواچی لار کا بویورکای کیم باشلیغ bkz.

لارکا بیتکوز کایلار

چیریك کا ایلابان میعاد وبلجار bkz.

تواچی هر طرف بیتکوزدی اولجار

ṭavan: bir evin tavanı, çatısı.

tavar: duvar, vazo.

ṭavar: yük hayvanı , köle. bkz. توار

tavar: yük hayvanı, köle.

ṭavaşı: hadım, harem ağası. bkz. تواشی

tavaşı: hadım, haremağası.

tavsa-: atlamak, sıçramak, havaya uçmak, atılmak, can atmak. bkz. تاوش (uzak irak)

tavşal-: hasta olmak, dermansız kalmak, hareket edememek.

طاقتیم کر قالمادی تارتار غه محنت تاغینی bkz.

نی عجب بو یوکنی کر افلاک چیکسا تاوشالور

یول ایمکاکى شدتیدین بدننى کوب تاوشالور bkz.

tavşan құrdı: domuzlan böceği.

bkz. (irileşmek, tombullaşmak) تالانمق (tavlanmak, şişmanlamak) تاو لاق

tavuğ: tavuk.

tavulka / tavulgan: başlık, zırhlı başlık, miğfer.

bkz. كوموش ديك ياروق جمله نينك كوپه سى

باش اوزره تاولغانلارى چركسى

tavus-: tamamlamak, bitirmek, tamamlamak, ikmal etmek.

tavuş: ses, seda, ayak sesi, gürültü.

bkz. تاوش كيم اوى باشيدين كيلسا ديرمين باغرى تاشيم دور

ايشيك دين سايه كيركاج ساغينورمين كيم قوياشيم دور

bkz. تاوش انكلادى چون عفريت قتال

چيقاردى باش كه فهم ايتكاي نيدور حال

tavuşkan: tavşan. bkz. (uykuya dalma, uyku hali) تاوشقان اويقوسى bkz.

(uzaklaşmak) تاووشمق

tavuşmış: emanet, teslim, teslim etmek, emanete bırakmak.

tay: tay, bir yıllık at yavrusu, yönetim, yönetme, denge, yarım, yarı, küçük balya, varlık, servet, zenginlik.

tay: tay, iki yaşına gelmiş olan tay.

tay-: kaymak, kaydırmak.

taya-: dayamak, üstüne, üstünde, üzerine.

tayağ / tayağ: dayak, dayanak, destek değnek, baston, sırık, geyik boynuzu, tatlı su levreği.

bkz. اوخشاتتى قامتينكغه صنوبر نى باغبان

بيچاره بيلماس ايرميش الف دين تاباغنى

tayağla-: dayak atmak, sopayla vurmak, dövme.

bkz. بير بيكيت كا كيم تعلق لافين اورار ايرميش بيكيتى آئينك راىي بيله بارماسا سفيهانة
الفاظ بيله

فحش ايتور ايرميش وتاياغلاماقغه داغى قصد قيلور ايرميش

تياغلاتيم تياق استيدا اوق جانى چىقتى. bkz.

tayancaq: değnek, destek, destekleme, anne, teyze. bkz. تاياو bkz. تياغ

tayığ: suyun aktığı yerde oluşan kayganlık, kaygan yer.

tayıl-: dayanmak, yaslanmak, bel baęlamak, kaymak, dűşmek.

ايش دا اوقغان كوب تاييلور كوب اييلغان كوب ييقييلور. bkz.

وبو يلدا تاييلسا دستكيرليك بيله قولدا. bkz.

اول قول حكائتى دا كيم اياغى تاييلىب اياغ ليغ آشنى شاه نينك باشى اسه سى غه
وردى

كنه لارى دا بولسا كيمسه اسير. bkz.

تاييلغاج اياق بولسا اول دستكير

taylağ: üç yaşından küçük deve.

taycaq: kaygan yer, buzlanmış yer.

tayęac: kaygan yer, buzlu alan, ağzı laf yapan, lafçı. bkz. تايغان (köpek)

tayęur: çok kayma, çok kaygan.

taymağur: kaymayan.

tağışı: yazar, müellif, zeki adam, hoca, üstat, usta.

tağışı: Khatai dilinde yazar, müellif, öğretmen, üstat anlamına gelen bir kelime.

taęyār: ödünç, ödünç verme, hazır, tamamlanmış, bitmiş, eksiksiz.

چون بيز نينك ايل طيار ايماس ايديلار ييكيتلار طيار ومستعد بولغونچ. bkz.

قالغان اسباب و آلات نى طيار مكمّل قىليب. bkz.

taz: utanmaz, hayasız, edepsiz kadın.

tazgel: dilsiz, az konuşan, sessiz.

tazı: köpek. bkz. تاسالامق

teb: köpek havlaması sonucu heyecanlanmak, kıpırdanmak, hararetlenmek.

tebsi: küçük çanak, sini, tepsi.

tecen-: kendini hoş görmek, kendini beğenmek.

tecgin: kibir, kendini beğenmişlik. bkz. **تاجيك** (Tacik)

teg / tek: tek, yalnız, kimsesiz, alt altta, altında, aşağıda, buna karşılık, gibi, kadar.

tegek: dal, asma veya diğer çalıkların dalları.

tegemiş: acele, tez, çabucak, çabukluk, tezlik, kovalamak, takip etmek.

bkz. **بتكاميشى ميرزا علاء الدولة مأمور كردا نيد**

tegev: bir vadide akan su, bir dağın eteğinde yer alan ıslak ve yeşil yer.

tegin: değin, ...e dek, ... e kadar.

teke / tekke: teke, çene sakalı.

tekene / tekne: (özellikle Khiva ve Khokand'da) beyaz saçlı kadın, giysileri yıkamak için büyük yuvarlak tekne, büyük kanal veya geçen su.

tekin: güzel şekil, biçim.

tekrük: yuvarlak, yuvarlaklık.

bkz. **كل ايماس كلبن دا قانليغ داغ ايرور كيم نسترن**

تكروك اولوب دور ماموق قويماقغه مرهم اى رفيق

tekşimiş: kralın veya hükümdarın önünde eğilmek, hediye sunmak, secde yapmak.

tektil: kemer, kuşak, bend.

telek: zahire saklamak için kullanılan tahıl anbarı, tavan arası, çatı katı.

bkz. **تلك** (Özbek ve Türkmenler tarafından kullanılan külah, takke, kalpak)

telken: ahşaptan yapılmış bir tür savaş aleti.

teme: dik, bayır, diklik, sarp. bkz. **يولدين يوققارى هم يول جير وتمه دور**

temel: temel, esas, ilke.

temren: ok ucu.

temür kazuq: demir kazık. kutupyıldızı.

tenbe: ahşap payanda ,destek. bkz. **تنبه لامق** (destek koymak)

tenbel: tembel, üşengeç, miskin, yağlı, yapışkan, iri, iriyarı, şişman. bkz. **تنبل کیشی**
ایدی

tenbük: büyük çadırın ortasına kurulan küçük çadır.

tenbül: hoş kokan, hoş kokulu yaprak, tenbul.

طاسلار ساز ایتیب ایدی مقبول. bkz.

نیچه دا انبه نیچه دا تنبول

teneke: teneke. bkz. **تنکه**

teneskül: erik, bir cins tatlı kraliçe eriği.

tentek: aptal, budala, alık, sersem, bilinmeyen, tanınmamış, duyulmamış.

بی نهایت تنتک و غیرت سیز و ناموس سیز کیشی ایردی. bkz.

پولاد سلطان عقل سیی و غیرت سیز و تنتک کیشی ایردی. bkz.

terçek: çıplak, üryan.

terneke: bir tür salatalık.

ters: ters, tersine, ters tarafa, baş aşağı, devrilmiş, altüst olmuş, gübre.

terte-: bilmemek.

tepe: tepe, doruk, zirve, başın üstü.

tepele-: tepelenmek, başının üstüne vurmak, toplamak, biriktirmek, doldurmak, sonuna kadar doldurmak.

tepi-: ayaklanmak, hareket etmek, heyacana gelmek, coşmak.

tepingü: eyerin kenarı, süsü.

شہسوا ریم نینک ایاغین اوپکالی راضی ایدیم. bkz.

آی ایله کون هر بیر یسی بیر تینکو الییدا

tepirci- / tepircile-: ayaklanmak, heyacana gelmek, coşmak, kıpır kıpır kıpırdamak, yerinde duramamak, kımıldanmak.

تابیرجیلار چو مرغ نیم بسمل. bkz.

اوز اوزی بیرلا شور غم دل

terek: kavak ağacı.

ترك سارغارتيبان يوز زازلارديك bkz.

ساريغ اغريق بيلا بيمارلارديك

terki: eyerin arkasında takılı çanta. bkz. **ترکی باغی** (eyerin arkasına çantanın asılmasına yarayan kemer)

terkil-: sakınmak, engel olmak, önlemek. bkz. **تُرْكُنْمَك** (geniş, genişlemek, bol)

teskeri / teskiri: tersine, aksine yapılmış olan, aşağı, sultan Babür'ün beylerinden birinin adı, Penahi adıyla tanınan şairin takma adı...

اكر بخير وسلامت كذر بسند كنم bkz.

سياه روى شوم كرهواى هند كنم

يوز شكر دى بابر كه كريم غفار bkz.

بيردى سنكا هند وسند وملك بسيار

ايسیغ لیغه كر سنكا يوق ايرسا طاقت

ساوغ يوزینی كورا دیسانك غزنی بار

اظهار ظرافت ولطافت قیله سیز bkz.

هر حرف دا يوز تومن نزاكت قیله سیز

كر هند ایشی تسكری ایرماس نیو چون bkz.

ايسیغ بیردین ساوغ ظرافت قیله سیز

چه ترسی زخرطوم پیلان مست bkz.

كه او آستین است خالی زدست

دُمی دارد از پیش خورطوم نام

بود واژگون كار هندی تمام

لینك نینك خالیدین جان ایستادیم اول جانیم آدی bkz.

کینه میندین دور آندین یوق چو ایش عکسی ایتار هندو

tesme: ham deri, kayış, kolan, terzi veya marangozların kullanmış oldukları tebeşir.

tetik: zayıf düşme, zayıflama, erime.

tevakün: çaylak kuşu.

tezene: bir tür telli veya yaylı enstrüman, saz, tanbur bkz. **طنبور**

tibraçla-: çırpınmak, çırpınıp durmak, kızmak, hiddetlenmek, ayaklanmak, heyacana gelmek, coşmak.

bkz. **بیر کرک نی بوزاغوی اوکا کویوب تیبرچلاب یاتادور ایلی**

tibrahla-: bkz. **تیبر اچلامق**

tığa: bariyer, engel, set, barikat, tıkmak için kullanılan şey.

bkz. **میرزا طهارت کا کیرکان اوینیک آرقا طرفیدا خشت بیله تیغه قوپارغان ایشیکی بار ایکان**

tıgrık: dar sokak.

tık-: tıkmak, doldurmak, sokmak, yığmak, tıktırmak, bastırmak.

bkz. **بیاق لارنی قورغانیغه تیقیب فصیل توبیکه تیکوردیلار**

bkz. **اینانماغین وستونکغه سامان تیقار پوستونکغه**

bkz. **تیقلمق (yığılmak) ;**

bkz. **جوانغار کیشی سی تنکی لاردین اوتوب دروازه غه تیقیلیب**

bkz. **غنچه دیک تیغیلغان تشقاریغی برک لاری سبزر اراق**

tıkılış: tıkmak, tıkılış, kalabalık, sıkışık, sıkıştırılmış, yığın, sık, sıkı.

bkz. **انداق غلو ایدی کیم تیقیلیشدا بعضی نینک اوچ تورت قدم یول ایاغی یرکا تیکلماس ایدی**

tıktı / tiftik: pansuman bezi, sargı bezi.

tımağur: şefkatli, sevecen, zebun, aciz, halsiz, erimiş, bitkin, cansız.

bkz. **تیماغور اغیار ظاهر ایلابان کوب اضطراب**

هجر ارا قتلیم اوچون میندین کونکل تیندوردوکوز

bkz. **غنچه خندان باریب کونکلومدا قالدی خرخار**

تېماغور جانيمغه آنسيز دُنئى دا بارىنى بار

tımağ : engel olmak, önlemek, alıkoymak, tutmak, durdurmak.

bkz. تېماغیل دیوانه کونکلومنى که رسوا اولما ديب

عاشق اولغایمو ایدی اول تیلبه رسوا بولمسا

bkz. شاه رازین اسراماق دا تیلین تېماغان باشی باریب

bkz. توبی میخی بیله سانجیب سمک نی

تییبب نوکی بیله دور فلک نی

bkz. ایشیتکاج عشق وعاشق لبق سرودین

تییا المای کوزیدین اشک رودین

tımar: yargılama, yargılama yetkisi, düzen, uyulması gereken kurallar.

tın-: istirahat etmek, dinlenmek, yan gelip yatmak, kanuşmak, laf etmek, yorgunluktan düşmek.

bkz. نیجه آهیم دودی دیک کویونکدا هریان ایلابان

کرد دیک کیم تینسا ییل اول بیردا هم بیر دم تینای

bkz. مضاعف دیدی کیم بیرینک کنج دین

که ایل تیندی بوتکارکالی رنج دین

bkz. دیسانک کیم تینماغای اول یولدا کامینک

ساناغلیغ کام ایله بولسون خرامینک

bkz. تیندورمق (dinlendirmek);

bkz. چو ایل فکرینی کونکلیدین تیندوروب

یوروش حکمینی ایل کا جر بیتکوروب

tınıkla-: durulaştırmak, arıtmak, saflaştırmak.

tınlayı: burun ucu.

tınmağur: kararsız, değışken, istikrarsız, zayıf, güçsüz, mecalsiz.

bkz. هر قوروق شاخ اولدى دشت اوزرا صبادين حله پوش.

تينما غور جيسميم جنون واديسى دا عريان هنوز

tırık: bir tür ot, pelin otu, yavşan otu.

tırlıg: kaynayan kazanı karıştırmaya yarayan enstrüman, alet.

tırma-: pençe vurmak, tırnaklamak, tırmalamak, kazımak, deşelemek, sarmak, sarmalamak.

bkz. كويى دا ايتلار مینی كه تیرمابان كه تیشلابان

ضعفدين اولكاندا بير بيردين اوزار سودرابان

bkz. وقاتل قرغه بيرنى تیرماب منقارى بيله قازيب مقتول نی دفن قیلدی

bkz. اوركامجی شيباق قه جل نی تیرماب

توشو غینی رشته بيرلا چیرماب

tırman- / tırmaş-: tırmanmak, tırnak yardımıyla veya pençe yardımıyla yüksek bir yere çıkmak.

tırnaq: tırnak.

tıtraq: başın üst kısmı.

tib: kendisi tarafından anlamsız ve enerji vermek için kullanılan parçacık, تيب تيك olarak kullanılan bir söz, düz, temel, kök.

tibengü: eyerin kenarı, kıyısı.

tiberek: tef enstrümanı, davul, dümbelek. bkz. تیپرلیك (atlar tarafından dövülmüş alan)

tibit: ince yün.

tibre- / tibren-: titremek, korkmak, kımıldanmak, hareket etmek, oynamak, devinmek, heyecana gelmek, coşmak, basmak.

bkz. تیبرا نوایی ونوا دیما کیل

هر نی ایماس بولسا روا دیما کیل

bkz. تیبراتمك (titretmek, ırgatmak);

یاغینی تیبراتکاندین سونك

bkz. تيبيراشمك

tibreşlik: acele, acele etmek.

tiftik: ince ve yumuşak yün.

tigin: kadar, dek, değin.

bkz. سوغه جا خارا بيله بتياد آنكا

كوككا تيكيين باره پولاتد آنكا

tigircek: teker, tekerlek, çark.

bkz. ارابه نينك تيكرجكينه تمور قابلاتيب

tigirmen: değirmen. bkz. تيكيرمه (yuvarlak)

tigis: eşit, emsal, müsavi.

tigiz-: dokunmak, değmek, elle yoklamak, ellemek.

tigre: daire, çember, çevre, yan, taraf.

bkz. أُيله زنجير جنون رسواسى مين كيم هر زمان

تيكراما فرهاد ومجنون دين بيغيلميش بير سوروك

tigren-: çevirmek, döndürmek, dolaşmak, dolanmak.

tigrü: kadar, dek, ...e kadar, son, amaç, ince, değerli, arı, saf, gerçek, tamamen, uç, sınır.

bkz. قضادين بولغالى عالم بناسى

آنكا تيكرو كه بولغای انتھاسى

tigür-: meydana getirmek, yaratmak.

bkz. اوزلاريني يقين هم تيگورديلار

bkz. پيازی تيگوردی bkz. قيليج تيگورور

tik: sessiz, az konuşan, doğru, tek, yalnız, kimsesiz, tek başına, ayrı, ıssız, dip, dik, zemin, taban, alt, altta, (kelime sonunda) gibi- kadar anlamında bir kelime.

تیک اولتورخاج هوایی قیلدی نوروز. bkz.

ایتارلاردی آتن بادرد وبا سوز

کل ای ظالم نی بی انصاف لیق دور. bkz.

یاراتغانغه توکل قیل تیک التور

اوزی نکیز تیک تورونک. bkz.

ای سید تیک تورغیل. bkz.

آزاده لار اولدی تیز رفتار. bkz.

تیک قالدی قفس دا بیر کرفتار

تیک نوتقم. bkz.

التی یتی قاری بیغاچ نینک توبینه بیر لولی بیلیکا قویوب بیغاچینی تیک توتوب. bkz.

tik-: dikmek, toprağa bitki ya da ağaç dikmek, çivilemek, mihlamak, sabit olmak, kararsız kalmak, hareketsiz, durağan, aylak dolaşmak.

bkz. تیگمک (bir şey ile ulaşmak, çarpmak, varmak, gelmek, yetişmek, erişmek, sağlamak.)

بیلکاج اول سوزنی خاطر پاکى. bkz.

تیکتی ایکی قولین آتیب خاکی

تیکمک اوچون جسم و اوچورماقغه باش. bkz.

آندا قیلیب تعبیه کوب اوق و تاش

بولوب کوب کدایی ایش احداث آنکا. bkz.

تیگیب بهمنی ملک میرات آنکا

چو تیگتی اول خدنک برق آثار. bkz.

بیقلدی بو خدنک افکن نکو نسا

بحر غه بیر ولوله و اضطراب. bkz.

کیم تیگیب اختر یوزی کا هر حباب

bkz. اغزىنكا تيگماس عذارينك بيرلا سوز.

بولمادى خورشيد بيرلا نره تينك

bkz. بىكىرمه تورت رباعى وزنیده تورت وزنده غلط قىليب تور بعضى بحور نينك اوزانيدا
هم

تيكيب تور

bkz. هر لحظه تيكيب آنى تفكر.

اوز حالتى غه ايتيب تحير

bkz. اول ساريغ تونلوغ ايرور تورغاندا تعظيم غه تيك.

شعله كيم خاشاكنى كويدوركالى بولغاي بيبك

bkz. çakılmak, bağlamış, bağlamak, tutturmak, yapıştırmak. تىكلمك.

bkz. ای نوایی سعی ایله چون وصل حاصل اولمادی.

يار لطفى غه تىكىل ايمدى وغيريدىن تونكول

bkz. تىگشمك (değişmek, değış tokuş etmek, yer/görev değışi) تىكشمك (birlikte dikmek)

tikdi / tigdi: deri ve keçeden çizme.

tike: teke, erkek keçi. bkz. تکه

bkz. داغ دامنه سى جهتى دين بو دريا انداق تار اقرار كيم روايت قیلورلار كيم اول پردین تکه

سیکیریکان دور

tikek: sarmaşıcı dal, bağ çubuğu.

tiken: diken, Karchi çevresinde yetişen ve kudret helvası yapılan bir tür bitki.

tikilig: dikili, dikilmiş.

tikir: tekir, yuvarlak, daire çember. bkz. تىكىرلاک (tekerlek)

tikirle-: yuvarlamak. bkz. تىكىرلانمك - تىكىرلاشمك (yuvarlanmak, ağnamak)

tikis: gövde, kütük, tomruk, son bitiş, dip, zemin.

tikiş: dikiş. bkz. تیگیش

bkz. علی مسجد سویی نی تیگیشیدا توشولدی

bkz. تیگیشجه – تیقیش

bkz. بو میعاد ایله جمع ایلاب سپاه

تیگیش جا باریغه بیریب حرج راه

tikke: parça. bkz. تیگه تیگه (parça parça)

tikle-: yükseltmek, yukarı kaldırmak, dikmek, kurmak.

tikleş-: hızlıca bakmak, göz atmak, dik oturmak.

tikşe-: birleştirmek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek.

bkz. هرنی که اوکسوتسانک آلور چاغدا نرخ

عرض کونی بارچاتی تیکشار بو چرخ

tiküci: kimi bitkiler, dikici, elbise diken.

bkz. حکایت دیکوجی وزرائینک وولایت تیکوجی امرانینک

til: dil, kuş tüyü.

til-: dilmek, kesmek, delmek, küçük parçalara ayırmak.

tilbe: deli, çılgın, kaçık.

tilbere: delirmek, cinnet geçirmek, aklını yitirmek.

bkz. تیلبه راب ایتکان کونکلنی ایسادیم هر یان باریب

کوه وادی و بیابانلارنی بیر بیر اختاریب

bkz. ای کونکل تیلبه رادینک ایمدی نی تدبیر سنکا

اول پری زلفینی کر قیلماسا زنجیر سنکا

tilci: yol gösterici, rehber, izci.

bkz. بولارننیک تیلاجی سی مونداق خبر کیلتورور کیم

tile- / tileş- : dilemek, istemek, arzulamak, sormak, aramak, araştırmak.

bkz. مقصودلارین چو ایلابان فاش

پاسخ تیلای سالیب قوی باش

bkz. دلبرا توشتم ایلینکدین تیلامین

سیندین اوزکانی جهاندا تیلامین

کر رقیبیک توشسه مینیک قولوما

ارقاسیدین تاسمالار کوپ تیلامین

bkz. بیر کون اوچکوسی غایب پولغان جهتدین آنی تیلایی اول چاه باشیغه کیلدی.

tilek: arzu, dilek, istek, ihtiyaç, gereksinim, beklenti.

tilenci: dilenci.

tilev: yiğit, kahraman, cesur.

tilik: iz, bir at izi, yola yerleştirilen nişan.

tilim: dilim, parça, lokma, kalabalık, çok, birçok, çok sayıda, bir hayli, bunca.

tilim: dilim. bkz. تیلیمغاج (bir parça)

tilin: dilinmiş, delinmiş, delikli, parçalara bölünmüş. bkz. تیلین تیمین (iki adet, iki dilim)

bkz. خلق فزونى ایدی وعامه یول

کیلکان ایز بیرلا تیلین ایردی یل

tilkür-: sabit durmak, dikilmek, durmak.

tilmac: çevirmen, tercüman.

bkz. بو سوزنى سنكا چنکزخان ایتدیمو یا تیلماج ایتدیمو.

tilmür-: bakmak, izlemek, beklemek.

bkz. سو یاقاسی دا تیلموروب یولداش

عکس یانکلیغ چوموردی اول سوغه باش

tilük: delik, çukur, boşluk.

bkz. ایسکی سه پیچی باشی دا کولکولوک

دام کیبی باشرین ایاغی تیلوک

tim: yapı, bina, tonoz. bkz. تیم تيم (damla damla)

bkz. طفل اوراق اوزرا بيري بيري برك كل تيزكان كيبي

نامه هجران ارا تيم تيم سر شكيم قاني دور

timen: dikiş iğnesi.

timil: kayık, sandal. bir tür gemi.

timsi tib: öyle mi, öle değilmi.

timür: demir. bkz. تیمور تيمان bkz. قازوق تیمور bkz. قانات تیمور قانات

tiğ: denk, eşit, değişmez, aynı, benzer.

bkz. چون حملدين بيريدي آيين بهار

بولدي تينگ ميزاني دا ليل ونهار

tiğ-: çekmek, ölçmek, tartmak, dikkat etmek, gözden geçirmek.

tiğel-: eşit olmak. bkz. تينگالاشمك bkz. تينكتاش

tiğiz: deniz.

tiğneş- / tiğteştür- / tiğşe- / tiğüştür-: tartmak, çekmek.

tiğü: oturma, kalma, dinlenme, dinginlik, duruş. bkz. تينق (ağırbaşlı, ciddi)

tiğü: üzengi.

tinin: büyük iğne, şiş.

tiğle-: dinlemek, işitmek, duymak. bkz. تينگلامك (düzleştirmek, düzeltmek)

tiğri: Allah, Tanrı.

tinterekle-: sendelemek, ayağı sürçmek. bkz. تينچ (dinç, sakin, rahat)

bkz. كافر ومؤمن ساري قيلسانك ساغينچ

نى انكا ياس ونى مونينك كونكلى تينچ

bkz. اوركنج آبادان وخلق تينچ بولدي

tipe: başın üstü, tepe, zirve, yüksek tepe. bkz. تيهه ليك (tepelik)

tipük: çifte, kış atma, tepme, tekme.

bkz. تاپیب تسکین جفا کرلار هجومی

تیپوکدین تینسا کونکلوم مرزبومی

tir: ter.

bkz. ایماس هریان اقرار سولار بیله بیر

که بیر هر یان ایسیغدین آقیزور تیر

bkz. انجم ایرماس تیردور اهیم اوتیدین کوك سقفی دا

وه که بو تیردین بنایی قالمادی نم بولماغان

tir-: derlemek, toplamak, elde etmek, biriktirmek. bkz. ایاغینی تیرمک

bkz. کیم سوزنی تیریب ایتقوجی آغزیغنه بیرکا

مالک آنی دوزخ اوتی نینک دودیغه تیکای

bkz. یوزی کلزاریدین چون ودر تیرکونک

نی ایتای کیم اوزونک انصاف بیرکونک

tirben-: ayaklanmak, heyacana gelmek, kıyıldanmak, sarsılmak.

bkz. تیربانیب غنیمغه حمله کیلتوردیلار bkz. یاو بیزنی برانغار ترفیدین تیربانیب

tire-: yerleştirmek, oturtmak, takmak, dikmek, dik tutmak, hazırlamak, düzeltmek.

bkz. تغى قیلغانلار قورور جسمیم هلاک وضعفینی

تن غه کونکلوم دین تیرالکان هر طرف پیکان کورونک

tire: aile, şube, bir ailenin kolu(soy ağacı), bir kabile.

tireci: boru, su yolu, oluk, ark, kanal.

bkz. بینکیم تولا اقادور کوزلاریم یاشیم کور کیم

تیراجی کیبی نی ینکلیغ اقرار تولق بولسا

tireg: engel, pürüz, set, mani.

tirek: akçakavak, ak kavak,direk, bir evin direği, çadır.

tirge-: azarlamak, alı koymak, sorguya çekmek, sorgulamak, soruşturma yapmak, zemine tahta parçası (direk) dikmek, direk, sütun, destek vermek, korumak.

bkz. خلاق هر نى قىلسا تىركاماك يوق.

نى قىلغاننى يامان قىلدىنك دىماك يوق

bkz. نى يول كىم بار ايدى ايلاب كمين لار.

كمين كه لاردا قويدى اهل كين لار

كه تىركاب بارغان وكىلكان كىشى نى

تفحص ايلابان هر كىم ايشىنى

bkz. يانا اول كىم تواجى بيك لارى كا حكس بولسا كىم ياتيش ايلين تعيين مضبوط قىلىب ياتيش

تواجى سى هر كون آلارنىنك كىلكانين كىلماكانين يخشى تىركاسا

bkz. جسمى اويون ايلابان اول يوك نكون.

تىركابان اول اوى ك اعصادين ستون

bkz. درد كور كىم ديو سىرتلار بيله دور اول پرى.

كرچه باراندين ملك خىليغه دايم تىركا كىم

tirgek: sorgulama, eyer keçesi, eyer altına yerleştirilen minder, toplamak, toplanılacak şey.

tirgeş- / **tirkeş-**: tek sıra halinde yürümek, birbirini takip etmek, ard arda yürümek.

tirgüz- / **tirküz-**: hayat vermek, can vermek, canlandırmak.

bkz. اولتورسنكز دا سىز بيلورسىز وتير كوز سنكزدا سىز بيلورسىز.

tiri: hayvan derisi, post, bir tür meyve şekerlemesi.

bkz. ايتى تىرى زحمتى دين آريب

اعضاسى خراشى دين قىزاريب

tirik: diri, yaşayan, canlı, zinde, dinç, çevik, atik.

bkz. تيريك بوستانيدىن كيم ادنى نيلوفرين سپهر اخضر بيله تينك توتسا بولاس.

bkz. آينك تيريك ليكيذا سلطان احمد ميرزا اوزكا حرم غه بارماس ايدى.

tirikley / tiriklay: diri diri.

tiril: can, ruh, yaşam, hayat, ömür.

tirilt-: yaşatmak, hayat vermek, canlandırmak, diriltmek. bkz. تيريلمك (dirilmek)

bkz. اكر عفو جرموم غه شامل دورور.

تيريلمك منكا اسرو مشكل دورور

tirim: hasattan sonra tarlanın yüzünde arta kalan, kök, sap, filiz, iplik, tel.

bkz. تيريمجى (başak toplayan, toplayıcı)

tiriñ: derin, çukur, batkın.

bkz. قالين كشتى الغاندا جنبش نماى

تيرينك بخر بولدى غرنبش نماى

tirle-: terlemek. bkz. تيرلتمه (bir tür hastalık)

tirm: büyük bayan, hatun, kadın.

tirme: seçme, seçilmiş, toplama, toplamak, kendini toplamak.

bkz. بير تيرمدىك ياييله بير كييك نينك قولتو غيغه آتيم.

tirsek: dirsek, köşe, bağ, zincir, ek yeri.

tiş: diş, bir tür demir entrüman.

bkz. تيش تابان (sandak, sandalet) bkz. تيشاو (köstek, bukağı)

bkz. تيش سوركو (diş bilemek, kürdan, diş çöpü)

tiş-: deşmek, delik açmak, çözmek.

bkz. نى نوع سيكرىمايين عشق ارا كه باغريم وكوكلوم

فراق ايكنه لاريدىن اوتا اوتاتيشيلىب دور

رحم ايتيب تيشكالى اوز اتميش ايليك bkz.

كه اولوك مو ايكين بو يوقسا تيريك

tişi: dişi.

tişkeri: baş aşağı, altüst olmuş, ters.

بو نو آراسته قىلغانديص سونكرا جنبر شاخ يوزغه اوای كا تيشكارى ميندوركای لار bkz.

وشهرينك كوی ومحلآتیهه كيزدوركای لا

tişle-: dişleri le almak, dişlemek.

tişük: delik, deşik, yarık.

tit-: parçalamak, parçalara ayırmak, pamuğu tohumundan ayırmak, ditmek.

titeŋ: değerli taş, yakut.

titik: (şakacı, neşeli, kibirli, hareketli, aktif ve girişimci) bir adam ya da kadın.

عين ضعف ايچرا كوزونكا شوخلىق آيين ايرور bkz.

ايلاکيم بيمارلار ايچرا بولور بعضى تيتيك

اير كيشى ايمكاك دا تيتيك راک بولور bkz.

سرچه نيجه سينسا ايتيك راک بولور

titre-: titremek, korkmak.

titregüc: kadınların boyunlarına veya kulaklarına astıkları süs eşyası, kadınların baş süsü olarak kullandıkları ziynet, şapka, sorguç, tuğ, şatafat, gösteriş.

صنم ديك قىليب هوش قصىدا كوج bkz.

باشى اوزرا يوق كيم تيتراكوج

titretme: titreme.

tit ü bit: ayrı, ayrılmış, parçalanmış.

tive: çift hörgüçlü deve.

واتغه ايكار اول ياسادى وتيوه نى يوك كا اول كيووردى bkz.

تيوه قوشى bkz. تيوه تورنا bkz. تيوه تيكانى bkz.

ينه سارس دور هندوستان دا بولغان تركى لار تيوه تورنا ديدورلار .bkz.

تيوه جيڪ .bkz. تيوه تابانى .bkz.

tivre-: dikmek, süngülemek, kılıç saplamak, batmak, çökmek.

تيوراب اياغيغه آينك هر تيكن .bkz.

هر تيكن اوستى دا مكرر تيكن

تيورالمك ، تيورولمك .bkz.

كيجه افغان قيلماسام تانك يوق بير او كيم كونكى كا .bkz.

هجر اوقى تيورولدى مشكل دور قاتيغ اورماق دمی

تيوراتمك (bükme, eğilme) .bkz.

tivrük: yuvarlak, değirmi, çarpık, eğri, kakılmış, çakılmış.

شيخ نينك ايلاكه عاشق غه ماموغ استى دا داغ .bkz.

تيوروك رقعە لار استى دا تيكيلميس درمی

tiyit: engel, aksaklık, pürüz, savunma, müdafa.

tiz: tez, hızlı, çabuk, diz.

كفين آغزى بيلا مفلس دم ايلاب .bkz.

ايكى تير كوكسو ايچرا محكم ايلاب

تيزليك (dizlik) ; .bkz.

پوتليك وتيزليك لى

tiz-: dizmek, tanzim etmek, yerleştirmek, yerine koymak.

tizek: tezek, hayvan gübresi, bir alayın ağzı ile yaptığı gürültü.

tizgek: develeri birbirine bağlamaya yarayan bağ, kolan.

tizgin: at dizgini.

tizgin- / tiskin-: uzaklaşmak, sapmak, çekinmek, çekilmek, kenara çekilmek.

tizle-: çabuklaştırmak, hızlandırmak, acele ettirmek, dizlemek, dis bastırmak.

tobulğa: maşraba, darbuka, dümbelek, koruyucu başlık, miğfer. bkz. **توپولمق** (düşman saldırısı)

tofraç: toprak.

tofuç: yuvarlak, bodur, değirmi, kubbe şeklinde çadır, küçük tepe, tepecik, ayak bileği.

toğ / tuğ: toz, toprak, sancak, bayrak.

bkz. **غریت توغی ابقان رخ زردیمنی مودی**

ياھجر چيقارغان آھ سردیمنی مودی

حالينك نى دورور بيلورموسين درديمنى

حالينكى سورايمو بوقسا درديمنى مودی

bkz. **توغ صاحب**

toğ-: doğmak, ortaya çıkmak, görünmek.

toğalak: toparlak, yuvarlak, değirmi.

toğan: **ايتالكو** (cesur, yiğit) ismi ile de bilinen bir tür şahin ya da doğan. bkz. **توغان**

toğan: doğan.

toğan: atmacaya (çakırdoğan) benzer bir kuş, ancak ondan daha küçük, ahşap halka.

toğar-: bırakmak, gevşetmek, üfleme, üfürmek, solumak, yerine koymak, dinlemek, dinlendirmek, rahatlaştırmak, beslemek.

bkz. **بیر خويد زاردا توشوب آتلارنى توغاریب بیر ایکی کری دین سونک آتلائیب**

toğay / tuğay: bkz. **توغای**

toğay / toğay: kök, kök salmak, orman, ağaç, bir nehir (ırmak) boyunca uzanan herbir köşe (kol).

bkz. **رابیری نینک اولوغ توقایی نینک قویی سیدین کیمه کا کیریلدی**

bkz. **شاه بخت خان بیرکه سلطان دین بیر توقای یوکاری قیشلاب ایردی**

bkz. **سو یقاسی بیرلان چیکدالیک توغایغه باردی**

toğdaç: etine dolgun ve lezzetli bir tür kuş, toy kuşu, Hindistan'da bu kuşun ismi **خرچال** dır.

toğduy: toy kuşu.

toğğan / toqğan: aynı anneden dünyaya gelen, doğan, doğmakta olan.

bkz. میننیک بیرله بیر توقغان ایردی مین دین بیش یاش اولوغ ایردی.

bkz. اوچ قیز بایسغر میرزا بیله توقغان ایدی اولوغ راغی.

bkz. عزم ایلا صبا بیت کل خندانیمغه.

نی کل که قویاش دیک مه تابانیغه

بیتهکیل داغی اشتیاق ایله بابردین

زنهار دیکیل سلام توغغا نیمغه

bkz. غم یوق کر اویاقسا مهر خاور.

توغغان ایسه یانه مهر انور

bkz. توغانلیغ.

toğız: çocuk, evlat. bkz. توغیز تیوه کا یباردیلا.

toğlı: üç aylık kuzu, toklu. bkz. توغلی توغداق.

toğluşluk: soylu, asil, soyluluk, asalet, yücelik.

toğma: doğma, çocuk, kul, köle, esir, yerine قول (kul).

toğma han: doğmuş, doğan, çocuk, erkek evlat, oğul.

toğra-: doğramak, küçük parçalar halinde kesmek, parçalamak, dilimlemek.

toğrı: doğru, gerçek, sahih, esas, ters, zıt, karşı, karşıda.

toğur: yırtıcı kuşların alanı veya yuvası, daha uzun ve geniş olan çadır.

toğurқанma: çadır. bkz. توغورلوق (çadır alanı)

toğuş: doğma, doğum, doğuş. bkz. توغوشلی (asil, yiğit, cesur)

bkz. توغوشلی یخش بیکییت ایردی.

toğuz: yuva, kuş yuvası, sadak, okluk.

tohta-/tuhta-: oturmak, yerleşmek, dinlenmek, istirahat etmek, sabit kalmak.

bkz. توختامیش (süren, ebedi)

bkz. آشکارا ایلادی نجار نخت

توختاغای دیب آندا شاه نیک نخت

bkz. اول باش باروردا توختاقا یاشیمنی آلامدیم

کوز یاشی بیرلا المادی اول یاشغه بس کیلیب

toḵ: tok. bkz. توقلوغ (tokluk)

toḵa: araç gereç, takım, eşya, ev eşyası, giysi, yolcu eşyası.

bkz. توره وتوقه بيله ایلچی لیک قیلورنی قویغیل

toḵa-: dokumak.

toḵac: bir tür ahşap pranga, bir tür ekmek.

toḵal: diğer kadınlar tarafından horlanan, aralarına alınmayıp dışlanan, aşağılanan kadın.

toḵa iç: midesi dolu olmak.

toḵḵa: toka, halka.

toḵla-: bkz. توقمار- توقمق

toḵmak: tokmak. bkz. توقمق (bileştirmek; meydana getirmek, üretmek)

toḵsabay: toḵsabay yerine bkz. توغ صاحبی (bir manga amiri, kapıcı, mübaşir, hademe)

toḵsavul / toḵtavul: amir, yönetici, bekçi, koruyucu, kale bekçisi.

toḵta- / toḵtaş-: geri kalanı bulmak, beklemek, kalmak, sabit durmak, güçlü olmak.

bkz. توختامق

bkz. چو توفیق آنکا بولدی آموزکار

bkz. ایکی بیل آنکا توقتادی روزکار

bkz. قانی هیچ توقتامادی

bkz. اول حضرت خراسان تختین الغاندا کیم هنوز ملک توقتامادی

toqtamış: dinlenmek, dinginlik, güçlü, güçlendirilmiş.

toқтаş: istirahat, dinlenme, dinginlik, rahat.

toқu-: dokumak, argaçlamak. bkz. توقولمق (dokumak, dokunacak)

bkz. پخته وهموار توقولغان بوزى

كوركايى كا وصفدين اورتوق اوزى

toқulğa: at battaniyesi, çul, örtü.

toқum: semer.

toқun- / toқuş-: şiddetli çatışma, tokuşmak, karşılaşılma, rastlanılma, çarpışma.

toқuş: savaş, kavga, çekişme, mekik dokumak, ikili toplantı, karşılaşma.

toқuz: dokuz, dokuzuncu, bir numara ismi.

غم غذاسى اراسى دا قانى تركانه اياغ. bkz.

توره آيينى بيله تامسا توقوز اقسا اوتوز

مغنى بير نوايى توز نوايى نغمه كوركوز. bkz.

اياقچى تامسه توت توقوز كه داراي زمان كىلدى

ساقى ادب شرطىنى آماده توت. bkz.

اليمدا توتوز يوكونوب باده توت

تا انى ايچ ديب سنكا مين يوز توتاي

تامسا توقوز اقسا خود اوتوز توتاي

tol-: dolmak, dolu olmak. bkz. تولومق

واول ينجولارنى كه مغرب درياسى ياقاسيغه تولوب دور انتظام رشته سيغه چيكادورور. bkz.

tola / tula: dolu, tam, dolmuş, kuş tüyü, küçük boy.

تولا اياغلارنى پى درپى بيريپ. bkz.

ايكى كوز انكا ايكى الماس ديك. bkz.

ولى دره سى قان تولا طاس ديك

tola-: taziye töreni için bir at donatmak, doğru olu bulmak, bir daha gelmek, dönüp gelmek, yeniden ortaya çıkmak.

tolaq: ayaklara sarmak için kullanılan paçavra.

tolan: yakacak odun.

tolan-: istirahat etmek, dinlenmek.

tolaşık: dolaşık, çarpık, eğri, kıvrım.

tolay: hep, hepsi, tüm, tümü, umum, heyecanlandırmak, slogan, haber duyurmak, fitne, fesat, Moğolca yabancı tavşan.

tolğa-: bükme, burmak, eğme, çevirmek, döndürmek, ters çevirmek, dolamak.

bkz. اولگون چه بنده ليكدين بويون تولغامن

bkz. ساقيا مهلك خماريم عذريغه سالما قولاق

بیر قدح می اغزیمای قویغیل قولاغیم تولغابان

bkz. حق تعالی امر و نهی دین بویون تولغاب بت پرستلیغ اختیار قیلدی لار

bkz. وسدره شاخی غه تولغاشیب باش چیککان تالی دین بیر خوشه ثریا تولغاندورمق

bkz. چون قویون نی دشت ارا ایلاندوروب

سودا ایکریمی داغی تولغاندوروب

tolgama: düşmana karşı pusuya yatan asker, çökme, çökertme, gizlenme.

bkz. اوزبك نينك اوروشته بیر اولوق هنری اوشبو تولغمه دور

bkz. برانغارنیک اوجیدا ولی قزیل تولغمه غه مقرر قیلدوق جوانغارنیک اوجیدا قراقوزی
تولغمه غه مقرر قیلدوق کیم غنیم کیشی سی یاق کیلکچ بو ایکی بولاک تولغمه غه قویغان لار
اونک قولدین

سول قولدین غنیم نینک ارقه سیغه یوروکای لار

bkz. جهت تولغمه نامزد شدند

tolğaş: kıvrım, büküm, kat, çaprazlık, eğrilik.

tolqa-: ağrı çekmek, üzüntü, sıkıntı güçlük çekmek. bkz. تولغامق

tolqan-: çalışmak, çabalamak, uğraşmak, kıvrınmak, acı çekmek. bkz. تولقوم (dalga)

tolu: dolu.

toluğum: tapınak.

toluğ: dolu, dolgun, dolmuş, üzüntü, kaygı, sıkıntı, iş, emek.

bkz. **بينکيم تولا اقادور کوزلاريم ياشين کور کيم**

تيراجی کيبي نی ينلکيغ اقرار تولوق بولسا

tolum / tulum: kavga, çarpışma, savaşıma, mücadele, su kabı, tulum, silah, arma.

tolun: dolu, tam, doldurulmuş, dolunay, katman, tabaka, yıldızların parlaması veya batması.

bkz. **مين مو دورمين کيم کورارمين سين تولون آی نينک ي وزين**

آفرين لار اوشبو بخت و طالع سيارغه

tolun-: yatağa girmek, (güneş) batmak, yıldızların batması.

tomağa: kadın başlığı, şapka astarı, hotoz, kürklü bone-şapka, şahinin başındaki saç, askerlerin başlarına taktıkları kuş tüyünden şapka vb.

bkz. **باشيما التون توماغه تاج زر**

چون ميني حق بيلا قيلميش تاجور

tomağ: çay, ırmak.

tombalağ / tomalağ: iri, büyük, kaba, şişman, yumru, toparlak.

tomruğ: mahkumların ayaklarına vurulan, takılan tuzak.

tomuş-: bir köşede sessiz, üzgün ve kederli olarak oturmak.

bkz. **عشرت ايت کيم چرخ البيدا تفاوت يوق دورور**

خواه بزم ايچرا سماع ايت حواه کنج ايچرا توموش

tomuzğan: domuzlan böceği, Arapça **جُعَل** ve **خنفسة**

toñ-: donmak, soğumak, soğutmak.

tona-: soymak, açığa çıkarmak.

tonban: don iç donu.

متولی هر ییل یوز پوستین یوز کیپنک یوز بورك یوز كفش یوز كونكلاك ویوز تونبان bkz. ساتقون

الغای

tonğuc: ilk doğan, birinci.

tonq̄tar: gece mezarları veya hükümdarı bekeleyen bekçi, muhafız.

bkz. تونقطار آندا بخت بیدارینک

تانکغه تیکور کیم خدا یارینک

tonlak: çok üşüyen, soğuğa dayanamayan. bkz. تونکلامق (soğuk)

tonan-: donanmak, düzenlenmek. bkz. طوناتمق (donatmak.)

tonanma: donanma, süs, bezek.

tonbay: sığır, öküz.

tonpuz: kamyştan yapılan paspas, hasır.

tonrağ: küçük çan, çingirak.

tonul-: dondurmak, soğutmak, gamlanmak, dertlenmek, umut kalmamış, umutsuz, çaresiz.

بو خود ایماس جزم سین ایستار کونکل bkz.

کر بو کونکل بولسا سین اندین تونکل

عجب عجب مرض کثرتیدین حیاتدین تونکولوب bkz.

تونکول ما تنکری تقدیریدین ای شاه bkz.

کوز آچقونجا نی بیلکای سین که نگاه

tonur: peri , hayalet.

tonuz: domuz. bkz. تونکوز بالیغی (domuz balığı)

tonuzlan qurtı / tonuzlan böcegi: domuzlan böceği. bkz. توموزغان

topaq: yumak, top.

topal: topal, aksak. bkz. توپال

topalak: yuvarlak, değirmi, toparlak, yumak.

topalak: toparlak, yuvarlak, değirmi, yumak.

toparla-: toplamak, yığmak, bir araya getirmek.

toparlan: yuvarlak, toparlak.

topçağ: yağlı-şışman at, geniş tarafalı, birçok renge sahip at, alaca at.

bkz. كونكللاری توپچاق سيكریتوردين امان تامپاق سوزلاری باش يالانك يوزكا چاپماق

bkz. بېر كل بادام توپچاق پيشكش قېليب

toprağ: toprak. bkz. توپراغ سالماق (toprak salmak)

topuğ: topuk, ayak bileği.

topurçağ: bkz. توپورلامق - توپچاق (toplamak, yığmak, birleştirmek)

topuz /topazi: demirden topuz, tokmak.

tor / tur: iyi, hoş, güzel, yahşi.

bkz. طور تدبېرى ايدى

bkz. طور چشمه واقع بولوبتو

bkz. طورى (iyi, güzel, iyilik, güzellik);

bkz. طورى چاپقولاڭلاشتىلار

bkz. طورى كول دور

bkz. ميرزا قلسطورى باردى

tor / tur: ağ, şebeke, file, tuzak, balık ağı, bir evin ön kısmı, bir evin köşesi, dip, zemin, vahşi, yabanî, kuş yuvası, karşıda, tersine, şölen, ziyafet.

bkz. تور كى دام دور يانا تور كه آندين رقيق راق دور قوش اولتورور يىغاح دور وتوركه
آندين رقيقراق دور اوى نينك تورى دور وتور كه بارجادين رقيق راق دور تورلوغنى يا ايشيك
نى تورماك

bkz. قوشلار ياقوكلجاج اوق تورنى کوتارورلار قوشلار اوزى اوق تورغه كيرار

bkz. يوروكاج اول سارى شهزاده وشه

كوروندى توري دا بير طرفه در كه

مكر كه مسجد ايكان دور كه بولدى بتخانه bkz.

يوزونك كه ايكي قاشيدين تور یدا دور محراب

ايشيك ايت ييري دور كر اولسون بوري bkz.

موشك كا مقام اولدى اونينك توري

كوب ديكو جى وكوب ييكو جى تاموغ توري كا آشوقوب كيتكوجى bkz.

torğa-: parçalara ayırmak, doğramak, bölmek, bölüştürmek.

ميينيك آلدیم غه قاز كبابى تويديلار چون قوش بوزماغينى وتورغاماغينى قيلغان bkz.
ايماس ايديم

ايليك ايلتماديم

torı: koyu kırmızı, al.

torқurқа / turқurқа: duvar, bölme, engel, kale, sur.

انداغ ديوارنى عرب سد دير تركى بيرلان تورقورقه ديرلار خطاي خلقى اونكو ديرلار bkz.

torsuқ: Kırgızlar arasında kullanılan içinde kırmızı yapılan bir alet, kayışın önüne eklenen süs veya saçak, her iki tarafıda giysi olan, giyilebilen.

torum: iki yaşındaki küçük deve, kapı köşesi.

torun: torun.

toşuқ: bir tür şiir, nazım, koşuk.

انكلامايين سوزدا تويوق بحرينى bkz.

قايسى تويوق بلكه توشوق بحرينى

tovun : bu zamana kadar doğurmamış kısırak.

آتينك يا تورونينك قوتلو بولسون bkz.

tovurluғ / tovurluғ: göçebe çadırlarının etrafına çekilen keçe.

toy: bayram, yortu, şenlik, eğlence, şölen, ziyafet, neşeli toplantı, bir şeyin özü, saç teli, kıl, tüy.

bkz. قوشى (toy kuşu) توى همايون نى ولادت توى نى قيليندى bkz.

toy: şölen, ziyafet, birleşme, toplantı, şenlik, bayram, düğün, tüy, kıl, saç. bkz. **توی**

bkz. **مغنی توتوب جام نی لب بلب**

که طوی اولدی هنکام عیش و طرب

toy-: doymak, tok olmak, dolu olmak, içine almak, kapsamak.

bkz. **سو تویوب ایکی نماز اراسیدا کیرکان سولارنی سیر قیلا اتلاندم**

bkz. **تویدورمق (doyurmak)**

toyğar: çayırkuşu, toygar.

toyğar-: doyurmak, karnını doyurmak, anlayış, anlama.

bkz. **اچ تویغارییان یالانکنی یاپتیم**

اولدوم دیکانیمدا سنی تاپتیم

bkz. **خون بزمیدین جهان اهلی توتوب**

اول اوزن تویغارغالی کیریچ قویوب

toyğun- / toyğar: beyaz kuş, beyaz şahin.

bkz. **خیل ظلمت رنجی غه توشکان صفا اهلی ایرور**

نیته کیم تانک تویغونی قالدی سوروک خفاش ارا

bkz. **قارا قوزغون نی آق تویغون دیسه قازنی یخشی آور دیماکان مقصر یاروق کون نی تیره تون**

دیسا شها کورونادور دیماکان مدبر

toyğur-: tok, hızla doymak.

toyla-: kutlamak, düğün etmek, eğlence vermek, çifte atmak, kış atmak, ziyafet çekmek.

bkz. **آتی تویلاب یانیب اوز ایلی نینک اراسیدا ییقیلدی**

bkz. **آطینینک ساغریسینه تیکدی آط تویلادی دا ییقیدی**

toymağur: doymaz, aç, açgözlü.

bkz. بو توپماغور كوزومكا دورور كورماكان كيبيى

آى ديك يوزى كا نيجه كه بو مبتلا باقار

toynaq: boynuz, tırnak, hayvan tırnağı.

bkz. تویناق ایماس انكلاسام كماهی

یوقمیش قدم اوجیغه سیاھی

toz: toz, toprak, kulak ucu, tuz, eşit, emsal, düz, süssüz, sade, düzlük, ova, hak, doğru, hukuk, doğrucu, doğru sözlü, uygun, güç, kuvvet, sabır sebat, badem ağacının kabuğu.

توز لفظی كه نیچه معنا اراده قیلسا بولور بیرى توز كه اوق یا نیزه ديك نیمه نی دیرلار . bkz.
یاانا توز هموار دشت نی دیکایلار ویانا توز راست کیشی نی دیکایلار ویانا توز سازنی
توزماککا امر قیلماغنی دیرلار ویانا توز ایکی کیشی اراسی دا موافقت سالماغنی دیرلار یاانا توز
بیر مجلس اسبابینی

دیرلار یاانا توز صبر و طاقت معناسینی دیسا بولور

bkz. چو دارا حدیثی آنکا بولدی توز

كه عالم سپاهین ییغب قویدی یوز

tozgak: güzel kokulu ve güzel kapaklı yatsı yuvarlak şeker, ilaç.

tozlan-: kafa üzerine yuvarlanmak, dönmek, yürümek.

töbek-töbeg /tübek-tübeg: yün, yünlü giysi. bkz. توپو (kar fırtınası, girdap)

töbi / tübi: pamuktan yapılmış bir tür kap.

töke / tüke: tümsek, höyük, mezar, kabir. bkz. توکاتمک (tüketmek, bitirmek)

töke tas: mezar taşı.

bkz. هجر تاشین یاغدورب کیم قاودی اولسام ای رفیق

قبریم اوستی دا توکاتاشیم جز اول تاش ایتماکیل

tökme / tükme: düğme.

töker daş: bir evin zeminine doldurulan küçük taş parçaları, çakıl taşı veya mezar taşı.

tökre- / tükre-: kapamak, tıkmak, barikat yapmak.

tökül / tükül= دکل değil, yığın, küme, mermi.

bkz. عشقى جهان اورتادى بونى بلا جمال ايروور

حدّ بشر توکول بو کيم پرتو لايزال ايروور

tökür / tükür: alnında beyaz nokta olan bir cins at.

töle: kısa, küçük.

töle-: değiş etmek, değiş tokuş etmek, takas etmek, yer/görev değişimi yapmak, deri-tüy değiştirmek.

tölemiş: taziye töreni için bir at donatmak, değiş etmek, değiş tokuş etmek, takas etmek, deri veya tüy değiştirmek, hal değiştirmek.

töli: ayna.

tölük: yiyecek, azık, erzak, yem, hayvanların tüt, deri, boynuz vb. değişimi, ödeme, ödenen para, yavaşça, usulca.

bkz. چون قيش ياقلاشيب ايدى يازيدا آشلىق تولوك قالمايدور ايدى

bkz. چمن نينك هر بيغاجى بير ساريغ قوش

بولوب بارى تولك ايامى غه توش

tölüküm hey tülüm / tülüküm hey tülüm : şenliklerde koronun okuduğu şarkı veya türkülerin araya serpiştirilmiş ahenkli kısmı.

bkz. تركى سرودى بيله ساليب قولوم

قىلسام اداى تولوكوم هى تولوم

töñeril-: düşmek, dökülmek, dönmek, tersine dönmek.

tönlük: kalabalık, halk, yığın, nicelik, miktar, sayı.

bkz. هر بيلدا بير تونلوك يون رعيت چى ليق آيب براين

töñter-: döndürmek, çevirmek, geri koymak, ters çevirmek, tersyüz etmek.

tört / törte: dört, dördüncü.

bkz. تورت دفتر bkz. تورت انا bkz. تورت اولوس bkz. تورتالاسى

törte: tors, eritilmiş teryağı. bkz. **تورتان** (kürklü manto)

törtev: dört, her dördü. bkz. **تورتولمك** (dört birlikte)

törtüb: toplama, toplantı, birleşme, buluşma yeri. bkz. **تورتولمك** (itmek, aramak, araştırmak)

törtünc / törtünci: dördüncü.

töşek: halı, keçe, kilim, masa örtüsü, döşek, yatak, sır, gizli, sırdaş.

bkz. **توشك خانه** (halı, kilim, döşek vb şeylerin saklandığı çadır)

bkz. **توشك خانه چادرینی تیکتوروب**

töşük: delik, yarık, boşluk, çukur.

bkz. **ای کونکل دا شهد لعینک حسرتیدین یوز توشوک**

هر توشوک دور شهد زنبوری اوی یاتکلیغ چوچوک

töynek: yarısı olmamış kavun, kelek.

töynük: pencere.

tubalañ: kuvvetli rüzgar, kurak, kuraklık.

tuban: baş aşağı, altüst olmuş, akış yönünde.

tubçımış: dikkatli olma, tedbir, ölçülülük, ihtiyatlılık, ses yansıması.

tuc: cüruf, mucur, tortu, çökelti.

tucar: kara bulut, korkutucu hava.

tuğaçı / tuğağçı: sancaktar, bayrak taşıyıcısı.

bkz. **توغاغچی نینک آتی یوقالیب**

tuğrā: ferman, tuğra.

tul: dul, başsağlığı törreni için at, küçük bir koyun, bir inek.

bkz. **اغشیمتول** (beyaza çeken) bkz. **قیریمتول** (kırmızımsı)

bkz. **بار ایدی مین تول غه جکر کوشهء**

بل جکریم مزرعی دین خوشهء

tum-: dalmak, suda batmak.

tumşuğ: kuş gagası, dudak, burun, bir dağın zirvesi, bir kaya.

bkz. تانك بلبلى تومشوغين توتوب رست

خفاش قناتلارين قىليب سست

bkz. اوزى خود تاغ تومشوغ ديك آنكا باش

ولى تومشوغ كيم اول بولميش قارا تاش

bkz. باشى غه اول بيركه سورنوب ايردى قول

بیر قیائینک تومشوغین شرح ایتی اول

tun-: karanlık ve belirsiz hal, karanlık olmak, kararmak, göremeycek hal almak.

bkz. بیر نظردا کوز تونار بیلماس یوزونک ماهیتین

مونجا روشن بولدی کیم اولدور دل و جان اورتاکان

tupa: tepe, doruk, zirve, küçük dağ, höyük.

bkz. توپامنی سرزنش ایلکی تینک ایتی بیر بیرلا

که هر کیشی یلیب کویی دا باشیمغه قاقیب

tur-: ayağa kalkmak, ayakta, ayaküstü, dik, dikine, durmak, dinlenmek, sabretmek.

bkz. غم تونی انجم کوزی ینکلغ یومولماس کوز بیله

وه نیجه کاهی یورای کاهی تورای کاه اولتورای

bkz. کیه یوز مینک بولور بوستاندا بر باد

ولی یوز بیل تورار بیر سرو آزاد

bkz. چیکتی الینکغه نوایی عقل ایله هوش وخرد

تور که چیکسون جسم ارا بو خسته جان دور قالمیشی

tura: tuğra, hükümdar ailesi, bir tür unvan, hanzadelere mahsus unvan, kral, hükümdar, padişah, başkan, şef, hak, hukuk, kanun, âdet.

bkz. بیر کیشی نی تورای قیلالی

خان ملك سيف الدين نينك باشيغه قامچی بيران اوردى سلطان غه رض قیلدی سلطان bkz.
توراسین بیرمادی

bkz. سیزلارنى توره موجه نکیز دین آیریپ

bkz. حزم واحتیاط نی مرغوب توتوب توره وسیاق نی ترتیب قیلیپ

bkz. عربه اوزا توره پیوست اولوب

توره کینی دا خلق همدست اولوب

توره بارچا قلاب ایله بند دست

کمین ایلابان کینی دا اهل شست

bkz. ایش کونی قویغاندا عدو ساری یوز

توره بیله بارچا سپاهینکی توز

bkz. تورالیک (us, akıl, sağduyu, duyu,, duyu, düşünce, anlayış, kanı);

مونینگ تورالیکینی پادشاهیم من براین

turak: bir tür peynir, avantajlı iş, bir tür ağaç.

bkz. بیر نیچه توراق درختلاری اسرو خوب خزان بولوبتور

bkz. توراق اوتی (dere otu)

turğak: gece bekçisi, bekçi, nöbetçi. bkz. تورغالان (kargaşalık, hengame)

turğamış: çıkmak, sürgün, uzaklaştırmak, vazgeçirmek, dağıtmak.

turğanı birle: tamamıyla, büsbütün, tamamen, olduğu gibi. bkz. تورغانیم بیرله

turgay: çayır kuşu, toygar, yorgan, örtü, at.

bkz. کبوترلار غه آندین سست لیک تورغای لار غه آندین نشاطقه همد ست لیک

turğu: serçe. bkz. تورقا (keten çeşiti.)

turğu: değerli ipek kumaş, ülkede (egemenlerin) üst düzey yetkililerin almış oldukları kararların ve hükümlerin kağıtlarını saklamak için yapıştırdıkları bez.

bkz. نامه سين جان پرده سيله چيرماديم كيم عشق ارا

ايل حساب الغاي نشانيم باشى دا تورغو كوروب

turğun: sert, katı, sağlam, tutulmak, zahmet, yorgunluk, durgun, durgunluk.

bkz. تورغونك (kuzgun, karga)

turğuz: bir tür ahşap boyunduruk.

turğuz-: tutmak, tutuklamak, durdurmak, ikaz etmek, uyandırmak.

bkz. كيشى تورغوزه الماس ايرميش انى

آنكا تيكرو كيم منزل و مسكنى

turla-: sarmalamak, kaplamak, bürümek, yumuşak bir örgü, etrafında dönmek, yuvarlanmak.

bkz. ضعف دين اوركامجى داميغه ييقيلغاج چيرماتيب

اول جيبين ديك تورلادى هريان تنيم نى ايلانيب

turlağ: sakalsız, sakalı olmayan genç, kalender, köse.

turluğ: çadır kapısına takılı peçe, perde.

bkz. ايچكارى اول آى تورلوغ نى كوتارماس لار نيتاي

اي صبا فراشى بير لطف ايلابان اول بان بارى

bkz. بير متعين نيمه كيم اق اوى دور آنكا خرگاه ات قويوب دورلار اما آنينك اجزاسى نينك
كوپينى

تركى تيل بيلا ايتورلار انداق كه تورلوغ

turluğ: karışıklık, heyecan, çalkantı, işkence, azap, ızdırap, üzüntü, keder, ürküntü.

turma / turmay: bir tür ince yün kumaş.

bkz. اطلس كردون بيله مينك زيب وفر

تورماتونى استى دا كوب آستر

ليك اوشول تورمايى هر تار ايله

فقردا يوز مرشد اوچون سلسله

turna: turna kuşu.

turuḡ: al renkli, parlak, şeffaf, berrak, duru.

bkz. يكرمی مينكى توروک.

turur: ...dir, ...dir, ...tır, ... tir bkz. آلیب تررور

turuş: sabitlik, yerleşmişlik, dengelilik, istikrar, sağlamlık, mühlet, süre, vade.

bkz. افراسیاب توروş بیرمادی داغی یوز قایتاردی.

tus: mizaç, huy, karakter, aile, hısım, akraba, biçim, şekil, görünüş, toz.

bkz. نیزه سی دور چرخ دا ایرماس شهاب.

توس کیبی یایغان آنکا سیم ناب

bkz. توسلوق (arkın konuşan, iyi huy);

ملمع توسلوق یای دیک هلالی جامینک نجوم جواهریدین مرصع بولسون

tus-: direnmek, dayanmak, sürüp gitmek, ayak diremek, azmetmek, sebat etmek.

tuşkavul: gardiyan, bekçi, yol bekçisi, yol muhafızı.

tustağan / tustuğan: testi, çanak, kadeh, şişe, ibrik.

tusun: soylu kişi, önemli kişi, ensesi kalın, kodaman.

tuşancıl: kara kartal.

tuşlan-: karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek, çağrıştırmak.

tuşluḡ: geniş, ferah, bol, hoşnut, memnun, mutlu, güçlü, sağlam, kuvvetli, dinç, kuşluk vakti.

bkz. توشلوق توشی.

bkz. قاباب قورغاننی دپقور دپقور اول خیل.

توشارکا قیلدیلار توشلوق توشی میل

bkz. توشلوق توشیدین زور کیلتورکایلار.

tut: konaklama, konaklama yeri, pas, paslı, paslanmış.

bkz. بيلتورغى توتنى كيم آندىن جونپورغه بارىلىب ايدى سىر قىلدىم

tut-: tutmak, ele geçirmek, zapt etmek, yakalamak.

tuta /tüte: kamış, saz.

tutağan: tutucu, tuzak, ısırıcı kopek veya vahşi hayvan.

tutağlaş- / tutuş: karşılıklı olarak tutmak, yakalamak, tutuşmak, yanmak. bkz. توتاق (rehin,tutsak)

tutam: tutam, dört el ölçümü.

bkz. هر توتام تورت ايليك

tutasturuğ / tutay / tutğu / tuturuğ: duman çıkartan ot (alaf), ateş yakmaya yarayan şeyler, çira.

tutaş: bağ, bağlılık, bitişik, bağlanma, sap, kulp.

bkz. يانا بير تيمچه توتاش يانا بير تيمچه

bkz. حسن ديوانى اوزا مطلع دور اول پيوسته قاش

كاتن تقدير آنيك مصراع لارين يازغان توتاش

tutaş-: ateş almak, tutuşmak, tutmak, kapmak, yakalamak, bağlanmak.

bkz. تاپاي ديب خير اوشبو مقصوددين

توتاشتى بسى قوم ايله صحبتيم

tutğak: ağrı, zahmet, sancı, doğum sancısı.

bkz. يوكلوك ايردى توتغاي توتدى

tutğal: zamk, tutkal, yapıştırıcı.

tutğī: yeşil, yeşil renk.

bkz. ارقه سى ساريق و طوطكى وكوك و بنفش رنگلار بيله منقش واقع بولوبتور

tutğun: alınmış, tutulmuş, esir, tutsak, tutuklu, hapis.

bkz. باسنغر ميرزاني توتغون يوسونلوق قىلىب

bkz. بو كيشى اوزبك شاه نينك توتغون لاريدىن تورور

tutka: avuç, avuç dolusu, kabza, tutam.

tutkavul: geçme, geçiş, geçit.

bkz. قيشلاقغه يايلاقغه اوتاردا معين توتقاوول لارى بردور

bkz. توتقاوولغه چه قار يوق ايدى توتقاوول دين اوتا بارغان سارى قار اولق راق بلدى

bkz. توتقو (kulp, sap)

tutluq:- kekelemek, gevelemek, tereddütlü konuşmak.

tutmaḥ: oğul şeklinde makarna, hamur, macun.

tutuḥ: perde, kapı, kapı perdesi, tutacak nesne, tutulmuş, alınmış, gergin, kasılmış, büzülmüş, birbiriyle kaynaşmış, kaygılı.

bkz. يانكى ايكاند ا كورمادى هيچ كيم آى توتوق لغين

چين نى اوچون توتار قاشينك يارب اوشول جبين ارا

tutum: tutam, kabza, sirke tutmak, bir şeyin izleri, kulp, sap.

tuturḡan / tuturḡu: pirinç, çeltik.

tuvaḡ: tırnak, bir hayvanın tırnağı, takke, örtü, peçe, perde.

bkz. مركبى اوردى آى يوزيغه تواغ

ايلاكيم قالدى جبهه سى اوز داغ

bkz. اشكين آريتيب قولاغى بيرلا

جسمينى قاشيب تواغى بيرلا

tuyuḥ: bir tür şiiir.

tuyulka: fitil, kırbaç.

tuz-: yıpranmak, eskimek, köhnemek, pejmürde.

tuzag: file, ağ, tuzak, engel.

tuzanḡ: yumuşak toprak, doğal zemin, taşsız alan.

bkz. نى بيلكاي اول كيشى كيم شهد ومى نى تاتماى دور

كە وصل وھجرکیبی اول چوچوك دورور بو آجیغ

بیلور ذلیل مسافر كە پویه ایلاردا

قوم وتوزانك یومشاغ تاغ وخاره دور قاتیغ

tuzlağ / tuzlağ: tuzun bulunduğu ve ihtiva ettiği yer, tuzun içine işlediği yer.

bkz. آنینك اوچون كیم اول یر توزلاق ایردی

tuzluğ: tuzlu, tuzlama, tuzluk.

tüb: herhangi bir şeyin ayağı, üstte, kök, dip, demet, buket, fidan, bir araya getirme, toplama, topluluk, mermi, top güllesi.

bkz. توب قازغان (gülle, alın, cephe, merkez, orta)

bkz. توب توغری (doğruca, dosdoğru)

bkz. توبتوز (dümdüz)

bkz. توبتولی (çok eksiksiz)

bkz. بورون آنیدین كە سودا حل بولغای

سو توبی كا چومار محل بولغای

bkz. سونغاچ ایلیك دلبر مونس ساری

توشتی كوزی بیر توب نرکس ساری

bkz. مکمل جبه لیک آتلار کیچیم پوش

جهان توبسوز تینکیز دیک باشلادی جوش

کرایت توب توب بولوب اوچ مرتبه چاپتی

جوجی قسارنی اونك قولغه باش قیلدی اولوغ اوغلی جوجی خان نی سول قولی غه باش

قیلدی اوزی توب بولدی

tübye: meralarda besiye çekilmiş kısrak.

tüfkür--: tükürmek, püskürtmek, köpük üretmek.

tüfürdük / tüfürecek: ağızdan su gelmesi veya ağız akıntısı.

tüg / tük: tüy, tel, kıl, saç.

bkz. تا نوایی تیلبه ایت دور سین سیز ای کلرخ پری

بیر توکون هر توك سایی کورکل تن عریانیدا

bkz. وآنینک مبارک اییاغیدا توك بار ایردی اول جهتدین دیولار حمام بناسین قیلیب نوره ترکیبی

بیله اول ایش نینک علاجین قیلدیلا

tügün: düğüm, boğum, ilmik, bağ, zincir, tay.

tükel: araştırma, inceleme, irdeleme.

tükel-: tam olmak, dolu olmak, dolmak.

tükeli: tüm, umum, birleşme, toplantı, birlik.

tükelle-: arama, aramak, araştırmak.

tüken: tüm, tam, eksiksiz, sıcak bir demirle yapılan işareti.

bkz. آفت الفی کیبی تیکن لار

لاله سی دا درددین توکن لار

tükengenil-: bitmek, tamamlanmak, sona ermek.

bkz. وآلار تحفة الاحرارنی بنیاد قیلیب واول تعریف بیله توکانکانیلدی

tükeniş: yapma, gerçekleştirme, gerçekleşme, tamamlama, sona erme.

tüki / töki: darı, tohum, darıya benzer diğer tohumlar.

tükme: düğme, düğümlemek, dökmek, boşaltmak, akıtmak.

bkz. توکوشمک (dövüşmek, vuruşmak, çarpışmak, kavga etmek, birbirine geçmek)

bkz. فر هادنینک کرفتاریغی بایی دا بیر حیلہ کر تاییب سوز رشته سین توکوشکان لاری

bkz. توکولمک;

حسن حاجی نینک اوستیکا توکیلوب اولتوردیلار

tükür-: tükürmek.

tüküz / tüküs: bütün, tam, tamam, eksiksiz, kusursuz, yetkin.

bkz. كل دا يوق سرو قدی سرودا كل رخساری

سرو كل روييم ايروور حسن طريقتده توقوز

tüle: deri- tüy değişimi, zararı karşılama, tazminat, ödeme, karşılık, tazminat.

bkz. ايکی اوچ توك ایدی

tülf: iş, güç, görev, meşgale.

tülkü: tilki. bkz. تولماچی (çığırtkan, çağırtmaç)

tüm-: doldurmak, yerine getirmek, çoğaltmak. bkz. توموجی (suda batan)

tümen / tuman: on bin, on bin dinar, toprak yüzeyinden yükselen kalın buhar, duman, bu anlamda دومان , toprak bölümü ولايت , çok, pek çok, çok sayıda, kalabalık, zemin, temel, dip, derin dipsiz uçurum.

bkz. مينك تومن قوش ايلابان اول يان سفر

اورسا مينك ييل اول هوادا بال وپر

bkz. سمرقند وبخارادا ينه بو نواحی دا ولايتلارنى كيم بير اولوغ ولايت تختی دا بولغای
تومان

ديرلار

bkz. باتو خان نينك بو يورتلارنى الغانى واوزى نينك وفات بولغانى موندين تومانراكدا
ايتيلىب

تورور

tümeň: daha çok Özbekler tarafından kullanılan bir kelime, güreşçi pantolonu.

tümen-: zengin olmak, zenginleşmek.

tümlük: kalınlık, derinlik, yoğunluk, kalabalık, halk, yığın, dolu, tam, tüm, hepsi.

tümpek: eşit olmayan, değişken, doğru olmayan eğri olan.

tün: gece, karanlık, gece vakti, önü tamamen açık uzun bluz, tünik.

bkz. تيكيلماي تون حسابين كيمسه بيلماس

بيريسى هم كيسيلماي هم تيكيلماي

bkz. تونلوق (giyim, kılık, kıyafet);

بیرار تونلوق پارچه

tünbek: bir tür dümbelek.

bkz. رعد نی دیب بز می دا تنبک اوزی

برق کبابی اوتی نینک اوچقونی

tüne kün: geçen gün, dün.

bkz. تونا کون یلقى دین سوت الیب

tünle-: akşam vakti, geceyi geçirmek, geceleri yürümek, sabahlamak.

bkz. نرخ کوتلی تونلاب اوتوب

tünlük: baca, çadırın üstünün açılıp dumanın çıkmasını sağlamak.

bkz. زندان که تنیم دور آندا محبوس

هم تونکلو کی هم ایشیکی مدروس

tüner: odun toplamak, ateşe büyük miktarda odun koymak.

tüng: küp, testi, kavanoz, şarap şişesi, soğuk, don, donma.

bkz. صوفی ابریقیغه خلل بولدی

باده تونک کیبی بیله بدل بولدی

bkz. آه واشکی دین ایرور اوت وسو ایچرا عاشق

زاهدا نی غم آنکا کر قیزیک اولغیل کر تونک

tür-: dürmek, katlamak, bükmek. bkz. تورموجاق (yabani ot)

türe-: türemek, meydana gelmek, görünmek, cereyan etmek, yaratmak, doğurmak, aynı noktaya gelmek.

bkz. آنینک توقغان توراکان بییری کشمیر

اول ایلداکسب قیلغان سحروتزویر

türk: cesur, yiğit, mert, yürekli, kahraman, saf, sert, katı, zor.

bkz. ترک ولی مردانه bkz. ترک ومردانه بیکییت ایدی

turkan /türkan: tüysüz, toy, uçu kıvrılmış, kıvrım.

türki: türkü, şarkı. bkz. **تركيلمك** (korumak, savunmak, önlemek)

türlük: bir evin ön kısmı, kapı sundurması, hol, avlu. bkz. **ايشيك ليك**

türlük/türlüg: tür, türlü, çeşitli, tarz, uzul, üslûp.

bkz. **توتماغى نينك كىفئتى بو تورلوك دور**

bkz. **آو ايتلارينه كوب ايت وتورلوك آشلارنى قوشوب**

türşe: bir tür ölçü birimi, ölçüm mesafesi, mesafe ölçer.

bkz. **ايل نينك آلتى تورت تورشه كوچوب سونكى ايكى كوچكاندا**

türt-: indirmek, aşağı almak, itmek, bastırmak, dürtmek.

tüş: düş, rüya, hayal, göğüs, meme, döş, yol, çığır, yan, böğür, taraf, öğle vakti, hak, doğru, hukuk, karşı karşıya, karşılaştırıldığında, güney.

bkz. **توش دا كوردوم عارضين كونكلومنى بوزدى عشق ايله**

اول قدر كرم ايتى كيم توش وقتى خورشيد ايتماكاي

bkz. **خانغه مكر دشت سارى ايردى بزم**

اتلانيان شهر توشى قىلدى عزم

bkz. **بيز نينك چريك ومغول چرىكى توش توشتين**

bkz. **كون توش ايدى وتموز فصلى**

جوزا بيله مهر تاب وصى

bkz. **توش اولغاج اهر من غه اسم اعظم**

قوليدىن زور كيتى جسمى دين هم

bkz. **توش اولمق** (karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek)

tüş-: düşmek, sarkmak, yağmak, ölmek, inmek, alçalmak, yerleşmek, ordugâh kurmak, kamp kurmak, konaklamak, tamamlamak, bitirmek, tutmak, durdurmak, önlemek, çine almak, kavramak, kapsamak.

bkz. **اول چاه باشى دا بير كاربان توشوب چاه غه قوپغه ساليب**

کاه مردقه بیتکان محل دا سیقان چی ایل یاغیقیب یولینی توشارلار bkz.

سو کذری شاخلار بیلله بیر کیتیپ ایل نی توشوب اوروشادورلار bkz.

توشورمک bkz.

ایلیکینی بندی دین توشورا چاپتی bkz.

توشورا توشورا (bazen ... bazen ..., kâh ... kâh) bkz.

یاونینک کینیکا یورور توشورا اوروب توشورا ایلتیب bkz.

tüşçilik: yaklaşık olarak günün yarısı, öğle yemeği vakti.

فاصله توشچی لیک یول دور bkz. توشچی لیک یول کیلیب bkz.

توششو (abdest havsazı için taş) bkz.

tüşemiş: ayaklanma, isyan, başkaldırma, acele etmek.

tüşken: hamam (banyo) suyunun ısıtıldığı fırın.

tüşkün: düşkün, çökmüş, mübtela, yenik, malup, yenilen, alt edilen.

tüşlen-: tüş vaktinde (öğle vaktinde, öğle yemeği vakti) bir zaman dinlenmek, tüş vaktinde öğle yemeği yemek, kahvaltı yapmak, dinlenmek.

سحر کوچوب ده غلان دا توشلاندوک bkz. باغ وفادا توشلانیب bkz.

tüteg / tütek: kekeleyen, kekeme. bkz. توتانلامق ، توتالامق (yolunu bulmak)

tütsi: duman, is.

tütün: duman, buğu, is.

tüyek: yığın, küme, kitle. bkz. تویامک (yüklemek, doldurmak, yığmak, biriktirmek)

tüz-: katlanmak, hoş görmek, dayanmak, düzeltmek, düzenlemek, yoluna koymak, çözmek, halletmek.

هجر ارا توردی نوایی وصل ملکین بیردی یار bkz.

انداق ایش قیلغانغه موندین کیم کیراکماس جولدوسی

سین که جسمینک پرده تاریدین داغی بولغای ضعیف bkz.

توشسا اول يىنكايغ چاقين توزكايمو اول تار حقير

جان نى يوز درد وبلا ايچرا جيدارمين كوركالى bkz.

ليك توزماس مين كوراركا يارنى اغيار ارا

وصل ارا هر كيم كا كوركاج التفاتين توزمادينك bkz.

اي كونكل هجران اوتىغه نيجه كويسانك ايمدى توز

توزولوشمك bkz. (istekli olmak) توزولمك bkz.

tüzek: tüze, tüzek, doğru, hak, hukuk.

هادى توفيق بارچا سوزنينك توزاك طريقى غه يول كوركوزدى bkz.

tüzet-: doğurmak, yaratmak, meydana getirmek, düzeltmek, düzenlemek, süslemek, bezemek, yerleştirmek, dik tutmak, doğrultmak, ayağa kaldırmak.

نيلاب توزاتاي قد كيم جسميم دا شكن لار دور bkz.

نيلاب توز اوراي دم كيم باغريم دا تيكن لار دور

حلقه بولغان قديمى توزاتيپ اول مقصود ايشيكي حلقه سيغه ايلكيم نى قلاب ايسا bkz.

tüzgen: hızlı ,çabuk, tez. bkz. توزكو (mühür, damga) bkz. توزكون ve توزكوت (derli toplu)

tüzlen-: katlanmak, hoşgörmek, sabretmek, dayanmak, tahammül etmek.

tüzlük: doğru, dik, hak, hukuk, tüze, tüzük, doğruluk, dürüstlük, ova, düzlük.

يوزه بولوب توزلوكيدين سربلند bkz.

چيرماش اوچون بند ارا قاليب كمند

اي اوج ملاحه اوستى دا آي يوزلوك bkz.

كلزار لطافت ارا نركس كوزلوك

قاشينك دا اكر چه ايكري ليك بار ولى

اول سرو كيبي قدينكغه باردور توزلوك

tüzni/tözni: doğurmamış inek, düve.

tüzük: düzenlemek, düzeltmek, hazırlamak, süslemek, tüzük, yönetmelik, iç tüzük, kanun, düzeltme, onarma, uzlaşma, diziliş, tertipli.

bkz. بىر او كىم تاپسا شه ليغدين رياست

توزوك بولماس ايشى قىلماى سياست

bkz. بورانغار وجوانغار يسال توزوك قىليب

bkz. توزوك كىم جنكيز خان قويوب تور توزوكلوك

tüzüt-: toz kaldırmak.

2.24.

-U-

ubusun: otlak, otlatma.

uc: son, uç, ök, intikam, bir şeyin başkanı.

bkz. برانغاردا هر كيم نينك اعتبارى كوبراق بولسه او جتا تورار يعنى يقانى باشيد تورار.

bkz. كيمسا بو غزيغه تيغ سوركايمو

عمر شمعين پولاب اوچوركايمو

ucar: üçer üçer. çarşı, pazar yeri. uçan. uçar.

ucarçaq : köprücük kemiği:

ucaş: ağız kavgası, münakaşa.

ucaş-: elde etmeye çalışmak. inkar etmek, itiraz etmek.

uçgur: hızlı giden, uçan. sicim. kordon. kenar süsü. iç don bağı.

uçkalat-: samimi bir şekilde anlaşmak. bkz. اوچقلپمق

ucur/uçur: dönem, çağ, zaman.

ucuz: ucuz. bkz. او جوزلمق (ucuz olmak, ucuzlamak.) او جوزتمق (ucuzlatmak)

uç- / uçmaḥ / uşmaḥ : cennet.

uç-: uçmak. silinmiş olan. yok etmek, yıkmak. yaygara.

bkz. كوز بيلا كونكلومكا بولميش كوييا وصلينك چاغى

كيم كوزوم نينك اوچماغى تيز اولدى كونكلوم سالاغى

bkz. كوزوم اوچاركه همايون يوزونكنى كوركاي بات

بعينه انكا كيرپيك لار اولميش ايكي قنات

uça: sırt, sığınak.

bkz. اوچام دا دور

طورلاریدین آشفته الارغه دستار علاقه سی دین اوچلاری دا آزار. bkz.

والو اوی اتمام غه بیتکاندین سونکرا شکر قیلیب اوچاسین کعبه دیواری غه قویوب. bkz.
تفاخر قیلدی

bkz. نی دی اولچه اول خوان قیاسی ایدی

که توقوز مینک آتینک اوچاسی ایدی

bkz. رکوع ایچرا ایلک تیزکا قیلیب یار

اوچانی توتماق اول حالتده هموار

uçan: büyük tekne. gemi.

uçarku: eyerin altına yerleştirilen şey.

uçarrağ: yüksek yer.

uçkun: kıvılcım, pırıltı, ışık. alev. bir volkanın patlaması.

عشق کیم بیردی تنیم شعله سی کا کوکدا اورون. bkz.

چیکتی بیر بیردین آنی اییریپ اوچقون اوچقون

bkz. بیر مشعل ایلا کوزی منور.

کیم اوچقون ایروردی مهر خاور

uçkunluğ: kıvılcım. hızlı uçuş.

uçla-/oçla-: düşmanca hareketlerde bulunmak.

uçma: uçurum. bir dağın dik sarp kenarı. haber. dut.

قاچوردا تاغ یولی غه اوچراب اینیش و اوچمه یرکا یولوقب اوزی تشویش بیله. bkz.
بو

اوچمه دین توشتی

هیچ وقت مونداق تنکی و اوچمه یوللار بیله یوروکان ایماس. bkz.

bkz. ناری یانی اوچمه ایدی

uçra-: tekrar tekrar saymak. görüntülemek, rapor vermek.

bkz. بېلا ايشلار توتار ايدى اوزى كا

دشت ارا اوچرادى بير او كوزىكا

bkz. غير موسم دا مگه عزيمتى قىلدىم يولدا اوچ كيشى كا اوچرادىم

uçru: son zamanlarda. geçmiş. ...den sonra.

bkz. بو اوچرودا چرخ نكون قساسى دين وسپهر دون اقتصادى دين

uçuğ: sivilce. gözde olan ben.

uçuk: solmuş. solgun.

bkz. بولوب پروانه ديك اطرافىغه جمع

ولى اول ياتيب انداق كيم اوچوك شمع

uçun: diğer âlem. çünkü.

uçur-: uçurmak. havaya atmak.

bkz. آهى يىلى توفراغين اوچورسا

اشكى سويى اوتينى اوچورسا

bkz. تيلماك اوچون جسم و اوچورماقغه باش

انداق قىليب تعبیه كوب اوق و تاش

uçurum/ uçurdum: uçurum. bir dağın dik yamaçları.

uçuş: havada uçuş.

uda/oda: orada, oraya. bu konumda.

uğ: çadırın üst tarafı. bir tür çizme. bkz. اوغلق (hendek, çukur.)

uğan/ uğun: Allah, Tanrı.

bkz. كوروب نوروز وکل بو درد دل نى

كوتاردیلار اوغال شكري كا تیل نى

bkz. بو كون يوز شکر كيم قىلدى اوغانيم

سینی مينك انجا كيم بولغای كمانيم

bkz. اوغون تقدیری دین بی غوص غوَّاص

تینکیزده تاپتی لار بیر کوهر خاصّ

uğra-/ uğraş-: uğramak. karşılaşmak.

uğriken: uçuş. hırsızlık.

uğur-: başarmak.

uğla-: uyumak. uyuklamak. bkz. **بیر لحظه اوخُلا دیم** (bir zaman uyudum.)

uğar: yüksek. yükseklik. yüksekte, yukarıda.

uğuş: akıl, anlayış. okuma.

ula: yüksek dağ.

ula-: bitiştirmek. birleştirmek. eklemek.

bkz. اولاشمق (bitiştirmek.) bkz. اولاتمق (birleştirme yapmak.) bkz. اولاتورپمق bkz. اولاشمق

bkz. اولاتمق

bkz. ساچینک سلاسلی لطفینی حق سارچکتی

مجاز اولاندی حقیقتغه منتها بولدی

ulağ/ulağ: at vb. yük hayvanı. parasız olarak çalışmak. posta ulaşımı, mektup, telgraf, tebrik gibi posta gönderisi. küçük tekne.

bkz. قوش سالور چاغدا اولاق لاری یوق ایرمیش بغایت بییک کیشی بیر قول لاری غه اوزلارین

کوتار تیب قوش سالور

ایرمیش لار

ulal-: büyütme. büyük göstermek.

bkz. کیچیک ایجاج ایتی نفسینک انیقما دین اولتور

که اولتورور سینی چونکیم اولأسا اول بدخواه

ulat: ölüm. ölüm oranı. ölümlülük.

bkz. اول فرست ته انداق آت او

لاتی بولدی کیم طویلہ آتلار بیقیلیب اولا باشلادی

ulğa-/ulğan-/ulğay-: büyütmek, yaşlı göstermek, eskimek.

اول حضرت ایلکان بییغاج نیچه بیلدین سونکرا اولغاییدی امر بولدی کیم آنی کیسیب کمی

یاساغای

ابراهیم علیه السلام ساره نینک خاطر اویچون آنی هاجر بیله مگه بیابانی غه ایلتیب قویغای

اندا اسمعیل علیه اسلام اولغاییب تیغ پیدا قیلدی ودایم آوغه میل قیلور ایردی

فریدون الغاییب ایردی الاردین انتقام تارتاردین عاجز ایردی

اتاسی آنی ولی عهد قیلیب پادشاه لغین انکا بیریب اوزی چون اولغاییب ایردی کوشهء توتوب

عبادت غه مشغول بولدی

اوتوز یاشی غه جانظم ایتمای دور ایردی اولغانغاندا نظم غه مشغول بولدی

کیچیکی دا کفش دوزلیق غه منسوب ایردی همول ایام دا اندین نظم لار نقل قیلور لار ایردی

اولغابان کوپراک بولدی

bkz. اولغایتمق (büyüme. yükseltmek.)

ulıhıq: varlık, var olmak, olmak. esans, öz, hülâsa.

ulu-: ulu olmak. büyüme, büyük olmak. güçlü kudretli olmak. havlamak.

ای نوایی اولما کیم اکلای اول آی نینک کویی دا

ایتلاری بیر دم اولوب بیر لخطه توردی بو کیجه

uluğ/uluk: büyük, ulu. yaşlı.

انداق اولوق بنای سالدی که حالا آثاری و نشانه لاری باردور

ulus: topluluk, kabile, halk, kavim.

uluş: topluluk. tabur, sürü, alay. pay, hisse, yan, taraf, yer. miras payı.

bkz. ايليم كيم بولوب قتل ويغماغه توش

كيليپ اون الوشدين بو يان بير اولوش

bkz. اولوش بهادورى

bkz. كيتتور ساقى چيكيپ ييغلار اوچون اون

منكا طوى دين اولوش بير جام كلكون

bkz. يانا باش مسحيني هم فرض بلكيل

وليكين تورت اولوش دين بيريني قيل

bkz. سيندين اكر تيلانسا كل حسن اولوشى عجب توکول

بايى كيشى لاركا چاره يوق آرى كدا سواليدين

um-: ummak, ümid etmek, beklemek. bkz. اومانق

umağ/umağ: nesil, soy, ırk, cins, aile, akraba.

bkz. هر جماعت باشقه اوماق بولديلار... اوماق نينك معن سى سونكاك ديماك بولور ترك خلقى

بير قيشيدين سورسه ايتور كه اوماق نينك نى دور سونكاكينك نى دور تيماك بولور

bkz. جفانى جان غة تالاي الدينكيز آلاى مو بولور

سيزينك اوماق دا بيكاج رسمينكيز بولاي مو بولور

umağlan-: cesaretlenmek, cüretlenmek.

bkz. سمرقند كيشى سى اوماقلاييب سلطان على ميرزانينك اوتوسيغه چريك تارتيب چيقتى لار

umal-: asılmak. baş aşağı asılı durmak.

umanc: umut. ummak, beklemek. ümid etmek. bkz. اومچا

umsun-: umudunu yitirmek, umutsuzluğa kapılmak.

umudun/omudun: erkek iç donu. geniş pantolon. bkz. اومورتقا

unut: unutmama, unutulma, unutkanlık.

unut-: unutmak.

ur-: vurmak, kuşatmak, havlamak. hasat yapmak. sürgün vermek; çıkmak, itmek.

bkz. مزرع دهرغه ساج لطف ايله احسان تخمی

هرنى ايكسانك آنى اوق چونكه اورارسين آخر

bkz. چودهقان كيم دانه مزروع ايتار

آنى اوق اورار چونكه وقتى بيتار

bkz. صلاح وفساد تخمين كيم ايكتى كيم اورمادى

bkz. اورشمق (dövüş etmek, dövmek.)

uraz: mutluluk. bkz. اورازلیمز قوتولور ايمكا كلیمز توتولغايمز.

urbağ: ekmek mayası.

urbar-: itmek. sürgün vermek, çıkmak.

urnuq-/ornuq-: ani bir kanama sonucu ölmek.

uru: koç. surları dövmeye yarayan eski bir savaş aracı.

uruk: atların ayaklarına yerleştirilen engeller. bir yerde bir süre kalış veya kalınan süre. erik. kayısı.

uruq/uruğ: hısım, akraba. aile.

bkz. مينينك انام نينك اناسى ايسان دولت بيكيم كا اوروق بولور ایدی

bkz. بو كيلكان ایلچی نينك حسن يعقوب قه اوروق لوغى بار ايكان دور

uruq kayaş: hısım, aile, akraba.

bkz. چارلاتتى روان اوروق قاياشين

سالدى اراغه اول ايش كينكاشين

bkz. پرى وهور اول آيغه قرابت ايرميش لار

وليك آنجا كيشى يوق اوروق قاياشى دا

bkz. فرامرز بيله طوس نى افراسياب دفعى غه ييباردى واول ايكاو انكا يقين اوروق قاياش

مروت کرم نینک اوروق قیاش بلکه توامان قارداشی دور. bkz.

urum: beceri, ustalık. askeri tatbikatlar ve silah kullanımı konusunda deneyim kazanmak.

سپاهی لئق دا ارورم لار کیم بولور اوق اتمک دا جلد و قلیج چالماق دا چاپک و سائر. bkz.
جلادت لاردا انجا بار کیم عصری نینک اهلی پسند قیلورلار

urumcı: yoksul, fakir, zavallı. dilenci.

urun-: çarpılmak. sendelemek.

urundala-: seçmek. tercih etmek.

urunduğ: eğer kapağı.

uruş: çarpışma, vuruş, muharebe.

جهان ایلی کر اوروشسون وکر یاراشسونلار. bkz.

که نی اوروشیم الار بیرلا باری نی یاراشیم

افراسیاب اوروش دا کرشاب فوت بولدی. bkz.

uruş rıkağ/uruş rekağ: çerçeve ve kumaş zinciri.

urut: konaklama. konaklama yeri. durak.

us: gizli anlaşma. manevi varlık. gizli ilişkiler, casusluk. akıl, mantık.

us-: soymak. eti kemiğinden ayırmak. derisini veya kabuğunu soymak.

usal: kusurluluk. özensizlik, dikkatsizlik, ihmal.

چو باردی کیشی سورکالی شرح حال. bkz.

که اوز خدمتین نیو چون ایتمش اوسال

بی تجربه لئق دین مونداق اوسال لار بولدی. bkz.

usan: tembel.

usan-: usanmak. bıkmak. yorulmak.

uslan-: akıllanmak. akıllı olmak. anlamak.

usluğ: karışık gürültü. bulanıklık. karışıklık, kargaşa.

usmaqla-: bir nesnenin arkasına gizlenmek. saklanmak.

usun: su.

uş: aynı adı taşıyan.

uş: işte. şu. şimdi. bkz. **اوش مونچه بيله اکتفا قيليندى**

bkz. **ديدى بيلورم ندر دواسى**

اوش يازلو بنده در دعاسى

bkz. **اوشبو** (işte bu)

uş-: ağrı, inilti. bkz. **اوشورمق** (acele etmek.)

uşağ: yemek listesi. ufak, ince, önemsiz. küçük ağlan. bkz. **اوشاقلامق** (parçalamak.)

uşal: bu, şu, o.

bkz. **فغانيم اشتى بلبل دين غمی يوق ذره بو قولدين**

بسی بابیر اوشال کل دین کونکل دا خارخاریم بار

uşal/uşasla-: parçalanmak. kırılmak. bkz. **اوشالتمق** (parçalara bölmek. yarmak.)

uşance/üşence: bir miktar. kadar.

uşanda/uşunda: aynı yerde, aynı konumda. bkz. **اوشانداکاجا** (aynı yerde.)

uşandağ/uşandağ: o kadar çok, öylesine. aynı şekilde.

uşat-: kırmak. bkz. **اوشاتیب تاشلادی**

bkz. **اشاتماق ایستا سانک بو بندلارنى**

مقید اولما اندا اوشبو دور پند

uşgun: kuzukulağı.

uşka: erkek eş, koca.

bkz. **يامان تیل لیک بولسا اوشقه کونکلی اندین یار الیغ یامان ایش لیک بولسا ایرکا اندین یوز قرالیغ**

uşmunce çağlıq: bu miktarda.

uştuq: ayak bileği.

uštulum: haksızlık. baskı, zulüm.

ušu / oşul: o nesne, o kimse.

bkz. لیکن اوشول چهره عشاق سوز.

کیم انکا هر لمعه دور آفاق سوز

uşuk-: acele etmek. kıpırdanmak.

bkz. دیدی لار اول شوخ هر دم اوشوقوب اویدین چیقار.

جان ایشی چیقماقغه هر دم اضطراب اولدی ینه

uşuluk/uşuluk: kuşku, şüphe. sanı, varsayım.

uşundı: saldırmak. saldırı, hücum.

utğan-/utgun-: utanmak. ayıp.

bkz. یار ایرنی بیله فیلمانکیز ای قند شکر لاف.

چون آب حیات اوتغانیب آندین یاشنوب دور

utguz-/utuz-: elinden düşürmek. kayıp etmek.

bkz. کل اول ایونغه چو هوس کور کوزوب.

جیبی داغی خرده لارین اوتغوزوب

utkar-: ezbere okuyan. uygulamak, yerine getirmek, yapmak.

bkz. که بو معنی دین اوتکارکای سین آنی

کرم یولی غه باشقارغای سین آنی

مبارک یوزین کورکاج اتالیغ محبتی ایله آنی اول خیال دین اوتکاردی

bkz. قوتقارور دا ناتوان جسمینی اول بی باک دین

یوز جفا ایلاب آنی کیلتوروب قاشیمدین اوتکارو

bkz. لعل ایرور ایکی لبینک سوز رشته سین اوتکارکالی

سفت ایرور اغزینک که ظاهر بولدی لعل ناب ارا

دايم قصيده و غزل اوتكارور ایدی نوادا بیر غزل مینینک آتیم غه باغلاب اوتكاردی bkz. اوشال

اثنادی بیر رباعی ایتیب اوتكاردی

ملانینک اکثر مصنفا تی نی ملا قاشیدا اوتكاریب ایدی bkz.

باغلا غان نقشینی اوتكاردی bkz.

اوشال اریق کیریپ غسل قیلدیم اون آلتی قتلہ چوموندوم سونونک کوب اوتكاردی bkz. سوغی

uva: evet. elbette, şüphesiz.

uyağ: uyanık, kurnaz.

خواجه بیلمای که مست ایرور یا ساغ bkz.

تانیمای اویقودا دورور یا اویاغ

uyağ-: batmak, yatmak, yatağa girmek. utanmak.

اجب لعب کور کوزدی افعال چرخ bkz.

که خورشید اویاقتی قالیب زال چرخ

هر تن غه که مرک اوتینی یاقیب bkz.

عمر اخترى تورمایین اویاقیب

ای مدام آی وکونیلہ بلہ طوغن اویاغن bkz.

اولمدک قطبلہ ثابت سن ای سیاره کونکل

uyal-: utanmak. kızarmak, kızılık vermek.

جنون تاشی باشینگه یاغددی دیب عیب ایتمه ای ناصح bkz.

تصوّر قیلما کیم بو سرزنش لاردین اویالغای مین

منینک قاتمغه کیلما ککا اویالورلار bkz.

نوبت بیرلان اویغاق اولتوردیلار bkz. uyağ: uyanık.

bkz. جلوه قیلدی نظر فظاسی دا

نوم واو یغاغلیغ اراسیدا

uyğat-: uyandırmak.

uyğur: uygun şey. bkz. اویغون (uygun)

uyındı: davetsiz misafir. arsız. davet edilmediği halde ziyarette bulunan.

uyğu/ uyğu: uyku.

uykula-: uyuklamak, uykuya dalmak.

uyu-: uyuma. donmak, katılaşmak, pıhtılaşmak.

bkz. ایتورلار سوت اویودی سوت ایریکاندا بری بریدین آریلور قچان اویوغاندین سونک

آریلماس اویودیغی یاپوشتی تیماک بولور

bkz. کوردی کیم بیر پارا اویوشقان قان / اویوشمق

uyūñ /öyünk/ üyünk: kuş tüyünden ok.

uyuz: uyuz, uyuz hastalığı.

uz: akıcı, sürükleyici. akıcı konuşan. becerikli. yüz, yüzüncü.

bkz. اوز کشی

bkz. اگرچه سوزیکا اوز ایدی قیلیچی غه زیون راق ایدی

uz-: övünme. üstün gelmek, geride bırakmak.

uza-/uzal-: uzun olmak, uzamak. uzun, uzanmış.

bkz. کوزونک که لاله ونسرین اوزا اوزاله یاتور

ختن چیچک لاری اوزرا مکر غزاله یاتور

bkz. شاخ وبرک اوزاغان سایى برکی سبزران بولادوم

bkz. دیکاج بو سوز تاپیب شخصی سخندان

اوزاتتی لار آنی غمکین و خندان

bkz. اندین اوزاتتی لار

bkz. اوزاتا چيقتيم

uzagu kün/ uzav kün: bir önceki gün, geçen gün, geçmiş gün.

uzak: uzak.

bkz. اوزاق اغرى

uzalış: yürüyüş. yola çıkma, hareket.

uzun: uzun. bkz. اوزون ايشاك (bir tür oyun.)

2.25.

-Ü-

übük: bazı kuşların başında olan ibibik. bkz. **اوبوك قوشى** (ibibik kuşu.)

üclib: çanta ve battaniye yapımında kullanılan kalın ip.

üç: üç.

üçegü: üçüncü.

üçek: destek, taht.

üçelesi / üçev / üçevle / üçevlen: üç, üçü birlikte.

bkz. **چىقىب شىزاده بىرلا شاه اىكاولا**

وزير كاردان بىرلا اوچاولا

bkz. **تواجى ميعاد بىله چاپىب اوچالاسى نىنك باشىن كىلتورسون**

üç kolıq: üç başlı demir ok.

üçünci/üçünc: üçüncü.

ügündüre: öküzleri dürtmek veya onlara vurmak için yapılan özel değnek.

üle-: ulamak. bağırp, çağırmaq. köpeklerin ve çakalların ürmesi.

üleş: pay. hisse.

üleş-: parçalara ayırmak, paylaşmak. bölüşmek.

üleşik: bağlantı noktasından kesilmiş olan.

ület: kırmızı. yüz boyası.

ülüstük: yarı ölü.

ülüş-: köpeklerin birbirlerine karşı havlaması.

ümkü/ümken: köprücük kemiği, boyun.

üncü: inci.orada, oraya, o anda.

ünde-: seslenmek, çağırmaq, sesini yükseltmek.

خلق نى طوغرى يول غه اندادى. bkz.

جهان كشته مسافرلارنى اوندار. bkz.

سورار بو توشونك احوالين سراسر

üdüci: sokak satıcısı. bkz. اكر اجل نينك اوندوچى سى كيئماسه.

ünzül: yalan.

ürgen: urgan, ip, halat.

üri: akrep. bkz. قوירוغى اورى.

ürk-: korkmak. ürkmek. atlamak.

ürkü: ani korku.

ürkek: korkak, tırsak, yabanî, ürkek, çekingen.

ürkev: ülker burcunun yedi yıldızı.

ürkünc: ani korku. yabanilik.

ürkür-/örküle-: uyuklamak.

بولوت ايلا رطوبت اول صفت فاش. bkz.

كه نركس اوركورار ساليب قوى باش

üsküf/ösküf: askeri kuaförlük türü.

üst: üst.

سبزه خطينك سوادى لعل خندان اوستيغه. bkz.

خضر كويا سايه سالميش آب حيوان اوستيغه

üstele-: üstelemek.

üsten: kanal, ırmak, nehir. bkz. اوستون (üst, üstte.)

üstideki: üzerindeki, üstündeki.

üşen-: duygu ve hareketlerden yoksun kalma hali.

üyek: karın ve boğazda yer alan deri.

üyle/öyle: böyle, böylece, bundan dolayı, böylelikle.

üylen-/öylen: evlenmek. zevcelenmek.

üylüş-: dondurmak. soğuk davranmak. uyuşmak, tembelleşmek.

üz-: kırmak. toplamak. yüzmek.

bkz. فسون رسته سين سربسر اوزكانين

طلسمات نينك فتحى كور كوزكانين

bkz. اكثر خام اوزادور لار اويدا پيشادور.

bkz. هر ييريدين ايليك بيله اوزوب بيسه بولادور.

bkz. ديدى تجريم يوق ايدى اى رفيق

سو اوزماكنى اوركانماى اولدوم غريق

üzce/özce: bana göre. kendime göre. kendisi.

üze: üstüne, üstünde. üzerine. bkz. اوزه

üzengü: üzengi. üzengi kemiği.

üzdigke/özdigke: kendi, kendisi.

üzdürme: sürü. balık sürüsü.

bkz. ياريمى دين كوپراك ياياب اوق كيليندى اندين سونكرا اوزدورمه ايدى

üzgi: taşınır merdiven, yerleşik merdiven.

üzlik: sokak, çim türü.

üzre: üzerine, üstüne, üstünde. üste, üstte.

üzük: yüzük. halka.

bkz. خاتم لعلينك اكر اغزيمغه بيتكاج تيشلاكوم

مهر ايتاردا موم ياپوشقان كى باسقاج اوزوك

üzüm: üzüm.

2.26.

-V-

vah / vaḥ: acı, ağrı, sızı, üzüntü, bildiren bir ünlem işareti.

varsakı: bir edebi tür.

viresi: kaçakçılık, ticaret, trafik, bir malı teslim etmek.

vişne: bir tür vişne.

vūh: ulama, inilti, köpek uluması, at kişnemesi.

2.27.

-Y-

ya: yay, kemer, iğrenme, tiksınme gibi durumlarda kullanılan edat.

yab: su gecen yer, kanal, oluk, ark.

yabaq: ince yün.

yaban / yābān: su olmayan yer çöl, sahra.

bkz. **يابانچى** (yabancı) bkz. **يابان طوراق اوتى** (bir tür bitki)

yabāne: ıvır zıvır, önemsiz şey, önemsizlik, gereksizlik.

bkz. **يابان اوتىك** (saçmalık demek)

yabu: beygir.

yad - yād / yat - yāt: yabancı.

bkz. **يتيشماى آندا يات ايل نينك اياغى**

نى يات ايل كيم اوزوب يات اوتنى داغى

bkz. **قنداغى يات اياغى اوزبك**

bkz. **اوزبك ديك يات خلق**

yada – yādā / yede: büyücü sözü, okuyup üfleme, efsun.

bkz. **يده جى لارغه بويورورمىز كيم يده قيلغاى لار**

bkz. **يده جى** (büyü yapan)

bkz. **يده جىلىق دعواسىنى قيلور ايدى-** (büyü sanatı, büyücülük);

bkz. **يده تاشى** : **يادا** ، **يده تاشى** olarak adlandırılan yağmur yağdırmak için kutsal sayılan taş. Farsça **حجر المطر**);

يادا تاشيغه قان تىكاج ياغىن يىغاندىن اى ساقى

ياغار يامغور ديك اشكىم چون بولور لعلىنك شراب آلود

yada-: zayıf ve güçsüz olmak, mecalsiz.

bkz. **عشقىم اوتى دا يادار مو ايركىن**

هجرم غميدا جیدار مو ایرکین

کوروب ضعیف مینی تهمت ایتما جورونککا کیم bkz.

یاد ایتی هر نی مینی یوقسا جورونککا یادامان

yağağ: sürekli, sürüp giden, kesiksiz, devamlı, gece ve gündüz koşturmaca.

yağ: yağ, iç yağ, sıvı yağ, teryağı. bkz. **یاغ اورکی** (bir tür sosis ya da sucuk)

yağ-: yağmak, yağmur yağmak.

yaфраğ: yaprak.

yağçamur: bir tür yemek.

yağdu: ışık, aydınlık, parlaklık, parıltı, ışık saçan.

bkz. قویاش کیم سالدی عالم ایچره یاغدو.

یتشدی پشه دینعناغه تیکرو

مهر عالمتاب ارا بولسا جمالینک کوز کوسی bkz.

کیجه هم کوندز کیبی قیلغان جهان نی یاغدوسی

bkz. **یاغدولوق** (parlaklık, parıltı)

yağı: düşman, hasım.

yağık-: şişman olmak, yağlı, düşmanca eylemlere girişme.

bkz. مغولار تحقیق یاغیماقچی بولدیلار... بولارنینک هم اوشبو اخشام یاغیغوری جزم ایماس

ایدی

yağılбай kuşu: bir tür kuş.

yağın: yağmur.

bkz. آنداق که یاغین یاغار بهاران

میدانغه سو اوردی تیر باران

bkz. یغین کوب بیحد بولدی بیر طلسمی بیلور ایدیم ملا علیجان غه اورکاتیم تورت پرچه کاغدا

بېتىب تورت طرفقه آستى اوشول زمان يامغور توروب هوا اچيلماق بنياد قيلدى

yağır: omuz, bazı hayvanların omuzlarında oluşan yara, cerahat veya kabarcık.

yağış: yağmur, yağış, yağma eylemi.

yağız: siyah, kara, esmer. bkz. قرا ياغيز (kara yağız, siyah at)

yağlağı: bir tür yakıcı merhem.

yağlamış: yağlamak, yağ sürmek.

yağlık: mendil, fular, yumuşak, hoş, tatlılık, yumuşaklık.

bkz. عليشير بيك قولاغ اغريغيدا ياغليق باغلابان اوچون خاتونلار كوك ياغليق نى قتيق باغلابان

نى تار عليشيري ات قويديلار

yağmur: yağmur.

yağrık: üzerinde marangozların odun kestiği, kasapların ise et kestiği kütük.

yağrın: omuz.

bkz. قاسيم بين نينك ياغرينيغه اوق تيگدى

yağtu / yaqtu: ışıltı, parıltı, parlaklık.

bkz. مهر يافتوسيدا نزه بولماغان ديك آشكار

يوز تومن مينك مهر پنهان دور يوزونك يافتوسيدا

yağşı: iyi, güzel, hoş.

yağşıla-: onaylamak, uygun bulmak, onaylamak, tasdik etmek.

yağ: yol, patika, yan, taraf, duvar, bölme, kale, sur.

bkz. بو ولايت وائل بيله ياقيمز بار دور

bkz. اول ياق قه ييباردى

bkz. اونگ ياقدا

bkz. بو كوندين بو ياقغه سيزكا وسيزنينك يورتينكز غه يمانليق قيلمالينك

bkz. قارينداشليق ياغيندين

بیر شاتوغه بابا یساول چیقیب بالتو بیله قورغان نینک یاقی نی ییقماق قه وبوزماق قه bkz.

مشغول ایدی

bkz. آنینک ایلانا یاقی

yaq-: yakmak, tutuşturmak, sıvamak, bulamak, kına yakmak, iz bırakmak, uygulandırmak, sulamak, beğenilmek, hoşla gitmek, şüphe etmek, yanlış bir şey iddia etmek, yüklemek, isnad etmek.

اول یان کل وسنبل اولسا موجود bkz.

سین اوت یاقغونک عیان قیلیب دور

bkz. یاقماسا دهقان چمنین تون کون

نخل ترین انکلا قوروغان اوتون

bkz. نی سوز کیم سین دیک جانیمغه یاقتی

حدیثینک جان پڑمانیمغه یاقتی

bkz. همول توپه آلییدین آنداق آقار

که عاشق یاش و اشکی دیک کیم یاقار

bkz. توبه دین سوز نواییا دیما کیم

هیچ یقما ی دور اول فسانه منکا

bkz. تا یار نی ایستار وکونکلی کا کیم یاقار

تشویش بهجت دورور آخر سنکا منکا

bkz. بو سوز جنکز خان غه یاقمادی

bkz. ظاهرا آنکا یر وسویی خوش یاقمادی

bkz. کونکولکا یاقغو دیک سوز کیلتورمادی

bkz. سیندین بییبیان بو شدت آخر

کیمغه یاقاییین بو تهمت آخر

bkz. مسجد و میخانه کا یاقمایاییین

دَيْر بِيْلَه كَعْبَه سَارِي باقمايابين

ای نوایی وصل امیدى یاقماغیل تهمت منکا bkz.

کیم مین اول مهوش نی کورمک بیر بیله مسرور مین

yağa / yāğa: sahil, kıyı, kenar, yan, taraf, yaka, bir elbise yakası, uzak, ırak, ücra.

یاقا یردا اولغایغان اوچون bkz.

yağala-: yakalamak, yakasından tutmak.

اول سلطان نی یقلیب bkz.

yağar-: üstelemeki ısrar etmek, sıkıştırmak, çabuklaştırmak, ısrarla dilemek, istirham etmek.

yağın: yakın.

yağınlaş-:

yağtur-: onamak, tasdik etmek.

اول ایل نینک سوزین یاقفورمادی bkz.

yala-: yalamak, dokunmak.

yalağ: yem teknesi, yalak, köpeklere yemek verilen yer.

yalan: çıplak, yalın, dikilmemiş kumaş.

ایکی یوزکا هم تیکیلای تون بیریب bkz.

یالانگ تون آلارجا یانا اون بیریب

yalan- / yalañaçla- : soymak, çıplak hale getirmek.

حکم قیلدی که آچینکیز رسنین bkz.

یالانگاچ لاپ عزاب ایتارکا تنین

آت یالانگاچ لاپ اوزدوروب اوتتی لار bkz.

یالانگاچ لاشتورمق ، یالانگاچ لاشتورمق (çıplak koymak) bkz.

یالانگلانمق (çıplak olmak) bkz.

yalanla-: ışık saçmak, ışımak, parlamak, parıldamak.

yalanun: hızlı bir şekilde sevk etmek.

yalanğac / yalañac / yalañğac: çıplak, giyinik, giyinmiş.

bkz. قیش کوندا یلانگغاج ویلانگ ایاق یورور ایردی.

yalanğaçğucu: soyucu, soygucu.

bkz. ولی یکه یاریم نی توشور کوچی یالانگچ لا غوچی تمام بو شوم مغول لار ایدی.

yalanğırat: büyük bir sıçan.

yalansa-: keşfetmeye çalışmak.

yalav / yalavuz: külahın etrafına katlanmış kırmızı ipek parçası, bir mızrağın uçunda takılı olan flama, bayrak, bir kask, alev.

bkz. دولغادا چینى یلاو دلپذیر.

یانا جوشن اوستی کا چینى حریر

bkz. اوت یالین دیک سین قاچان چاپساک سمندر برق رو.

بیر علم اوتغه باشینک اوستیدا کلکون یالاو

yalay-: esnemek.

yalbar-: yalvarmak, yakarmak, üstelemek, ısrar etmek.

yalçı-: katılmak.

yalçu: alçı.

yalda-: yelesini ele almak, yelesinden tutmak.

bkz. آتارینی کیمه نینک یانیدا یالداب اوتتی لار.

bkz. دریادین آت یالدب اوتار.

bkz. یالداب یوری بیردیم.

yaldıra-: parlamak, parıldamak, ışıldamak. bkz. ایلتیرامق.

yaldırağ / yaltırağ: parıltılı, parlak, süheyl yıldızı.

bkz. یالتوراق یولدوزی توغاندین سونک.

yaldırayış: parıltı, parlaklık, ışıltı.

yalduz: yıldızlı, altın sarısı. bkz. **يالدوز قورت، يالدوز اوق** (ateşböceği)

yalduzla-: altın kaplamak, yıldızlamak, süslemek, gerçeği gizlemek.

yalğan: yalan.

bkz. **بیر نیمه چین ویلغان سوزلار ایتیب**

bkz. **چین ویلغانیم بیلما دی**

yalgın: serap.

yalğuz / yalğuzun: yalnız, tek, biricik, yegane.

yalı: yele veya kuyruk kılı, kıl, tüy, bir nehrin kenarı, rıhtım.

yalıq / yalıqcaq: yalın, çıplak, sade, özentsiz.

yalın: alev, ışık, bir çadırın eteğine dikilen saçak veya püskül, soluğu kesilmiş, soluyan.

bkz. **باری آغزدا تیلبه ایت دیک یالین**

عدددا ولی ایت توکیدین قالین

yalın-: yalvarmak, yakarmak, bir köpeğin havlaması, üstelemek, dayatmak, dalkavukluk etmek.

bkz. **سنکا نیچه یالینیب یالباراین**

نی کیم کیلسا باشیمغه خوش کوراین

yalınkat: yalnız, tek, ayrı, ayrılmış.

yalınla-: ateş almak, yanmak, tutuşmak.

yalqa-: yardım etmek, yardımcı olmak, kayırmak, bağlamak, tutturmak.

yalqı-: ızdıraplı olmak, üzüntülü olmak, kaygı duymak, dayak yemek, yaralı, dilsiz, ötümsüzleşmiş.

bkz. **بولار ایلکا مینینک عشقیم ایشی دین**

قولاغیم یالقیبان ایل قارغاشی دین

bkz. **یالقیتیمق** (sağır etmek, yormak, tedirgin etmek)

bkz. **بی محل کلبانک ایله یالقیتما بلبل ایل نی کیم**

دھر باغی کل لاری خوشتور ولی چاغی بیله

yalman: katı, zorlu, sert.

yalpaq: geniş, bol, yassı.

yaltaq: ikiyüzlü, riyakâr, dalkavuk.

yaltaqat-: okşamak, dalkavukluk etmek, hayranlık beslemek.

yaltaqlıq: dalkavukluk, aşırı hayranlık.

yam: posta atı, testi.

bkz. **يام آتلاری بیله یامخانه بوزوق دور** bkz. **يامچی** (ulak, postacı)

yamaç: bir dağın kenarı, yamacı.

yamağ / yamaq: pamuk, yama, parça, yeniçerilerin kadrosu, hizmetçiler, yardımcı, çirak, kalfa. bkz. **ياماغلیغ** (pamuk, pamuklu.)

yamaq: faydasız işlerle uğraşmak, değersizlik, önemsizlik, yadsımak, reddetmek, görevinden almak.

yaman: kötü, fena, zayıf, güçsüz, Moğolca keçi.

yamanla-: kötü yürekli olmak, arkadan söyleyen, çekiştirici, kara çalıcı, iftiracı.

bkz. **ایسان بوغا خاندین یمانلاب**

bkz. **اتاسیدین یمانلاب سلطان ابراهیم قاشیغه کیلدی**

bkz. **هیچ وقتدا یمانلاشغانمز یوق**

yamğur: yağmur.

yan: yol, böğür, kaburga, yan, cihet.

yañ / yañı: yeni, taze.

bkz. **اینما اوچمیش ایردی آوازه**

آنی یانگ باشدیر ایلادینک تازه

bkz. **ایمدی بوتکان سرو دیک هر ساری قدی جلوه کر**

یانگی توغان مهر یانگلیغ حسنی روز افزون بیکییت

yan-: yanmak, yakmak, çevirmek, tersyüz etmek, tekrar gelmek, geri gelmek.

یاننیشان عاقبت بو صورت دین bkz.

ماتمین طودیلاز ضرورت دین

چناری تیتز اتیب ایلکینی هر یان bkz.

که ای کیرکان کیشی تنگری اوچون یان

bkz. یاندورمق (dönmek);

نوایی اورتابان اوزلوك قدم بو یولغہ قوی یعنی

که هر همراه کیم بولغای تجرد مانعی یاندور

yaŋ- / yaŋat-: karıştırmak. bkz. یانگلمق (şaşırmak, zihni karışmak, aldanmak, yanılmak);

bkz. وصلینی توقع ایتدکیم یار.

بالله بو دکل یانگیلمه زنهار

yānā / yāne / yana / yene: başka, diğer, öteki, de, da, dahi, bundan dolayı, yine, dışında, sıcak, yakıcı, hoş, uygun.

bkz. خراش ایتماسانک یوز یانالار کبی.

اوغول ماتمیده آنالار کبی

bkz. یانایی (bunlardan başka)

yaŋa: yan, taraf, çığır, yol, patika. bkz. یانگاچین (her iki taraf) bkz. یانگاراق (yan, taraf)

yana-: bilemek, keskinleştirmek. bkz. یاناغان (bilemek)

yaŋağ / yaŋağ: yanak, ceviz.

bkz. بیغاج اوزرا کر بولسا یوز مینک یانگاغ.

نی کور مار بیرکا اوغراشا نی زاغ

bkz. اول ینگاق نینک مغزی غه خیلی اوخشار اوشبو پنیری بولور.

yanaş-: yanaşmak, yaklaşmak.

yanaşa: yakın.

bkz. نېيره سى مو ايردى ويا ياشا قرينداسمو ايردى

yanbaş: çok yakınında, yakın, komşu.

yancaq: bir tür at zırhı.

yançuq: kese, bir giysiye ya da çantaya dikilen kese, cep.

yanç-: yumuşatmak, gevşetmek, sıkıp ezmek, gevşemek.

bkz. بېكرمى اوتوز پشواره سو باشيغه كىلتوروب يانچيب سوغه سالورلار

yançğay: bir şeyi yumuşatmak veya gevşetmek için kullanılan alet.

yandaş: arkadaş, dost, samimi arkadaş.

yandaş- / yandašta-: omuza karşı omuz veya bögüre karşı bögür olmak, yaklaşmak, yanında durmak.

bkz. ولى تاپماس ايدى بو ايشكا چاره

كه يانتاشتاى بلوره سنك خاره

bkz. بېر شاتونينك كينگ ليكى انچه كيم اوچ كيشى ايكي كيشى يانداشه چيقا الغاى

bkz. بانداشه اولتورغان خلق

yanğı: yan, taraf, eğik olarak, yandan.

yanğu: yankı, yangın.

yanğula-: çınılamak, gürllemek, yankılamak, yankı yapmak.

yañıltmac: yanıltıcı konuşma, bilmece, yanıltıcı, düzmece, yalancı.

yañış: yanlış, hata, kabahat, yanlış, karışıklık.

yanğazuq: bir kapı menteşesi.

yañla / yañlıg: gibi, benzer, -e benzer.

bkz. بېل رسته سى جان زار يانگليغ

جان پرده سى ايچره تار يانگليغ

yañıla-: yenilemek.

شاخ طربم بو دم قیلب کل bkz.

باشیم اوزا یانگلاب آچیلب کل

yaşıla-: birisini taklit etmek, öykünmek.

yaşsa-: gevezelik etmek, boşboğazlık, lafebese.

yantaq: diken, deve dikeni.

yap: kuvvetlendirme edatı. bkz. یاپ باشیل bkz. یاپ یاپ bkz. یوک یاپ

yap-: örtmek, kaplamak, korumak, kapsamak, yapmak, etmek, eylemek.

اوستینه یورغاب یاپیب یاتغوردی bkz.

yapa: buğday ayıklamak için kullanılan bir tür kürek.

yapala-: kürekle kaldırmak.

yapalak: yuvarlak, değirmi, bodur, koni şeklinde, baykuş.

اولوغ لیغی یاپالاق چه بولغای bkz.

yapı: bir dağın kenarı, eteği.

yapıncı: Doğuistân olarak bilinen bölgede kullanılan bir tür giysi, yağmurluk, kışlık elbise.

yapış- / yapuş-: yapışmak. bkz. یاپوشوب bkz. تینگریغه یاپوشوب bkz. یاپیشلمک ، یاپوشتولمک (yapışmak)

yapraq / yapurğaq: yaprak.

yapu: bina, yapı. bkz. یاپیجی ، یاپوجی (yapı ustası)

yapug / yapuq: gizli yer, peçe, örtü vb. şeylerin ardına gizlenmek.

هنوز یوز یاپوغی بار ایدی bkz.

اوشبو جنس طوطی نینک قفسی یاپوق ایکاندور bkz.

yapurğan: taçyaprağı, bir tür çiçek.

آه اوتی اوچقونلری کیم چرخ اوروب bkz.

لاله یاپورغانینی ییل ساوروب

yapuşğan: yapıştırıcı, zamk, tutkal.

yar: yar, kenar, kıyı, sahil, uçurum.

bkz. سو يقاسينه كىلدوم بىلند يار ايكن هيچ يول تاپمادىم

yar-: yarmak. bkz. ياردورمق (yarmak)

yara / yārā / yāre: yara, incinme. bkz. ياره طاشى

yara- / yaran-: yaranmak, beğenilmek, hoşla gitmek, uzlaşmak, anlaşmak, uygun, faydalı, yararlı.

bkz. بو دم كر اجازت بيوروسين ياراي

كىلاي ايلاكيم هر ايشينكا ياراي

bkz. ياراشمق (barışmak, anlaşmak, uzlaşmak, anlaşmak, onamak.)

yarağ / yarağ: erzak, yiyecek, takım, ev eşyası, makine, uygun, yerinde, yakışır, hazır.

bkz. آلتى آليق ياراق بيله

bkz. بو انديشه دين حاصل اولغاچ فراغ

سپه زينتين ايلار ايردى يراغ

yarağla-: hazırlamak, hazırlanmak.

yarağlıg: uygun, yerinde, yakışır, iyi, güzel, mobilya eşyası, cihaz, alet.

bkz. مونچه قالين يراقلىق نو كر بيله

bkz. ياراقسىز (hazırlıksız, uygun olmayan)

yarasa / yarasıq: yarasa.

yaraş / yaraşmış / yaraşık: barış, dostluk, düzeltme, onarma, uzlaşma, uygunluk, uyum.

bkz. ايلينك كا ديكيل كيم بو كيلكان رسول

ياراشدين ديدى سوزنى قيلديم قبول

yaraşa: uygun, layık, yerinde, yakışır.

bkz. بارچاتينك اغاسى وارشدى اول عزيز فرزند دور اول نعلينى كوروب آنكا ياراشا يراق
قيليب

yarat-: uzaklaştırmak, ayırmak, vazgeçirmek.

ولایت وپرکنه سیدین پراتقای بیز. bkz.

yaratıl-: asılı durmak, asık, ara verilmiş, durdurulmuş.

yardım: yardım.

yarğağ: bir tür deri, Moğollar arasında deri giysiler.

جسم ضعیفیدین تیری قالمیش سونگاگ اوزرا یانا. bkz.

هجر اوق پزان اوتار چون یتسا بو یارغا غیمه

سنبلو نکهه بیر خطایی بنده در مشک ختن. bkz.

کر دلیل ایستار ایسانگ بار در لباس یارغاغی

yarğı: testere, bıçkı.

yarğu: yasa, yargı, kanun, adalet, savunma, yönetim, idare, dava, çekişme, tanımama, itiraz, karşı çıkma.

حلقه درس ایچره غوغادین دماغیم قاپتی ضعف. bkz.

می توتوب ساقی مینی قوتقارد می بو یارغودین

بو کیلماکدین ایردی غرض بو منکا. bkz.

که بولغای جنابینکدا یارغو منکا

یارغو آلدورماق وتوتورمان نی چغاتای غه. bkz.

عاشق از قاضی نترسد می بیار. bkz.

بلکه از یرغوی سلطان نیز هم

bkz. یارغوجی (karar veren, yargılayan)

yarğucağ: el değirmeni.

خصم ایتار فکرین هم ایتکیل فرض ایتای نانینک اوچون. bkz.

قیلدی چرخ انجمنی دانه آی وکون نی یارغوجاق

yarı: yarı, yarım, deri.

yarılğaş: armağan, bağış, hediye.

بیارکان یارلغاشکوز تقی شولای. bkz.

yarım: arı, yarım. bkz. **ياريمچوق** (yarımcık)

bkz. **يكه ياريم** (bir, yarım);

ينه بعضى يکه ياريمدين بيش يوزچه کيشى کيديلار

yarımça: yakmak çin odun ya da tomruk.

yarın: yarın. bkz. **يارينداسى** (ertesi gün) bkz. **يارينغى** (yarınki, yarınki gün,ertesi gün)

yarış: yürüyüşü hızlanmış at, yarış.

yarқанат: yarasa.

yarlı: yoksul, fakir, zavallı.

bkz. **اسلام اوچون آواره يارلى بولديم**

yarlıg / yarlık: hükümdar (kral) buyruğu, ferman, mektup, yazılı belge, yardımcı, yaver.

bkz. **شيبانى خان نينك يارلىق ييتى كيم بيز ييتوك**

bkz. **اول كيشى يارلىقىغە عمل قىليب**

bkz. **اتاسى نينك يارلىغين توتوب**

yarlığa: bağışlama, af, merhamet, acıma, şefkat.

yarlığa-: bağışlamak, affetmek, acımak.

bkz. **تيشلارين يارلىقغاي ايرديكز**

yarlıgan: bir nehirin kenarında oluşan çatlak veya yarık.

yarma: toz haline getirilmiş (yarılmış) buğday, yarma şeftali.

yarmağ / yarmağ: kırmızı veya beyaz altın, para, akçe.

bkz. **جان نى ي يارماق غە ساتدى خواجه حسن**

كيم بو سودايى تاجر ايتكاي وبس

bkz. **بو بند نى ياساماغ اوچون خواجه كلان دين يارماق ييبايرىلدى**

yarman-: tırmanmak, asılı durmak.

آلتى يىتى قاتلا توشار يامانا bkz.

توشتى اوشول تام باشيغە يارمانا

yarpi: yarı, yarım.

yarpu: oğlan, erkek çocuk.

yarpuz: naneye benzer bitki. Farsça پودنه

yaru- / **yaruş-:** parlamak, pırıltılı olmak.

كيم اوتلاری دین جهان یاروشتی bkz.

خرمنلاری کا بو شعله توشتی

كونكلار كل يانكليغ آچيلىب كوزلار چراغ ديك يارودى bkz.

bkz. ياروتمق (parlamak, parlatmak)

yaruğ / **yaruğ:** parıltı, parlak, çatlak, yarık. bkz. ياروغلىق (parlaklık);

ای كوزوم ياروغلىق ايستارسين هم آينيك كويى نينك

ييل بيله اوچقان غبارى توتيا بولسون سنكا

yaruma: bir şeyi altı.

yas: yas, matem, ağlama, gözyaşı, ağlayıp sızlama, inilti.

yas-: bir yayı gevşetmek.

yasa / **yasak:** ceza, yasak, kanun, yönetmelik, yasak, karar, emir, düzeltme, onarma, armağan, başış.

نامناسب سوز ايتقان اوچون يساق قه يىتى bkz.

ياساغيغە خاضر بولوب يوللوق توراليك سوزيدين چيقماغايلاز bkz.

bkz. ياساقلئغ (asker, er, nefer, yönetmelik, bir ceza) bkz. ياساقى (asker, er, nefer)

yasa-: yapmak, eylemek, düzenlemek, meydana getirmek.

نركس آلور اولسا باده دین كام bkz.

نارنج تيرى سيدين ياسار جام

بیر الوغ صفه تاش بيله ياساليندى bkz.

yasal: saf, sıra, dizi, kalabalık, topluluk, bölük.

bkz. يوروش رسمى دا بولماس ايردى اوسال

كوچاردا باروردا بار ايردى يسال

yasamış: düzeltme, onarma, düzenleme, süsleme, bezeme.

yasaj: geniş, bol.

bkz. كورونور يوزى كوزكو ايچره بوزوق

اوزون يوقسا ياسانگ كيچيك يا اولوق

yasancağ: inatçı adam, kendini beğenmiş kişi.

yasav: sıra, dizi, düzen.

bkz. يساو ياساب تورا كوتاركان يياقلارنى آلدیميز غه سالیب

bkz. يساو ایلى آنلاره التفات قیلمادی

yasavul: odacı, kapıcı, kâhya.

yası: geniş, bol, yatma zamanı.

yaska: düz, bir şeyin düz tarafı. bkz. یاسقامق (düzleştirmek)

yasmuğ: mercimek.

yasta-: dayamak, desteklemek. bkz. یاستانمق (dayanmak, güvenmek)

bkz. کیجه وكوندوز ایشیک ته ی استانیب ایدی

yastanacağ: dayanak, destek.

yastuğ: yastık.

yasun: kemik.

yaş: çocuk, evlat, ömür, yaş, gözyaşı, yaşam, nemli, yaş, ıslak, taze, serin, (zaman) yeni, yakın.

bkz. كوز یاشینك در یتیمین محرم عشق ایلامان

کیم نیجه کیم پاک کوهر در ولیکین یاش ابرور

bkz. ایلاب آنی عمر سرعت آیین

بیر باشی یوغدین اسیر و غمکین

bkz. یکی یاش اوغلی قالدی

bkz. یاشلیغ (çocukluk, küçük, genç);

قیان برلان یاشلیغ ایردی

yaşa-: yaşamak, ömrünü uzatmak.

yaşamnul: yeşilimsi renk.

yaşar: yaş... , yaşında.

bkz. بیر یشار اوغلان نینگ مونداغ سوزلاکانینی هیچ زمانده هیچ کیشی ایشتان و کورکانی یوق

تورور

bkz. اوچ تور تورت یاشار

yaşar-: yaşarmak, gözyaşlarıyla ıslamak, gözyaşı dökmek, nemlenmek.

yaşık: zayıf, yağsız, güçsüz, güneş.

yaşıl: yeşil. bkz. یاشیل باش (bir tür ördek)

yaşın: şimşek, parıltı.

yaşmak: yaşmak, kadınların kullandığı peçe.

yaşul- / yaşun-: gizlenmek, saklanmak.

bkz. بیر سیخدا بیر پاره هزار هیاشولغان ایکاندور

yaşur-: saklamak, gizlemek, gizlenmek, saklanmak.

bkz. بو واقعه نی ایلدین یاشوروب

bkz. اولار میندین یاشوروب

bkz. یاشور غوسی

yaşuruqluq: gizli yer.

bkz. مونداق خبر نیچوک یاشوروقلوق بولور

yaşurun: gizli, saklı, saklanılan yer.

نى بلا بى رحم دور اول انكه كونكلوم نينك انكا. bkz.

ياشورون آهى اثر قيلماس آينيك فريادى هم

هر نيچه كيم زار عشقينك ياشورور مين ايل ارا. bkz.

بير محل سيز آهله بارين عيان ايلار كونكل

yat-: yatmak, yatağa girmek, uyumak.

yatağ: yatak, uyunan yer, nöbet, gece nöbeti.

yatağan: büyük bıçak (pala), çok uyku.

yatğur-: yatırmak, uyutmak, uzatarak uyutmak.

yatıg: eğik, yatık, eğilimli.

yatış: geceleri hükümdarın veya kralın yattığı yeri korumakla görevli memur (bekçi, muhafız).

يانا اول كيم تواجى بيكلارى كا حكم بولسا كيم ياتيش ايلين تعيين مضبوط قليب ياتيش
تواجى

سى هر كون آلار نينك كيلكانين كيلما كانين يخشى تيركاسا

yatğun: uyumlu, ahenkli, maden bardak, maşrapa.

yatla-: uzaklaştırmak, vazgeçirmek, yabancı saymak.

yatlıg / yatlık: uykusunu paylaşan, kız, kız çocuk, yabancılik.

اكر چه بار ايديم بانوغه ياتليق. bkz.

اولار اوياتليق مين اوياتليق

yatsı: uyuma eylemi, uyunacak vakit.

yatuğan: Farsça سمتور denilen bir tür müzik aleti, bu aleti çalan kişi ياتوغانجى dır.

yatuğ: geniş şişe, bir müzik aleti ile söylenen türkülerde final bölümünde söylenen ahankli kısım.

راست قيل آهنگ نوا وحجاز. bkz.

توز ياتوغى بيرلا شيدورغونى ساز

yav: düşman, yargıç veya hakem kararı, hüküm, yargı, örnek, misal.

bkz. مغول خان اوغلانلاری بیرلان یاو بولدی

yav-: toz haline getirmek, parçalamak, parçalar haline getirme.

yava: yağda pişirilmiş ekmek.

yavan: köylü, yavan, zengin, bereketli.

yavaş: yumuşak, yavaş, sabırlı, sakin.

yavaş-: sakin olmak, nazik olmak, sabırlı, ılımlı, sakin.

yavaşa: asi atların kulaklarına vurulan alet.

yavçı: düğüne veya şenliklere davet eden.

yavçım: konuk, misafir.

bkz. کیم کر مین کور که بو حالی بیله

یاوچین آغیرلار کیشی مالی بیله

yavla-: düşmanı bastırmak, düşmanı yenmek, savaşmak.

bkz. بیر نیجه یلار یاونی یاولاب

yavlağ: düşman dolu yer, şaşılacak, olağanüstü, son derece.

yavrı / yavruğ: küçük hayvanlar.

yavşan: acı ve kokulu bir bitki, pelin, bu bitkiden çıkarılan içki.

yavu- / yavuş-: yaklaşmak, yakın olmak.

bkz. تا که آنکا یاؤسا بیر بی ادب

تاشیله اوق دین آنکا یتکای تعب

bkz. چو یوق دور بیر نظر قیلماقغه تابى

چیقار غه یاؤشور جان خرابى

bkz. مین اولدم بیر تینکیز کیم گوهری یوق

ویا اول اوت کیم آنینک اخکری یوق

تینکیز یوق کیم غدیر وحشت انکیز

قاپو اول اوت که یاوشقان بولور تین

bkz. ياورمايىن شمع ايله كاشانهء

كويماى آنيىك عشقىدا پروانهء

bkz. چو يار كونكلىدا بولسام بلا منكا ياؤماس

بو وجه دين كه تيموردين بولوب دورور وطنيم

bkz. تون قوياشغه ياوى آلماسديك دورور كيم مى سارى

تيره ليك شخصى عزيمت بير ايكى كام ايلاماس

bkz. ياتتمق (yaklaşmak)

bkz. عكسینی كونكل كوزكو سيدا كوردم واولدم

كيم غيرين آنيىك اويىكا نيچون ياتوبدور

yavuş / yavuş: yakın.

bkz. ياناردا بير تا كون نى قيلمائين كيچ

ياون بارماقغا تاپماى مصلحت هيچ

yavuşlaş-: yaklaşmak, yakınlaşmak.

bkz. بخارا و قراگول كا چه كيم اوتوز قيرق يغاچ يول ياؤقلاشور

yavun: yitik, kayıp.

yavun-: kaybolmak, yitmek.

yavuş-: değiştirmek, çevirmek, yolunu değiştirmek, saptırmak.

yavuşkarı: yakın, yakınına, yakında, yakınında.

yavuz: kötü, fena, zararlı, kavgacı, zayıf, güçsüz.

yay: yay, kemer, yaz, yaz mevsimi, ısı, sıcaklık.

bkz. آفتاب يايله

yay-: genişletmek, serbest bırakmak, tereyağı yapmak için sütü dövmek (yaymak), yaymak, sermek.

bkz. سوغه كيردوك ياريمى دين كوبرك ياياب اوق كيليندى

yayağ / yayan: yaya.

yayaqla-: yürüyerek gitmek.

yayaň: geniş.

yayçı: okçu, büyücü, gözbağcı, Çarçu ile Buhara arasında bir şehir adı.

yaydaq: koşum takımı olmayan, zırhsız at.

bkz. **يالغوز يايلاق آت بيله**

yayık: geniş, tereyağı yapılan kab, yayık.

yaykal-: yürümek, salınarak yürüme.

yaykan-: yıkanmak.

yaykara: korkutma, tehdit, gözdağı, güçsüz, âciz.

yaykın: serap, serap görmek.

yayla-: yayla yapmak, kamp yapmak, konaklamak.

bkz. **يايق كون طوغيش طرفینی يايلاغیل**

yaylak: yaylak, yayla.

yaylamış: yaz aylarında kamp yapmak, yayla yapmak.

yayma: eyer kayışı.

yaynı: hafif, yeğni, ağırlığı olmayan.

yaz: yaz.

yaz-: yazmak, olmasına az kalmak, yanılmak, açmak, yaymak, sermek, başlangıç.

bkz. **تيكه قیلا يازديلار**

yazğur-: kusurlu hale getirmek, suçlamak, ceza vermek, cezalandırmak.

bkz. **اول پری کوزدین چو مخفی دور همیشه وه نیجه**

ایستاب آنی تاپماسا مجنون کونکلنی یازغورای

yazı: ova, yeşillikten yoksun alan, bozkır.

bkz. **یازیغه شیبانی خان قاشغه باردیلار**

yazıqlıq: yazı, yazılı belge.

yazım: talih, kismet, alınyazısı, yazgı.

yazu: yazı, Moğol dilinde büyük, geniş.

yazuq: yanlış, hata, eksiklik, suç.

yedek: yedek, yedek at.

yek - yeg / yekleş - yegleş: kötü, zararlı, zayıf, güçsüz.

yeken: kadının kardeşi.

yemden: darı unundan yapılmış bir tür lapa, yemek.

bkz. **بیر ایاق یمدان اشی تابیب ایچتیم**

yemed / yemdek: kasık kemiği saçı, karıncalı saçı.

yerit-: ulaştırmak, uygulama yapmak, uygulamak. bkz. **ایریتمک**

bkz. **حکمونکی یریت هم آس هم کس**

yesge / yeske: zayıf ve kızgın at.

yetig / yetik: sonradan görme, zamanı geldiğinde, iyi bir son.

bkz. **بورون ولایتلار یاغی ایدی خیلی بیتیک قیلیق یوق ایدی**

yetül: yer, yeryüzü, yutluk, malikâne.

bkz. **بعضی سیغه کینت ویتول دیک بیریلدی**

bkz. **قتلق خواجه نینک یتولی لمغان کینتیغه توشتوک**

yezne / yizne: kocasının kız kardeşi veya kızı.

bkz. **اوزون حسن نینک یزنه سی ایدی**

yıg: hazır, hazırlanmış, düzenlenmiş.

bkz. **اوز قتلنی ایلامیش ایدی ییغ**

پنهان قیلیب ایردی زهرلیق تیغ

yıg-: yığmak, toplamak, birleştirmek, bir araya toplamak, ağlamak, yasını tutmak, engel olmak, önlemek.

bkz. **ییغیب ارمن ایلین فرخنده حاکم**

قیلیب فرهاد اوچون ردّ مظالم

ایسان دولت بیکیم نینک قاشیدا بیغیلیب bkz.

yığac: ağaç, bir tür ölçüm, mesafe ölçümü.

کاهی که بیغاج آلیب اورب رست bkz.

کولکو قیلیبان رمیده نی سست

تا کوروندی آلائی قرالری هم bkz.

قالمادی بیر بیغاج ارالری هم

طنابی که مساح قیلدی قولاج bkz.

قیلیب اون ایکی مینگ قاری بیر بیغاج

yığak: işlenmemiş (ham) yün.

یغاکدین بولماغان و پخته دین بولغان قوماشنی عمرلارین دا کورماس لار ایردی bkz.

yığı: ağlama, ağlayış, bir araya getirme, toplama, engel, aksaklık, pürüz.

یعقوب کبی کوب بیغی دین قالمادی سین سیز bkz.

نور بصریم خواه اینان خواه اینانما

yığın: yığın, topluluk, bölük, kalabalık.

yıgla: ağlamak. bkz. بیغلانیمق (ağlamak)

yıglağur: ağlama, ağlayan, ağlayıcı.

yıgnaq: bir araya toplama, toplanma, topluluk.

بیغناق قیلیب اطراف وجوانب دین اوغلانلارینی و بیکلارینی تیلاتیب bkz.

yıgnat: fil.

yıq-: yıkmak, yere atmak, kırıp geçirmek.

bkz. بیقیتیمق (düşürmek);

تامغه و بیغاج قه اوشبو تیشلارنی قویوب زورب بیقیتور

bkz. بیقلمق (baş aşağı, tersine düşmek.);

تانكلاسى خبر كىلدىكىم نويان گوكلتاش مستليغدا جردين ييقيليب اولوب تور

yıķılğur: düşen kişi, harap olmuş kişi.

yıķılmağur: harap olmamış, sağlam.

yıķtı: bozgun, yenilgi.

bkz. ياونينك قولاب ياساوينى بوزوب غولينى ييقتى كا ييتكوردى.

yıķu: devrilmiş, altüst olmuş, şaşırılmış, perişan.

yıl-: korkmak, kaygılanmak, sakınmak.

yıla-: ipe oku yerleştirmek.

yılan: yılan.

bkz. شيل (yılan otu, zehirli çim) Arapça ييلان اوتى.

bkz. ييلان بالعى (yılanbalığı)

bkz. بيلكوش (yılan akbabası, bu bitkiye قوت قولاغى da denir.) Farsça ييلان ياستوغى ,
Arapça خبر الغورور

yılanğ: hafif, ince, zayıf, hızlı, çabuk, çevik.

bkz. ييکيت يلانگى ويياق يلانگى

bkz. يوکلوك كله وتيوه ويياق يلانگ

bkz. بولاك يلانگ ييغيب

yılana ağu viren: bir tür sürüngen.

yılanğac: güzel kokulu yassı şeker ya da ilaç.

yılar yılar : yavaş yavaş, birer birer.

bkz. بو سوزلارنى ييلار ييلار آنكا خاطر نشان قىلا.... دىكىل

yılcılık: bir yıllık, senelik.

bkz. هر بير كون مينك ييلجى ليق بارميش بولغاى

yıldız: kök. bkz. ايلديز

yılğın / yılğun: ılğın ağacı.

اوى نىنك كىيىنىدا يلقون ايچىندا ايلتوب قويدى. bkz.

بىر اولوغ يلغىن نى اوركولدوم. bkz.

yılqaran: bir tür yemek.

اوشول یردا توشوب ییلقران آشین تارتورولدى. bkz.

yılqı: bir yıl süren, yıllık.

yılpuh: yelpaze.

yıput-: değiştirmek, çevirmek.

فراقىنك بىمى دىن غم شامى يوق بىر بىردا آرامىم. bkz.

كىجه بىر كوب بىپوتكاي كىم كه بار قصى دا بىر دشمن

yır-: yarmak, ayırmak, çatlatmak.

yırağra-: uzak olmak.

yırağ: uzak, irak.

كدایى كه قید اولغای آندىن بىراق. bkz.

مقید جهانداردىن بخشى راق

yırav: şakıcı, ozan, saz şairi.

yırık: dudağında yırtık olan.

yırıla-: şarkı söylemek.

ساقى آلیب کیل قدح خوش كوار. bkz.

بىرلاى آلیب تارتای آنى خواجه وار

yırt-: yırtmak, parçalamak.

yırtıcı: yırtıcı olan, parçalar haline getiren.

yırtlas: kesilmiş, kesik, yarık, utanmaz.

yırtmac: yarık, çatlak, yırtık.

yırtuğ: parça, kırıntı.

yi-: yemek, yiyecek bir şeyler.

bkz. اول ييب آينك غمين هميشه

ذكرين قيلور ايردى ورد وپيشه

yib: ip.

bkz. ماموغى دور پيله دين آرتوق ظريف

ييبيلارى كتان بىلى دين هم لطيف

yiber: idrar torbası, idrar kesesi.

yiber-: göndermek, yollamak.

bkz. ييباردى كيمسا كيم شىرويه كيلسون

نى كيم سورسام جوابين عرضه قيلسون

yd-: bir atı veya yük taşıyan deveyi dizgininden tutup çekmek, sürmek, götürmek.

yidek / yidenik: yedek, ilenme, beddua, lanet.

bkz. بيدانيك اولسون

yidi / yiti: yedi.

bkz. يوق يوق كه بو بيتى حرم ماوى

اندا بيتتى چاپك سماوى

بيتى قرداش bkz. بيتيلر bkz. بيتى او bkz. بيتى آنا

yig : kötü, fena, zararlı, zayıf, güçsüz, hoş olmayan.

yigen: yeğen, kız kardeşinin oğlu, hasır, saç örgüsü.

yigin: iyi, güzel, arzulanan, aranan.

yigir- / yigiren-: hoş gitmemek, gücendirmek, iğrenme, nefret, tiksinti.

yigirmi: yirmi.

yigit: yiğit, delikanlı, nefer, asker, silahlı adam.

yigülük: yemek için iyi bir şey, yemek, yemeklik.

bkz. تون كا تيكين طعام وصحبت ايدى

بيگو لوكلار كا زيب وزينت ايدى

yil: yel, rüzgâr, yıl, sene, kuş tüyü, tüy, kanat, kuyruklu kuş.

yil-: çabuk olmak, acele etmek, hızlı yürümek, küçük ve çabuk adımlarla yürümek, üflemek; üfürmek. bkz. **ييلانمك** (yelpazelemek, şişmek, gururlanmak, kibirlenmek)

yile-: parlamak, parıldamak, ışıldamak.

yilek / yileklik: vücuda yapışık giysi.

bkz. **كونكلا كينك برك كل واوستيدا كلرنك ييلاك**

كل كيبي جسمينك اوزا ايلاكه كلكون كونكلاك

yilev: yokluk, eksiklik, kusur.

bkz. **آغان ماللرينى تاپتوروب سيز قرينداشميز غه يلوسيز قايتاريب**

yilev: insanlar, halk, cemaat.

bkz. **بيلولرين ازاو قلعه سنه يياركاي ايرديكوز**

yilge: şahdamarı.

yilgin: at nalı, çöldeki çalılar.

yilim: zamk, tutkal, top, namlu, bir tür tüfek.

yilken: yelken.

yilkü: ustura, tıraş makinası.

yim: hayvansal gıda, yem. bkz. **يمداش** (aynı yerde yemek yiyen)

yimiş: yemiş, meyve.

yimişen: muşmula, beşbiyık.

yimlik: Farsça **الاشنك** ve Arpça **الحية القبس** denilen bir tür bitki.

yimrü-: yıkmak, kırıp geçirmek, devirmek, altüst etmek.

bkz. **بيمرولور باشيمغه كوياكيم فلک خمحانه سى**

اول قوياش هم خانيم ايركان نى قاچان ياد ايلاسام

yimrǘlgü: harap, viran, yıkıntı, harabe.

yimtük: yiyinti.

yiŋ: elbise kolu, yen.

bkz. تنغه تاش و قولغه تيش زخمى كه سالدېنك تىلبه لىك

فاش قىلدى ايل كا كونكلاك سيز بدن يىنگسىز ايليك

yiŋ-: yenmek, galip gelmek, yasaklamak.

bkz. عقل وسواسى خراب ايتميش مېنى حجت بيله

ساقيا بيز عيش جامى توت منكا و آنى يىنگ

bkz. حسن دعوى سيغه قول يىنگدىن چيقار

يوز يد بيضا چيقار غانلارنى يىنگ

yinegen: gergedan.

yinge: görünce, baldız, yenge.

bkz. حبيبه سلطان بيكيم نى يىنگا دير ايديم

bkz. حبيبه سلطان بيكيم كيم انى يىنگه دير ايديم

yiŋi: yeni, yakın, güncel.

yiŋil / yiŋül: hafif, zayıf, ince, çevik, atik.

bkz. كير وادى ُ عشق ايچرا يىنگيل راك كه بو يولدا

اوزلوك يوكىنى تاشلاغان ايل اهل زهى دور

bkz. عجب يىنگيل وبى تامل مردك ايدى

bkz. اوشال زمان مين آغير بولدوم اول يىنگيل بولدى

bkz. يىنگول بولاكلار

yiŋirt-: yenilemek.

bkz. قريتداشلىق ودوستلىق لارين يىنگيرتوب

yinürt-: değiştirmek, çevirmek, acıtmak, evirmek.

yiplik: pamuk iplik.

yir: yer, yeryüzü, mevki, yastık, minder, ezgi, beste, şarkı.

bkz. **بیر قانی** bkz. **بیر قوی** bkz. **بیر کوکی** bkz. **بیرلیک، غ**

bkz. **طالیم نینک بیرلیغین کور کیم بلیت تاشلاری**

کیم کا کوکدین اینسا ایلار بیر بیلله یکسان مینی

yirazuq: iyi bir yemek, yiyecek.

yrig / yirik: boğazına düşkün, obur.

yirle-: yerleştirmek, yerine koymak.

yirnime: yemek için iyi bir şey.

yiş-: açmak, çözmek, gevşetmek.

bkz. **صداقیم قیلجیم نی بیشدیم**

bkz. **فوتام نی بیشاین تیب ایردیم**

bkz. **دلایل ایرور که کونکلارنی قیلیمیش اولغای سین آزاد**

بو کیم سلاسل زلفونک توگونلاری یشیلیب دور

yit- / yitiş-: erişmek, ulaşmak, ölmek.

bkz. **کیم بییتی بریلله نور بحشی**

هم دم آنکا محض نور وحشی

bkz. **شوخی که مینینک جانیم آفت بیتهلیب دور**

yitek: sonradan görme, yitik, kayıp, yedek at.

yiter: yeter, yeteri kadar, oldukça, yeterli, kâfi.

yitik: başarılı, gelen kişi, bilgili.

yitiken: büyük veya küçük kepçe.

yitkür- / yitküz-: yetişmek, erişmek, yapmak, yerine getirmek, meydana getirmek.

bkz. **تنکری نینک حکمین بیتهکازیب**

yo- / yu-: yıkamak.

bkz. **اسرو عاجز بولوب بو صورتدین**

اشك ايلايوب ميني ضرورتدين

نواییا مکر او یار کردینی یوزدین bkz.

یوغای ندامت وحسرت بیله توکلسا یاشیم

yoğan / yoğun: kalın, koyu, yoğun.

yoğruş: yoğurma eylemi.

yoğur-: yoğurmak.

yoşsul: yoksul, fakir, muhtaç. bkz. یوخسول اورغانی (sarmaşık)

yoq: yok. bkz. یوق کیشی

yoqla-: yeniden aramak, araştırmak, yok etmek, ortadan kaldırmak.

yoşsul: yoksul, fakir.

bkz. یوقسوللوغ، یوقسوزلوغ، یوقسوزلیغ (yoksulluk, fakirlik)

yoquş: yokuş, bayır, bir dağın tepesine giden yol.

yol: yol. bkz. یول بیرمک (yol vermek)

yol-: yolmak, sökmek, gelmek, yetişmek.

bkz. کیچیک ایرکانیمدین یولوب قاشیمه

اولوغ مدعا سالدینکز باشیمه

yolak: gökkuşağı.

yolat: yol vermek, kabul etmek, uygun bulmak.

yolavuc: ulak, haberci, kılavuz, rehber.

yolbars: aslan ve aynı renk daha büyük vahşi bir hayvan.

bkz. مثل بوری ویولبارس وقپلان

yolda-: yol göstermek, atlandırmak.

bkz. کرم ایلاب ایکی قولوم قولدانگیز

سوز اقلیمی ساری مینی یولدانگیز

bkz. آنام دین توغاندین بری آطنی یولداغانم یوق ایردی

yoldarım: şimşek, yıldırım, bulut.

yoldaş: yoldaş, dost, arkadaş, yol arkadaşı.

yolğun: tüy, kuş tüyü, düz, pürüzsüz, düzgün, ılgın ağacı. bkz. **یولغون، یلغین**

bkz. **یولغون قوزاغی** (ılgın ağacının meyvesi)

yoluk: yoluk, tüyleri yolunmuş at.

yoluq-: karşılaşmak, rastlamak.

bkz. **هجران کونی هر خسته که جانانغه یولوقتی**

قیل ایلا تصور که اولوک جانغه یولوقتی

bkz. **یولوقتورمق** (karşılaşmak, rastlamak, yüz yüze gelmek)

bkz. **افغان لارنینک سودکرلارینی یولوقتوروب**

bkz. **کیلو بیر کاروان اول یول بیله راست**

یولوقوشتی شهنشه بیرلابی خواست

yolum: su için uygun bir yer.

yon-: oymak, yontmak, rendelemek, sürterek düzleştirmek.

yona: eğerin altına yerleştirilen minder.

yonca / yunca: yonca, üç yapraklı şekil.

yonça: yonga.

yor-: yormak, tabir etmek, bir rüyayı yorumlamak.

yorğa: at binicisi.

bkz. **سیماب دای یورغالار**

yorğala-: çok hızlı gitmek, dörtnala gitmek.

yorğun: yorgun, bitkin, hasta, marazlı.

yort-: küçük ve çabuk adımlarla yürümek.

bkz. **قیزیلباشغه یورتوب**

yortma: acele yapılan yürüyüş.

yorun: parça, yamalı, ek. bkz. **یورون لوق** (yama, yamalı)

yorunça: yonca.

bkz. **یورونچقه پل لاری دیک تاغلار توشوبتور**

yoruş: yürüyüş, gezinti, savaş seferi.

bkz. **ابو سعید میرزا اول قاتلا شهر خیه قورغانین باریب قاپادی اول یوروش دا**

bkz. **یوروشلوق** (yürüyüş, sefer)

yosun: tarz, usul, üslûp, şekil, biçim, işve, cilve, örf, âdet, yasa, kanun, töre, oran, nispet, su mercimeği.

bkz. **بویوروق یوسونی بیرله عرضغه بیتکورولدی**

bkz. **یوسونلوق** (tarz, şekil, dürüst, yasal, yasaya uygun)

bkz. **بوزولغان یوسونلوق حصار ساری یانیدیلار**

yovurқан: yorgan, örtü.

bkz. **قولنی یوورқан نینک آستینه سالیب**

yovuş: yazı yazmak için kamaş.

yöfüm / yüfüm: yumuşak, gevşek, bezgin.

yögür- / yügür-: koşmak.

yömür-: yakıp yıkmak, kırıp geçirmek, bozmak.

yörü- / yürü- : yürümek, yürüyüş. bkz. **یورُکان** (yürüyüş)

bkz. **یورُکان کیشی لارین اولتوردی ویمان لارین اوزینه باقیندوروب دور**

yörük: yürüyüş, sabit bir evi olmayan, yörük.

yörüş-: yürümek, sefer yürüyüşü, gezinti yapmak.

bkz. **نیچه محل بجد یوروشتی آخر صلح بیله آلیب**

bkz. **اشبو تاریخین تاریخ توقوز یوز اوتوز ایکی کچه هندوستان غه بجد یوروشوب**

yuḥu: uyku.

bkz. بو وصاله يوخو احوالى ديمك ممكن ايدى

اكر اولسىدى يوخو ديدە كريانمزە

yuq-: girmek, nüfuz etmek, içe geçmek, iletmek, ulaştırmak.

bkz. مكر ارمن دا امرى بولدى طارى

كه يوقتى كونكلونكا آنينك غبارى

yuqa: ince, hafif, bir tür çok ince ekmek. bkz. يوپقه

yuqala- / **yoqala-**: kaybolmak, yitmek.

bkz. بىر كيشى نينك تيوه سى يوقالادى

bkz. قيات آتيدا يوقالادى

yuqanı: bir şeyi yere atarak gereksiz yere zaman kaybetmek.

yuqarı / **yuqğarı**: üstte, yukarı.

yuqı: uyku.

bkz. بىر كىجه يوقىسىدا

yulduz: yıldız. bkz. يولدوز قورتى (ateş böceği)

yulun: yumuşak kemik.

yum-: yummak, göz yummak, sıkmak, sıkıştırmak.

yumaq: yumak, top.

yumalaq: makara, kambur, hörgüç.

yumalat-: yuvarlamak.

bkz. شاکردلارى بيله تاغ کشتىکا بارىب وتاش يومالاتىب بىر فقير غه تيگىب اولکان ايرمىش

bkz. يومالانمق

yumran: sıçan, fare, köstebek.

bkz. فسون بىرلا يومران نى شىر ژيان

كوز نى صلاتده بىر بيان

bkz. يومرنجى (sıçan veya fareyle beslenen bir kuş)

bkz. **قازيغ يومران** (bir tür büyük fare)

yumru: yuvarlak.

yumruk: yumruk.

yumşa-: yumuşamak.

yumşag: yumuşak, gevşek.

yumuq: kapalı. bkz. **بیر قولی یوموق ایردی**

yumurtga: yumurta.

yumuş: değersiz yığın. bkz. **یوموش کیشیلاری**

yunt: kısarak.

yupqa: yufka, hafif, ince, nazik, zayıf, güçsüz.

yurdi: iğne deliği, ok deliği ya da balta deliği.

yurt: ülke, memleket, yurt, ikamet, ev, konut, konaklama yeri, çadır.

yurtavul / yurtağul: baskın için gönderilen asker topluluğu, koşucu.

bkz. **بیر کون بیز یکر می کیشی یورتاغول ایباردیم ایل جابیب مال آلیب کیلا تورغان دا**

yurtcu: kuzgun, karga, bir ordunun, kampın veya karavanın yerini tespit eden, emniyetinden sorumlu olan.

yurtga: mezarlık.

yus: gibi anlamını veren bir tür edat. bkz. **یوس یومرو**

yuşqa: bir mezarın üzerinde oluşan höyük.

yuş: kavgacı.

yutak: paça.

yut: yollara yığılan kar, kar yığını.

yut-: yutmak.

yutal: öksürük.

yutal-: öksürmek.

yutgun: yutmak, kasırğa, girdap.

yutğun-: tükürük yutmak, yutkunmak.

yuva: yuva.

yuvala- / yuvalat-: yuvarlamak.

yuvalağ: pamuk balyası, balya.

yuvundur: bir şeyi yıkamak için kullanılan su.

yuy-: yıkamak, silmek, temizlemek, yok olmak.

yuyan: sahte, yalan, yanlış, sahtecilik.

yügürce: kadının erkek kardeşi.

yügürük: koşu, koşucu, yarışçı.

bkz. **یلدای یوگورک لارنى منیب**

yügürüş: koşma, koşmak.

yük: yük, ağırlık.

yükle-: yüklemek, doldurmak.

bkz. **سرو بیغاج لارین باغ لار دین ساتغون آلیب قونگاریب یوکلای ایلتا دورلار ایردی**

yüksek: yüksek.

yüksük: dikiş.

yükün-: ibadet için veya başka bir amaç için diz çökmek, istekte bulunmak.

bkz. **توشکان زمانى یوکونوب کوروشتوم**

bkz. **هر ایکالاسینی بلخ واسترآبادقه بیر مجلس ته یوکوندوردی**

bkz. **توخته بوغه سلطان غه شمس آباد پرکنه سیدین اوتوزلک عنایت قیلیب یوکوندورولدی**

yüküş: çok, birçok, çok sayıda, kalabalık.

bkz. **بودرد که از دکل یوکوشدر**

هم صبر ایڈیم که صبر خوشدر

yün: yüz, surat, zekâ, akıl, süs, bezek.

yüñ: yün, tüy, kuş tüyü, ince tüy.

yürek: yürek, kalp, gönül.

yürgüş- / **yürgüz-**: duraksamak, tereddüt etmek, mıymıntılık etmek, kaçamaklı davranmak.

yüsek: su mercimeği.

yütem: lokma.

yüz: yüz (sayı olarak), yüz, çehre, tavır, şekil, üst, yüz, yüzey.

bkz. یوز اوی bkz. یوز باشلیغ bkz. یوز گینه bkz. یوزلوك ، ایکی یوزلوك ، یوزی bkz. یوزی
توبان

yüzlen-: yönelmek.

bkz. سلطان محمد میرزاغه قوی عارضه یوزلانیب

yüzlet-: süslemek, donatmak, üstünü örtmek, bastırmak, saklamak.

2.28. -Z- /-Ẓ- /- Ž- /- Ẓ-

zāce: kadınların lohusalık ağrısı, zahmeti.

bkz. زاجه زحمتی بیلله تینکری تعالی رحمتی غه باردی

zağama: künk.

zağar: av köpeği, tazi.

zağnus: bir tür şahin.

za ʾife / za ʾife: eş, zevce, kadın.

bkz. سونینک یقاسیندا بیر نیچه ضعیفه‌لار کیم یوار تورورلار

zak: sülfat madeni.

zamraq: bir tür mantar.

zanbuluq: şişmiş yanak üzerinde elle vurarak oluşan gürültü.

zelek: kor ateş.

zengin: bay, zengin.

zengü: merdiven.

zıbıq: boynu kısa olan adam, kısa boylu, kadınların erkeklerin cinsel organlarına benzeyen organları.

zıgır: yağlı bir bitki türü.

zıq: can, gönül, ruh, ömür, yaşam.

zılgıt: zılgıt, sevinç çılgılığı, haykırma.

zırğ: zırh, iş elbisesi.

zil: şiş, mil, tığ.

zili / zilüce: kilim, halı, keçe.

bkz. ابیک زیلیجه هم سالدوردی فی الحال

دیدى اولتورسون اول شوریده احوال

zine: merdiven, merdiven korkulukları.

bkz. اون اون بيش زينه بيله سوغه بيتار.

zirk: kadın tuzluğu.

zorlat-: zorlamak, zorla almak, zorlatmak, zorla ele geçirmek.

bkz. بجور قورغانیغه زورلاتماق داعیه سی بيله.

zülân: tatlı, kolay, işlenir, yumuşak, gevşek.

zulum: zincir, köstek, kelepçe, prange.

zügürd: yoksul, fakir, zavallı, abdal, dilenci.

III. BÖLÜM

SONUÇ

Doğu Türkçesi Sözlüğü olarak da bilinen bu sözlüğün aktarımında Çağatay Türkçesine ait verdiğimiz kelimeler hiç kuşkusuz bunlarla sınırlı değildir. Sadece Türkiyede Çağatay Türkçesi ile ilgili yılda onlarca çalışmanın yapıldığını dikkate alırsak böyle sözlük çalışmalarına ihtiyaç vardır. Dictionnaire Turk-Oriental'de bu çalışmalardan yalnızca biridir. Bu alanda yapılan sözlük çalışmalarından biri olan bu çalışmanın Türkoloji ile ilgilenenlerin çalışmalarına katkı sağlayacağını umuyorum. Umarım pek çok araştırma doğrultusunda yaptığım bu çalışma kabul görür ve benden sonrakilere yardımcı olur. Çok büyük öneme sahip olmasına rağmen az bilinen bu eserin çevirisi, bu alanda kullanılan çalışmalarda kullanılırsa mutlu olacağım.

KAYNAKÇA

BAYRAM, Ali, *Fransızca Sözlük Fransızca-Türkçe / Türkçe-Fransızca*, Alfa Yayınları, İstanbul 2009.

CANDAN, G., *Fransızca-Türkçe Türkçe Fransızca Sözlük*, Parıltı Yayınları, İstanbul, 2009.

DEFRÉMERY, C., *Dictionnaire Turk-Oriental de M. Pavet de Courteille*, Journal des Savants, Ekim 187, s. 1-13

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 25. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.

ELMALI, Murat, “*Çağatay Türkçesi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 35, Sayı 35, İstanbul, 2006, s. 17-106.

ERDEM, Yahya, *Pavet de Courteille, Abel-Jean Baptiste-Marie-Michel*, TDV İslam Ansiklopedisi, c.34, İstanbul, 2007, s. 192-193.

EREN, Hasan, *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

EREN, Hasan, *Çağatay Lûgatleri Hakkında Notlar*, AÜ-DTCF Dergisi, C. VIII, S. 1-2, Mart-Haziran 1950, s. 145-163.

ERKAN, Arif, *Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2013.

ERTÜRK, Ahmet Çetin, *Fransızca-Türkçe Bilge Büyük Sözlük*, 6. Baskı, Yazarın Kendi Yayını, 2015.

ÖLMEZ, Zuhâl Kargı, “*Çağatayca Sözlükler*”, Kebikeç, S. 6, 1998, s. 137-144.

PAVET DE COURTEÏLLE, Par M., *Dictionnaire Turk-Oriental [Doğu Türkçesi Sözlüğü]*, Paris, 1870.

SARAÇ, Tahsin, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, Can yayımları, İstanbul, 2009.

Şemseddin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, Altınpost Yayıncılık, Ankara, 2012.

ÜNLÜ, Suat, *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2013.

YURDAKUL, Doğan, *Güncel Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*, Kurmay Yayınevi, Ankara, 2011.

İNTERNET KAYNAKÇASI

<http://www.isa-sari.com/osmanlica/>

<http://www.fransizcasozluk.net/index.php?q=ennemi>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=hik%C3%A2ye&uid=22916&guid=TDK.GTS.4f7193ecacc288.60635934

www.sevde.de/OsmanliTurkcesiSozlugu.pdf

www.dosyalar.semazen.net/e_kitap/osmanli_turkcesi_sozlugu.pdf

<https://translate.google.com.tr/?hl=t>